

ІРЕН
РОЗДОБУДЬКО

АВД

Віщій слухняних дружин

Роман

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Р64

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

В оформленні книги використані картини автора

Дизайнер обкладинки *Тетяна Коровіна*

ISBN 978-966-14-6074-3 (PDF)

- © Ірен Роздобудько, 2013
- © DepositPhotos.com / inxti74,
обкладинка, 2013
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видання
українською мовою, 2013
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», художнє
оформлення, 2013

За лаштунками гламуру

Відкриваючи кожну нову книгу Ірен Роздобудько, ніколи не знаєш, чого сподіватися. І щоразу залишається відчуття: оця — найкраща. От і кажу: «Ліцей слухняних дружин» — найкраща.

Ірен не одного з нас витягла з трясовини хандри, депресії, емоційного паралічу. Ніби простий текст — і раптом знаходиш точку відліку, аби жити. Отак завжди! Так було в мене з її «Якби», «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю», «Все, що я хотіла сьогодні», «Лікарняною повістю»...

Що це за наркотична назва — «ЛСД»? Ідеться про наркотик залежних стосунків. «Певно, настав час подумати над тим, що не все в нашому житті — політика, кризи і “шоу-маст-гоу-он” (серед усього цього бедламу є ти, із власним коротким життям, із особистими переживаннями, із чудовими друзями й можливістю набувати власного досвіду), що ти людина, а не лялька і що... криза починається в голові. І якщо ти її туди допустиш — тобою буде легше керувати», — сказала мені письменниця в інтерв'ю, коли книга була у рукописі.

Це не детектив про сучасних гейш, не лавсторі, не соціальна фантастика. Це підкоп. А от під що — шукайте самі. Протест визрів у надрах гламуру: Ірен Роздобудько знає світ, про який пише, адже її ім'я пов'язане з журналами «Наталі», «Караван історій». І в тому, що саме вона повела читача за лаштунки «красивого життя», особлива пікантність ситуації.

Але є одна небезпека — проковтнути книгу одним духом, у читацькому азарті промчати від першої сторінки до останньої, відклавши невідкладне заради пригоди — і солодкої,

і моторошної, не схожої на всі інші, у які нас уплутувала українська література. А важлива кожна деталь, кожна фраза — від безборонно-самотньої «Дорогий щоденнику...» до Пісні пісень тростини для саксофону. «Утрачений рай — це коли починаєш мислити самостійно».

Із «ЛСД» — як із полотнами імпресіоністів: маєш справу з мінливістю вражень. Але нічого категоричного, прокурорського... Читаючи один уривок, несподівано подумала про булгаківську Маргариту, що вирвалася з золотої клітки, а через десяток сторінок — про сусідську бабусю з її дідуганом-тираном, який, було, випивши за День Перемоги, показував домашнім кузькіну матір. «Страх — ось що тримає людину в шлюбі», — кажуть у Ліцеї слухняних дружин. «Ніжність і повага! Старенькі жінка й чоловік, що заходять у море, турботливо підтримуючи одне одного», — тепер уже впевнені читачі Ірен Роздобудько.

У «ЛСД» *кожна* знайде щось своє — цукрова лялечка з титулом «Міс Велика Країна», дівчинка-студентка, дружина нардепа, засмикана тітонька, яка снить про олігарха для дочки. І *кожен* — від крутого хлопця, хто має себе за хазяїна життя, до он того роботяги з кухлем пива в п'ятницю ввечері. Бо чоловіки — як «наркоділери» щодо жінок: мають гріх — «велику чоловічу спокусу — розбестити невинну істоту протилежної статі. Тільки би знайти її — таке собі люстерко, у якому ти відіб'єшся на повний зріст із усіма своїми нездійсненими фантазіями, удаваним досвідом і пишатістю півня».

І не такими вже безневинними після «ЛСД» виглядають усі ці кіношні шоу холостяків та казочки для попелюшок...

Дочитавши до крапки «ЛСД», одразу почала біло заздрити тим, для кого ця провокативна історія ще попереду. Щасливчики...

Тетяна Вергелес

ЧАСТИНА ПЕРЦА

Розділ перший

Щоденник

Дорогий щоденнику!

Сьогодні день має бути вдалим. Адже вчора на уроці літсуду пані Вчителька призначила мене прокурором у справі мадам де Реналь. Суд повинен відбутися сьогодні на другій парі — і я натхненно збираюся до шкільної будівлі.

Поясню, чому мені так радісно на душі: ще ніколи, за всі роки мого перебування в ЛСД мене не призначали прокурором, все більше підсудною або, в крайньому випадку, другим чи навіть десятим свідком.

Це через мою, як каже Озу, «страусячу» натуру: коли треба щось відстоювати, ухвалювати рішення чи сперечатися, я ховаю голову в пісок. А сьогодні маю довести всім ліцеїсткам і пані Вчительці, що я не така вже нікчема!

Я задалегідь перечитала «Червоне і чорне» мсьє Стендаля ледь не сто разів, підкреслила потрібні місця олівцем і вірю, що можу бути гідним прокурором.

Суддею буде Рів, адвокатом — Озу, а підсудною, тобто мадам де Реналь, — мовчунка Ліл. Побачимо, що з того вийде. Сподіваюсь отримати не менш як дев'яносто дев'ять балів.

Оскільки я лише починаю ці записи, то, як наполягає пані Директорка, яка вчить нас вести щоденники і писати листівки краснописом, а не на клавіатурі компа, як це роблять стріти, потрібно старанно змалювати «експозицію».

Тобто ту частину розповіді, з якої буде зрозуміло, як і де ми живемо, про що мріємо, чого боїмося і до чого прагнемо.

Постараюся описати це якнайкраще, хоча воно й забирає багато часу. Але ж не можна заковтувати майбутній текст від самого початку, ніби машина для знищення паперів. Вправно викладати свої думки — одна з важливих речей у нашому навчанні і, звісно, подальшому житті, яке чекає на нас за стінами улюбленого закладу.

Отже, варто все пояснити. Тобто — створити «експозицію».

І почну я з наших імен, які стрітам можуть здатися трохи дивними.

Хоча ні! Спочатку ще пару слів про «стрітів».

Так ми називаємо всіх, хто перебуває поза межами таких пристойних навчальних закладів, як наш ліцей. Раніше, років десять-п'ятнадцять тому, їх називали «вуличними». Але мені здається, що «стріти» лунає краще і пристойніше, ніж це просте і трохи вульгарне поняття — «вуличні».

Зараз так вже не кажуть. Скажу більше: вимовити таке — все одно, що вилятися. І отримати за це «червону догану».

Ну от, тепер доведеться пояснювати, що таке «червона догана»! Адже є ще синя, зелена, жовта і найстрашніша — чорна...

Поясню коротко: за кожен некоректний вчинок, помилку чи слово ми, учениці, протягом навчального року отримуємо від пані Директорки кольорові картки. За словесні помилки — червоні, за погане засвоєння навчального предмета — сині, за погану поведінку — жовті, за хиби у зовнішньому вигляді — зелені. Про чорні краще промовчати! «Чорна догана», тобто чорний квадратик картону — це вже вирок! І — карцер.

Кожна «догана» пронумерована і продубльована. Дублікат залишається в шухляді пані Директорки. Тому ці картки ми ретельно зберігаємо як страшне нагадування про покарання наприкінці року. І готуємося до нього.

Неважко здогадатися, що ті, хто набрав більше червоних карток, мусять виправити свою мову шляхом різних завдань, які нам дає пані Директорка. Скажімо, минулого року одна семикласниця вивчила напам'ять п'єсу Шекспіра в оригіналі і декламувала уривки в актовому залі, доки не знепритомніла.

Володарки «жовтих доган» прибирають територію і вдень, і вночі.

А «зелених» позбавляють всіх благ у виборі одягу чи косметики...

«Чорні»... Ох... Просто сидять в карцері. Стільки днів, скільки мають тих карток.

Це — справедливі покарання.

Звісно, всі ми боремося, щоб цих доган було якомога менше.

Тепер, як і обіцяла і поки не заплуталась, почну з імен.

Тут також все просто.

Наші імена — не іноземні, як це може здатися на перший погляд. І не прізвиська (не дай Боже: у нас це карається «жовтою доганою!»). Це усього-на-всього перші літери наших повних імен! Не більше того!

Така форма звертання була прийнята дуже і дуже давно, ще в часи наших прабабусь. Але досі вважається дуже зручною у спілкуванні.

По-перше: коротко і ясно, по-друге, добре запам'ятовується, по-третє, як пояснює шкільний психолог, «не дає

вийти емоціям за рамки особистості». Це досить складне пояснення. Я розумію його так: кожен сам по собі, ніби квартира чи вілла з домофоном, куди не потрапиш, не знаючи повного набору цифр.

Звісно, в наших анкетах, які заповнюють рідні і близькі, посилаючи нас до цього закладу, стоять звичайні імена і прізвища. Але за роки перебування в його стінах ці імена витираються з пам'яті, адже голова наповнюється купою інших знань. Тут вже не до того, щоб пам'ятати, хто ти така — Ганнуса чи Марія. А ще спробуй запам'ятати по батькові та прізвище! Суцільна маячня!

Одного разу, присягаюсь, суто випадково, коли Озу хворіла, а я відсиджувала біля її ліжка в лазареті необхідну для виявлення милосердя годину, то підгледіла, що в її анкеті, котру переглядала медсестра на предмет спадкових хвороб, записано, що її звать Ольгою Зенонівною Урбанською.

Скорочено і є — Озу. Гарно і коротко.

Можливо, Рів звать Раїсою чи Розою, Ліл — Ларисою або Ліною.

Але це банально і не романтично. Тому я рада, що мене звать Пат.

Ночами, коли не спиться або за розкладом настає час «романтичних дівочих мрій» (які ми потім занотуємо в окремих загальний зошит для майбутніх поколінь курсанток ліцею), я уявляю, що моє повне ім'я — Патрисія чи Памела. Звучить гарно, як у леді.

Ну от. З іменами покінчено.

Тепер про той урок, на якому сьогодні я маю виявити впевненість і бездоганне знання матеріалу.

Я обожнюю літсуд!

Це мій найулюбленіший предмет. Хоча у нас, курсанток одинадцятого, передостаннього, класу є ще «домознавство», «рукоділля», «економія» та «гендерознавство».

В останньому, дванадцятому, замість курсу з партнерських стосунків, що входить до «гендерознавства», ми будемо більш ретельно вивчати все, що пов'язане з сексом. Фізіологію стосунків. Цікаво. І трохи моторошно — що дізнаємося?

Але це буде наступного року.

Поки що, як я вже говорила, мій улюблений предмет — «літсуд».

Чим він такий цікавий?

Ну, по-перше, я умліваю від любовних романів!

У нашій бібліотеці, у відділі для старшокласниць, їх безліч.

Обожнюю ці рожеві, бузкові, небесно-блакитні покетбуки з прегарними дамами і джентльменами на обкладинках.

Вони навіть пахнуть! Візьмеш до рук і одразу ніби в торт поринаєш — в роті стає солодко, у всьому тілі — тепло і пухнасто. Життя здається прекрасним, багатообіцяючим! А по-іншому й бути не може. Бузково-рожеве щастя так і лізе у вуха, в ніздрі, до рота, а в голові лунає музика: «Він-взяв-її-за-плечі-і-їхні-вуста-злилися-в-гарячому-поцілунку...» Ох...

Про поцілунки ми ще нічого не знаємо. І це так бентежить. Як це — «вуста злилися»? І якщо вони «злилися», то куди ж поділися носи й очі? Але такі речі ми ніколи не обговорюємо. Це непристойно.

На літсуді ми таких книжок з позакласного читання не вивчаємо.

На уроках ми вивчаємо світову класику, як і звичайні стріти у своїх загальноосвітніх школах. Тільки підходимо до неї

з іншого боку. З цікавішого і практичнішого. Так би мовити, пристосовуємо ситуації до життя. Адже класика — вона класикою і є: повчальна і слухна для всіх часів.

У мене ще буде час докладно змалювати, як відбувається урок. Тим більше, що саме сьогодні ми судимо мадам де Реналь з «Червоного та чорного» і я, саме я, маю честь вперше в житті бути її прокурором. Ще не знаю, як все пройде, а тому додам кілька слів про наш ліцей.

Тобто змалювання експозиції має відбутися за всіма правилами.

Отже, нашому ліцею безліч років! А прадавні документи, що висять в музеї, взагалі свідчать, що ЛСД існував завжди.

Ви тільки уявіть-но собі цей термін: завжди! Як Всесвіт. Як Земля. Коли таке уявляєш, аж моторошно стає. І така гордість охоплює!

У музейному залі, котрий відчиняють лише під час великих урочистостей, зберігаються вицвілі документи, написані специфічним, розробленим ще черницями ордену Слухняних Дружин, краснописом.

Вони свідчать про переслідування закладу за часів інквізиції і полювання на відьом, про розквіт культури завдяки нашим випускникам в епоху Відродження, про їхню самовідданість воїнам Вітчизни в скрутні воєнні часи.

Тут зберігаються тонни листів із безліччю подяк із різних куточків світу, мільйони світлин щасливих усміхнених пар, утворених завдяки існуванню ЛСД.

Є окремий, зворушливий стенд, на полицях якого — фотокартки немовлят. Сад немовлят! Ціла земна куля, засаджена нами!

Є й особливий стенд, до якого нас обов'язково підводили в дитинстві під час першої екскурсії: «Обличчя ганьби».

На ньому картки страчених за невірність, невдячність чи за інший із десятка гріхів, котрі суворо караються за Статутом нашого закладу.

Сказавши про гріхи, варто сказати про чесноти. Ці поняття тісно пов'язані між собою. Тобто, сказавши «А», маєш знати про «Б»! В даному випадку — навпаки. «А» — то чесноти, «Б» — гріхи.

Щодо переліку першого — це ясно, мов двічі по два.

Адже всі десять заповідей, з яких складається наш Статут, виписані й намальовані відомим художником, оздоблені широкою хвилястою рамою, покритою триміліметровою позолотою. Цей Статут висить у нашому холі на найвиднішому місці — там, де під час вранішніх «лінійок» стоїть пані Директорка.

Ми швидко закарбовували в пам'яті кожне з цих простих десяти слів. Наші очі постійно наштовхувалися на них в будь-якому кутку ліцею.

Ми співали їх, мов пісню, навіть тоді, коли були зовсім малими і ще рюмсали ночами за рідними домівками:

Вдячність.

Повага.

Слухняність.

Мовчання.

Терпіння.

Служіння.

Старанність.

Вірність.

Турботливість.
Хазяйновитість.

Усі ці прості й зрозумілі слова оздоблені золотими віньєтками, засаджені виліпленими з глини пташками й оповиті квітами.

Першою нашою вишивкою на першому ж уроці праці були саме вони — точна копія цього вишуканого краснопису.

Кожна з нас старанно зберігає цю вишивку і має потім (після випуску) повісити її у власному помешканні. Це засвідчить приналежність до ордену, до нашого улюбленого ЛСД. За нею ми потім упізнаватимемо одна одну. І вона ж стане такою собі «перепусткою» до цього закладу для наших майбутніх доньок.

Принаймні у моєї матусі така висіла і, певно, досі висить над плитою.

Така була і в бабці... Хоча я їх зовсім-зовсім не пам'ятаю. І, певно, ніколи вже не побачу, адже невдовзі служитиму лише одній людині — своєму чоловікові, якого поки що не знаю. Гадаю, що вони прожили щасливе, безтурботне і праведне життя.

Таке проживу і я. І сто п'ятдесят інших моїх колежанок, хто має щастя навчатися тут.

А це дійсно щастя.

У нас тут культ щастя і радості. Нас привчають до нього змалечку, з того самого дня, як за батьками зачинається висока брама і дехто з найбільш слабкодушких починає відчайдушно рюмсати. Зізнаюсь, я теж трохи поковерзувала, аж доки лагідна рука пані Директорки не лягла на мою голівку.

— Не плач, Пат, — сказала вона. — Зараз буде трохи гірко, але потім — солодко. Ти їх швидко забудеш.

І я майже одразу припинила схлипувати. Солодко мені не стало. Проте приємна млість від її доторку розлилася тілом. Пані Директорка, взявши мене на крила, полинула зі мною до спальні, закутала в ковдру і розчинилася у просторі, лишивши по собі різнобарвні кола, які виникають на поверхні води. І я одразу зрозуміла, що зі мною тепер все буде гаразд.

Уся атмосфера ЛСД була насичена солодким ароматом щастя і радості. Щоранку на загальній «лінійці», в тій самій просторій залі, де висів наш Статут, ми просто з повітря отримували порцію добра.

У затишній напівтемряві пані Директорка промовляла свої щоранкові промови, а ми дихали і не могли надихатися тим особливим повітрям, котрим були просякнуті оббиті оксамитом стіни.

Ну от, дорогий щоденнику, я і втомилася.

Не знаю, чи все правильно написала. Чи є в цьому тексті метафори і порівняння, чи правильно побудовані речення. Чи немає зайвого.

Але пані Директорка наказує писати все, що думаємо.

Усе, за чим спостерігаємо. Усе, що здається нам підозрілим.

Усе, що потім ретельно перевірятиме комісія експертів під час нашого випуску у велике життя. І вирішуватиме, варті ми піти у «вільне плавання» чи претенденту на нашу прихильність ще треба почекати, доки ми не виправимо всі свої помилки, записані сюди.

Я сподіваюсь, що у мене їх не буде. Я відмінниця. І кольорових доган у мене не так вже й багато!

Отже, до вечора, дорогий щоденнику!

Тепер починається чудовий ранок. І настане чудовий день.

Далі буде...

Дорогий щоденнику...

Дійсно, вчора був насичений день.

Настільки насичений, що ввечері навіть забула торкнутися твоєї такої приємної лискучої обкладинки. Навіть розгубилась, як усе це викласти в точному хронологічному порядку. Адже одразу хочеться написати про урок літсуду, про який писала вчора.

Але це буде неправильне викладення подій з точки зору хронології!

Адже до уроків був сніданок, зарядка, лінійка, перехід з дортуарів до шкільної будівлі і таке інше.

А головне — ще була звістка про смерть Тур...

І я весь час про це думаю.

Усе ж таки варто почати з самого початку. Ой! Вибачте за тавтологію, пані Директорко. Надто хвилююся.

...Учора я писала рано-вранці, поки дівчата ще спали. Для довідки: крім мене, в дортуарі (так називаються наші спальні кімнати) ще п'ятеро: Рів, Озу, Ліл, Іта і Мія. Всі ми — курсантки передостаннього одинадцятого класу. Одна четверта класу — «секстет». «Шістка» тобто.

Чи не забула я сказати, що кожен з класів поділяється на «секстети», які позначаються за номерами наших дортуарів?!!

Ну от, знову доведеться починати з експозиції! Що я за дурепа?

Але нічого не вдієш... Порядок є порядок. І він має бути у всьому.

Отже, наш дортуар номер десять. Тому наш секстет — «десятий».

На спортивних змаганнях чи виступах самодіяльності ми все робимо в такому ж складі, який з початкового класу не змінюється.

Якщо конференсьє чи тренер оголошує: «Десятий секстет, ваш вихід!» — кожен з нас знає, що йдеться саме про нас: Пат, Рів, Озу, Ліл, Мію та Іту.

Відповідно, у класі є інші секстети, з іншими номерами. Кожен секстет тримається купи.

У кожному є свій лідер, свої відмінниці і двійчниці. Звісно, протягом навчання розстановка сил змінюється.

Обов'язки кожної членкині секстету — стежити за порядком, виховувати одна одну власним прикладом, бути безжальною до прояву гріхів і намагатися здобути якомога більше добродійності.

Нам не дозволено надто зближуватися між собою, адже тоді, за словами пані Директорки, починаються «стрітівські теревені». І одне з правил ЛСД — Мовчання — порушується.

Але ми все одно звикаємо одна до одної.

Часом важко приховати свою приязнь чи відразу. Прояв таких емоцій тут неможливий.

Тому, скажімо, я на позір ігнорую Ліл. Це тому, що вона мене цікавить більше за інших. Але саме тому я і серджуся: не дай Боже дати це зрозуміти іншим.

Куди простіше з Ітою чи Рів...

Але: порядок, порядок і хронологія у всьому!

Тому я ще мушу розповісти про дівчат з мого секстету.

Отже, я почала говорити про Ліл.

Я вже казала, що Ліл — мовчунка з родини роботяжок. Знову — стоп! Якщо вже сказала — роботяжок, то варто пояснити, чому так сказала.

У ЛСД мають право навчатися всі! Цим наш заклад відрізняється від будь-якого іншого. Це демократія в чистому вигляді.

Тут ніхто ні за що не платить, хоча тільки уявіть: територія ЛСД — це п'ятдесят гектарів. Майже невеличке селище! Всі будівлі ліцею — шкільний корпус, центральний, зі спальням і залами, «випускний флігель», купа службових приміщень розташована всередині високих, побудованих за часів середньовіччя мурів старовинного замку.

Всередині й довкола — розлогі фруктові сади, за ними — лани і діброва з річкою. Є просторі ділянки для різних видів спорту, концертний майданчик, де влітку відбуваються наші самодіяльні вистави.

Ще є стайня і маленька ферма. Ніхто ж не знає, куди занесе доля! Доїння корів і верхову їзду ми також проходимо. Це так весело!

І тепер скажіть мені, будь ласка, чи може потрапити в такий елітний заклад дівчина з простої та ще й неблагополучної родини?

Якщо йдеться про ті заклади, куди вступають стріти — категорично ні!

А в ЛСД після проходження тестів приймають усіх бажаних. І протягом дванадцяти років одягають, взувають, годують, навчають і забезпечують всім необхідним для життя всіх однаково. Однаково добре. Однаково дорого.

Ну, тепер про Ліл та інших з мого секстету.

Ліл, подекують, з якоїсь «неблагополучної» родини.

Ми чули, що нібито батьки її розлучились, коли Ліл була ще маленькою. Мати Ліл працює на фабриці, і ніхто з її родини не мав ніякого відношення до ЛСД. Коротше, вишитий рушник зі Статутом ніколи не висів у них на кухні! Але для Ліл було зроблено виняток завдяки клопотанню Міністерства освіти. Тепер вона мусить старатися більше, ніж інші. Тому вона і мовчунка. Все в ній спрямоване на те, щоб гарно вчитися і не підвести ані Міністерство, ані власну матусю, ані пані Директорку, яка великодушно дозволила їй навчатися і жити тут. Хіба, будучи стріткою, вона мала б гарне шкіряне взуття і кашемірові светри? Навряд.

У Ліл довге чорне волосся, що звисає на щоки, а потім і на плечі, мов клеєм намазане — таке рівне-рівне і лискуче.

Іта зі своїми і нашими кучерями таке робить лише перукарською прасочкою. А у Ліл волосся природне. Буває ж таке диво. Очі у неї, за класикою жанру, блакитні, брови — гарні, формою схожі на ластівчині крила. Вона неймовірно гарна! Коли я дивлюсь на неї — аж плакати хочеться. Не знаю навіть чому. Мені завжди хочеться плакати, якщо бачу щось недосяжне у своїй досконалості.

Взагалі, у нас всі дівчата, навіть «молодняк», напрочуд красиві. Іноді здається, що все ж таки є якийсь відбір. Але пані Директорка не раз наголошувала, що наш лицей — для всіх.

І ось доказ: у сьомому класі, у секстеті номер тридцять вісім вчиться кульгава дівчинка. Щоправда, обличчя у неї теж дуже приємне.

Але Ліл здається мені найкращою. З лица хоч воду пий. Хоча сама вона себе не любить. Яюсь здивувала мене тим, що сказала: «От якби мені бути такою, як ти...»

Я аж залякла від подиву. Хоча чому тут дивуватися: жодна з нас не любить дивитися на себе в дзеркало. Пані Вихо-

вателька каже, що це в нашому віці нормально — самокритика працює.

Словом, якби мене спитали, з ким би я хотіла побачитись на хвилинку в кав'ярні після одруження, я б точно першою назвала Ліл... Гадаю, їй судилась незвичайна доля!

Іта і Мія не приховують своєї дружби. І в тому немає нічого дивного — їхні матусі також приятелювали. Навіть, як подійкують самі дівчата, лежали в одному пологовому будинку в Лондоні.

Шлях Іти та Мії, як на мене, вже майже визначено. Впевнена, вони надовго не затримаються у випускному флігелі. Іта і Мія схожі одна на одну, мов зернятка. Обидві — біляві, дрібні, чубчики гладенько зачесані наліво, на потилицях — охайний жмуток, стягнутий гумкою з кришталевим сердечком «від Сваровські».

У вихідні, коли можна скинути форму, вони беруть в гардеробній однакові джинсові спіднички, високі — вище коліна — смугасті гольфи, сабо на платформі і шифонові блузки ніжних кольорів. Мія — рожеву, Іта — бузкову. Або навпаки. В обох у вухах маленькі діамантові сережки.

Прикраси — єдине, що може бути тут своїм, одягнутим ще вдома перед відправленням до ліцею. Я, наприклад, страшенно ціную свої кульчики з аквамарином — у них мене сюди привели. Вони і зараз на мені.

Часом Іта і Мія шепочуться ночами. А взимку, коли холодно, навіть залізають під одну ковдру, мов сестри. Уявляю, які рекламації вони отримують у майбутньому!

Решта в секстеті — я, Озу та Рів.

Рів — руда, аж вогняна, навіть дивитися боляче.

Усе обличчя вкрите веснянками, але вони — делікатні. Очі — зелені, брови — світлі. Вій майже немає: вона їх весь час підфарбовує. Голос у Рів — мов труба ерихонська.

Я б сказала — оксамитове контральто, але дуже гучне. І, вибачайте, досить сексуальне. Це навіть пані Вихователька якось зауважила.

А ще Рів — пишна. Здається, що так і лізе зі своєї форми, мов тісто з діжки, хоч форми нам шиють точно за розміром. Тіло її, біле і гладке, мов тісто на вареники. Рів також гарна. Як каже пані Вихователька — «пікантна». Гадаю, що і Рів довго не затримається у флігелі — від неї так і йдуть флюїди, які ми в восьмому класі вчилися розповсюджувати. Ох, і насміялися ж тоді. А Рів одразу навчилася! Тепер не користується цим, хіба що коли в туалеті сидить! В інших випадках — завжди. У неї на лобі варто написати: «Обережно! 1000 вольт!»

Озу — повна протилежність! Але теж «пікантна». Коли в дев'ятому класі ми вивчали типажі і психотипи, пані Вчителька назвала Озу «дамою з камеліями». Цю книжку ми теж проходили на літсуді.

Озу досить хвороблива, тендітна, з плямами дивного рум'янцю на блідих щоках. Голосочок такий слабкий, що треба дослухатися, зацаївши подих. Повітряна зовнішність Озу передбачає ніжність і піклування.

Коли Озу хворіє, ми чергуємо біля її ліжка в лазареті, носимо їй окріп з лимоном, дослухаємось до її слабого дихання і вислуховуємо її безкінечні сни.

Вона любить їх розповідати своїм тихим, я б сказала, замогильним, голосом, до якого дослухаєшся, мов до шепотіння літнього вітру на цвинтарі. Здається, дмухни на

це неземне створіння — і воно вилетить за протягом у вікно.

За словами пані Вчительки, «дама з камеліями» притягує, мов магніт. Таку хочеться на руках носити. А точніше — в долоні чи кишені, мов горобчика.

З приводу Озу я теж впевнена: швиденько знайдеться для неї золота кліточка! А можливо, навіть і діамантова.

У кому з нашого секстету я сумніваюсь, так це в собі. І страшенно переживаю, що лишуся у флігелі назавжди. А точніше — піду в покоївки!

Адже бували за часи існування ліцею і такі жахливі випадки.

Кожна дівчина молиться, щоб з нею ніколи нічого подібного не трапилось. Навіть смерть здається кращим виходом з ганебної ситуації.

Адже за правилами ЛСД, випускниця, котра за рік (максимум — півтора) не змогла змінити свій суспільний статус, підлягає «перекваліфікації» і лишається тут служити іншим. Тим, хто ще вчора дивився на тебе, як на привілейовану мешканку флігеля, як на щасливу випускницю.

Уявляєте, яке приниження!

У класі сьомому я бачила тут одну таку. Вона прибирала в наших класах. Років сорока, з червоними, мов у вареного рака, клешнями-руками. З неї знуцались. Адже всі знали (таке тут швидко передається з вуст у вуста), що вона з «необраних». Потім вона померла. На могилі навіть таблички немає — ніхто й не плює!

От коли подумаю про таке, одразу хапаюсь за брасматик, біжу до фітнес-залу чи припиняю смоктати на ніч льодяники, п'ю тільки кефір.

Я типова «середнячка». І цим усе сказане. Усе в мені — досить посереднє. Тому я не люблю одягатися в «модне» й погано засвоюю уроки макіяжу.

Ну ось такий наш секстет номер десять в повному складі.

У принципі, у нас немає чіткого розподілення на «касти» — хто є хто, воно досить умовне. Я б сказала, «для внутрішнього використання». Адже наше спільне навчання не передбачає подальшої дружби. Занадто зближуватись — собі ж дорожче. Розширений Статут ЛСД, котрий розкриває суть кожного окремого слова, вишитого золотом, добре і досить чітко це пояснює. Скажімо, одне з трактувань — Мовчання — означає не мати подруг, котрі могли б відволікати тебе від Служіння. А Служіння — це запорака щасливого шлюбного життя...

Ну, не буду повторювати тут уроки!

Адже трактування Статуту — окрема і досить цікава тема. Саме її ми ґрунтовно розглядатимемо весь навчальний рік перед випуском і поселенням у флігель.

Ну от.

Далі вже про те, що відбулося вчора з самого ранку.

Поки я дописувала щоденник, дівчата попрોકидалися.

Була шоста година.

Ми завжди встаємо о шостій. Не дай Боже, пізніше хоча б на хвилину. Це має увійти у звичку. І ми вже звикли. Складніше доводиться новачкам, вони ще малі й скиглять.

Встали — руханка.

Умикаємо магнітофон із дивним — «раритетним!» — записом давніх часів. Цей запис зберігається тут, мов святиня. Він, як каже пані Вихователька, зберігся з середини

60-х років ХХ сторіччя! Під нього прокидалися наші бабусі! А то і пра...

Спочатку лунає сурма, а потім дзвінкий хлоп'ячий голос бадьоро кричить:

— На зарядку! На зарядку! На зарядку, на зарядку...

І вступає цілий хор таких же дзвінких голосів, що підхоплюють:

— ...прокидайсь!!!

Це такі голоси, від яких дійсно не можна не підскочити з ліжка.

Коли ми вивчали історію розвитку суспільства, пані Вчителька розповідала, що це — «піонерська зорька». І пояснювала, що «піонери» — це така собі давня організація дітлахів, за дисципліною схожа на внутрішні стосунки в наших секстетах, тільки — «політична». Її давно вже немає, але корисний досвід лишився у вигляді от таких загально-піднесених занять, як вранішня руханка чи «трудоий десант», що у них, в давнину, називався «суботниками».

Отже, далі нами керував Голос давно померлого диктора, диктуючи нам вправи: «Руки на ширині пліч... Раз-два, три-чотири!» і таке інше.

Вмиваємося ми всі разом у розкішній вбиральні.

Там чотири ряди рукомийників у стилі хай-тек. Наша вбиральня розрахована на дев'яти-одинадцяті класи. Молодші вмиваються на поверх нижче. Там завжди стоїть неймовірний галас!

А в нас — тиша. Адже треба не лише вмитися, а зробити макіяж за всіма правилами, вивченими на уроці макіяжу. І стежити, щоб ніхто не переборщив із помадою чи тінями! За це — догана.

Тому в нашій вбиральні завжди панує напружена тиша.
— Не забула, що ти сьогодні прокурор? — каже Рів, кумедно витягаючи обличчя, аби штрих світло-блакитних тіней ліг рівно.

Я поважно киваю.

— А Ліл, — Рів весело показує в бік нашої мовчунки, яка, розтягнувши вуста, старанно вимальовує контур рожевим олівцем, — мадам де Реналь. Бррр... Я вчора ледь не збожеволіла, готуючи промову. Складна історія...

Я посміхаюся, уявляючи, як вогняна Рів обпалює крильця «мадам».

— Ти вже придумала вирок? — кидає через плече Віт з дев'ятого секстету.

Вся «дев'ятка» — Віт, Гул, Зон, Рут, Вів та Аяс — страшенно пишається, що їхній літсуд над Анною Кареніною поки що був найпоказовішим: всі його учасники отримали по сто балів. І поки що ніхто їх не переплюнув!

Рів не відповідає, але таємничо всміхається: ще б пак! У Рів чудова фантазія щодо різного стибу покарань.

Останні штрихи у вбиральні — нанесення парфумів. Вони стоять на окремій скляній полиці. Тут і «Шалімар», і «Ейфорія», і «Імпровізація», серед них, звісно, є і «Бузок», і «Лілея», і «Може бути...» та інші аромати чи не всіх марок світу. Часом, щоб підловити курсанток, пані Директорка пізно вночі підставляє туди і зовсім невідомі флакони. Тоді доводиться нелегко, адже правильний підбір парфумів — неабияка складова у створенні досконалого образу. Оцінка за це також впливає на майбутній атестат. Її виставляють щоранку на вході до класу — за списком. Кілька разів мене завертали у вбиральню митись і наносити інший аромат.

Це такий сором! Але тепер я добре затирила: «моє» — це «цитрусова гама». Рів легше — вона одразу обрала задушливий «Шалімар», він їй пасує — це кожному зрозуміло.

Потім відбулася щоденна вранішня лінійка в загальному холі на першому поверсі. Туди ми спускаємось тихо і чемно широкими, встеленими червоним килимом сходами. Всі у синіх формах з білими комірцями і манжетами, в чорних (молодші — в білих) панчохах і туфлях-човниках (молодші поки що чимчикують у полотняних мокасінах з круглими носачами і перетинкою). Панчохи на нас мусять бути і в холод, і у спеку.

Інший одяг ми носимо лише у вихідні.

Для цього існують спеціальні гардеробні, де є ганчірки на будь-який смак. Я зазвичай обираю джинси, футболку і кро-сівки. Коли в нас свята, вечірки чи зустріч гостей — для цих випадків є інша гардеробна з вечірнім вбранням. Звісно, усі речі (а вони дорогі і добротні) нам не належать. Та й навіть, якщо після випуску нашим гардеробом будуть опікуватися інші!

Тоді наші речі будуть дійсно належати лише нам. Кожна з нас чекає тих часів, як манни небесної.

Але і те вбрання, що маємо зараз, цілком нас влаштовує. Стріти так не одягаються! У нас усе вишукане. Навіть потерті і подерті за останньою модою джинси.

Цього разу лінійка мені здалася якоюсь зібганою, про-йшла швидко.

Пані Директорка привіталася з нами, оголосила розклад на день і навіть (це здалося мені неймовірним!) забула про загальне скандування ключових слів Статуту!

Зазвичай лінійка завершується тим, що ми хором вимовляємо заповітні слова:

- Вдячність!
- Повага!
- Слухняність!
- Мовчання!

І так далі.

Сьогодні пані Директорка була якась неуважна.

Вона стояла в оточенні Вчительок і Виховательок з суворим обличчям. Потім швидко розвернулася і пішла до свого кабінету.

А ми пішли до сусідньої будівлі — шкільного приміщення, не приховуючи здивування. Лише презиралися і мовчали. Адже виявлення зайвої цікавості порушувало пункт Статуту про терпіння, яке треба виявити в будь-якій незрозумілій ситуації.

Я навіть не помітила, що серед нас немає Ліл.

А це якраз було важливо. Навіть якщо ти терміново хочеш до туалету, треба спочатку зайти до класу, сісти, а вже потім попросити пані Вчительку відпустити тебе за малою потребою.

Певно, Ліл припекло, подумала я, коли помітила її відсутність в класі.

А потім мене охопила досада: раптом вона злякалася літсуду і побігла до лазарету — прикинутися хворою! Це було цілковито в її стилі!

Але ні: Ліл все ж таки з'явилася. Вибачилась і попросилася сісти на своє місце.

Пані Вчителька — і це теж було дивним — навіть забула записати їй догану в особистий щоденник!

Розпочалася перша пара.

Я з цікавістю поглядала на Ліл. Вона сиділа з відчуженим виглядом праворуч від мене, схиливши голову, через що її

обличчя майже повністю затуляло полотно гладкого чорного волосся.

Я непомітно штовхнула її ногою, попереджаючи, що хвилин через тридцять маємо гідно провести літсуд. Не повертаючи голови, Ліл щось швидко написала на клаптику аркуша і зібгала його, щойно я встигла прочитати написане.

Але я все одно не змогла б повірити тим розпливчастим літерам! А вони склалися в двох слів: «Вбито Тур».

Я ще раз штовхнула її ногою. Цього разу досить боляче, мовляв, що за маячня?

Ліл сунула зібганий папірець до рота, прожувала його і прошепотіла:

— Я проходила повз кабінет пані Директорки... Сама почула: ножем в серце... Там — інспектор і адвокат...

Я ледь не задихнулась. Оце так новина!

— Ти впевнена? — прошепотіла я.

— На всі сто... — відповіла Ліл і ще нижче схилила голову.

Розмовляти під час уроку було небезпечно. Але, здається, пані Вчителька, як і пані Директорка, сьогодні була неуважною і якоюсь приголомшеною.

Поки ми діставали зошити і ручки, вона стояла, повернувшись обличчям до вікна. Це дало нам змогу пустити новину далі по класу.

І він наповнився тривожними видихами:

— Тур!..

— ...вбито?..

— ...ножем?..

— ...в серце?..

— ...на смерть?..

— ...не може бути...

На уроках нам казали, що, в принципі, всі ми можемо опинитися в несподіваних ситуаціях, коли покарання за провину може бути надто серйозним і навіть небезпечним для життя. Наводили приклади за всі часи існування ліцею. Пишались тим, що саме в нашому їх втричі менше, ніж в інших закладах.

І цей показник щороку зменшується.

Але нам нічого не говорили імена «покараних на смерть за провину», які на загальних зборах перераховувала пані Директорка. Так, абрєвіатури. Але ж Тур!

Тур, яку ми знали!

Тур — кращу виконавицю східних танців, відмінницю, приклад для всього ЛСД!

Тур, яка краще за всіх складала ікебану!

Яка співала, мов оперна дівка, одягалась, мов голлівудська зірка, мала бездоганну фігуру й обличчя, з якого можна було воду пити!

Зналася на мистецтві Ренесансу, цитувала напам'ять Аристотеля!

Тур, тиха і мила Тур.

Щаслива Тур, яку забрали до шлюбу першою. І не на авто, а у справжньому «ландо», запряженому четвіркою білих коней, всю засипану флердоранжем, огорнуту китайським шовком і австрійським мереживом.

У блиску діамантів.

У спалахах феєрверків.

У хвилях музики живого оркестру з Національної опери!

Тур, після від'їзду якої на всіх ланах ЛСД ще довго лежала тінь.

Тінь нашого смутку і нашої заздрості...
Тур...

— Тиша в класі!

Ми аж здригнулися від вигуку пані Вчительки, котра ще й ляснула по столу указкою.

Тиша в класі. Геть емоції. Урок. Все, як завжди.

Тільки Ліл все ще не піднімала голови і я не могла бачити виразу її обличчя. Ну, так воно і мало бути: я забула, що Ліл ще з дев'ятого класу бігала за Тур, мов песик.

Потім почався літсуд...

Дорогий щоденнику!

Мусила зробити невеличку паузу. Бо зовсім заплуталась — стільки подій за один день. І про літсуд хочеться окремо розповісти, і про Тур. Власне, саме звістка про Тур, яку випадково підслухала Ліл, вплинула і на події на літсуді.

Тому — ще трохи про Тур...

Вона була чи не єдиною дівчиною з усього ліцею (крім тої, кульгавої), якій всі дивилися вслід. Просто не можна було не обернутися, побачивши її завжди усміхнені світло-зелені очі.

Через Тур ми — наш секстет — страшенно грішили протягом усього року. А саме: спостерігали за балами у скляні отвори на даху бальної будівлі! А все через те, щоб побачити, як танцює Тур...

О, ці бали! Боюся не розповісти про них у плині подальших подій. Тому зроблю ще один, сподіваюсь — останній! — відступ.

...Бали відбувалися кожного сезону і розподілялися на Літній, Осінній, Зимовий і Весняний.

Влаштувалися ці бали лише для випускниць із флігеля в окремому приміщенні, оснащеному тільки для цієї мети. У цьому приміщенні була одна велетенська зала і дві вбиральні — жіноча і (єдина у всьому ЛСД!) чоловіча. У центрі — місце для живого оркестру, в кутку — безалкогольний шинквас із соками та кавою. Зала була влаштована так, щоб у ній не було жодного прихованого від ока пані Директорки та Виховательок місця. Все мало відбуватися на видноті.

На Літній бал з'їжджалося багато кандидатів. Він був найважливішим: на ньому гості-чоловіки придивлялися до випускниць, танцювали з кожною, пригощали соком і тістечками.

На Осінньому балу деякі кандидати — відсотків 10—20 — вже визначалися остаточно.

Зимовий закарбовував результат.

Весняний мав особливе значення: стовідсоткове покриття попиту!

Я вже розповіла, що відбулося з тою зганьбленою курсанткою, яка лишилася не обраною. Жахливе життя служниці, миття підлог, доїння корів і... ганебна смерть з безіменною могилою.

Думка про те, що нас можуть не обрати, висіла над нами всіма, наче дамоклів меч, і часом добряче псувала все наше існування в цьому затишному місці.

Так от, Тур була з «обраних» на першому ж балу!

Ми, наш десятий секстет, знали це напевно!

Адже...

Мушу зізнатися, бо ведення особистого щоденника вимагає правди і лише правди.

Адже ми... підглядали.

Так, так! Вибачте, дорога пані Директорко, але це правда.

І провина в цьому тяжкому злочині лежить лише на мені, присягаюсь!

Розповім, як я до цього додумалась.

Якось у вихідний, блукаючи довкола зачиненого Бального Будинку і мріючи, що колись його двері відкриються і переді мною, я... знайшла лазівку нагору.

Просто помітила високі перетинки, оповиті густими заростями дикого винограду. Я навіть не одразу здогадалася, що це — металеві сходи, що ведуть на дах. Чесно!

Я підстрибнула, підтягнулась (з фізкультури в мене завжди було сто балів!) і, перебираючи ногами й руками, швидко видерлась на самісінький дах.

Походила, радіючи сонцю і чудовому краєвиду, котрий відкривався згори. А потім помітила круглі товсті скляні ілюмінатори в даху. Певно, для того, щоб у романтичній напівтемряві балу закохані могли спостерігати за зірками. Чи ще для чогось подібного, не знаю...

Грішна і бентежна думка в ту ж мить охопила мене всю, мов полум'я, — ось як ми можемо побачити те, про що шепечемось по кутках чи не щодня: як відбуваються бали?! Як виникають ці дивовижні, омріяні й оспівані в ЛСД любовні легенди. Одне слово — як починається казка, до якої нас готують.

Я довго вагалась перед тим, як розповісти про своє відкриття дівчатам з мого секстету. А сама лізти на дах боялася. Бути викритою і зганьбленою перед усім лицем — також.

— От якби хоч одним оком побачити бал! — якось сказала Іга.

— Ага, хоч би знали, до чого нам готуватися, — підхопила тему Мія.

Це було якраз на початку минулого навчального року перед Весняним балом.

До речі, в такі періоди — перед приготуванням до балу, всі, навіть малеча, ходили в загадковому і піднесеному настрої.

А вихователі, вчителі і Директорка навіть послаблювали свою пильність.

Усі сили і думки було спрямовано на старших мешканок флігеля — на їхнє вбрання, на підбір музики, оздоблення бальної зали і т. ін.

Зрештою — на довгоочікуваний результат.

— Я могла б це влаштувати... — тихо сказала я тоді.

І п'ять пар очей втупились в мене з надією.

Я зрозуміла: мене не видадуть!

І розповіла про скляні ілюмінатори в даху бальної будівлі.

Ми одразу ж вирішили: поліжемо! Щоправда, трохи вагалася боязка Ліл, але можливість поспостерігати за обожною нею Тур надала їй рішучості.

Тим більше, що небезпека була нульова: під час балу і за пару днів до нього на нас ніхто не звертав особливої уваги.

У призначений день ми, секстет номер десять, у повному складі обліпили кругле віконце на даху зали.

Аж носи від цікавості порозплющували!

Що то було за видовище! Мов зі сну.

Скло було досить товстим і тьмяним, тому голосів ми не чули, а всі яскраві барви гарно вбраної зали, всі виблиски тисячі електричних свічок набули таємничого флеру, мов у старовинному німому кіно. І через це видовище здавалося фантасмагоричним!

Наші очі були прикуті до прекрасної Тур.

Зверху вона виглядала, мов квітка, що пливе по воді! Вона дійсно була краща серед усіх. Вразив і Алекс!

Точніше, тоді ми ще не знали, як звучить цього високого, одягнутого у білий смокінг красеня з гладким чорним волоссям і тонкими вусиками над губою.

— Ретт Батлер... — видихнули ми одночасно, і скло ілюмінатора одразу вкрилося туманом наших гарячих видихів.

(Між іншим, зауважу: ця книжка — «Звіяні вітром» — у нас теж була в бібліотеці в відділі книжок із офіційно вилученими дирекцією сторінками. Тобто в неповному обсязі. Там було лише те, що стосується добрих манер. Ох, нам завжди було цікаво, що ж такого забороненого робила Скарлетт О'Хара. Адже книжка складалася лише з п'ятдесяти чотирьох дозволених для читання сторінок!)

Отже, Тур і Алекс — то була пара, від якої годі було відвести очі.

Що й казати: Тур виїхала з флігеля наступного ж дня.

І ми страшенно сумували з цього приводу. Ліл взагалі змарніла і лягла в лазарет на цілий тиждень.

...І от тепер — ця страшна звістка!

Я б сказала, непорозуміння.

Чи хвороблива уява нашої мовчунки.

Часу добре поміркувати над всім цим не було: пані Вчителька вже оголошувала склад суду:

— Прокурор — курсантка Пат!

— Суддя — курсантка Рів!

— Адвокат — курсантка Озу!

— Свідки — курсантки Іта і Мія!

— Обвинувачена мадам де Реналь — курсантка Ліл!

Ми вийшли перед класом, зайняли місця на кафедрі за високими стільцями.

Ліл залишилася стояти перед класом.

— «Червоне і чорне», Фредерік Стендаль, справжнє ім'я Анрі-Марі Бейль! — оголосила Уга з тринадцятого секстету. У неї була чудова, «театральна» дикція...

Я розхвилювалася. Дуже хотілося заробити сто балів.

Я почала переказувати історію Стендаля: такий собі «стрит» з бідної родини на ім'я Жульєн Сорель влаштувався вчителем до заможної аристократичної родини і закохався в матусю сімейства мадам де Реналь. Вона довго пручалась його почуттям, а потім... зрадила чоловікові. Далі я не розповідала, адже нас якраз цікавив саме цей момент.

Пані Вчителька сказала, що це може бути типовою ситуацією і в наші дні. Тому розгляд її і висновки для нас дуже і дуже важливі.

Розпочався суд.

В принципі, досить швидко ми визначили головні помилки мадам де Реналь по всіх пунктах нашого Статуту.

Адвокат Озу мляво намагалася «захистити» героїню, висуваючи непевні аргументи, адже на самому початку мадам де Реналь старанно боролася із домаганнями нахабного юнака. Але навіть ці її душевні муки, ретельно виписані автором протягом кількох нудних розділів, здавались нам гидкими.

— Що треба було зробити одразу? — питала пані Вчителька клас.

Час від часу вона переривала хід суду і, сидячи зазвичай на задній парті, зверталася до класу із супровідними уточнювальними запитаннями.

Учениці здіймали руки:

— Звільнити його!

— Дати ляпаса!

— Зробити вигляд, що не помічає...

— Що ще? — підбадьорювала курсанток пані Вчителька. — Які ще варіанти? Ну?

І секстети завзято висували свої версії:

— Отруїти...

— Втекти...

— Покаятись у церкві...

— Звернутися до його батьків...

— ...до громадськості!

— Подати позов до суду!

— Ще? Ще?

— Оминати...

— Одразу розповісти про все своєму чоловікові!

Пані Вчителька плеснула в долоні:

— Хто це сказав? Ти, Арт?

Арт підвелася.

— Молодець, це абсолютно правильне рішення! — сказала пані Вчителька. — Сідай, сто балів.

Я зніяковіла. Справа в тім, що чоловік мадам де Реналь, на відміну від красунчика Сореля, за всіма параметрами не викликав у нас жодної симпатії. Прокол...

Потім було останнє слово «обвинуваченої» після якого суддя Рів мала винести свій вердикт. Ситуацію могла врятувати Ліл, якщо її промова буде дотепною.

Вона все ще стояла з низько похиленою головою — мабуть, дуже вжилася в роль: викапана мадам де Реналь! А потім невпевнено промовила:

— Можливо, вона його... покохала...

У нас аж щелепи звело: ну й дурепа! Знайшла місце!
Краще б поговорили про це ввечері в дортуарі!

Обличчя вчительки стало суворим:

— Кохати можна лише свого законного чоловіка! У протилежному випадку — це злочин, перелюбство, яке має бути суворо покаране! — і звернулась до секстетів: — Хто ще думає так, як Ліл?

Запала тиша, не підвелась жодна рука.

Ще б пак! Я потайки показала Ліл кулак: кретинко, звідки такі думки? Тепер «сотки» не світять нікому! Ну, невже не зрозуміло те, що ми вчили ледь не з дитинства: чоловіка обираєш раз і назавжди, до кінця життя. А якщо це так, то про яку ще любов, крім цієї, може йтися?!

Ліл ще нижче опустила голову. Мені стало шкода її, і з вуст саме по собі вирвалось:

— Через це не вбивають...

Дякувати Богу, ніхто не почув. І суддя Рів благополучно винесла «мадам де Реналь» смертний вирок.

Але все одно в загальній сумі кількість наших балів не перевищила сімдесяти. Ми, як завжди, пасли задніх. Настрій було зіпсовано.

Причому вдруге! Адже, як би потім не тривав цей день, звістка про смерть Тур і наше фіаско змусили нас іти на нічний відбій, похнюпивши носа.

Звісно, оцінки ще можна виправити.

А те, що випадково підслухала та й зопалу повідомила всьому класу Ліл, стало справжньою пухлиною, котра почала пускати свої підступні корені у весь організм нашого секстету. Адже, незважаючи на те, що Мовчаня було однією з наших найголовніших заповідей, мало

хто втримався, аби хоч пошепки, хоч під страхом найлютішої кари з боку керівництва не поділитися новиною з іншими.

І хоча всі старанно мовчали, сама атмосфера в ЛСД на вечір добряче наелектризувалася.

Цікавість розривала нас навпіл. Ми ходили з опущеними очима, щоб Вчителі й Вихователі, а тим паче пані Директорка, не викрили злочину підслуховування.

Але, як я вже казала, їм було не до нас.

Ми помітили, що в цей день замість двох — вранішньої і вечірньої — в кабінеті пані Директорки збиралися аж чотири наради.

На вечерю нам дали вишневий пиріг, котрий зазвичай пекли лише на вихідні...

Я ледь дочекалася ночі, щоб докладніше розпитати Ліл про почуте.

Спочатку Ліл мовчала, адже вже пошкодувала про свою нестриманість.

Ми поклялися мовчати.

І Ліл розповіла таке.

Після сніданку, хвилини за дві до того, як ми почали шикуватися в шеренги, щоб іти до шкільної будівлі, вона нестримно захотіла до туалету і...

— Ну, про це можеш без подробиць! — увірвала її нетерпляча Рів.

Так от, захотівши до туалету, Ліл виявила, що наша вбиральня якраз зачинена на п'ятихвилинну санітарну обробку, і спустилася поверхом нижче, туди, де розташовувався кабінет пані Директорки.

Швиденько зробивши свою справу, Ліл, щоб не порушити тиші коридору, почала прокрадатися вниз і...

— Ти навмисне тягнеш час? — ще раз суворо увірвала її Рів.

...і тут помітила, що двері кабінету прочинені!

І звідти долинають голоси.

Ліл злякалася і причаїлася в еркері коридору за скульптурою Венери Мілоської, адже не хотіла, щоб її упіймали не на своєму поверсі та ще й під кабінетом.

І почула жахливу історію...

Точніше, уривки жахливої історії і вигуки всього викладацького складу.

Ліл зрозуміла: Тур загинула від руки чоловіка, Алекса.

— Алекса? Чому? — хором запитали ми.

— Ну... — завагалася Ліл. — Пані Директорка говорила надто тихо, але я почула, що...

Ліл перехрестилася і переляканими очима блимнула на нас.

Ми скупчилися в темряві дортуару біля широкого підвіконня: Мія та Іта трусилися чи то від холоду, чи від хвилювання, Рів всілася по-турецькому, Озу і я стояли, спершись ліктями на коліна Ліл (щоб вона часом не втекла!) — і не терпляче чекали на відповідь.

— ...почула страшне: Тур... закохалася... в іншого... В стріта! — на одному диханні вимовила Ліл і ледь не знепритомніла.

Наш стан також був близьким до цього.

— В іншого?!

— Стріта?!

— Ти це точно почула?!

— Нібито... Щоправда, пані Директорка сказала щось про «версію». Вона... Вона... — Ліл напружилася, пригадуючи. — Вона сказала: «Дотримуємось цієї версії!»

і стукнула по столі чимось важким... Я злякалася і побігла вниз...

Зависла нестерпна пауза.

— Як Тур могла? Фу! — нарешті сказала Мія.

— Ганьба... — вимовила Іта.

— От вам і Флобер у реальності! — криво посміхнулася Рів.

Ліл скинула зі своїх колін наші руки, пішла до свого ліжка, лягла і накрилася з головою ковдрою.

Ми теж мовчки розбрелися по своїх місцях.

Але навряд чи хтось із нас заснув тієї ночі...

Дорогий щоденнику...

Тепер ти знаєш все.

Сподіваюсь, ти не згориш від сорому, хоча мої щоки ще палають, щойно згадую цей день і цю ніч.

Так, я не заснула. Я думала.

Як таке могло статися? Як?

У моїй уяві весь час виникало видіння того балу, на якому Тур кружляла по залі, мов квітка в озері, те ландо, в якому вона їхала повз наші вишикувані ряди і кидала в натовп квіти. Її щасливе обличчя. Рука Алекса на її плечі.

Як вона могла зрадити це все? І перш за все наш ліцей, довіру вчителів, споконвічні традиції ЛСД, зрештою — наші мрії і сподівання?! Якщо її покарано, то це справедливо.

З іншого боку, солодкава, до спазмів у шлунку, думка не давала мені спокою: як можна було закохатися в чужого, в стріта? Звідки вона його взяла? Невже це можливо? Навіщо?!!

А ще розхвилювала коротка нічна розмова з Ліл (наші ліжка розташовані поруч). Наведу її, як запам'ятала:

— Я чула, як ти сказала на літсуді: «Через ЦЕ не вбивають...» Ти мала на увазі Тур чи мадам де Реналь? Ти дійсно вважаєш, що перелюбство — не смертельний злочин для порядної дружини? — запитала Ліл.

— А ти вважаєш, що можна вбити людину? Таку, як Тур?

— А як же Статут? Якщо це правда, то вона порушила Статут!

Вона відвернулася і — я чула! — заплакала в подушку.

Цей день пройшовся по всіх нас, мов тріщина по пустелі.

Спочатку невидимою ниткою прорізав рівну поверхню наших днів. Але я шкірою відчувала: ця «нитка» розшириться, дасть нові тріщини і охопить всю гладінь павутинням ще глибших тріщин.

Щоб цього не сталося, треба все з'ясувати. Але в кого дізнатись, що трапилося? Не підеш же до пані Директорки! Це означало б донести на Ліл.

Отже, я вирішила мовчати.

Ми всі вирішили більше не згадувати про цей випадок. Але нитка-тріщина лишилась...

Дорогий щоденнику!

Я стала краще навчатися.

Гадаю, це через те, що почала менше зважати на різні дрібниці, менше балакати, більше уваги приділяла урокам.

Ми всі стали більш серйозними й уникали одна одну. Мабуть, давалося взнаки те, що ми — випускний клас і зовсім

скоро переселимось у флігель, де на нас чекають доленосні бали і повторення всього пройденого за дванадцять років. А це неабиякий обсяг.

До того ж бентежила приємна думка про те, що там, у флігелі, в кожній буде своя окрема кімната! Навіть важко собі уявити: своя і окрема. Це означає, що розкол між нами поширяться. Цікаво, як це переживуть Мія та Іта?..

Наближався час останнього перед канікулами Літнього балу, хоча був лише квітень.

Не пам'ятаю, чи писала про те, що після кожного балу нас збирали в відеосалоні і показували сюжети, зняті в новостворених родинах наших колишніх співучениць.

Пред'явлення такого «домашнього відео» — хвилини на дві-три — входило в умови, які керівництво висувало всім кандидатам.

Ми, курсантки — від малих до дорослих — страшенно любили ці перегляди, готувалися до них, мов до свята. Такі відеосюжети, відзняті аматорською кінокамерою, надихали нас і робили наші очікування прекрасними.

Якраз за два місяці до Літнього балу, про який ми тепер намагалися анічирк (чесно кажучи, я не була впевнена, що дівчатка цього разу захочуть полізти на дах), у холі ЛСД висіли оголошення про черговий кінопоказ із відеозвітами, які надіслали наші колишні колежанки.

Я зловила себе на думці, що готуюсь до нього з деяким неприємним відчуттям. Справа полягала в тому, що на цьому перегляді нам мають показати сюжет із Тур!

Але, якщо чутка про її смерть правдива, то про який відеозвіт може йтися?

Як він виглядатиме?

Після підслуханої Ліл розмови в кабінеті пані Директорки минуло кілька тижнів.

Звісно, балачки про смерть Тур вщухли.

Ми робили вигляд, що забули про наші розмови.

Наближався час перегляду.

Рівно сімнадцять дисків — за кількістю вже одружених після попередніх балів випускниць — було надіслано поштою звідусуди.

Сімнадцять! Тобто в це число входила і Тур! Але...

Я не витримала. Увечері перед обожнюваною нами процедурою перегляду я все ж таки завела розмову в дортуарі.

— Ти точно знаєш, що дисків — сімнадцять? — спроквола, ніби «між іншим», запитала я Озу, яку призначили реєструвати і сортувати надіслані диски.

І одразу шкірою відчула напруження: всі присутні в дортуарі чудово розуміють, що я мала на увазі.

Ми сиділи на своїх ліжках, стираючи з обличчя обліпихові та вівсяні маски власного виробництва (готувати живильні природні косметичні засоби і користуватися ними — це теж входило до наших обов'язкових знань).

У всіх мимоволі уповільнились рухи — так хотілося почути відповідь Озу.

— Так, звісно, сімнадцять, — відповіла та.

— А... — почала було Мія.

Але Іта випередила її:

— А скільки ж їх має бути? — і, приклавши палець до вуст, кивнула на двері.

Був вечір — десять хвилин до відбою. Якраз той час, коли пані Чергова Вихователька робить три останні проходи

коридором і може — на вибір — припасти вухом до будь-яких дверей.

Зависла неприємна, тривожна пауза. Неприємна не тому, що нас можуть підслухати — ні, до цього ми звикли! — а тому, що ми знову відчули присутність у нашому безтурботному існуванні тієї тріщини, котру дала звістка про смерть Тур. Звістка, яку ми не могли ані спростувати, ані підтвердити. Про яку намагалися забути і... не могли.

— Дійсно! — голосно сказала Ліл. — Скільки ж їх має бути?! За зиму і весну з ліцею роз'їхалось сімнадцять дівчат! То й дисків надіслано сімнадцять!

Ми замовкли. Старанно запрацювали спонжами, витираючи маски.

О дев'ятій світло автоматично вимкнулось.

Ми більше не зренили ані пари з вуст.

...Відеосюжетів дійсно було сімнадцять!

Вранці, після сніданку, нас вишикували і повели до відеосалону.

Я страшенно люблю бувати тут! У ньому затишна атмосфера, високі шкіряні крісла з м'якою рожевою оббивкою.

Кіно нам показують два рази на місяць. І це не абиякі американські «стрілялки»! Пані Директорка особисто обирає для нас найкращі раритетні фільми.

Деякі з них ще чорно-білі, вишукані, надзвичайні, фільми минулого сторіччя, зроблені на віки. У них, за словами пані Директорки, все те, що нам потрібне для життя.

«Дівчата», «Волга-Волга», «Велике життя», «Цирк», «Свинарка і пастух»...

Які обличчя! Які натхненні очі! Які пісні! Яка любов!

У всіх часом очі на мокрому місці, адже тепер всі ці красиві стосунки і пісні — в минулому.

Так от.

Дисків було рівно сімнадцять!

Перед переглядом пані Директорка урочисто побажала нам гарного перегляду, з приємною і загадковою посмішкою натякнула, що ми — всі чотири секстети одинадцятикласниць — скоро і самі будемо фігурувати в подібних стрічках. А всі інші так само заздритимуть нам.

Від цих слів всі весело засміялися, поглядаючи на наш ряд. Ми зашарілися, цоки деяких — маю на увазі Рів і ще парутрійко дівчат з інших секстетів — так і спалахнули вогнем. Клацнули вимикачі. Зал потонув у м'якій напівтемряві.

Почалися сюжети «домашнього відео». Ми завжди поглинали їх, мов тістечка!

Перший диск.

Титри, в червоному, старанно вимальованому сердечку: «Вітання з раю».

Музика — вальс Штрауса.

Перший кадр (ми заплескали в долоні, пізнаючи знайоме обличчя!): Ноа, що виходить з моря! Чоловік огортає її махровим рушником, Ноа сміється, махає в камеру рукою (нам, нам махає!).

Другий кадр: Ноа дістає з духовки решітку з індичкою, довкола її ніг крутиться красень-дог (Ноа завжди мріяла мати собаку!). Потім ми побачили Ноу в новенькому лімузині, що мчить уздовж моря, Ноу, котра приміряє кульчики в ювелірному магазині.

Далі все в такому ж дусі. Не скажу, щоб це було зроблено зі смаком чи фантазією, але все одно мило: Ноа садить

квіти, Ноа плаває в басейні, Ноа на ведмежій шкурі перед каміном. Кожен сюжет закінчується цим маханням рукою. Губи — сердечком, обличчя трохи схудле, але гарне.

Останній титр теж окреслений червоним контуром у формі серця: «Бажаю щастя!»

Ми шалено заплескали в долоні.

Другий диск був від Глю.

Починався він досить оригінально: спочатку камера стежила за летом орла в небі. Музичний супровід — здається, Малер. У нас він не вельми був популярний. За орлом спостерігала, прикривши очі долонею, сама Глю — у високих чоботах, картатій сорочці і ковбойському капелюсі, відкинутому на спину. Гарно виглядала!

Потім знову пішли кадри, подібні до кадрів з Ноа: Глю за кермом «ферарі», Глю у вечірній сукні з келихом шампанського замріяно дивиться на нічне місто, Глю кумедно морщить носика і погрожує пальчиком, мовляв, «не підглядайте!» — і зачиняє двері розкішної білої спальні.

У кінці — ніяких побажань. Три акорди уриваються досить брутально, аж слух ріже. Ну, очевидно, не майстри вони знімати кіно. Але враження — обнадійливе.

Оплески дісталися і Глю.

Я завжди чекаю від цих переглядів не лише звіту про колишніх курсанток, але й якогось підтексту, натяку на справжнє кіно, на художню естетику. Але таке трапляється не часто.

Головним чином, це дійсно було «домашнє відео». Але, в принципі, іншого і не вимагалось. Головне — гарно відзвітувати.

Потім були відеоролики від Елг, Яві, Мун, Пем...

На них наші колишні колежанки випікали торти, махали руками на камеру, надсилали нам повітряні поцілунки, міряли нові сукні, їздили верхи. Були зйомки на яхтах, у холах театрів, у ювелірних магазинах.

Усі дівчата — піднесені, усміхнені, ще гарніші, ніж були тут, коли ходили поміж нас у формах.

У роті в мене стало солодко, в залі запахло квітами. Я це відчула майже фізично. Поглянула на подруг — вони сиділи поруч з такими самими натхненними обличчями.

Але в глибині очей, втуплених в екран, я побачили деяку напругу.

Так. Ми всі чекали на ще один сюжет.

І він пішов передостаннім...

Тур.

Очевидно, Алекс вирішив саянути своїми здібностями, тому що цей ролик відрізнявся особливою вишуканістю.

Тендітна фігурка Тур з'явилася перед глядачами з... туману, котрий поволі розсіювався, на тлі великої впорядкованої галявини для гри в гольф. Певно, перед нею стояв якийсь вентилятор, адже її ніжно-блакитна шифонова сукня і довге лискуче волосся тріпотіли, мов крила тисячі пташок. Потім Тур зробила кілька танцювальних «па», посмінулась і зникла в тому ж тумані, мов казкова фея.

Наступний кадр стосувався хатнього господарства. І тут вони перевершили інших, адже Тур не запікала індичку і не виймала з печі тістечка, як це робили інші. Вона просто стояла посеред їдальні з... «чарівною паличкою» в руці. Далі пішли спецефекти: Тур торкалася паличкою столу і на ньому виникали різні страви. Цілі натюрморти з вишуканих страв, фруктів і напоїв! Так цікаво!

Останній сюжет — на природі. Тур весело сміялася, показуючи свої бездоганні зуби-перлинки, кружеляла босоніж по траві, танцювала, обсипала себе квітами. І сміялась, сміялась, сміялась. Аж ми перейнялись її веселощами і голосно реготали у відповідь.

Потім Тур, як і всі інші, помахала нам рукою, повернулась і граційно побігла по зеленій, освітленій яскравим сонцем траві. І нам здалося, що вона біжить по морю.

Виник титр: «Щастя!» — і Тур зникла в такому ж тумані, який був на початку.

Зал шалено заплескав!

Ми перезирнулися. І теж заплескали в долоні, крадькома поглядаючи на пані Директорку і вчительок. Всі вони так само посміхалися і плескали в долоні.

І я знову подумала, що Ліл, мовчунка Ліл, плаксійка Ліл, якій завжди ввижаються нісенітниці, помилилась або просто пожартувала з нами.

Зазвичай після переглядів ми, випускниці, залишалися обговорювати побачене.

Усе відбувалося динамічно, як на іспиті.

Коли з залу вийшли молодші, пані Директорка сказала: — Отже, прошу: ваші зауваження, панянки, пропозиції і, звісно, те, який висновок ви зробите після сьогоднішнього перегляду.

Говорити мали всі.

І говорили гаряче. Адже кадри, на яких перед нами постало справжнє життя, були важливі для майбутнього.

— Мені здається, що дівчата цього випуску забагато часу приділяють кухні... — розпочала обговорення відмінниця Уга.

— Так, кухні відводиться півтори години на тиждень, — додала Мем, заглядаючи в свої конспекти. — Рештою займаються служниці.

— Що ще? — поблажливо кивнула до них пані Директорка, звертаючись до інших.

— У Елг і Пем гарний одяг — Луї Віттон, взуття — Пазоліні.

— Яві виглядає надто виключно. Завелике декольте і закоротка сукня.

— А мені не сподобалося, що Сун використовує біжутерію, а не коштовності! Це — економно.

— Арт і Різ добряче погладшали. Неподобство!

— Вія пофарбувалася, і це їй не личить!

— Гат без манікюру!

І таке інше...

Я помітила, що всі навмисно уникають коментарів щодо Тур.

Може, так і треба?

Але пані Директорка сама порушила цю тему — просто і ясно.

— А чому всі мовчать про Тур? — з лагідною посмішкою запитала вона.

Мить ніяковості була майже непомітною. Але наша пані Директорка — людина геніальна у своїй прозорливості, від неї нічого неможливо приховати.

— Найкращий ролик... — висловила я те, що думала ще під час перегляду.

— Так, — підхопила Мія, — Тур виглядає найщасливішою!

— Згодна, — підвела ризику пані Директорка. — Там все — до міри в відсотковому співвідношенні. Приклад для

інших. Отже, якщо ви всі одностайно вирішили, ставимо Тур і Алексу вищий бал?

Я подумала, якщо розмова сама собою зайшла про Тур, то буде цілком доречним трохи розвинути її.

Зовсім трохи...

— Звісно, — сказала я і додала, намагаючись зберігати спокійну, ділову тональність: — Якби ще знати, чи все у них гаразд у... у... відсотковому співвідношенні до нинішнього дня?

— Ну ми це знаємо! — сказала пані Директорка. — Звіти отримуємо щомісяця. І ви, до речі, теж майте це на увазі: ЛСД ніколи не залишить вас на самоті! Отже, зараз Тур і Алекс перебувають в круїзі по Середземному морю. У найближчих планах — вагітність, купівля котеджу на Мальдівах. Тур переказує вітання.

Усі зітхнули з полегшенням і знову заплескали в долоні.

А я з усієї сили штовхнула Ліл ногою: брехуха!

Вона аж зморщилася.

Краще за все — оголосити їй бойкот.

Я поглянула на Озу, Рів, Мію та Іту. Судячи з виразу їхніх облич, вони цілком підтримували мене.

І годі про це!

Дорогий щоденнику.

Дні минають.

Наближають нас до канікул та Літнього балу. До речі, в шлюбному флігелі ще лишилося сім дівчат. Сімнадцять, як я вже говорила, вилетіли звідси і ведуть щасливе життя. Про що й свідчать надіслані диски.

Наші ж уроки звузились до кількох основних предметів, але вони нас не обтяжують. Це літсуд та «психостосунки».

Зовсім скоро ми станемо привілейованими мешканками окремих кімнат. От тільки літо промине...

Поки ж ми щоденно аналізуємо різні життєвські ситуації, щоб у майбутньому мати відповіді на всі запитання, які поставить перед нами самотійне життя.

Мені здається, що такі уроки потрібні. Тому що ці ситуації — не штучні, як це було в молодших класах, коли їх вигадували пані Вчительки.

Скажімо, таку: «Тато сварить маму. На чиєму боці має бути Марійка, якщо у мами підгоріло молоко?»

І ми всі дружно кричали, що «тато завжди має рацію!»

Тепер же ми наблизились до конкретики. І цю конкретику керівництво ЛСД в буквальному сенсі «черпає з життя».

Справа в тім, що у пані Директорки є зв'язки з усіма жіночими журналами світу: до ЛСД надходить величезна пошта. У ній — копії листів жінок і дівчат світу до різних відділів цих журналів.

Таким чином, ми дізнаємось про всі проблеми, які можуть виникнути у стосунках між статями, аналізуємо їх і даємо свої відповіді на запитання. Це вам не «тато сварить маму...». Все дуже цікаво і корисно.

А головне, ми вчимося не бути схожими на стріток! Тих, чие життя минає невпорядковано, брутально, безтямно. Про це свідчить кожен рядок, написаний ними до редакцій!

Скажімо, ось такі листи ми розглядали на сьогоднішньому уроці. Наведу їх зі скороченнями, адже й так усе зрозуміло.

«Дорога редакціє! У мого коханого немає ані квартири, ані машини, ані роботи. Але він має чудове почуття гумору. І нам добре разом. Але романтика рано чи пізно закінчується, чи не так? Я маю визначитись, але вагаюсь, бо кохаю його...»

Або: «Любий журнальчику! У серйозних стосунках я сильно прив'язуюсь до чоловіка, навіть зациклююся на об'єкті свого кохання. Намагаюся завжди бути поруч, адже боюся, що на відстані він мене розлюбить! І цим все руйную. Як навчитися не розчинятися у стосунках і давати чоловікові волю?»

Чи таке: «Колись я дуже любила одруженого чоловіка. Заради цього кохання терпіла і вибачала багато... Саме він відібрав у мене здатність кохати! Тепер я не можу зрозуміти, чи люблю я власного чоловіка чи просто звикла до нього? Чи добре мені з ним, чи чогось не вистачає?»

А як вам таке: «Чи буває любов після сексу на першому ж побаченні?!»

Усі ці листи підписані «стрітівськими» іменами — Наталка, Соня, Олена...

Дехто навіть підписався прізвищем.

Який жаж! Хіба можна озвучувати свої думки та ще й такі?! Ось що робить невігластво і погане виховання.

Так от. На всі ці листи редакція дає відповіді.

Їх ми теж ретельно розглядаємо.

Не знаю, чи варто наводити приклади цих відповідей, адже відповідають на такі запитання такі ж самі стрітки. Тільки з вищою освітою.

Наведу лише один із коментарів: «Дорога Олено! Мабуть, треба спочатку навчитися бути вільною самій. А це — не проста наука. Адже вам доведеться розвивати власні бажання та вміння висловити і відстояти свою думку. Такі жінки більше приваблюють і захоплюють чоловіків і не забуваються на відстані!

Якщо ж ви завжди знаходитеся поруч із коханим, простежте за власною поведінкою. І тоді зрозумієте, що робите не так. Боїтеся сказати зайве слово? Киваєте у відповідь на будь-яку

репліку? Посміхаєтесь на будь-яку брутальність? Але в такому випадку ви руйнуєте не стосунки, а перш за все — себе!..»

Це — як інша планета. Але ми мусимо добре вивчити її.

Адже це ті ситуації, в яких живуть і наші майбутні кандидати в чоловіки!

Нам же доведеться виправляти ті помилки, до яких їх привчили стрітки.

Що ми робимо на уроці?

Перш за все виокремлюємо «ключові посили» відповідей на ті дурні запитання.

Сьогодні біля дошки стояла відмінниця Уга.

Вона підкреслювала ці «посили» маркером на спеціальній дошці, на яку через проектор було виведено текст відповіді, надрукований у журналі.

Ми вголос підказували їй, чим добряче драгували:

— «Бути вільною самій»!

— «Розвивати власні бажання»!

— «Уміти відстояти думку»!

— «Не руйнувати себе»!

Підкреслюючи всі ці нісенітниці, через які стрітки потрапляють у міжстатеві пастки, ми посміювалися в кулачки.

Судіть самі, як можна бути вільною, коли шлюб передбачає безперечні зв'язки, котрі поєднують тебе з володарем твого серця. Або які власні бажання може мати майбутня дружина, крім бажання догодити тому, хто обрав тебе з тисячі подібних?! Які тут можуть бути «посили», крім вдячності за це?!

Далі пані Вчителька методом «запитання-відповідь» спростовувала міф, створений працівником редакції.

— За яким принципом Статуту можна спростувати перший посил — «бути вільною»? — питала вона клас.

Ми хором відповідали:

— «Вдячність»!

— «Служіння»!

— Правильно. Який ще? — спонукала до подальших роздумів пані Вчителька.

Хор втрачав кілька голосів, але загалом лунав досить впевнено:

— «Терпіння»!

І далі все йшло за тією ж схемою: «Розвивати власні бажання» — це гріх «нестриманості», «вміння відстояти думку» — гріх «анти-мовчання».

В результаті вся теорія стрітів руйнувалася нами на наших же очах!

Одне слово, кілька здвоєних пар таких занять добряче відшліфували наші принципи.

Як я вже говорила, наприкінці весни вчитися стало набагато легше і цікавіше.

Ось таким чином ми лише розглядали життєві ситуації, щоб не потрапити в пастку за парканом нашого закладу, і готувалися до канікул.

Певно, окремих слів потребує пояснення щодо нашого літнього відпочинку.

На канікулах ми просто не вчилися, й але нікуди не роз'їжджалися. Куди ж нам їхати, якщо, за угодою і умовами навчання в ЛСД, ми не мали ніяких родинних стосунків поза його межами? Ми були цілком вільні й належали лише собі, а в майбутньому — нашим чоловікам!

Виїжджали на відпочинок по черзі лише наші вихователі та вчителі. Ми ж, старшокласниці, починаючи з восьмого, на цей час ставали ватажками молодших секстетів.

Кожній діставалося по шість учениць молодших класів, з якими ми займалися різними цікавими справами з ранку до вечора.

Шили, плели, купали їх в басейні, вчили їздити верхи на конях, доглядати за квітами і таке інше. Батьки ж і родичі — той баласт, який в майбутньому завадить нам будувати своє життя. Здаючи нас сюди, близькі підписували документ, за яким ані вони, ані ми не мали права на будь-яке спілкування. Нам ніколи не повідомляли, чи живі наші бабусі з дідусями, чи здорові батьки, чи з'явилися у нас молодші брати чи сестри. Ми мали бути чистими перед майбутнім. Ані морально, а тим більше — матеріально, нас не мусили обтяжувати їхні проблеми!

На перших порах саме це давалося нам досить тяжко.

Але згодом ми розуміли, що це — правильно. Що жінка, обтяжена купою життєвих гачечків, перестає бути справжньою жінкою і доброю дружиною.

На перших же заняттях у сьомому класі, коли починалося наше фізіологічне і духовне дозрівання, ми зубрили «психологію батьківських сценаріїв», за якими жили нещасні стріти, і розуміли, що ці родинні зв'язки призводять до егоїзму, залежності, патологічного симбіозу, до невиправданих очікувань з боку батьків і страху їх не виправдати — з боку дітей. А все це скасовує мету ідеального виховання, котре формувалося в ЛСД сторіччями.

Можливо, я ще повернуся до цієї теми. Але ясно одне: батьки «з'їдають» своїх дітей, моделюючи їхнє майбутнє за своїм або (кращим, ніж свій) сценарієм, а діти, тобто дівчата, не можуть повністю віддатися своєму особистому життю і своїй місії, основи яких закладаються в ЛСД...

Отже, наближалось літо.

Ми — наш десятий секстет — перебували у тривожному очікуванні Літнього балу.

Звісно, ми не говорили одна одній ані слова. Особливо уникали розмовляти з брехухою Ліл. Але що ближче насувалася дата, то красномовніше ми позирали одна на одну. В цих поглядах було німе запитання: чи поліземо на дах цього разу?

Дорогий щоденнику...

Чи сподобається тобі те, що мушу записати? Побачимо...

— Чому ви зі мною не розмовляєте? — запитала Ліл сьогодні перед відбоєм.

Зависла незручна пауза. Як їй пояснити, що вважаємо її, м'яко кажучи, нечесною? Адже чесноти у нас на одному з перших місць!

Всі поглянули на більш прямолінійну з усього секстету, Рів.

Вона струснула своєю вогняною шевелюрою:

— А як з тобою розмовляти, якщо ти брешеш? Подякуй краще, що ми не розповіли про це керівництву.

— Я не брехала! — закричала Ліл.

— Ага, — уїдливо додала Іта, — ти просто фантазувала...

— Та ні! Ні! Я чула на власні вуха!

Для впевненості Ліл стукнула себе по вухах, вони аж почервоніли.

Гадаю, від сорому.

Ми відвернулися від неї.

— Я доведу, — тихо сказала Ліл.

— Як? — запитала я. — Викличеш сюди пані Директорку? Маячня...

Ліл замовкла і лягла спати навіть раніше, ніж з радіоточки пролунав відбій.

Ми презирнулися.

Не варто брати її з собою на дах. Вона стає дивною. Принаймні норовливість і вперте бажання щось довести — не наша парафія.

Це з царини «духовних вірусів», що роз'їдають душу і про які нас застерігали Вчителі.

Отже, бал було призначено на 31 травня, тобто за два дні.

Не змовляючись, ми вирішили, що неодмінно знову подивимось на це грандіозне видовище.

Тим більше, що, як я вже казала, все керівництво ЛСД буде по вуха задіяне в організації балу і в цей час його пильність щодо решти курсанток буде знижена до нуля.

Прожили ці дні спокійно, чемно, щоб нічим не викликати підозру.

Звісно, Ліл вирішили не брати.

У призначений час кожна з дівчат знайшла свій привід вийти з дортуару до саду — окремо. Ліл ми нічого не казали. Та вона і не питала — залишилась сидіти в кімнаті, вишиваючи свою серветку.

Вечоріло.

Сад було наповнено подихом квітів. А бальний будинок нагадував різьблену музичну скриньку, в якій мерехтять свічі. Ми були збуджені красою вечора і тим, що зараз зазирнемо до зали зверху, ніби це дійсно була чарівна скринька з прикрасами.

Оглядаючись по всіх боках, ми по черзі полізли на заплетені диким виноградом металеві сходи.

Вигляд згори був ще дивовижнішим!

Перед очима розстелилися зелені луки зі сріблястою стрічкою ріки, в якій зблискували перші зірочки, а внизу, прямо під нашими ногами, грала музика і так само виблискував позолотою вогонь тисячі електричних свічок.

Ми стерли пил і бруд з ілюмінатора й обсіли його, мов мухи банку з варенням.

У залі було сім ліцеїсток, сім гарно вбраних дівчат. Це були ті, кого не обрали на минулих балах.

Звісно, трохи ніяково і не дуже-то й добре залишатися в ліцеї до самого останнього балу. Я б собі такого не побажала! Але в житті буває різне...

Навіть зверху, крізь товщу скла, ми відчували їхнє хвилювання.

Воно відбивалося в нервових змахах віял, у притупуванні ніжкою чи просто в напружених виразах облич.

Дівчата уважно слухали музику оркестру і чекали на появу кандидатів. Їхні авто поволі (ми це добре бачили зверху) з'їжджалися до брами ліцею, а після перевірки документів їхали далі, зупиняючись біля бального будинку.

Ми жадібно спостерігали за оркестром.

Дівчат ми знали добре, а от оркестр — завжди ласий шматок для нашої уяви, адже він складався виключно зі стрітів.

На кожному балу вони були нові: винаймати одних і тих самих заборонялося правилами безпеки.

Кожен оркестрант проходив сувору перевірку, з кожним окремо розмовляла пані Директорка і брала «підписку чемності». Тобто кожен давав присягу про нерозголошення того, що тут відбувається, щоб ніхто з зовнішнього світу не задрив нашому одягу, їжі та інтер'єрам. Також стріти давали обітницю, що, коли впізнають тут когось із впливових людей країни чи світу, не балакатимуть про це на кожному кроці.

Одне слово, ми, як і наші колежанки, що схвильованою зграйкою купчились унизу, слухали музику і поглинали очима оркестрантів. Зрештою, стріти — тяж люди. Хоч і примітивного, нижчого складу.

Там були: дві віолончелі, рояль, дві скрипки і... саксофон.

Якраз в цю мить соло виконував саксофон...

Дорогий щоденнику...

Дорогий, милий щоденнику, мій друже і прискіпливий аналітику!

Вибач, що ці сторінки я, певно, видеру з тебе. Мушу написати щось не дуже звичайне.

Мабуть, саме те, через що нас і змушують все записувати, щоб — не доведи Господи! — не впасти в єресь. Щоб уміти аналізувати свої чесноти і вади.

Тому хоч і не хочу, а мушу записати таке.

Саксофон грав гарно.

Боже, яке нудне речення вийшло...

Саксофон грав так, що у мене заболів шлунок.

Тобто не заболів, а щось гостро ворухнулося у сонячному сплетінні і від того поруху по мені, як по воді озера, розійшлися теплі кола невимовного приглушеного болю.

Я приросла поглядом і слухом до скла, мов риба в акваріумі. Золотий саксофон роздвоївся в моїх очах, а потім — удесятерився. Я пливла в його розплавленому золоті і захлинулась важкими, густими, медовими звуками. Аж стало незручно перед іншими.

— Гарно грає... — спроквола зауважила я.

Сказала це лише заради того, аби приглушити цей внутрішній порух.

Це одна з наших практик: те, що хочеш знівелювати — промовляй вголос.

Бажано — кілька разів. Тоді воно втрачає всю цінність.

— Гарно грає.

— Гарно грає...

Луною почула у відповідь. І зрозуміла, що дівчата відчують те саме, що і я.

— Здається, минулого разу цього інструмента не було, — байдуже зауважила Рів.

— Тоді був академічний оркестр, — додала Мія.

— Саксофон вибивається із загальної партитури, — знизила плечима Іта, ніби зналася на музиці.

— Так, — зневажливо сказала Озу. — Це вулична музика...

І ми разом замовкли.

До зали почали заходити гості.

Троє були молоді, але не дуже гарні. В одного з них черево так і випиналося з-під фрака. Двоє чоловіків старшого віку мали досить зухвалий вигляд, але були нічого собі. Шостий в'їхав до зали на... інвалідному візку. У мене аж серце впало: невже може бути і таке? Хоча ми добре знали, що недаремно нас налаштовували на різне. У тому числі на те, що щастя не у зовнішньому вигляді чи якихось принадах людини, а в її статусі й можливостях.

Ми звикли, що чоловіки з'їжджалися сюди не лише з нашої країни, але й з-поза її меж. Були серед них і мурини, і араби. Одного разу приїхав небіж якогось султана. Тоді він уподобав одразу двох курсанток. Чим справа закінчилася, нам не сказали, але наступного дня з ліцею зникли обидві.

Всі гості мали досить респектабельний вигляд. Як годиться, всі вони у супроводі пані Директорки та інших Вчите-

льок попрямували до шинкваса, щоб охолодитися з дороги напоями.

Мої ж очі були прикуті до саксофона, який все ще виймав з мене нутрощі своїм темним, незрозумілим і досить тривожним голосом. Він ніби щось промовляв до мене, але його слова було зашифровано в звуки.

Я помітила, що з-під білого манжета саксофоніста видніється бинт, яким перев'язане зап'ястя! Решту його образу поглинув золотавий туман, що йшов від саксофона.

У мене почали цокотіти зуби, я навіть схопилася за обличчя, щоб інші не помітили мого стану. Певно, стріти теж мають якісь здібності, подумала я.

Почалися танці.

Жодна з ліцеїсток не залишилася стояти біля стіни. Ми зітхнули з полегшенням. Трохи шкода було пампушку Сол, яка, нахилившись, приязно розмовляла з чоловіком на візку...

Маючи такого чоловіка, можна якнайкраще виконати всі пункти Статуту і заслужити Царство Небесне, подумала я.

Бал тривав.

Пари кружляли по залу. Срібні й руді голівки курсанток і охайні маківки чоловіків крутилися під нашими очима (ой, ледве не написала — «ногами», але, власне, так воно і було), мов квіти і листя в осінньому озері.

Не змовляючись, ми поглянули на годинники — треба було спускатися вниз. І розходитись, як і прийшли — по одній.
— Пора, — сказала Рів.

Ми по черзі спустилися зі сходів і розбрелися в різні боки, щоби повернутися до дортуару поодиночі.

Я лишилася сама у вечірньому саду.

Ноги понесли мене в той бік, де був вхід до Бальної зали.
Музика більше не лунала.

Певно, настала година спілкування і показу курсантками своїх здібностей — співу, декламації, демонстрації своїх картин, вишивок, тощо.

Я сховалася за деревом поблизу альтанки і вичікувала, коли пройде хвилину п'ять-десять після того, як ми розійшлися: у нас була домовленість, хто повертається до дортуару першою, хто останньою. Мені треба було витримати часову дистанцію.

До альтанки почали виходити оркестранти. Там для них завжди виставляли таці з бутербродами і напоями.

Не скажу, що я не злякалась, коли вони пішли в мій бік. Але я знала: далі альтанки не зайдуть!

Так і сталося. Музики галасливою зграєю оточили стіл з наїдками. Я не здивувалася, коли вони почали їсти прямо руками, не протерши їх вологими серветками, що також лежали на столі.

Я затулила вуха руками. Нам категорично заборонялося слухати те, що кажуть стріти. Бачиш стріта — затули вуха!

І ось тут і стався справжній жах: один з них пішов прямо на те дерево, за яким стояла я.

Зупинився, вдихаючи аромат вечірнього саду, і дістав сигарету. Паління на території ЛСД було категорично заборонено!

Від обурення я навіть висунулась з-за стовбура і перше, що помітила у світлі сірника, — забинтоване зап'ястя! Саксофон!!!

Але чого варте моє здивування й обурення у порівнянні з наступною ситуацією: він помітив мене! Навіть кинув розпачливе:

— Вітаю...

Певно, не очікував побачити в затінку живу людину.

Я мусила закричати, подати знак охороні, викликати пані Директорку.

Але я цього не зробила!

Мене заціпило. Я стояла і дивилася на нього, як на хижого звіра, що несподівано вийшов назустріч.

Він теж мовчки розглядав мене. А потім посміхнувся і промовив:

— Ви теж мешкаєте в цьому шапіто?

Я так і знала!

Стріти — наші закляті вороги, нічого доброго, чемного і вихованого від них не чекай! Я не знала, як на це реагувати. Втекти? Але мої ноги стали бамбуком, котрий вмить пустив глибокі паростки в землю, а язик розпух і прилип до гортані.

— А... Ну, звісно... — промовив Саксофон. — Ви ж до того ще й німі!

І посміхнувся.

У мене запаморочилось в голові. Перед очима пливло його обличчя — молоде і зухвале. Його нахабний вираз геть не в'язався із вишуканим фракком і білим нагруддям.

Я чхнула, адже вперше почула запах тютюну і вимовила, ледь ворущачи язиком в пересохлому роті:

— У нас не палять...

— Ох, вибачте, — знущальним тоном сказав він і додав: — У вас не палять, не какають, не лаються, не вживають алкогольних напоїв.

Після цих брутальних слів мене затрусило, немов я сиділа на електричному стільці.

Який жах!

Я майже знепритомніла. І мої ноги-стовбури вмить скосило гострим лезом. Я почала повільно осідати на землю.

Він ледь встиг підхопити мене.

Краще б цього не робив! Мені стало зле: вперше в житті відчула на собі чужі дотики і здригнулася від жаху й огиди!

— О! Ти легенька, мов колібрі, — продовжував знущатися він. — Певно, харчуєтесь тут самим нектаром?

Ось він — той жахливий світ, від якого нас застерігали вчителі і вихователі.

Господи, навіщо це мені?! Що тепер робити?

Кричати я не могла. Рот наповнився слиною, ніби мене ось-ось знудить.

Готувалася розпрощатися зі світом і розуміла, що це та незворотна крапка, за якою починається моя трагедія: тепер я займана!

Чужими руками.

Чужим запахом.

Чужим поглядом.

Збезчещена.

І якщо я зараз закричу — про мою ганьбу дізнаються всі!

Тепер у мене є жахливий шанс залишитися тут на віки вічні прибиральницею туалетів, як та жінка, на могилу якої ми плюємо!

— Яке зашугане звірятко... — видихнув він мені прямо в обличчя. — Бідолашка...

І тут сталося найостанніше, найгідотніше, що тільки може статися з нами: він наблизив своє обличчя до мого і щось тепле, вологе, вимогливе, м'яко огорнуло мій рот, втягуючи мене в себе — всю.

Я закрила очі, в молитві промовляючи пункти нашого Статуту — Вдячність... Повага... Слухняність... Мовчаня... Терпіння...

Очікувала, коли нарешті цей удав проковтне мене і я зникну в його пащі, щоб нічого більше не відчувати.

Але він не проковтнув.

Відсторонився, роздивляючись мене. Зітхнув. Певно, я мала жалюгідний вигляд.

— Ну, вибач... — сказав він. — Шкода, що ти така гарна і що ти тут.

Я стояла перед ним, мов дерево. Здається на мені тріпотіла кожна волосинка. Потім він сказав:

— Слухай-но... Як отямишся, приходь під вашу чортову браму — за двадцять кроків від лівої хвіртки. Я помітив — там є дірка. Чекатиму там щовечора. У мене є мотоцикл — поїдемо, покажу тобі життя! Прийдеш?

Недобре розуміючи змісту його слів, я просто затрясла головою: ні, ні, ні.

Нарешті у мене стало сили відштовхнути його.

Я повернулася і повільно, як у сні, побрела в глиб саду, очікуючи на жахливі кроки позаду. Зараз він схопить мене і роздере на шматки своїми пазурами.

Але кроків не було.

Я побігла.

Впала у компостну яму.

Просиділа в ній з півгодини, дослухаючись до звуків звірячого дихання. Але в саду стояла тиша.

...А хвилин за десять із Бальної зали знову полинули звуки музики. Отже, оркестр повернувся на своє місце.

Серед звуків я розпізнала задушливий голос Саксофона...

Перш ніж зайти до дортуару, я добре помилася в душі, весь час прискіпливо розглядаючи себе в дзеркало.

Мені здавалося, що у мене вирости кошлаті вуха, щоки покрилися шерстю, а головне — губи стали чорними і з них тече кров...

Я стояла під душем в купальній сорочці (такі одноразові сорочки завжди у великій кількості лежали в шафах) і не могла прийти до тями. Сорочка обліпила моє нещасне тіло, прикриваючи, за словами пані Директорки, «сором», який ми не мусили показувати одна одній.

Я знала, що від цього дня стала грішницею.

Моє життя — яскраве, безтурботне, сповнене ароматом парфумів і булочок, насичене здобуттям знань, вишивкою, танцями, співами, пізнанням себе, закінчилось.

Спересердя я вчинила ще одне неподобство: здерла з себе купальну сорочку. І вода — прохолодна, жива, рухома, вмить обплела моє тіло прохолодною мережею струмочків.

І це було ще одне нове, невідоме мені, відчуття. Другий заборонений дотик за ці пару годин.

Трохи прийшовши до тями, я вирішила мовчати. Недаремно в ЛСД нас вчили софістики — тобто завжди знаходити корисні аргументи на свій захист.

І я знайшла: один з постулатів Статуту — Мовчання. А якщо це так, то все, що зі мною сталося, підпадає під це правило!

Від такого хитрого рішення мені стало трохи легше.

Я готова була зайти до дортуару — цілком спокійна, без емоцій. Ще раз поглянула на себе в дзеркало: я була така сама, як завжди. Хіба що очі блищали, мов від високої температури. І ноги ще тремтіли.

Похитуючись, пробралась до нашого десятого дортуару з однією мрією: нехай там вже всі сплять! Тоді я теж пірну під ковдру і до ранку відмолю весь гріх сьогоднішнього вечора.

Але, на подив, мій пізній прихід не викликав у дівчат ніякої уваги, хоча вони не спали.

Коли я увійшла, всі вони в суцільній темряві сиділи на ліжку Ліл і про щось жваво шепотіли. Тільки показали мені пальцями: тихо!

Уся увага була прикута до Ліл.

Дорогий щоденнику...

Тепер ти знаєш майже все те, що я скоро вилучу з тебе і спалю в каміні на першому поверсі. А краще — з'їм. І нехай помру від отруєння чи завороту кишок!

А якщо це так, то ще трохи допишу сюди про цей вечір і про вчинок Ліл.

Як тобі вже відомо, вона присяглася переконати нас в тому, що вона не брехуха.

Коли ми не взяли її з собою на дах дивитися бал, вона вчинила таке, від чого і досі моє волосся стає дибки, а той жахливий випадок із Саксофоном в нічному саду здається дитячою забавкою і маренням, якого нібито і не було.

Так от.

Як я вже казала, під час балу вся увага керівництва припадала на випускниць і хід балу. Коридорами корпусу не нишпорили вихователі, вся охорона була задіяна у спостереженні за порядком в бальній залі. Кухарі і прибиральниці теж шикувалися там і стояли під стінами в очікуванні на приємні наших почесних гостей.

Знаючи про це, Ліл...

Навіть руки тремтять, коли пишу...

Одне слово, Ліл прокралась до кабінету пані Директорки і почала нишпорити по шафах і шухлядах, шукаючи якісь докази чи хоча б натяки на те, що вона не збрехала нам.

Уявляю, як їй було моторошно. Мабуть, страшніше, ніж мені в саду! Це вже точно був злочин. Ще й який! Ліл прокралась до кабінету Директорки, влізши через вікно.

Там, у величезних шафах зберігалися «особові справи» на кожному з курсанток — від самого початку нашого перебування в ЛСД. Як я вже казала, після закінчення навчання всі наші щоденники вилучалися з нашого обігу і залишалися тут.

Але і потім, протягом п'яти років, ми мусили надсилати в рідний заклад свої звіти про хід життя за його межами. Це, за словами вчителів, йшло на користь інших в плані «аналізу і узагальнення досвіду та вдосконалення навчального процесу».

Ліл знайшла теку, на якій було написано ім'я Тур.

Оскільки Ліл хотіла довести нам свою правоту, вона не знайшла ніякого кращого рішення, як... забрати теку і принести сюди, в дортуар. Ох, краще б вона принесла бомбу! Це було б одне й те саме!

У ту мить, коли я, збентежена, зайшла до кімнати, дівчата якраз вирішували, що робити з цією текою.

Звісно, першим поривом було засудити дії Ліл і віднести все назад.

З другого боку, пухкенька тека лежала на ліжку Ліл і притягувала нашу увагу, мов магніт. Ще б пак! Ми ж ніколи не знали, що пишуть інші і просто-таки вмирали від цікавості.

— Зробимо так, — рішуче сказала Рів. — Швиденько прочитаємо її і до ранку повернемо на місце.

— А якщо хтось про це дізнається? — перелякано запитала Озу.

— Якщо кожна з нас буде мовчати — ніхто не дізнається, — сказала Мія.

Ми презирнулися. Це було небезпечно: ніхто з нас не міг поручитися за іншу!

— Може, краще все ж таки віднести її? — запропонувала Іта.

— Ти не впевнена в собі? — підозріло сказала Рів.

Іта почервоніла, мов помідор, і захитала головою, мовляв, ні, впевнена.

Ліл взяла теку до рук, розв'язала бруднуваті мотузки, і ми схилилися над нею так само, як схилилися до ілюмінатора на даху Бальної зали — заचाївши подихи, з відчуттям забороненої і небезпечної розваги.

Ліл почала гортати папірці.

На самому початку вони були прожовклими, написаними дитячим почерком з купою плям, малюнків і помилок. На них було все те, що писали і ми, починаючи з початкового класу.

Про те, яке щастя потрапити в цей елітний заклад, яке гарне тут харчування із щовечірнім яблучним струдлем, із розвагами та іграми на свіжому повітрі, з піснями, які ми співаємо біля ватри влітку, і подарунками святого Миколая — взимку. Про одяг і іграшки, про уроки плетіння і танців, про вчителів, котрі повністю замінили батьків. Звісно, були й пасажі щодо суми за домівкою, але вони одразу ж уривалися вагомими аргументом на користь пречудового існування в ЛСД.

«Сьогодні нам давали рожеве морозиво, — вголос читала Ліл, — а потім водили до сауни. Трохи думала про бабусю, чи здорова. І помолилась за те, що тепер їй набагато легше, адже вона не змушена доглядати за мною...»

Сторінки, що стосувалися навчання в старших класах, були про уроки, про вибір парфумів, про цікавість до балів і таке інше.

Читаючи це, ми презирнулися: це ж треба! Всі писали, немов під копірку!

І про мрії. І про майбутнє життя.

Можливо, Тур більше, ніж інші, змальовувала уроки танців, віршотворення і співу. Але це було й не дивно. Вона була найталановитішою серед нас!

Ми швиденько переглянули записи аж до того дня, коли для Тур настав час першого балу.

І звідси почали читати повільніше.

Вона писала, як їй сподобався Алекс, в чому він був одягнутий і як вона ледь не втратила свідомість, коли він вперше поклав свою руку їй на талію, запрошуючи танцювати.

На останній сторінці, котра стосувалася життя в ліцеї, був зовсім короткий запис: «Завтра я поїду з рідних місць. Алекс сказав, що на мене чекає найщасливіше життя. Моя вдячність немає меж. Я плачу і молюсь. Я щаслива...» Під цим записом було намальовано серце.

У кінці цих нотатків стояла печатка ЛСД, завірена підписом пані Директорки.

До цього досить об'ємного щоденника, прошитого металевими скобами, було докладено ще з десяток інших аркушів, на яких значилося «Додаток».

Це вже було те, що Тур надіслала після виїзду з ЛСД — звіт, який нас особливо цікавив.

Той, через який наша мовчунка Ліл мусить або виправдатись, або так і залишитись брехухою.

Тремтячим голосом Ліл почала читати.

Звіт відрізнявся від попереднього тексту тим, що фрази були уривчасті, а почерк неохайний, ніби все писалось в темряві.

Перші десять сторінок вразили нас одноманітністю, адже на них було написано лише два слова: «Я щаслива».

Часом слова зливалися в одну довгу фразу — «ящаслива-ящасливаящасливаящаслива...», а подекуди мали досить великий інтервал і повзли то вгору, то донизу. Ніби Тур таким чином витанцьовувала на папері східний танець, під час виконання якого дрижить кожен м'яз.

Ми прогорнули ці сторінки з розпачем і роздратуванням: це було так не схоже на Тур! Вона завжди писала охайно, з метафорами, епітетами і порівняннями, так, як нас вчили на уроках літературної творчості.

Після тих одноманітних сторінок, почався такий самий неохайний текст, який довелося перечитувати по сто разів, перш ніж зрозуміти зміст кульгавих літер.

«...Сьогодні я зробила «фуагра» під порічковим соусом. Цілий день вишукувала рецепт. І ось нарешті у мене вийшло так, як написано в кулінарній книзі. Я дуже хочу, щоб сьогодні ВІН був задоволений. Виклала, оздобивши зеленню — базиліком, петрушкою, кінзою і краплями соусу, як показано на фото. Але до ночі страва звітрилася, краї потьмяніли. Я потроху зрізала, але все одно вигляд зіпсувався.

О пів на другу ВІН їсти не схотів. Був втомлений. Взяв таріль і обмазав паштетом шпалери на кухні. Я хотіла їсти — там на стіні лишився добрий шматок паштету. Я його зчистила і з'їла. Помила стіну і підлогу. Не знала, як вчинити — чи йти до спальні, чи лишитися у вітальні на тахті. Не знала, як буде краще для НЬОГО. Пішла до спальні. ВІН важко дихав. ВІН дуже втомлюється, забезпечуючи мене...»

«Чи мушу записати те, що почула? Мабуть, записувати треба все, що відбувається, що бентежить і вчить жити. Приймай новий досвід з вдячністю! Тому запишу ЙОГО слова, ска-

зані сьогодні (точніше, вже вчора!) о першій ночі, коли ВІН повернувся. Сказав таке: «Я заплатив за тебе купу бабок вашій крейзанутій установі — все, що ти (тут він назвав мене іменем однієї парнокопитної тварини, яку я ніколи не бачила) там одягала, взувала, намащувала на обличчя і чим підтиралась — все від початку оплачено мною! Навіть прокладки! А ти виявилася такою дешевиною. Ні на що не здатна...» Потім він витирав мені кров зі скроні і сам забинтував мені зламаний палець. Я подякувала і сказала, що мені зовсім не боляче...»

Ми перевели подих, але боялися глянути одна на одну. А Ліл продовжувала читати.

«Сьогодні ми їдемо в гори — знімати ролик для ЛСД. ВІН дуже вигадливий, не хоче, як каже, знімати банальності! Наш ролик має бути найкращим. Я впевнена. Зібрала кошук для пікніку: наша покоївка, Віра Іванівна, за моїм замовленнями спекла струдель, зварила яєць, насмажила риби в клярі. Я поклала до кошика багато зелені, салямі першого гатунку, молоду картоплю, пляшку «Піно Гріджо». День видався чудовим. І для зйомок, і для пікніку. ВІН купив мені пречудову сукню. Який гарний настрій!!!!»

«...Трохи втомлена. Лежу. Ниє печінка... Треба було просто ухилитися. Це ж дрібниця: просто вивернутися в інший бік. Лежу, згадую чудовий день на природі.

Було тільки трохи важко зніматися. ВІН робив по двадцять дублів, щоб усе вийшло досконало, як у справжньому кіно. І я це розумію! Досконалість має бути у всьому.

Як справжній режисер, ВІН говорив: «Посміхайся! Веселіше! Смійся!! Ще, ще, ще! Не так! Ще раз! Пройдись. Тепер — побігай. Веселіше! Ще веселіше! Погано... Ще раз!» Я страшенно втомилася бігати по полю. І м'язи обличчя ніби закам'яніли.

Я запитала, що це за ім'я, яким він називає мене і чому. Адже я люблю пізнавати все нове. ВІН сказав, що «поні» — то маленька дурна конячка, яку треба добряче «шмагати», бо вона тупа. «Покрутись! Смійся! Поні!!!» Я крутилася і сміялася — так, що потім не могла зупинитись. ЙОМУ довелося облили мене вином... Нарешті ми все відзняли. І я розгорнула скатерку, поставила на неї їжу. ВІН сказав, що вона — «плебейська». Роздушив яйце у мене на голові. Як мені було соромно! От я дурепа! Треба було приготувати щось інше... До ліжка ВІН доніс мене на руках, бо я вже не могла йти сама. Печінка ніє досі. Але тепер я знаю, що ВІН не любить яєць і бутербродів. Наступного разу маю бути обачнішою».

Далі йшло сторінок зо п'ять з одноманітним — «Я щаслива».

І наступний запис: «Я не вмію вбивати те, що ворухиться і дихає! ВІН зареготав і сказав: візьми молоток і шарахни її по голові! Але ж вона — жива! Вона відкривала рота і хапала ним повітря. І дивилась на мене. О, як вона дивилась на мене... Певно, я дійсно ні на що путне не здатна. Бідний, бідний, ВІН зробив поганий вибір, ВІН шкодує. Я винна в цьому. Я не виправдала нічиїх сподівань...»

Після цього запису було ще кілька сторінок, котрі перелічували всі постулати нашого Статуту — «Вдячність. Терпіння...» і таке інше.

— Вона там, певно, з'їхала з глузду! — зневажливо знизала плечима Рів.

— А може, вона й була божевільна, тільки ми цього не помічали... — додала Іта.

У мене пересохло в горлі, і я промовчала.

А Ліл перегорнула останню сторінку.

Там почерк взагалі був жахливим! Це було звернення до пані Директорки:

«Дорога пані Директорко!

Прошу мені пробачити, що була поганою ученицею і чогось не зрозуміла. Але я виконую всі пункти нашого Статуту. Я намагаюся бути щасливою і зробити щасливим свого чоловіка, що є головною метою кожної з нас. Але у мене не виходить! Я нічого не розумію. Я весь час переглядаю конспекти з наших чинних предметів і намагаюся поводитись відповідно до всіх вправ. Але з кожним тижнем худну на кілька кілограмів. Мої руки і ноги вкриті синцями, а голос зовсім пропав. Почало випадати волосся — лікар сказав, що то «на нервовому ґрунті». Але я не нервуюся! Я намагаюся лише чесно виконувати свій обов'язок. Стримую емоції, відчуваю вдячність, мовчу, усіма думками, діями, тілом і душею віддаюся принципам Служіння. Можливо, це і є щастя? Допоможіть розібратися! ЗАБЕРІТЬ МЕНЕ ЗВІДСИ ХОЧ НА ДЕНЬ!..»

— Це ще не все, — сказала Ліл, прочитавши останню фразу і дістала з теки аркуша, віддрукованого і завіреного печаткою та якимись підписами офіційного листа.

Читати віддрукований текст на кількох аркушах гарного крейдяного паперу було легше.

«Заява Алекса Стругівського, віце-президента компанії «Стругівський-старший і К^о» — пані Директору ЛСД Вадченко Ганні Анатоліївні...»

Це ж треба! Ми аж роти порозкривали: виявляється наша пані Директорка мала ім'я і прізвище! Але ми ніколи не знали ані її імені, ані імені вчителів.

Ганна Анатоліївна Вадченко...

— Гав... — тихо промовила Мія.

— Що? — не зрозуміли ми.

— Нашу пані Директорку звуть... — тут Мія ледь не втратила свідомість і вимовила пошепки: — Гав...

— Мовчи, дурепо! — розсердилась Рів. — Забудемо про це раз і назавжди.

І ми продовжували читати.

«Я, Алекс Струтівський, взяв шлюб із вихованкою ЛСД Рожко Тамілою Устимівною з метою утворити родину — за власною волею і бажанням, сплативши представлений керівництвом закладу кошторис за всі роки навчання моєї дружини в ЛСД.

Копію рахунку, завіреного нотаріусом, докладаю...»

Не змовляючись, ми перегорнули аркуш і побачили довжелезний список на десятих сторінках.

Читати його було ніколи — за вікном почало небезпечно сіріти. Тому поспіхом ми пробілися очима по найменуваннях, написаних у стовпчик і цифрам, що стояли навпроти кожного найменування.

Чого тут тільки не було!

Навіть соромно говорити. Шкарпетки, зубні щітки, сукні, труси, панчохи, іграшки, ліки, вітаміни, олівці, альбоми...

Це те, що стосувалося молодшого віку. А далі, враховуючи плин часу, йшли інші предмети нашого побуту, гігієни, одягу, косметики. Ми ледь не згоріли від сорому, дійсно прочитавши «графу» про прокладки і бюстгальтери.

У кінці всього кошторису стояла загальна цифра, яка перелякала нас кількістю нулів!

— Що це? — не зрозуміла Іта.

— Потім розберемось, — сказала Рів, — у нас обмаль часу! І кивнула Ліл, щоб та читала далі.

«З усією відповідальністю і розумінням ситуації, що склалася, мушу повідомити про передчасну смерть моєї коханої дружини з тим, щоб і надалі залишатися в числі клієнтів вашого закладу. Медичну довідку та висновки правоохоронних органів додаю».

Після цього короткого звіту йшов розлогий почерк пані Директорки — «Не заперечую» і її каліграфічний підпис, трохи змазаний фірмовою печаткою.

Ми погортали папірці і знайшли медичну довідку і поліцейський звіт.

Долаючи канцеляризми і специфічні терміни, ми дізналися, що смерть Тур настала через численні ножові поранення, «несумісні з життям», які вона завдала собі в зв'язку з глибоким нервовим розладом. Нервовий розлад було завірено родинним лікарем з позначкою, що це «спадкове».

У дортуарі настала така тиша, що ми почули, як в саду падають яблука.

Ми закам'яніли. З нас можна було ліпити скульптуру «Десятий секстет під впливом паралітичного газу».

Першою отямилась Рів.

Вона почала хутко згрібати докупи аркуші, укладати їх назад, до теки.

Сунула її до рук паралізованої Ліл.

— Негайно неси це все назад! У тебе є щонайбільше тридцять хвилин до сходу сонця!

Ліл схопила теку, сунула її під нічну сорочку і прожогом вискочила з дортуару.

Ми лишилися сидіти в тих самих позах. І кожна з нас молилася про повернення Ліл, подумки долаючи її шлях коридором, садом, в кабінет крізь вікно — і назад.

Стрілки настінного годинника крутилися, мов скажені.

Нам здавалося, що Ліл не було цілу вічність.

Коли вона увійшла — з білим обличчям і хворобливо червоними щоками, ми зарухались, розминаючи застигли м'язи.

Всі були втомлені.

Ліл одразу полізла під ковдру.

— Тепер вірите? — слабким голосом запитала вона.

— Можливо... — пробурмотіла Озу.

— Не знаю... — сказала Мія.

— Але... — пискнула Іта. — Я не розумію...

— Тихо! — крикнула Рів і скомандувала: — Спимо!!!

Коридором вже лунали кроки вчителів і вихователів, котрі після від'їзду гостей поверталися до своїх кімнат.

За п'ятнадцять хвилин до сходу сонця ЛСД поринув у короткий вранішній сон...

Дорогий щоденнику...

Те, в чому ми були впевнені, і те, чого нас вчили: за межами нашого закладу світ недосконалий. Досконалим його мусимо зробити ми — курсантки, випускниці. Ми мусимо зробити його кращим і правильнішим. У нас важка місія, але й вчимося ми недаремно!

Кожна з нас — немов краплина світла, від якої пустить промінці добро.

Пані Вчителька малювала нам схему на дошці: купа кружечків, від яких відходить мережа тонких ліній. Поза цією мережею — чорна порожнеча. І чим більше буде таких промінців, тим щільніше ми охопимо світ, обплетемо його увесь — і він стане справжнім раєм.

Своїм прикладом служіння і покори ми покажемо, як важливо нести в собі — для інших! — всі постулати нашого Статуту.

Певно, Тур була надто нетерплячою і невдячною. Вона хотіла отримати все й одразу, не встояла перед тимчасовими складнощами, проявила слабкодухість.

Хоча з приводу всього прочитаного у мене і з'явилися деякі питання. Вони роз'їдали мене зсередини.

Скажімо...

Ну, як можна було різати себе ножем стільки разів. Бр-р-р! Це ж неестетично! Вульгарно! Зрештою — гріх. Ми ж мусимо нести свій хрест — тобто виконувати свою місію до кінця!

А як можна було скривдити Алекса? Гарнішого чоловіка годі було пошукати!

А якщо Тур злукавила у своїх записах, приховуючи своє справжнє обличчя, і дійсно закохалася в іншого — в стріта? Брудного брутального стріта, що курить сигарети, вимовляє заборонені слова і накидається на тебе, безборонну, мов на шматок м'яса? Якщо це так, то в такому разі її вчинок щодо позбавлення себе життя мав би хоч якийсь пояснення. Докори сумління. Сором. Жах перед викриттям.

Як вона могла? Як могла?..

А якщо все написано — правда? І вона, прекрасна Тур, дійсно переживала якісь непорозуміння? Але хіба через непорозуміння можна вкорочувати собі віку? Чи не краще засісти за шкільні конспекти і довести себе до досконалості? Знайти помилки, виправити їх бездоганною поведінкою. Адже скільки є цікавої психологічної літератури з цього приводу! Нам же давали цілий список!

Як вона могла? Як могла?

...Закінчилось тим, що Тур почала снитися мені щоночі. Гадаю, що подібне відбувалося і з іншими. Але всі ми робили вигляд, що нічого не відбулося, а «досье Тур» нам про-

сто примарилось. І підозріло зиркали одна на одну, чекаючи підступу, зради, доносу.

Розпочиналося літо. Пора весільних роз'їздів наших старших однокашниць.

Навіть товстунка Сол ходила піднесена: виявилось, що той пан у візку — не просто мільйонер. Він іноземний нафтовий магнат з Південно-Африканської Республіки.

Він приїхав по неї у відкритому позолоченому авто, яке супроводжувало ціле «військо» екзотично одягнутих людей на білих конях. Такого тут ще не бачили!

Від захвату у всіх нас тремтіли коліна. Ми розмахували букетами і осипали ними дорогу молодих.

Ох...

Увага до нас послабилась. Вчителі роз'їжджалися у відпустки. Заняття в класах плавно перетекли на подвір'я, де ми копирсалися в садку, висаджуючи квіти, чи вчилися їздити на конях, плавали в басейні, лежали в шезлонгах з романами в руках.

А ввечері співали гімн нашого ЛСД біля ватри:

Злетіть до неба, вогнища багаття!
Щоб темні зорі засвітились радо!
Ми сестри благочинності й завзяття!
Ми діти злагоди, добра і ладу!

У нас в очах — покора і повага,
Ми свої душі на олтар кладемо
любові й вірності, родинної звитяги
У справах наших, до яких ми йдемо!

Літню пору ми завжди любили найбільше. А цього року наші збори біля вогнища, пісні, квіти, пташиний спів, обриси нашого чудового величного обійстя мали для нас важли-

віше значення: прощання з безтурботною юністю. Адже во-
сени на нас чекав «флігель наречених»!

Пані Директорка затвердила нам особливе «меню нарече-
них» — фрукти, салати, соки-фреш. Все свіже, корисне, не
обтяжливе для шлунка.

Щоб ми зберігали гарну фізичну форму і колір шкіри.
Адже зовсім скоро ми станемо «обраними»...

Дорогий щоденнику!

Пробач за поганий почерк!

Писати важко навіть при такому яскравому місяці...

Що я роблю?

Що я роблю?!

Що я роблю!

Що я роблю...

Шоляроблющоляроблющоляроблющоляроблющоляроб-
лющоляроблющоляроблющоляроблющоляроблющоляроб-

Розділ другий *Саксофон*

...Барс сказав, що можна підзаробити.

Я сказав, що давно поклав на їхній довбаний оркестр, до-
ки в ньому грає Фелікс, цей самовпевнений хвалько, об чю
голову я зламав його італійську флейту і тепер щомісяця, за
постановою суду, мусив відшкодовувати збитки у вигляді ста
зелених на місяць.

Але Барс сказав, що робить цю пропозицію саме через те,
що Фелікс зламав палець і щонайменше з місяць не покаже
носа в оркестрі.

До того ж замовники конче вимагають у музичному супроводі вечірки таких мелодій, як «Little Flower», «Love Story», «Melancolie», «Don't Make My Brown Eyes Blue» та інше подібне.

— Сподіваюсь, старий, цю романтичну маячню ти ще пам'ятаєш? — знуцальним тоном сказав Барс. — А оплата більш ніж пристойна: пару годин — п'ятсот євро.

— На всіх? — спитав я.

— Кожному, Ланце. Кожному! — сказав він.

Я присвиснув, і моя доля була вирішена миттєво.

Як з'ясувалося пізніше, не лише через гроші...

Вечірка, за словами Барса, мала відбутися в приватному ліцеї для дівчат, що знаходиться поза містом.

Доступ туди завжди був закритим і викликав купу пліток, чуток та вигадок. Ніхто в місті (та, гадаю, і в країні) напевне не знав, що там відбувається.

Судячи з газет, то був найкращий елітний навчальний заклад, в якому виховуються «справжні леді для справжніх чоловіків». Принаймні так писала про нього «Світська хроніка», публікуючи весільні фото «сильних світу сього», на яких поруч із новоспеченими олігархами чи їхніми насмердюченими парфумами мажорами стояли дивовижної краси наречені — учениці цього ліцею. Чисті янголята. Без жодного штриха в фотошопі.

Але і не це стало для мене головним! Цукрові лялечки ніколи не викликали в мене поваги.

Цікавило інше. І я, мов пес, що відчув слід, почав готуватися до вечірки.

Виявилось, що потрапити в той елітарний заклад «із вулиці» не так вже й просто. Треба було зібрати цілу теку документів — характеристику з місця роботи і проживання,

три рекомендації від якихось іменитих представників «супільної еліти», резюме, фотокартки, копії свідоцтва про народження — свого і батьків, паспорта, ідентифікаційного коду, довідку з вендиспансеру, довідки від терапевта та невропатолога. А ще дати підписку про «нерозголошення», пройшовши співбесіду з керівництвом ліцею. Одне слово, нереальна маячня. Але за п'ятсот іноземних купюр варто було постаратися.

Хоча, повторюю, справа була не тільки в грошах...

Відверто кажучи, зібрати всі ці папери було для мене досить складно.

Моє «місце роботи» було непевним, «різновид занять» — незрозумілим навіть мені самому, «місце проживання» весь час змінювалось, а батьків своїх я знав до десятирічного віку, поки вони не загинули в автокатастрофі. До того ж я мав у своєму «творчому доробку» три «приводи» до міліції, зафіксовані відповідними протоколами. Два суди за порушення «дорожньо-транспортного руху». Місяць роботи в іноземному шапіто. Одна зламана (об голову поважної людини) флейта...

Єдине, чим міг похвалитися, — відсутністю гонорей та знайомством із деякими діячами політичного та мистецького бомонду. Саме цей факт і дозволив мені підробити всі ті довідки та отримати цілком пристойні характеристики. Адже люди з «еліти» — принаймні ті, з ким мав справу, були неабиякими філантропами і ще зберігали в пам'яті запах консервованих кабачків і самогону, купленого у нічних таксистів на початку їхньої буремної юності.

Так сталося, що і я цьому «бомонду» останнім часом чимраз більше ставав у пригоді. А все через щасливу випадко-

вість, котра несподівано почала приносити мені досить несподівані дивіденди і неабияку розвагу.

Усе почалося з викрадення кінокамери на яхті одного бізнесмена.

Одного разу він зібрав купу гарно вбраного та відомого народу — співаків, письменників та акторів для двотижневої «культурно-мистецької експедиції» річкою. Тоді я ще старанно відвідував репетиції оркестру і вважався непоганим лабухом.

Бізнесмен запросив у подорож і кінооператора, аби той фіксував усі перипетії експедиції, мета якої була досить шляхетною: яхта зупинялася на причалах всіляких прибережних містечок, і ми виступали перед здичавілою від відсутності культурних подій провінційною публікою.

На одній із таких зупинок, у мальовничій глушині, на причал якої з'явилася тітка з козою та один замузаний хлопчик, у кінооператора було вкрадено кінокамеру.

Він божився, що залишив її на столі в кают-компанії.

Команда божилася, що нічого там не бачила. Гості бізнесмена активно брали участь у пошуках і були поза підозрами. А тітка з козою та хлопчик прийшли босі-голі, хоч їх і ретельно обшукали.

Молодий кінооператор спух від горя і сліз.

Бізнесмен оскаженів.

Гості підозріло зиркали одне на одного і натякали, що варто обшукати всі каюти.

Одне слово, ситуація не з кращих. Настрій було зіпсовано.

Тоді я, котрий завжди любляв детективчики, між іншим розпитав членів екіпажу (репутація якого була бездоганною!), звідки хто родом і чи не має хтось з них друзів-родичів у цьому печальному для всіх нас містечку.

Виявилося, що в кока тут мешкає його колишня дівчина і що вона заходила на яхту, привітатися з «другом буремної юності».

Нічого не сказавши коку, ми з тим бізнесменом відчалили за адресою цієї колишньої коханки і запопали її в ту саму мить, коли її чоловік знімав родину (нашою кінокамерою!) в мальовничому яблуневому садку. Що то була за ідилія!

І як змінилися обличчя щасливої родини, коли всі вони зрозуміли, що омріяне зняряддя творчої праці треба негайно повернути «звідки взяв».

Одне слово, завдяки своїм аматорським навичкам, почерпнутим з детективних покет-буків, в очах бізнесмена і його гостей я став чи не героєм романів Конан Дойла.

І коли згодом з однією дамою з того ж круїзу сталося лихо, вона чомусь звернулася саме до мене. Моя друга «справа» виявилася складнішою.

Сталося таке. Жінці з відділку міліції зателефонував серед ночі її син. Схлипуючи і благаючи нікому не телефонувати, він дав слухавку такому собі «Миколі Сергійовичу». Той Микола Сергійович, відрекомендувавшись полковником міліції, суворо сказав, що у хлопця знайшли марихуану і тепер матусі необхідно негайно, доки не закінчилася його зміна, зібрати дві тисячі доларів, щоб викупити сина з неволі.

Бідолашна і добряче перелякана жінка беззаперечно віддала свої заощадження якомусь пройдисвіту, котрий приїхав під її будинок на шикарному авто. І тільки під ранок наважилась делікатно розбудити наречену свого чада, зателефонувавши їй додому. Виявилося, що «малюк» спокійнісінько проспав всю ніч у неї під боком.

Я зачепився за той голос, котрий був повною імітацією голосу сина ошуканої жінки.

І за пару тижнів знайшов актора лялькового театру, котрий (завдяки нашій досить теплій розмові в театральній вбиральні перед виставою, де він грав зайчика-стрибайчика) навів мене на цілу бригаду «нічних жартівників», до складу якої, до речі, входив один посадовий шнурок з органів.

Взявши на гачок того шнурка (він, каюсь, і надалі став мені в пригоді), я досить швидко просунувся у справі приватних розслідувань. І провів ще кілька успішних справ, котрі стосувалися різних побутових прикрощів у родинах моїх замовників. Надалі вони шанобливо передавали мене «з рук до рук» і навіть пристойно оплачували мої дилетантські детективні розваги.

Але я ніколи не думав, що моя слава розростеться настільки, щоб прийшла ця жінка...

Відверто кажучи, спочатку я зніяковів, адже на той час вже об'ївся побутовим криміналом і дешевою славою «шерлока холмса місцевого розливу».

Жінка прийшла рано-вранці. Отже, заскочила мене ще тепленького, не готового для відмови.

Коли я відчинив двері, вона заглядала в папірець, близько тримаючи його біля самого носа, на кінчику якого сиділи великі сонцезахисні окуляри. Навіть не поглянувши на мене, вона прочитала з папірця мою адресу та ім'я, на якому двічі спіткнулася (це для мене не дивина — ще ніхто не вимовляв його без посмішки чи здивування), і додала:

— Це ви?

— Це я, — сказав я, на ходу застібаючи сорочку.

— Дозвольте увійти?

Як я міг відмовити чемній пані похилого віку?

Хоча після бурхливого концерту в нічному клубі пляшка пива, що стояла в холодильнику, вже щосили подавала мені свої спокусливі ультразвукові сигнали.

Пані увійшла в моє не дуже прибране помешкання.

— Можна? — знову запитала вона, показуючи очима на крісло.

Я швидесенько прибрав з нього зібганий казенний сріблястий фрак (який ненавиджу!) і допоміг їй опуститися у крісло.

Стара пані примостилася на самий краєчок і обома руками досить зворушливо допомогла своїм кострубатим ніжкам прийняти відповідну «світську» позу: трохи зсунула їх убік. Мабуть, зробити це самотійно ці ніжки вже не могли.

— Отже, ви... — І вона знову по складах вимовила моє ім'я.

— Можете називати мене коротше — Ланц, — сказав я. — Так мене називають усі.

Вона кивнула, поплямкала губами, під якими я потім розгледів досить пристойні два ряди білосніжних вставлених зубів, і почала здалеку, як це полюбляють робити старі:

— Я народилася вісімдесят п'ять років тому...

Я подумав, що це буде довга історія і варто все ж таки запропонувати їй каву, під запашний аромат якої я і зроблю кілька ковтків омріяного холодного пива.

Але вона не прийняла мою пропозицію, проте, розумниця, дотямила, що я не налаштований на довгу розмову і швидко взяла бика за роги:

— Я хочу, щоб ви з'ясували обставини загибелі моєї онуки!
Отакої!

Я ще ніколи не займався ніякими подібними справами і тому дивився на неї, мов баран, тягнучи артистичну паузу.

А вона вела далі:

— Її звать... звали Таміла. Їй було дев'ятнадцять років. Кілька місяців тому, суто випадково, я дізналася, що вона вдало вийшла заміж. Я хотіла зустрітися з нею і подарувати цю каблучку, — вона прокрутила на своєму пальці масивний перстень з великим блакитним каменем. — Це наша сімейна реліквія, котру я не змогла передати своїй доньці. Хотіла, щоб вона була в Таміли... Коли я — усіма правдами-неправдами — дізналася її адресу і пішла відвідати, покоївка сказала, що моя дівчинка... — тут вона витягла з ридикюля великий білий носовичок і піднесла до очей. — Моя дівчинка, котру я виховувала до трьох років, померла.

— Так що ж ви хочете, щоб я з'ясував? — здивувався я. — Мені шкода, але таке часом трапляється і з молодими...

— Зараз зрозумієте! — знервовано сказала стара пані. — За словами покоївки, а потім і тих людей, котрі вели слідство, виходить так, що моя дівчинка померла, завдавши собі зо два десятки ножових поранень!

Я аж присвиснув. І, чесно кажучи, ледь втримався від посмішки: гарне самогубство!

Пані промокнула очі хусткою. На ній залишилися чорні сліди. Виявилось, що ця охайна стара пані підфарбовувала вії, чим викликала у мене неабияку повагу.

— Саме так, — кивнула вона, правильно відреагувавши на мій свист. — А тепер скажіть, чи бувають такі самогубства? Дівчинка просто порізала себе на шматки. Я не можу в це повірити. Усі брешуть. Усі. І її мати — така ж дурепа, якою колись була я, і її чоловік, який знайшов її в тому ж ліцеї, де вчилася Тамілочка, двадцять один рік тому. І чоловік моєї бідної дівчинки, власник якоїсь фірми. Міліція. Покоївка. Сусіди. Усі вірять, що Таміла збожеволіла і вбила себе сама...

Вона знову промокнула очі. Потім дістала з ридикюля помаду, підфарбувала губи і рішуче поглянула на мене:

— Юначе! Мені лишилося небагато часу — і я не хочу йти з життя старою дурепою! Мені вас порекомендував... — вона назвала ім'я нашого спільного знайомого. — Я хочу, аби ви з'ясували, від чого померла моя онука. Вона була така весела, така гарна. Мов промінчик сонця! Коли я бачила її здалеку, серце моє співало від одного погляду на це створіння, від гордості, що в її судинах тече моя кров.

— Вибачте, але... — невпевнено промовив я і наштовхнувся на її беззаперечний погляд.

Пані зняла з пальця перстень і поклала його на стіл.

— Це — завдаток, — сказала вона. — Потім я заплачу більше. Усе, що в мене є.

Мені нічого не лишалося, як заварити каву — пиво відпало! — і провести кількагодинну розмову, після якої я силоміць запхав перстень їй до кишені і відправив додому, пообіцявши зайнятися цією справою.

Дізнався я таке...

Стара пані в минулому теж закінчила той самий ліцей, що її донька і онука. Отримала бездоганне виховання, звідти ж вдало вийшла заміж за «начальника наркомпроса». Наприкінці шістдесятих віддала туди ж свою доньку, а через п'ять років, коли та вже майже закінчувала навчання, переглянувши свої погляди на життя, намагалася її звідти забрати.

— Але це було неможливо, — розповідала стара пані. — Вона, моя Мартуся, вже була іншою. Вона навіть не впізнала мене, коли я домоглася побачення з нею, підкупивши одну з виховательок. Я намагалася умовити доньку піти зі мною. Але вона лишилась непохитною. Сказала, що я і такі, як я, «підлягають ліквідації» або — «самоліквідації».

— Нічого ж собі! — не втримався від вигуку я. — За що?!

— За те, що... — трохи знітилася стара пані. — За те, що порушила всі закони, котрі існували в ліцеї.

— Що ж ви такого нарobili?

Вона тяжко зітхнула і ледь чутно промовила:

— Мій чоловік, її батько, на той час помер, адже був набагато старший за мене. А я... Замість того, щоб зберігати йому вірність, закохалася і жила в цивільному шлюбі зі стрітом.

— З ким?

— Пробачте, — зніяковіла пані. — Вам буде неприємно це чути, але всіх, хто живе поза межами цього навчального закладу, в мій час називали «вуличними», а в часи навчання моєї доньки і до цієї пори — «стрітами». Від англійського слова «стріт» — вулиця. Усі вони вважалися і вважаються людьми низького гатунку...

Слухаючи її, я поволі роззявляв рота, мов конаюча риба. Про такі дива-дивні чув уперше.

Одне слово, відтоді пані втратила зв'язок з донькою.

Власне, такий зв'язок втрачали і всі інші батьки, що було природним для всіх ліцеїсток усіх часів. Але саме ця пані з певного часу почала розуміти, що це неправильно. Вона розшукала доньку після її вдалого одруження і почала спостерігати за її життям здалеку.

Бачила доньку вагітною. Бачила, як до будинку занесли мереживний згорток з немовлям. Але жодного разу не наважилась заговорити, наблизитись, пам'ятаючи про те, як донька запропонувала їй «самоліквідацію».

— Мартуся народила Тамілочку. І тут мені шалено поталанило! Донька з чоловіком мусили поїхати до Сирії —

він був дипломатом. Але той клімат дівчинці категорично не підходив. І я... Я найнялася в родину своєї доньки... нянею. Так, так, не дивуйтеся. Мартуся, звісно, не впізнала мене. А дівчинка потягнулася до мене, мов до рідної (чи, можливо, вона відчула це своїм маленьким сердечком?). І серед багатьох претенденток я стала першою. Через три роки вони повернулися і, незважаючи на мої умовляння і сльози дитини, дали мені розрахунок. А згодом Тамілочку віддали до того ж ліцею. Я ледь не кинулася під колеса авто, на якому її відвозили. Всі ці довгі роки я чекала, доки дівчинка вийде з ліцею, мала надію поговорити з нею. Вона вийшла з нього, як і всі інші — одруженою. Я бачила її здалеку лише кілька разів, адже родина жила у котеджі за високим парканом, а Тамілочка рідко виходила за його межі сама. А за місяць сталося те, про що я вам вже казала. І те, у що я не можу повірити і не повірю й на Страшному Суді!

Коли стара пані пішла, я почав рити Інтернет, намагаючись вишукати хоч якусь інформацію про ліцей, але не дізнався нічого суттєвого.

Як писали деякі гламурні джерела, яким я не йняв віри, цей заклад буцімто існував з давніх-давен, спочатку як «таємничий жіночий орден». І тепер, і зараз скорочено він називався ЛСД — «ліцей слухняних дружин». Його мета була благородною, особливо стосовно чоловіків: у ньому виховувались дівчатка для щасливого шлюбу.

Що тут поганого, думав я, особливо тепер, коли будь-яка юна кубіта п'є і матюкається на рівні з чоловіками.

Хіба погано мати слухняну дружину, котра, судячи з рекламного проспекту, вміє чудово готувати, знається на му-

зиці, співах, танцях, не вживає алкоголю і несе своєму чоловіку щастя, наче смажене поросся на таці?

Чому ж тоді і яким чином загинула онука моєї клієнтки? Не донесла цю тацю?

Справа здалася мені цікавою...

Ось чому пропозиція Барса зіграти на вечірці в тому ЛСД викликала у мене «професійну» цікавість.

Ось чому, взявши напрокат лаковані мешти і заручившись брехливими рекомендаціями своїх впливових друзів, я погодився грати романтичні мелодії.

Незважаючи на те, що моє зап'ястя ще було забинтоване після бійки з Феліксом...

* * *

...Вечірка мала розпочатися після дев'ятої вечора, але шкільний автобус рожевого кольору під'їхав до порога філармонії о четвертій. Ми вже стояли зібрані — з інструментами, в чорних фраках, в ідеально начищених і однакових, мов у небіжчиків, лакованих мештах.

Водій, а точніше, водійка, носата жінка, зодягнута в чорну форму, попередила всіх, щоб ті, хто взяв із собою пляшки з водою чи пивом, домашні бутерброди, мобільні телефони або якісь інші предмети на зразок штопора, електронних книжок, диктофонів чи фотоапаратів, лишили їх на прохідній філармонії. Ми мусили мати із собою лише інструменти та хіба що носовички. Незадоволено бурмочучи, народ позалишав черговій свої бутерброди та телефони.

— Усім необхідним вас забезпечать! — сказала водійка і натисла на газ.

Ми виїхали за місто і ще хвилин зо тридцять мчали трасою, аж доки повернули на приватну бруківку, котра

вела до мальовничих стін старовинного замку, що виднівся вдалині.

У відкриті вікна автобуса одразу дихнуло свіжістю, ніби хтось пирснув в них парфумами.

Буйна пшениця ходила довкола коліс ходуном, і здавалося, що ми пливемо в морі, хвилі якого весь час змінюють свій напрямок. Гарне було видовище.

— Це все — наші угіддя, — гордовито повідомила водійка. — У нас власне борошно, молоко, сир та соки. Все свіже. Вас пригостять.

Ми всі захоплено закивали головами.

Мій зачарований красою вечора зір був прикутий до величних мурів, що оточували башти замку. Здалеку вони виглядали досить переконливо, неприступно. Але, коли ми наблизились, я помітив, що це звичайна стилізація і що стіни, метрів по п'ятдесят завдовжки, котрі з двох боків охоплювали високу браму, було змантачено з залізобетонних блоків, розмальованих під бруківку. А далі цього щільного відрізка йдуть металеві ґрати, обплетені заростями дикого винограду.

Призупинивши автобус, водійка почекала, доки брама відчиниться.

Високі, обкуті металом двері поповзли врізнобіч, роззявляючи перед нами свою пащеку.

Ми, з цікавістю витягнувши шиї, споглядали мальовничий майданчик, засаджений квітами та втиканий скульптурами богинь і богів. Серед них я побачив і безруку Венеру і гмикнув на весь автобус, показуючи на неї. За мною загіготіли інші — Венера була одягнута в довгу мармурову сукню! В такому самому одязі постали перед нами знайомі зображення інших міфічних персонажів.

Амур у шортах, Паріс у будівельному комбінезоні, Афродіта в пальті.

Автобус загальмував перед величною будівлею, на порозі якої нас зустрічало керівництво цього цнотливого парадизу.

Я помітив, як майже на всіх вікнах закладу сколихнулися фіранки — певно, мешканки кімнат споглядали за нашим приїздом. Але на подвір'ї було ані душі, крім поважної Мадам у чорній сукні та трьох пань, очевидно, меншого рангу, що стояли за її спиною.

Василь Петрович, керівник оркестру, підійшов до неї, чемненько вклонився. Мадам відповіла зверхнім кивком, презирливо оглянула нас і показала рукою на двері.

Ми, схожі на пінгвінів у своїх фраках та білих манишках, чомно увійшли до прохолодного приміщення.

— Прошу до мого кабінету, — сказала Мадам і повела нас на другий поверх мармуровими сходами, вкритими зеленим килимом.

Ми йшли і пошепки піджартувували з побаченого.

Усе довкола дійсно виглядало досить кумедно, немов ми потрапили в декорації якогось кіно. Все було, як сказав Барс, «пА-бАгатаму»: картини в позолочених рамах, довгі коридори з рядами пронумерованих дубових дверей та написами «Танцзал», «Гаптувальня», «Музклас», «Кулінарна», «Кінооглядова», «Червоний куточок», «Галерейна».

— Побачити хоча б одну ціпу... — шепнув мені Барс.

— Мабуть, їх тут бережуть від стресу бачити таких лабухів, як ми... — посміхнувся я.

— Ага! Або вони вагітніють від одного лише погляду... — додав Барс.

— «Нові жінки нового тисячоліття!» — процитував я рекламний слоган, вчитаний в газеті.

— Певно, будемо лабати із зав'язаними очима! — пожартував Барс.

— Кочумай!¹ — сказав я.

— Стеж за базаром, — попередив Барс, киваючи очима на Петровича, котрий терпіти не міг, коли ми, поважні працівники культури, говорили на музичному сленгу.

А Василь Петрович дріботів за поважною пані, мов заєць за морквою.

Хіба що не кланявся дорогою, і це було цілком зрозуміло — гроші обіцяно не слабі.

Нарешті Мадам завела нас до кімнати, яка, певно, була її кабінетом.

Попрямувала до розкішного широченного столу і всілася у високе крісло, на спинці якого красувався герб закладу: якийсь текст в обрамленні пшеничних колосків.

Ми, мов стадо баранів, збилися докупити і лишилися стояти перед нею на червоному килимі.

Мені здалося, що зараз до кімнати увійдуть такі самі дами в чорному з різками і відшмагають нас всіх по черзі, як школярів, що запізнилися на вечірню молитву.

— Отже, панове, — суворим голосом промовила Мадам, — ви знаходитеся в навчальному закладі з бездоганною репутацією! І тому прошу залишити всі ваші гиготіння та коментарі при собі.

Мабуть, вона чула наші перемовини.

Ми зникнули.

А Мадам продовжувала, мов дрова рубала:

— Уведу вас до курсу справ. І прошу запам'ятати все, що не збираюся повторювати двічі. Отже, сьогодні ви гратиме-

---

¹ Мовчи (сленг музикантів).

те на балу. Перша частина виступу — коли гості з'їжджати-
муться, друга — коли танцюватимуть. У перерві вас погодують
в альтанці. Після другої частини ви всі отримаєте оплату
і вас відвезуть назад. Але перед тим я мушу поговорити
з кожним окремо.

— Навіщо? — вирвалось у мене, і я миттєво отримав стру-
мінть крижаного азоту з очей суворої Мадам.

— Щоб запобігти ексцесам! — сказала вона.

Я посміхнувся.

Цікаво, яких таких «ексцесів» вона чекала від дванадцяти
лабухів зі скрипками та тромбонами?

Мадам, показуючи на мене, кивнула:

— Почнімо з вас. Решту прошу вийти.

Вмить двері відчинилися, в них впливли дві пані і плав-
ними, але наполегливими рухами зігнали моїх товаришів
з килима, показуючи на вихід.

— Там кімната очікування, — пояснила Мадам. — Я ви-
кликатиму вас поодинці.

— Ну ти, блін, попав... — прошепотів Барс. — В разі чо-
го — кричи!

Я лишився стояти на килимі перед столом, що нагадував
півстадіону.

Мадам прискіпливо оглядала мене, гортаючи анкету.
Я відчув, що почав огидно пітніти.

— Що у вас з рукою? — запитала вона.

— Собака вкусила, — сказав я.

— Вулична чи домашня?

«Стрітівська», хотів відповісти я, але вчасно схаменувся —
не варто нариватися.

— Домашня, домашня, — улесливо сказав я. — Вальпур-
гієвої породи за вісім тисяч доларів. За кожную лапу.

Очі Мадам гнівно зблиснули.

Вона поставила ще парочку безглузких запитань щодо моєї освіти, сексуальної орієнтації та походження батьків.

— Навіщо вам все це? — якомога ніжнішим голосом запитав я. — Я не збираюсь залишатися тут довше, ніж вам потрібно.

— Сподіваюсь, — гмикнула вона. — Але в разі чого ми мусимо знати, де вас знайти.

— А в разі чого таке може статися? — Я вдав крайню ступінь глупства — і в очах, і в голосі.

Вона вдала, ніби не чує, поставила в моїй анкеті якусь «галочку» і кивком дозволила вийти.

— Операція пройшла успішно, — встиг шепнути я Барсу перед тим, як він у свою чергу переступив поріг того гестапо.

Стоячи в коридорі під наглядом двох пань, ми тихо перемовлялися про те, що варто б було дати нам хоча б попити. Адже до початку так званого їхнього «балу» лишалося кілька годин.

— Чи можемо ми трохи прогулятися вашою гарною територією? — запитав в однієї з пань Василь Петрович. — Хлопці втомилися стояти. Треба налаштуватися на концерт...

— Ні, — майже в один голос сказали обидві. — Для вас приготовлена загальна кімната — там і відпочинете. Ходити нашою територією стороннім заборонено — ви можете збентежити ліцеїсток!

Отже, наступні три години ми провели в гадючнику, схожому на клітку очікування в провінційному аеропорту. Я б не здивувався, якби зараз зі стелі на нас, мов на тарганів, полився дезінфекційний душ. Мабуть, ми потрапили в цей тригодинний «моральний карантин» задля того, аби з нас вийшли всі грішні думки.

Так воно і сталося.

Коли нарешті двері відчинилися і жінка в чорному покликала оркестр на вихід, ми вже нагадували зомбі, котрим хотілося одного: потрапити на концертний майданчик і віддатися музиці, наплювавши на все, що відбувається довкола.

Тому мої враження були досить мляві, мов уві сні.

Нас під конвоєм працівниць ліцею — жінок із суворими, непроникними обличчями, повели крізь запашні лабіринти гарно підстрижених газонів з безліччю квітів, повз дерева з бездоганно побіленими «ніжками», повз альтанки, басейни та патію, оздоблені цнотливими мармуровими скульптурами. Ми йшли охайною, встеленою дрібним гравієм стежкою, мов якась біблійна юрма в очікуванні на блага звістку. І нарешті вийшли до «святая святих» — білої будівлі, схожої на мушлю.

Довкола «мушлі» панувала святкова атмосфера. На деревах горіли різнобарвні гірлянди, колони були оповиті живими квітами, сходи встелені червоними килимами. Нашу процесію зупинили біля альтанки і попросили почекати.

Всім нам кортіло швидше побачити ліцеїсток, про яких добряче вже нажартувалися в «гадючнику».

Але поки що побачили ось що.

Широка червона доріжка вела від лівої брами (яку я одразу не помітив, адже вона була замаскована живоплотом) до самого входу в бальну залу. З обох боків доріжки виструнчилися працівниці ліцею — виховательки, вчительки, наглядачки. Сама мадам Директорка з кількома жінками стояла на вході до зали, зустрічаючи гостей.

А гості, скажу вам, були ще ті!

Тобто ті, яких я бачив за склом лексусів та майбахів або в залах, де йшли презентації нових марок авто, чи по теле-

візору в «світських хроніках». А якщо коротше — просто бачив... як то кажуть, «в труні і білих капцях» і бажано десь подалі від себе.

Одне слово, публіка збиралася неабияка. Це було зрозуміло ще й з відблисків їхніх перснів і годинників та штучної білизни зубів, котрій міг позаздрити сам Джонні Депп.

Здебільшого то були люди молодого чи середнього віку. У фраках і смокінгах, з хвилястими, мов у жінок, зачісками, з плавною розслабленою ходою трішки втомлених славою господарів життя. Багатьох супроводжували охоронці, котрі, ступивши за браму разом із своїми господарями, залишалися стояти обабіч червоної доріжки.

Спостерігаючи за цією вервечкою марнославства, ми тихо перешіптувалися.

— Хто вони такі?

— А хрін його знає...

— Якись цабе...

— Золота молодь...

— Камеді-клуб в дії...

— Зрозуміло одне: їхні фраки не взяті напрокат... — посміхнувся я.

— Цить! — просичав Василь Петрович, показуючи очима на супроводжувачок, котрі прикривали нас від поважних молодиків своїми чорними спинами.

Нарешті смокінгово-фрачна вервечка уврлася — всі зайшли до будинку. Туди ж попрямували виховательки та обслуга, на вулиці лишилися тільки охоронці, котрі, певно, мали професійну здатність розчинятися у повітрі.

— Зараз ви пройдете до центру зали, на подіум, — сказала нам одна з жінок, — розташуетесь і почнете грати за

попередньо затвердженим репертуаром. Вас погодують у перерві.

Ми слухняно закивали головами і, мов у крематорій, шанобливою повільною ходою посунули досередини приміщення. І одразу ніби потрапили до кошика квіткарки — так там пахтіло різними смачними ароматами. Десятки зо два електричних канделябрів освічували просторе приміщення, а крізь круглі скляні отвори в даху проникало фіолетово-сіне світло згасаючого неба.

Мармурові білі колони, величезні прозорі вазони з букетами, мозаїчні панно на стінах...

А посеред всієї цієї краси — живі троянди, що збилися в лякливі зграйки під стінами. Це і були ті «ліцеїстки».

Ми поїдали їх очима, хоча й намагалися дивитися в підлогу, як нас попереджала Мадам.

— Ось тобі і бізе, і тірамісу, і вершковий тортик! — посміхнувся Барс.

— Для повного кайфу не вистачає пива з таранькою, — зауважив я. — Те, що я можу берляти без проблем для шлунка!

— Бр-р, ти не естет, Ланце, — сказав Барс. — По-перше, не «берляти», а «їсти»! А по-друге, як на мене — це просто рай. Ми потрапили в чоловічий рай. Лови мить, дурню!

На нас знову цикнув Петрович.

І я назло йому знову голосно вимовив сленгом: «Кода!», що означало: «Закінчуємо балачки!»

Ми піднялись на напівкруглий подіум для оркестру.

— Дуй свої саги, а я поки похарчуюсь цим небесним нектаром! — гикнув Барс, очі якого перетворилися на шалених бджіл, що так і ширяли по тому жіночому квітнику.

Я дістав саксофон.

Граючи, міг цілком вільно, можна сказати, на законних засадах, прискіпливо оглянути все довкола.

Дівчата дійсно були не схожі на тих, кого я бачив у повсякденному житті. Взагалі давно не бачив таких вишуканих суконь, таких ніжно-пастельних кольорів, таких зачісок навіть на випускних вечорах у школах. Уявив, що потрапив на зйомки англійських серіалів за романами Шарлотти Бронте.

Здавалося, що зараз режисер крикне: «Всі вільні. Всім дякую!» — і це диво скінчиться тим, що панянки дістануть цигарки, розхапають каву в пластикових склянках і сядуть, високо задерши спідниці, з-під яких завидніються джинси і лосини.

Я грав «Little Flower» і відчував нудоту від повтору ситуації: ці панянки зомлівали від музики аж ніяк не менше, ніж будь-які інші дівчата на самому зашкарублому провінційному танцмайданчику. Тобто були цілком живими. І ніхто не кричав їм: «Стоп — знято!»

Але — от дивина! — я намагався вловити хоча б один прямий погляд. Але їхні очі були опущені долу. Тобто всі дівчата-янголята дивилися у підлогу, чи в стелю, чи на панно, чи ховали обличчя за віялами. Навіть подумав: а може, вони всі косоокі?! І видав таку імпровізацію, що у Василя Петровича, певно, струсонувся мозок.

Я згадав онуку тієї бабці, що приходила до мене. Як там її? Таміла?

Що я міг тут дізнатися про неї, в кого? Може, вони тут всі дійсно несповна розуму?

Поки я грав, чоловіча частина публіки поволі переміщалася ближче до дівчат. Вони стояли, як мені здалося, ні живі ні мертві, робили «кніксени», щось тихо відповідали, не

підводячи очей. Під кінець мелодії майже всі вже розбилися на пари. І кожна парочка нагадувала застиглих цукрових молодят на весільному торті.

Потім вони почали танцювати під поглядами наглядачок — Мадам та ще двох десятків жінок у чорному.

Потім Мадам підійшла до нас і сказала, що ми всі можемо вийти в сад до альтанки і поїсти. Тобто настала перерва, час вільного спілкування.

Яке щастя вийти на свіже повітря!

Тут був живий, а не парфумовий аромат фруктових дерев і нічних квітів. І — жодного спостерігача.

Ми вивалилися з тієї квіткової корзини галасливою зграєю.

— Капець! — зітхнув Барс. — Нам такі баби не світять...

— А що в них хорошого? — запитав я.

— Ти тільки уяви, — гарячково заговорив Барс. — По-перше, красуні, по-друге, мовчазні, по-третє, ти бачив, як вони дивляться на чоловіків?..

— Як? — запитав контрабасист Ян.

— Як на богів!!! На тебе хтось так дивився?!

— Певно, вони молитимуться і на їхні шкарпетки, — додав альт Павло.

Всі заиготіли, порозтібували гудзики, розпустили «метелики» і оточили круглий стіл в альтанці, на якому стояли тарелі з бутербродами.

— А як на мене, то це все просто чудово! — сказав Василь Петрович. — Що може бути краще за добре виховану жінку? Це вам не барбацуци з Окружної! І не унісекс з «Макдональдсу»! Таких можна все життя на руках носити!

Я згадав свою недавню відвідувачку і знизав плечима. Певно, її онуку теж хтось носив на руках...

Я дожував канапку і тихо відійшов у бік саду, дуже захо-тілося тиші.

Закурив, висвітлюючи вогником темно-зелене листя старої яблуні.

І тут на мене вилетів той божевільний кролик!

Тобто дівчисько в джинсах із перестрашеними очима.

Звідки вона взялася?

Зрозуміло, що не з зали, адже її одяг був звичайним, буденним. І навіть трохи забрудненим іржею, ніби вона лазила по горищу.

Дівчисько залякло переді мною, мов паралізоване.

А потім промовило, ковтаючи повітря ротом: «У нас не палять...»

Ага, зрозуміло, вона теж була «з цих». Тільки, певно, танцювати із тим барахлом у фраках ще не надійшла черга!

Не знаю чому, але я розлютився. Сказав якусь брутальність, від чого вона — оце була повна несподіванка! — хитнулась і почала повільно осідати на землю. Лець встиг підхопити. В якусь мить здалося, що тримаю в руках помираючого лебедя. Вона була легкою, мов пир'їнка, і вся тремтіла.

Довелося зробити їй «штучне дихання» методом «рот в рот». Ну, так, простіше кажучи, не міг втриматися, аби не поцілувати. Мало б хто втримався від такого, маючи в руках це янголятко. А потім і зовсім знахабнів, сказав, що чекатиму на неї щовечора під парканом з лівого боку від цегляної стіни — там якраз була невеличка незагратована дірка в живоплоті.

Відпустив її, і вона, мов п'яна, побрела кудись в глиб саду.

Отака пригода!

Коли повернувся до альтанки, народ ще обговорював переваги цих «слухняних дружин» у порівнянні зі своїми. Барс

навіть не на жарт почав з'ясовувати, як потрапити сюди у вигляді кандидата в наречені.

Нашу розмову перервала наглядка, котра повідомила, що бал продовжується і ми мусимо повернутися до зали.

Решта вечірки пройшла для мене, мов у тумані. Думав, що роблю експеримент над тим дівчиськом, а вийшло набагато гірше: з кожною миттю, що спливала після моєї несподіваної пригоди в саду, я все більше відчував на губах той поцілунок. А в руках — тремтіння вмираючої пташки.

А ще мені дуже сподобалось, що на ній були джинси, а не претензійна бальна сукня. І іржаві плями на них, ніби вона щойно злізла з даху чи вийшла з майстерні.

Що вона робила сама в саду? Хто вона така? Як її звати?

Я думав про це упродовж наступного дня.

Навіщось купив (на гонорар від тієї вечірки) біле штучне хутро (так низько я впав у своїх очах!) і постелив його на підлогу в своєму лігві. Потім (на ті ж дурні гроші) замінив гуму в своєму «харлеї», чого не міг зробити вже кілька місяців. І, благаючи себе їхати до пабу дивитись матч (якраз тоді наші грали зі шведами!), помчав туди, звідки нас учора виперла Мадам із підпискою про «нерозголошення» і погрозами «санкцій» в разі порушення нашої угоди.

Так, я мчав до ЛСД. До живоплоту з лівого боку від брами, де була крихітна лазівка.

Зовсім крихітна, куди я ледь міг просунути свою руку...

Звісно, там я і зустрів ранок.

І наступний теж.

І десять таких самих ранків, що проминули від першого.

Отака херня, кошенята!

Розділ третій

Не-щоденник

...Останнім часом я почала думати про смерть.

Навіть тоді, коли ми з малечею весело горланимо пісні біля вогнища. Навіть тоді, коли обираю парфуми чи лежу в шезлонгу під деревом в обідній час із зачитаною до дірок книжкою «Катрусина любов».

Роблю вигляд, що читаю (книжку я знала напам'ять!), і думаю, думаю про... смерть.

Смерть має обличчя Тур.

Таке, яким ми бачили його востаннє на порозі ліцею: щасливе, натхненне, схвильоване.

Але як поєднати його зі смертю, з небуттям? В які день і годину воно, це обличчя, завмерло? Що передувало цьому? Який випадок?

Уявляю, як вранці Тур ще посміхалась, пила каву, розчісувала волосся, обирала парфуми, взувала туфлі під колір сукні — звичайні, повсякденні справи. Чи знала вона тоді, що увечері лежатиме нерухома? Чи знатиму про це колись я сама?..

А чи знаю зараз, чим для мене скінчиться цей день? Чи встигну пізнати все те, що мені належить пізнати? Чи достатньо в мені всього того, що дає Бог, чи Він призначив мене лише бути уважною читачкою «Катрусиної любові» і більше нічого?!

Це були заборонені думки.

Ми готувалися до життя вічного. І вічного щастя. А інші? Скажімо, ті, хто мене народив? Ті, хто народив Тур. І Ліл. І Іту з Мією.

Раптом спало на думку, що я не пам'ятаю жодного обличчя, котре спливало наді мною у дитинстві. Навіть як-

що хтось із моїх рідних живий, то я все одно не впізнаю тих облич.

Невже це справедливо? Нас вчать, що — так, справедливо, вчать відтинати зайве. Адже... Адже вони мене теж відсікли.

І я тепер взагалі сама-саменька в цьому світі. Мені немає на кого сподіватися, крім того, хто наступного року завітає на мій перший бал і обере мене.

Звісно, я служитиму ЙОМУ з усією завзятістю, адже мені буде до кого приліпитися, кому служити за всіма правилами нашого виховання.

Чи не так само служила Тур? Мертва Тур. Де вона зараз? Що сталося з її тілом? У якій сукні вона лежить, у якій позі? Хто згадає її в цю мить? Можливо, ніхто, крім мене?

А чому я думаю про це?

Навіщо мені ці думки?

Мені незатишно з ними.

Я хочу позбутися їх.

Я хочу бути такою, якою була до того балу, коли почула той клятий саксофон!

...Як важко палити щоденник!

Дуже важко. По-перше, тому, що він довго не хотів розпалюватись в ледь жевріючому вогнищі, що лишилося після вечірніх співів на галявині — обкладинка і сам папір виявилися надто цупкими. По-друге, важко було зробити це непомітно для інших. Довелося дочекатися, поки всі розійдуться, і зробити вигляд, ніби лишилася приборати галявину після того, як старші під наглядом Виховательки повели малечу до спалень.

По-третє, я знала, що все одно доведеться взяти новий, такий самий, зошит і розпочати записи знову — а це сторінок сто, не менше! Адже треба ж його здати пані Директорці в найкращому вигляді. А ці сто сторінок доведеться вигадати.

Тобто — збрехати в кожному слові. А нас не вчили брехати! Але якщо я здам щоденник у такому вигляді, який він має зараз, на мене чекають ганьба і сором. Всі дізнаються, що я — найперша брехуха. Всі дізнаються про вчинок Ліл, про щоденник Тур, про... про саксофон і те, що ми підглядали за балами на даху будинку.

І тоді я помру. Стану нерухома, як Тур.

Ось воно! Я таки дійшла слушної думки, що Тур вчинила щось подібне, щось таке, після чого не можна жити.

Точно!

Адже мені самій часом хочеться кинутися вниз головою з найбільшої вежі ЛСД. От до чого я докотилась.

Здається, це помітили не тільки дівчата з десятого секстету, але й Вихователька, котра влітку лишилася сама на два поверхи і постійно скаржилася на втому. Ми, старші, допомагали їй, як могли, і теж страшенно втомлювалися, пильнуючи за малечею.

Але що означає ця втома у порівнянні з тим, як напружувалися мої бідні мізки, навантажені різними запитаннями.

Перед тим, як спалити щоденник, я вночі перечитала його при світлі місяця, аби ще раз відчути всю глибину свого падіння. Наступного вечора спалила його. Навіть попіл згребла і зарила в садку. А коли палила, чорний струмок гірко-го диму підступно заповз в моє серце і надіслав мені два рішення, від яких я стала ще гіршою, ще страшнішою у порівнянні з рештою.

Перше: ті сто чи більше сторінок я... перепишу з книжки «Катрусина любов», трохи змінюючи слова і речення!

Друге. Про це я боюся навіть думати.

Тому це друге рішення просто пахне згарищем, як у пеклі.

Коли я наважусь виконати його, це буде моїм останнім днем, після якого я стрибну з вежі.

— Що з тобою, Пат? — запитала мене Вихователька, затискаючи моє обличчя в своїх сильних, мов лещата, долонях — так, щоб я не могла відвернутися, а дивилася їй прямесенько в очі.

— Шлунок... — пискнула я, адже сильно розгубилася.

— Шлунок? — повторила Вихователька. — Я так і думала. Це через немиті фрукти.

І вона оголосила беззаперечним голосом:

— Карантин. Негайно до лазарету!

Лежати в лазареті, коли там нікого немає, жодної нормальної живої душі, коли світить сонце і всі купаються в басейні чи засмагають у шезлонгах — це була така незбагненна кара, що, навіть помираючи, дітлахи не зізнавалися б у своїх хворобах. Особливо влітку.

Лазарет — окрема будівля. Він — мов в'язниця. Нині він стояв порожній — така собі кахельна клітка з кількома рядами бездоганно застелених залізних ліжок.

Під наглядом Виховательки та співчутливими поглядами колежанок я взяла з дортуару лише необхідне — зубну щітку, нічну сорочку і халат. Потім старанно вимилась в душі і понуро пішла за Вихователькою, що дзеленчала ключами попереду.

Удень вона змусила мене випити літрів зо п'ять якоїсь лікувальної рідини, заборонила їсти до наступного вечора

і, вклавши мене в ліжко, перевірила загратовані вікна — на одному була зовсім іржава клямка — і пішла, замкнувши мене на ключ.

Я попросила дати мені побільше снодійного, щоб краще спати. Не могла ж зізнатися в іншому: «щоб не думати»! Але Вихователька сказала, що навіть ці душевні ліки можуть викликати недобру реакцію, і відмовила.

Увесь вечір я чула, як біля вогнища — десь далеко, всередині замкового саду, лунають співи і сміх.

Злетіть до неба, вогнища багаття!
Щоб темні зорі засвітились радо!
Ми сестри благочинності й завзяття!
Ми діти злагоди, добра і ладу...

Шкода, що я не могла взяти з собою нового зошита, щоб розпочати переписувати в щоденник про Катрусину любов. Марнувала час, споглядаючи, як тьмяніє небо, як на ньому продзьобуються зірки — самотні на самотньому чорному полотні, ніби якийсь маляр безтямно бризкає на чорне полотно жовтою фарбою.

Я боялася заснути. Я була зовсім сама, мов котрась із цих зірок.

Підійшла до іржавих ґрат і навіщось смикнула за клямку. Вона відвалилася. Я штовхнула раму — вікно трохи прочинилося, і в палату увірвався запах нічних фіалок.

Аж в голові запаморочилось.

Я виглянула в ніч. У бік лівого живоплоту. Подумала, що Тур ніколи вже не почує, як гарно пахнуть фіалки...

Я одягла халат.

І вилізла на підвіконня.

Поранила ногу.

І палець на правиці.

Подумала скоромовкою — «щояроблющояроблющоя...» — і зістрибнула вниз.

Замок був оповитий темрявою, сад дихав, мов великий кошлатий звір, трава була волога від роси. Я побрела в ній, не розбираючи дороги — поклалася на ту частку мозку, в якому оселилося божевілля.

Якби воно довело мене до дортуару, я б не сперечалася. Але ноги понесли мене до лівого живоплоту — туди, де була та діра, про яку сказав Саксофон.

Діра була вузькою. Я обірвала з неї виноградні «вусики» і визирнула назовні. Мабуть, так зі свого раю виглядали колись Адам з Євою, ще не знаючи, що вороття не буде.

А я це знала напевне.

Як знала і те, що потім, коли достатньо обпалю свій цікавий ніс незнайомим повітрям, піднімусь на найвищу башту і...

— Давай руку! — почула я голос по той бік живоплоту.

Мені треба було бігти назад. Але я не побігла. І руку не дала.

Вилізла сама, жахаючись тому вигляду, який мала: в халаті, в лікарняних капцях.

Людожер сидів на траві. Поруч стояв його залізний кінь — велетенський мотоцикл, якого я злякалася більше від нього самого.

— Довго ж довелося чекати... — сказав людожер.

Я присіла поруч і втупилася в землю, охоплена тремтінням. Зуби мої цокотіли, щелепи звело, слова зникли.

Він зробив якийсь рух і на мої плечі лягла важка шкіряна куртка.

— Ти тремтиш, — сказав він. — Не бійся, я тебе не з'їм і не згвалтую. Як тебе звати?

— П...а...т — ледь вимовила я.

— Що?

— Пат...

— Ти жартуєш? Пат? Ти сказала — Пат?

Я кивнула, кутаючись в шкіру.

— Ну, нехай буде Пат, — посміхнувся він. — У мене теж ім'ячко ще те... Але друзі звать мене Ланц. Так коротше. Отже, ти — Пат, я — Ланц.

Він промовив це тричі, показуючи пальцем на мене, потім на себе: «Ти — Пат, я — Ланц!» — і розсміявся:

— Так Робінзон Крузо знайомився з П'ятницею!

Робінзона Крузо я знала, ця книжка була в нашій бібліотеці в повному обсязі, без жодного вилучення, адже в ній йшлося про боротьбу за життя.

— Ну, що будемо робити, Пат? — запитав він.

Я сиділа, наче бовван. Звідки мені знати, що він збирається робити?

— Покатаємось? — знову поставив він запитання, показуючи очима на свою двоколісну машину.

Це був не «мерседес», не кабриолет, не золотий візок у формі лебедя.

На мені не було весільної сукні і вінка з флердоранжу. Тобто всього того, з чим виїжджають дівчата за межі цієї брами.

— Мовчання — знак згоди! — сказав він і підвівся.

Мовчання? Почувши одне з магічних слів Статуту, я трохи заспокоїлась.

— Доведеться пройтися до дороги, — сказав він. — Мотор хоч і з глушником, а все одно реве, мов звір.

Я не знала, що він мав на увазі, але теж підвелася, притримуючи на плечах його важку куртку. Він взяв свого звіра за різки і тихо покотив по високій траві, кивнувши: йди за

мною. І я пішла по слідах, що залишали колеса, пригинаючи траву. Ішла, мов по воді, дивлячись лише собі під ноги.

Згодом ми вийшли на дорогу і він зупинився.

— Тепер — сідай, — сказав він.

Я заклала.

Нас вчили сідати лише в авто: спочатку тобі відчиняють дверцята, потім ти сідаєш, чомно звівши обидві ніжки, потім одночасно перекидаєш їх за поріжок авто...

А що робити зараз?

Помітивши мою розгубленість, він засміявся, підійшов, зняв з мене куртку, а потім знову одяг її на мене, всовуючи мої занімілі руки в рукави. Застебнув куртку на блискавку. Звідкись вийняв великий шолом, одяг мені його на голову, застебнув і опустив на обличчя зсунне скло. Я стояла мертва. Як Тур...

Він ще раз засміявся і... піднявши мене під пахви, мов малу дитину, опустив на сидіння. Мої ноги розсунулись, мов у ганчір'яної ляльки.

Щояроблющояроблющояроблющоя...

...Ніколи не думала, що світ такий великий.

По ньому можна їхати і півгодини, і цілу годину, а він все не скінчиться! Можливо, не скінчиться і за добу, і за дві, і навіть за три!

А вдалині сятимуть невідомі вогні. Або зблисне золотими апельсиновими шкірками море — таке, про яке пишуть у книжках — безкрає, неосяжне, як і небо, пришите до горизонту такою ж золотою блискавкою. Потягни за Місяць — і блискавка розійдеться, відкриваючи нову стихію. Можливо, такий самий неосяжний ліс. Чи пасмо високих гір. Чи вогні великого міста.

Не знаю, скільки в моїх вухах ревів цей металевий звір, але, коли він замовк, ноги мої вже не були ватяними — вони задубіли. І він знову так само підняв мене під пахви і опустив на землю. І я... сіла прямо на асфальт! Він засміявся і знову підняв мене, утримуючи і притискаючи до себе, доки я змогла керувати своїми кінцівками.

Я розгледілась.

І одразу в мої вуха влилася дика какофонія звуків, а очі засліпили безліч різнобарвних вогнів. Таке бувало зі мною хіба що в мареннях перед сном, коли нам під язик Чергова Вихователька клала снодійне.

Він ногою висмикнув з-під черева свого звіра металеву ніжку, поставив його край дороги і повернувся до мене:

— Зараз підемо поїмо. Познайомимось ближче, наскільки це буде можливо при твоєму затятому мовчанні. І вранці доправлю тебе до твоєї в'язниці в кращому вигляді, не хвилюйся!

Я йшла за ним, мов собака на повідку. Він же був ЧОЛОВІК! Хоч і стріт...

— У тебе гарний прикид, — сказав він, прискіпливо оглядаючи мене в неоновому світлі вулиці, — але в такому до ресторану не пустять. Тому підемо в паб — там простіше. Не заперечуєш?

Як я могла заперечувати? Я була вже зганьблена по самісінькі вуха!

Чула, як повз нас проходять люди — по одному, по двоє, зграйками. Від них пахне незнайомими запахами, вони сміються, про щось говорять на своєму стрітівському жаргоні, кидають недопалки прямо під ноги, чула уривки різної музики, що линула звідусіль. Все те шкварчало у мене в голові, мов олія на сковорідці. В якусь мить я просто припини-

ла сприймати цю дійсність, закортіло повернутися в тишу нашого саду, в запах фіалок, у зрозумілість слів і законів, по яких так легко і затишно жити. Тут всього було занадто.

По щоці потекла сльоза...

Він помітив її, дістав носовичок, витер мої палаючі щоки.

— Ну, не бійся... Я тебе не з'їм, — розгублено промовив він. — Я поверну тебе назад, колібри. Обіцяю.

Він обійняв мене за плечі і обережно повів вниз по сходах — кудись, де мене знову охопили звуки і запахи пекла. Але цього разу вони були однорідні. І музика грала одна — саксофон. Тільки гірше. Набагато гірше, ніж тоді грав він...

... Чипси — це така штука... з засушеної картоплі.

Кожний чипс нагадує тоненьку пелюстку, схожу на пелюстку жовтої троянди.

Спочатку я думала, що ці пелюстки на смак солодкі. А виявилось, вони солоні, хрусткі й нібито погано впливають на роботу підшлункової залози. Від них не хочеться ані спати, ані літати...

Зазвичай їх запивають напоєм, який зветься «пепсі-...» або «кока-кола». Тоді спрага не так мучить після вживання цих солоних пелюсток.

Чипсами важко наїстися. У кольоровому пакетику їх усього грамів двісті. А здається, що півкіло. Адже вони тоненькі, пухкі і утворюють ілюзію великої кількості.

Ще їх можна запивати іншою рідиною — кажуть, що це навіть найкраще. Вона насиченого медового кольору. Коли її наливають у склянки, вона гарно піниться, як море в бурхливую погоду. Якщо лити, далеко відсторонивши від склянки пляшку — піни утворюється більше, майже на всю склянку. Це так захопливо! Я ще ніколи не бачила моря — лише

на картинках і в кіно, тому ця піна страшенно вабить. Вона трохи терпка, більш нагадує смак ліків. І це дивує, адже мені завжди здавалося, що море має приторний присмак, схожий на присмак крешону з малини чи горобини.

Сама ж рідина — рідкісна гидота. Вона гірка, гірка, гірка! До того ж отруйна.

Один ковток — і вона ширяє в голову безліччю розпечених голок. І ти вже не можеш думати. Тільки блимаєш очима. А потім хочеться заснути. Але не тим солодким сном-маренням, до якого звикла.

Скільки ж тут незрозумілого!

Скажімо, той кишеньковий телефончик, про який нам розповідали на загальних заняттях і який на весілля має подарувати наречений, тут є чи не у кожної дитини. І це теж дивує. Він потрібен, аби чоловік щомиті знав, де знаходиться його дружина. Навіщо він дітям?..

А навіщо у вітринах та в закладах харчування скрізь висять телевізори, по яких крутять непристойні танці?!

А як можна дівчині сісти на мотоцикл, не розсуваючи при цьому ноги?!!

Боже мій милий...

...Він про щось розпитував, намагаючись перекричати музику та інші розмови, що точилися довкола нашого столика, засипаного бридким попелом. Я не знала, як поводитись.

Тут не було тієї сервіровки з багатьма приборами, яку ми вивчали в ліцеї, аби не переплутати рибну виделку з м'ясною, а фужер для білого вина з коньячною чарочкою. Не було накрохмалених серветок в срібній оправі і кришталевій вазі для миття рук. Не було навіть обумовленої відстані між спів-

розмовниками, всі — і компанії, і зовсім незнайомі між собою люди — сиділи однаково близько одне від одного і шалено кричали, не слухаючи інших.

У жінок був поганий макіяж і погані парфуми. І взуття. І одяг. Повний несмак. Все на них блищало. Зі скронь чоловіків стікали струмки поту, капали в келихи...

Крізь увесь цей гвалт він питав мене про якусь Тамілу, котра нібито вчилася в нашому закладі. Я сказала, що знаю лише Там з шостого класу і Міл — з восьмого. Він сказав, що таких дурних імен ще не чув.

Від хвилювання мені довелося зробити кілька ковтків гідотного напою і миттєво побігти до туалету. У туалеті не було ані рушників, ані автомата для зрошування обличчя парфумами!

Проте стояв такий галас і дим, що я затулила вуха і ніс руками.

Але все одно чула уривки фраз, які промовляли напівоголені фурії:

— ...я кажу цьому козлу, мовляв, не зараз, так він як зашандалив! Я його — ногою. Тепер, бач, який синець! У тебе є тоналка?

— Поклади на нього! Я давно тобі казала!

— А з чим лишусь? Тобі добре казати. У тебе і хаєр, і прикид, як у цирли. А мені обирати не доводиться. Ожениться — відіграюсь!

— Баби, кому колесо? Останнє лишилось!

— Тихо! Мусора під дверима!

— Скільки просиш?

— Двадцять.

— Фуфло. За двадцять — фуфло, це точно...

— Але після нього не так кумарить...

— Дай вогню...

— Вчора один поц їхав за мною від самого клубу. На черокі.

— Я б за черокі душу віддала!

— Еге. Я теж так думала. А виявилось, він наймає тьолок для ссучених. Херня...

— Як я виглядаю?

— Кльово — капець!

— Дай помаду...

— Давай я сама тебе підмаляю, а то пика попливла зовсім...

...Коли я вийшла звідти, тримаючись за стіни, він вже чекав на мене під дверима з сумним і схвильованим виразом обличчя.

— Вибач, колібрі, — сказав він. — Я добряче помилився. Не треба було вести тебе сюди. Тільки не помирай...

На вулиці він знову всадовив мене, вже зовсім безтямну, на мотоцикл і ми помчали у зворотному напрямку, вже знайомим шосе, потім — полем, потім — лугом, лісом, рівниною, стежкою. І нарешті він заглушив ревіння свого звіра, кинув його напризволяще.

Ми знову пішли навпростець до живоплоту по височенній траві, вже зовсім мокрій від нічної чи, краще сказати, вже вранішньої роси.

Небо ще було темним.

Але зірки блідли на очах, а чорнота під ними розповзлася, мов марля, пропускаючи крізь себе ледь помітні рожеві промінці. Він ішов першим, підгинаючи переді мною траву і мовчав. Ми зупинилися біля лівого живоплоту.

— Ну, ось ти і вдома, колібрі... — сказав він. — Іди, рятуй свою душу...

Я похитала головою і вперше змогла вимовити щось на кшталт зв'язного речення.

— Це вже неможливо, — сказала я.

Він здивувався, ніби до нього заговорили мури.

— Отакої! — сказав він. — Пару годин в місті і один ковток пива — такий великий гріх для тебе?! Чудасія... І що тепер ти збираєшся робити?

Я знизала плечима.

— Певно, вмру, як Тур...

— Хто такий тур? — запитав він.

— Тур, — поправила я. — Дівчина, що померла. Вона вчилася з нами класом вище.

— І вона померла, ковтнувши пива в пабі? — посміхнувся він.

— Ні. Вона сама себе вбила. Через гріх. Але який — я не знаю. Може, і через те... пиво...

Він розвернув мене до себе, тримаючи за плечі.

— Послухай, — сказав він, заглядаючи в мої очі аж до самого мозку. — Не кажи дурниць. Я зробив помилку — визнаю. Наступного разу все буде інакше. Обіцяю. А ти пообіцяй, що прийдеш знову. Завтра. Інакше мені доведеться зустріти тут старість і померти під цим виноградом. Оце і буде твоїм найбільшим гріхом.

Я не знала, жартує він чи каже серйозно. Боялася одного: раптом він зробить зі мною те, що минулого разу. Але він не зробив до мене ані кроку.

Я швидко пірнула в живопліт.

І одразу опинилась в ароматі лип і нічних петуній. Вони вже хилили голівки долу.

Я обережно ступала між ними, боячись залишити сліди.

Біля стіни лазарету зупинилася, дослухалась.

Десь далеко забурчав його звір. Досить тихо. А потім ще тихіше. Потім настала тиша. І я почула перший цвірінь першої пташки. Влізла у вікно й опустилася на підлогу.

Понюхала волосся — воно пахло гірким димом, руки були брудні, коліна збиті.

Я здерла з себе халат і підставила голову під рукомильник...

Коли вранці почулося борсання ключа в замковій шпарині, я лежала, ховаючи під ковдрою свої подряпини, і була зовсім слаба, ніби дійсно захворіла всіма відомими в світі хворобами.

Вихователька увійшла з тацею, на якій стояв великий куваль із чаєм та кілька сухарів, — чудовий сніданок для хворих на шлунок.

Вона зміряла мені температуру, похитала головою і сказала, що доведеться надіслати для мене котрусь із дівчат, адже лежати мені тут самій небезпечно — вигляд у мене не найкращий.

— Кого тобі надіслати для догляду, Пат? — запитала вона лагідно.

Я знизала плечима і сказала, що нехай це буде Ліл.

— А що тобі принести? — знову милостиво запитала вона. Мабуть, у мене дійсно був жахливий вигляд, що налаштував на співчуття.

Я попросила книжку, зошит і ручку.

Вихователька кивнула і вийшла.

Бідолашна Ліл, подумала я, гарну ж послугу я їй зробила — сидітиме в палаті коло мене замість того, щоб засмагати біля басейну.

Але мовчунка Ліл принаймні не буде заважати своїми розмовами. І я зможу як слід помолитися.

Певно, тепер це стане моїм головним заняттям.

Розділ четвертий

Лани

З якогось часу я раптом перестав любити людей.

Вирізняв у юрмі лише *натхненні* обличчя і плював у *люстерка*, на яких було відображення лише того, що вони бачать у певну мить.

У мене навіть з'явилася така гра, розвага від нудьги: де б я був, вдивлявся в обличчя людей, що оточували мене і намагався вгадати, хто з них мислить самостійно, а хто лише відображає дійсність, мов пласке кругле люстерко.

Гра виявилася напрочуд цікавою! І досить сумною стосовно людства, відсотків сімдесят з якого жили лише єдиною миттю. Влітку — спека, і тому треба скаржитися на задуху і говорити про кондиціонери, взимку холодно — і на обличчях місяців на три застигає підморожений вираз.

По цих обличчях, мов по воді, пропливали написи на вивісках магазинів, неонові реклами вечірніх вулиць, панорами міста з висоти музейного пагорба, асфальтові дороги, крони дерев і собаки, що піднімали лапки під їхніми стовбурами, інші обличчя, котрі на якусь мить ставали їхніми ж, як на картонній декорації для кумедного фото з вирізаним порожнім колом, в яке ти мусиш всунути свою пику.

Розворушити цей парад одноманітної безтямності могла лише трагедія, велике індивідуальне потрясіння — і те лише на якийсь день-два.

Або, як це бувало з дівчатами і жінками, закоханість.

Досить часто цю закоханість, особливо на початку стосунків, я сприймав за натхнення. Тобто за непереможну, безза-

перечну індивідуальність. Певно, в такий час зсередини назовні виходила якась генетична здатність трансформувати світ і час, а не піддаватися його впливу і змінам картинок в ілюмінаторі.

Але такий стан тривав недовго! А потім всі ті стосунки ставали для мене пласкими, ніби я говорив сам із собою.

Так само я сприймав і книжки: були серед них люстерка, що відображали якісь пики і ситуації — часом досить цікаво, зі знанням усіх механізмів впливу на середньостатистичного громадянина. Але траплялися серед книжок і... «гіпогейські печери», що мають безліч поверхів над собою і ще більше — під. Таку книжку я міг перечитувати безкінечно і щоразу знаходив в ній щось новеньке і свіже.

А після вчорашнього вечора у мене лишилося відчуття, що я стою на порозі такої печери.

Адже вперше не знав, як поводитись з уламком того НЛО, що випірнуло до мене з дірки в паркані з живоплоту. Те НЛО мало не менш дивне і таке саме коротке ім'я — Пат.

Як засвідчив цей вечір, мій накатаний сценарій не спрацював.

Я повернувся додому під ранок і вирішив, що є в світі речі, які мені недоступні і навіть неприйнятні. Кожен мусить знати своє місце.

А моє ніколи не може бути поруч з цією так званою Пат...

За пару годин безтямного сну, сповненого броунівського руху, мене розбудив телефонний дзвінок.

Це був Барс.

— Слухай, старий, Петрович сказав, що готовий пробачити тобі бійку і прийняти назад до оркестру на офіційних засадах, — без жодних привітань повідомив він.

Якби це пролунало на два дні раніше, я б, певно, зрадив.

Але не зараз, коли я вже був поглинутий іншим. У тому числі й так званим розслідуванням.

Я промимрив щось незрозуміле. Але Барс наполегливо сказав, що чекатиме на мене за годину «на нашому місці» — тобто в тому клятому пабі, в якому я втратив всяку надію вдихнути в колібрі хоч ковток свого затьмареного музикою і штовханиною життя.

Знову йти туди видалось мені нестерпним. Я сказав, що нізащо не піду, що маю купу справ і... почав збиратися на те саме місце, мов злочинець, якого тягне на місце скоєння злочину.

Уранці паб здавався сірим і вбогим. У ньому ще пахло пивними випарами і спітнілими футболками затятих танцюристів.

Барс уже сидів за стійкою і про щось перемовлявся з барменом Пашею. Побачивши мене, обидва увірвали тиху розмову і з цікавістю зиркнули на мене. Я машинально поглянув, чи не брудна у мене сорочка, чи не какнув на неї голуб або щось подібне.

— Паша каже, що ти тут був учора з новою тьолкою — в халаті й білих шкарпетках...

Паша завбачливо відійшов і зробив вигляд, що полірує склянки.

Я нічого не відповів.

Після тієї вечірки в дівчачому ліцеї ми бачились вперше, і я шкірою відчував, що Барсу кортить погомоніти саме на цю тему. Було цікаво, з чого він почне. З яких далеких далечин. Але, ковтнувши пива, він не став копірситися у звивинах свого мозку, а сказав прямо і просто:

— Слухай, Ланце, а як ти гадаєш, що потрібно, аби потрапити на таку вечірку?

— Ти ж там вже був! І у тебе ж все для цього є, — посміхнувся я. — Скажімо, твій тромбон...

— Я не про тромбон! — не на жарт розсердився Барс. — Я маю на увазі — потрапити, щоб... щоби придбати собі таку кралечку. Чесно! Я ж можу й одружитися!

Я відверто зареготав.

— Ти збожеволів, старий? Краще купи собі гумову ляльку — ефект буде той самий. Якщо не кращий.

Але Барс не був налаштований на грубі жарти. Він схилив голову і заговорив, розглядаючи своє відображення в полірованому столі, ніби говорив сам із собою:

— Я увесь час про це думаю, Ланце. Може, і збожеволів. Уяви собі, у мене ніколи не було таких дівчат! Вони — ніби з книжки. Ти бачив, як вони дивляться? Як рухаються? Які у них руки? А одяг? А тфельки — такі маленькі, що з них хочеться випити...

— Ти серйозно?

Я принишк, чудово розуміючи, про що він каже, і вдаючи, що шалено здивований такою відвертістю.

— Більш ніж... — сумно зізнався він.

— Старий, — сказав я. — Це просто самотність. Вона грає з тобою в свої небезпечні ігри. Не піддавайся, інакше поповниш ряди обивателів. Ті панянки — мов сухі метелики за склом.

— Звідки ти знаєш? — набичився він.

Я знизав плечима.

— Я так думаю.

— А я думаю, що вони і є справжніми! За ці дні я багато чого дізнався про цей заклад!

— І що саме? — якомога спокійніше запитав я.

— Що вони — щось на зразок гейш! Тільки призначені лише для когось одного — раз і на все життя. Вірні і віддані. Це як... як... — він не міг дібрати слів і нарешті знайшов влучне, на його погляд, порівняння: — Як... ретривери.

— Хто-хто?

— Ретривери!

— А що це?

— Така спеціально виведена порода собак. Поводирі для незрячих!

Я не знав, чи вмазати йому по пиці, чи засміятися, чи просто погладити по голові, як ненормального.

Вирішив розсміятися.

— Не смійся, дурню! Я ж в хорошому сенсі! — гарячково заговорив Барс. — У мого сліпого сусіда був такий пес. Ти б бачив, як він водив його вулицями, як чекав біля магазинів, як захищав! Вони померли в один день... Як у казці.

— Але ж ти не сліпий, а людина — не собака, — тихо сказав я.

— Я сліпий! Більше того — ще й глухий, а ще — кульгавий. Я повний нуль в цьому житті... — Його напад самокритики перейшов усіяку межу здорового глузду.

— Чекай-но, — сказав я, — здається, мені зрозуміло: ти хочеш затвердитись за допомогою такого, як ти кажеш, ретривера? Але це підступно.

— Мені байдуже, Ланце, мені байдуже. Я втомився доводити всім, що я не мішок з лайном. А тут — ти тільки уяви! — нічого доводити не треба. Тебе люблять апріорі. Беззаперечно. Тільки... — він насупився, — як вступити в той клуб

щасливців... Як вони туди потрапляють, на ті вечірки? Невже лише через свій прикид?

— Думаю, що саме так, — сказав я, підводячись, адже бєсїда почала викликати у мене нудоту. — Ти ж бачив їхні авто, їхні годинники і їхніх охоронців.

Він смикнув мене за руку, мовляв, не йди.

Мені стало прикро за нього. Він сидів увесь мокрий від спеки, зі скуйовдженим рідким волоссям, з гарячковим поглядом. Цїєї митї я подумав, що уламок НЛО добряче засандалив і по його куленепроникній головї, і сказав:

— Добре, старий. Я дізнаюсь, що треба, аби... аби придбати ретривера...

— Правда? — зрадив він, мов дитина. — Правда, Ланце? Зроби це. Зроби це для мене. Ти можеш, я знаю...

Я кивнув і швидко відійшов, висмикнувши руку з його спїтнїлої долонї.

Від учорашнього вечора на мене навалилася велетенська брила туги. І я поки що не знав, як скинути її з себе. Хїба що — експериментуючи над іншими...

Велика чоловіча спокуса — розбестити невинну істоту протилежної статї. Тїльки б знайти її — таке собі люстерко, в якому ти відіб'єшся на повний зрїст з усіма своїми нездїйсненними фантазіями, удаваним досвідом і пихатїстю пївня, що розпускає хвіст за першої ж лїпшої можливостї. Привчити її до своїх примх і видресирувати на команди, якї будеш подавати легким порухом брів. Намалювати на цьому люстерковї (її ж помадою!) свою задоволену пику.

...Насправдї я так не думаю. Якщо поритися в самїй глибинї єства — там, де під нашаруванням попелу і кістяків ми-

нулого тріпоче крильцями щось схоже на невидиму і безстатеву душу, варто зізнатися, що ані я, ані Барс, ані будь-хто інший не відрізняються особливою оригінальністю у моделюванні свого далекого майбутнього.

Це я досить чітко зрозумів одного разу на пляжі, коли побачив, як старенька пара, взявшись за руки, заходить у море.

Море було досить мілким, і заходити в нього можна було довго, з повним відчуттям повільної насолоди від поступового занурення в легку прохолоду нагрітої сонцем води. Тоді на узбережжі було безліч різномовного люду — голі дітлахи, огрядні матрони, дівчатка-топлес, чоловіки і плейбої — з черевами і без, парочки, що цілувалися під парасольками і просто неба на березі.

Усе було сповнене юної жаги, курортної нерозбірливості і цікавості до всього нового. Попри це, щойно ті двоє вилізли з під свого укриття — великої парасолі, вкопаної в пісок, і поповзли до берега, все довкола ніби завмерло. Всі погляди — відверто чи приховано — стежили за ходою цих двох доісторичних рептилій, вщент укритих зморшками, ніби вони виповзли з неоліту. Даю руку на відсіч, що кожен з того молодого м'ясного рагу подумав так: як було б добре, якби через двадцять, сорок чи п'ятдесят років мати можливість ось так заходити в море.

Їм було років по вісімдесят, а може, й більше. Вона, досить огрядна, але міцніша за свого супутника, тримала його під руку. Він спирався на неї, певно, як колись давно — вона спиралася на нього деінде дорогою з вечірки. Вони йшли до берега по піску цілу вічність, ніби переходили останній рубіж свого життя. Потім так само довго, погойдуючись і старанно тримаючи рівновагу, заходили в море. І там, за-

нурившись, взялися за руки і почали легенько стрибати у хвилях, мов діти довкола новорічної ялинки.

Вона турботливо стежила, аби він не захлинувся і не заходив надто глибоко. Вони дивилися одне на одного і посміхалися. Вони не помічали, що їхня поява збентежила веселу карусель пляжу, змусила її зупинитися. І подумати: чи буде з ким і мені увійти в море, коли промине жага, коли скінчиться цікавість і на панцирі наросте тонна доісторичних молюсків? Що лишиться? Чи візьме мене хтось за руку? Чи буде на кого опертися в останню мить, коли мої ноги перетворяться на суцільне плетиво синіх судин, а зір в напруженні буде вишукувати найзручніше місце, щоб зробити один-єдиний крок і не впасти при цьому?..

Вони стрибали у хвилях і дивилися одне на одного.

А ми всі дивилися на них. Навіть ті, хто сьогодні ж увечері надасть всій цій картині безжального іронічного відтінку з усім егоїзмом молодості...

Я вийшов у ранішнє місто, ще свіже після нічної прохолоди. Відвертість мого товариша збентежила мене, його стан був схожий на опанування нав'язливою ідеєю. Було в його гарячковості щось хворобливе. Я і сам час від часу згадував свою нову знайому, і ця згадка щоразу пронизувала мене наскрізь гострим заштриком, в якому було намішано багато чого — від захвату до огиди. Ніби став свідком розтину інопланетянки.

Але ж вони були звичайними людьми, зі звичайних родин, як та Таміла!

Я зазирнув у свій мобільний телефон і знайшов номер Тамари Олександрівни — тієї старої, що приходила до мене

з проханням з'ясувати причини загибелі онуки. Чесно кажучи, за весь цей час я не зателефонував їй жодного разу, адже нічого так і не з'ясував. Хіба що вчора вночі вийшов на химерний слід. Але він нікуди мене не привів.

Я подзвонив старій пані і напросився на аудієнцію, вирішивши, що цього разу більш детально розпитаю про ліцей та про його вихованок. Адже перший її візит не здався мені надто серйозним.

Пані Тамара назвала адресу, я взяв таксі і за двадцять хвилин вже стояв перед пошарпаними дверима багатоквартирної поверхівки.

Двері прочинилися спочатку на довжину ланцюжка, і до моїх ніг вискочила велика руда кішка. Кілька рухів старечої руки — і двері зі скреготом розчахнулися. Спочатку хазяйка ногою заштовхнула кішку назад до квартири, потім швидким рухом руки втягнула туди мене, щоб кішка черговий раз не вирвалася на омріяну свободу.

На мене дихнув застійний вітерець однокімнатної «гостинки», вщент забитої безліччю різних старих речей. Квартира ніяк не в'язалася з образом старої пані, котра приходила до мене у вигляді мешканки престижного району. Помітивши, як я розглядаю старі етажерки із купою запилених статуєток, пані промовила:

— Тут нічого не мінялося років сорок. Не вважаю за потрібне щось змінювати і надалі. Все накопичується, і нічого не викидається.

Вона провела мене до маленької і такої самої захаращеної кімнати. Там стояв круглий стіл (такий був колись у моєї бабусі) і кілька витертих до золотавих лисин дерев'яних стільців із круглими спинками. Червона оксамитова скатертина в багатьох місцях була протерта до ниток, але посередині

стояв розкішний порцеляновий чайник із китайським візерунком та чашки, що світилися у м'якому світлі призахідного сонця, мов морські мушлі.

Взагалі я помітив, що багато з того мотлоху було досить дорогим, майже ексклюзивним.

Пані Тамара, не питаючи, налила мені чаю з того китайського чайника і прискіпливо втупилася в мене своїми гострими очима.

— Ви щось дізналися?

Я зніяковів.

— Ну... Я був там і зрозумів, що цей заклад надто закритий для отримання будь-якої інформації. Думав, що буде простіше. Тому мені необхідно, щоб ви розповіли про все докладніше.

— Про що саме?

— Про виховання в ліцеї, — сказав я. — Про те, як туди потрапляють і як виходять, про подальший шлях вихованок, про навчання...

Вона зітхнула:

— Це дійсно закрита інформація.

— Але ви мусите розповісти мені все, що знаєте, інакше я нічого не зможу з'ясувати.

— Добре, юначе, — знову зітхнула вона. — Однак я не є прикладом доброї послідовниці цього навчання, як ви вже зрозуміли. Пийте чай...

Мені довелося взятися за чашку і нашорошити вуха.

А стара встала і полізла кудись до шафи, повідчиняла шухлядки, з яких почали випадати різні зібгані речі — старі туфлі, капелюшки, білизна. Пані Тамара щоразу незадоволено похитувала головою і смикала інші численні шухлядки, з яких так само вилітали папери, листи, фотокартки.

За якихось п'ять хвилин вся підлога була встелена різного роду дрібною. Навіть склом розбитої вазочки, яка чомусь опинилася в бічному отворі письмового столу.

Нарешті з переможним виглядом і спітнілим чолом стара пані витягла з-під стосика білизни вишитий рушник і розгорнула його перед моїми очима. Рушник був прожовклий, темний від пилу на згинах, але на ньому досить чітко збереглася вишивка філігранних літер, обрамлених візерунком переплетених трав і квітів.

Я прочитав вишитий хрестиком стовпчик слів:

Вдячність.

Повага.

Слухняність.

Мовчання.

Терпіння.

Служіння.

Старанність.

Вірність.

Турботливість.

Хазяйновитість.

— Що це? — запитав я.

— Це десять заповідей Статуту ЛСД, яких нас вчили. Це головні правила життя. Запорука щастя. Кожна дівчина мусила вишити їх на своєму весільному рушнику і ніколи не порушувати. Такий рушник, — зітхнула стара, — був і в Тамілі...

— У мене була можливість дещо дізнатися, — сказав я, — і з'ясувалося, що дівчини з таким іменем в ліцеї не було.

— Ох, а хіба я вам не сказала? — посміхнулась пані Тамара. — Нас, ліцеїсток усіх часів, споконвічно називали за першими літерами наших повних імен.

— Тобто? — не зрозумів я.

— Тобто Тамілочку називали Тур, адже її повне ім'я — Таміла Устимівна Рожко.

Я ледь не промовив «Не фіга ж собі!», але вчасно схаменувся. Проте зрозумів, чому в моєї нічної колібрі було таке дивне ім'я.

— А навіщо таке робити? — запитав я.

— Розумієте, в ліцеї вважається, що називати одна одну за власним іменем — це йти на неформальне зближення.

— А що ж тут поганого? — не зрозумів я.

— Але ж це тягне за собою непотрібні емоції і дії! — серйозно відповіла стара.

— Тобто? — як папуга, повторив я.

— Скажімо, товаришування поза межами ліцею. Або пам'ять про родинні зв'язки...

— Дивно... — промимрив я.

— Нічого дивного, — почала пояснювати пані Тамара. — Просто жінка мусить бути вільною від усього, що заважає їй бути гарною дружиною своєму чоловікові. А бути гарною дружиною — це головна мета і призначення!

Я згадав розмову з Барсом і подумав, що, можливо, в цьому є сенс. Попросив пані розповісти про все докладно. І ось що почув.

— Ліцей як *втаємничений орден* існував з давніх-давен. На початку це були такі собі монастирі, але в них виховували не черниць, а навпаки — жінок, які б повністю вміли задовольнити всі потреби чоловічої частини світу. На уроках історії нам показували стародавні гравюри часів інквізиції, коли ці

монастирі спалювали як розплідники відьом. Але згодом, коли заможні чоловіки зрозуміли мету, почали усіяюко підтримувати подібні заклади по всьому світу. Згодом виникли певні програми для навчання. Та головними є ті постулати, які вишиті на цьому рушникові, і певні умови, за межі яких нас вчили не заходити. У мої часи методи засвоювання матеріалу були досить жорсткими. Кожен постулат Статуту ми мушили підкріпити практикою. Це залишається з тобою на все життя, на рівні рефлексів...

Вона тяжко зітхнула.

Мені залишалося просто ще раз повторити «тобто», і вона продовжувала:

— Скажімо, перший постулат — Вдячність... — вона замислилась. — М-м-м... Як би вам це пояснити?.. Це найперше, що ти мушиш відчувати до людини, яка тебе обрала серед тисячі інших. Вдячність — основа стосунків. Коли мій майбутній чоловік — я вже казала, що він обіймав високу посаду, — вперше підійшов до мене, завдяки нашому навчанню і практиці, я фізично відчула потужну хвилю вдячності і неймовірне щастя. Часи тоді були важкі — ми всі мушили бути вдячними.

— Цікаво, — сказав я, — як можна навчити Вдячності? Якщо людина егоїстична, хіба можна навчити її бути вдячною?

— Ви маєте рацію. Саме тому Вдячність треба культивувати на рефлексорному рівні!

— Що означає — на рефлексорному рівні? — не вгавав я.

— Для того й існувала практика!

Я ледь не розреготався:

— Яка?!!

— Ви даремно смієтесь, — суворо сказала пані Тамара. — Я ж сказала — практика була досить жорсткою. Не знаю, як

зараз, а у нас було таке: десять днів нас не годували, а потім давали поїсти. Цією їжею були дощові черв'яки. Щоправда, їх трохи притрушували цукром і...

З мене сам по собі вирвався певний горловий звук.

— ...але після голодування, — продовжувала стара, — ми цілували руки наставниці.

— Який в тому сенс? — не витримав я.

— Великий. Ми мали бути вдячними і за черв'яків, і за тістечка. Байдуже.

Я хотів сказати, що це якась дурня, але стримався: нехай розповідає далі. І поставив нове запитання:

— А як «виховували» Мовчання?

— По-різному... Ми носили в роті підсолену воду по кілька годин. А потім випльовували її в склянки. Якщо у когось було менше, ніж потрібно, ту карали.

— А Терпіння?

— О, тут теж було багато різновидів практики. Найтяжче для мене було простояти добу на колінах, а потім бездоганно станцювати вальс під музику Штрауса. «Голубий Дунай»... Досі, як почую ту музику, мої коліна починають нити...

Вона посміхнулась.

— Але все те дуже пішло на користь, коли ми почали жити самостійно. Нерви у нас ніколи не здавали. І всі ми були щасливі... Ліцей навчив нас цього.

— Ви і зараз поділяєте ці погляди? — обережно запитав я.

— Які саме? — трохи нервово запитала вона.

— Ну те, що головна мета життя жінки — задовольняти всі потреби чоловіків?

Вона стисла уста і замислилась, а потім сказала:

— А якою може бути інша?

Я знизав плечима:

— Ну... скажімо, чогось досягти самій. Виявити свої здібності. Зробити кар'єру. Або... — я зробив паузу. — Полюбити того, кого хочеш, а не того, хто обере тебе, як... папугу на пташиному ринку.

— Дякувати Богу, юначе, з середини шістдесятих керівники знайшли спосіб успішно вилучати ці хибні думки з голів! — суворо сказала вона і додала: — Якби цей спосіб існував раніше, я б не спотворила свого життя через ту, як ви кажете, можливість вибору! Мій перший чоловік був заможним, і я жила в нього, мов у Бога в кишені! Але той інший...

Вона ніби задихнулась і замовкла. Я мовчав, чекаючи, доки вона зможе продовжити.

— ...той інший... Він змусив мене забути все. І я втратила свій рай. Мабуть, через те і почала шукати доньку, онуку. А це виявилось хибним шляхом, адже тепер я страждаю! А нас не вчили страждати.

Вона занурила обличчя у великий носовичок і здушено промовила:

— Чому, чому моя дівчинка померла?! Невже вона пішла моїм шляхом, і я — винна? Чому про це думаю лише я?! Її мати і батько живуть весело і спокійно. Вони нічого не знають і лишаються щасливими. Ось це і є те, заради чого люди віддають на навчання своїх доньок: щоби бути щасливими, не перейматися і не страждати.

Я подумав, що це дивна логіка.

Але, можливо, в ній є якийсь вищий сенс? Мені не вистачало батьків, їхня загибель досі мені боліла. А якщо б я зовсім не знав їх, можливо, не було б так боляче?

Я не помітив, що ми мовчимо вже кілька хвилин.

Стара пані ніби задрімала.

— А що то за спосіб, яким вилучають хибні думки? — урвав тишу я.

— Донька казала щось про «ковток щастя»... — тихо сказала вона.

— А що це таке?

— Докладно не знаю. І якби знала, не сказала б! Мовчання — золоте правило, до речі...

І вона дійсно замовкла.

Навіть не сказала мені «до побачення», коли я зачиняв за собою двері.

Так і лишилася сидіти в кріслі: стара пані, що втратила свій рай, і руда кішка, що знайшла його на її колінах, котрі ще пам'ятали гострі хвили блакитного Дунаю.

* * *

Утрачений рай — це коли ти починаєш мислити самотійно.

І тоді вже не можеш заснути. Не можеш сприймати події в одній площині, мов розкладений пасьянс, де кожна карта кладеться на своє місце і все сходиться.

Починаєш розуміти, що яблука не завжди бувають солодкими, а посмішка — відвертою. Кожен постулат, що надійшов ззовні, підлягає ретельній і прискіпливій перевірці. І втрачаєш довіру до всього.

Я давно думав про це. З того часу, як втратив батьків.

До того я цілком нормально сприймав деякі «аксіоми», які тепер спростовую.

Скажімо, коли кажуть — «незамінних немає». Зрозумів, що такого не буває, і почав заперечувати й інші: «гроші не пахнуть», «переможців не судять», «два чоботи — пара», «ліс рубають — друзки летять» і купу інших, які нам втовкмачували, мов «дацзибао»...

І все виявилось брехнею! Гроші смерділи. Переможців саджали і судили. Лівий чобіт муляв, правий — «хлюпав», кожна «дружка» мала свою особисту історію, без якої не було б того лісу.

Але якщо про це не замислюватись, можна жити спокійно. Спокійно і безтямно.

Життя гнуздає тебе, хтось дає тобі до рота вудила, ти вдячно затискаєш їх у щелепах і час від часу жуєш, мов гумку, на очах — чудові «сонцезахисні» шори, у вухах — навушники, в яких лунає «цоб-цабе». І вперед — у світле майбутнє! І така благодать, що навіть ліньки повернути голову, щоб хоч одним оком скосити на того, хто править твоєю ходою, хто натягує чи відпускає віжки.

Я давно втратив свій рай. Хоча спочатку моя хода нічим не відрізнялась від багатотисячної ходи інших, хто так само йшов поруч, покірно тягнучи свій віз.

Єдиним, що трохи відрізняло мене від інших, було моє ім'я. Його дали мені при народженні мої романтично налаштовані батьки.

У дитинстві я ненавидів його, адже з мене знущались. В інституті воно допомагало мені складати іспити, адже кожен викладач починав його із запитання, чому мене так назвали. І, розповідаючи різні небилиці, я завжди перебирав певну частку відпущеного на іспит часу і завойовував непереможну симпатію здивованого педагога. Так само, через балачки про походження мого імені, мене легко взяли на роботу з третього курсу — інженером-електриком на залізницю. Це було майже здійсненням мрії! Коли не було авралів, я сидів у невеличкому приміщенні на станції і спостерігав, як повз мене пролітають вагони «і колеса в п'їтьмі цокотять», а потім вчився грати на саксі, вмикаючи старий магнітофон із

записами Сігурда Рашера, Койлмена Хоукінса, Лестера Янга, Бена Уебстера та іншими, котрі стали для мене маленькими і великими богами...

Потім я плюнув на все це. І покинув свій залізничний рай разом із своїм вірним другом — саксофоном. На відміну від мене, він ніколи не боявся імпровізацій...

...А директор пересувного шапіто любив саксофон.

Вони знайшли одне одного, коли я підробляв на весіллі.

Це було весілля справжньої «принцеси цирку» — доньки повітряного жонглера, на яке мене запросили разом із невеличким джаз-бендом, котрий склався ще в підлітковому віці у нашому дворі (до речі, в ньому грав і Барс — Сашко Приходько). Час від часу ми знаходили собі такий підробіток не так заради грошей, як заради розваги і бажання розвіяти сум-нудьгу від перебування на своїх «постійних місцях праці». Тоді Барс ще працював музичним редактором на радіо, а я перевіряв стан електричного живлення на приміських лініях залізниці.

На тому весіллі був і директор пересувного шапіто, румун за походженням, на ім'я Кароль Варга. Слухаючи мій сакс, він пустив кілька фонтанів скупих чоловічих сліз і запропонував «літні гастролі» на узбережжі Болгарії. Я не уявляв, як це може виглядати, але зголосився подумати.

Барс сказав, що я ідіот, якщо можу покинути місто якраз в той час, коли нас — його і мене — згодні прийняти до оркестру філармонії, за його словами «задурно» — без зв'язків, а головне — музичної освіти. А таке, за його ж словами, випадає не кожному.

Барс завжди мав рацію. І я вагався.

Доти, доки не зустрів Мінні...

Вона була надзвичайна! Вона любила мій саксофон, майже як Кароль Варга. А можливо, ще більше. Коли вона вперше побачила його в моїх руках, два його золотих обриси назавжди відбилися в її величезних чорних зіницях. Вони залишалися там навіть тоді, коли я замотував сакс замшевою пелюшкою і ховав у футляр, ревнуючи її до нього.

Не знав, кого з нас вона любить більше.

Коли я ховав саксофон, Мінні відвертала від мене очі, ніби розуміючи, що я ревнуватиму до цих закарбованих в її зіницях двох крихітних золотих суперників.

Я не бачив істоти, красивішої за Мінні. А вона не бачила нічого красивішого за саксофон. На цьому ми і зійшлися. Сталося це досить просто.

Коли я вперше ступив за цупку парусину службового приміщення шапіто, щоб побалакати з Каролем Варгою про свої права й обов'язки, маршрут майбутніх гастролей і проблеми з дозволом на тимчасову роботу за межами країни — в самий розпал цієї розмови, що звелася до моєї відмови від цієї авантюри (пан Варга пропонував смішні гроші, яких не вистачило б і на купівлю пачки цигарок), Мінні проїхала повз мене, мов королева.

Я відкрив рота і заляк на фразі: «...що ви називаєте безкоштовним харчуванням?», так і не почувши, що відповідає мені хитромудрий директор.

З тієї миті ладен був жувати і тирсу з арени!

Незбагненно елегантним рухом Мінні припала до скла всім своїм граційним тілом і підвела голову, зблиснувши довгою шиєю, що, мов жива ртуть, перетікала в фіолетово-чорний тулуб, відшліфований, мов морська галька.

— Це — Мінні, — помітивши мій зачарований погляд, мовив пан Варга, уриваючи свої умовляння щодо безкоштов-

них гарячих обідів і чудово розуміючи, що справу вирішено, — Мінні — наша головна артистка. На ній все і тримається. Мусите їй сподобатись!

Він наказав двом робітникам, що везли акваріум, зупинитись і попросив мене зіграти кілька музичних пасажів — для Мінні.

Я дістав саксофон. І Мінні, дослухаючись до звуків, несподівано почала виробляти такі викрутаси, що збігся увесь невеличкий штат цих бродячих вар'ятів. Хто з них і хто взагалі у всьому світі міг знати, що тюлениха любить музику?

Ось в чому незбагненна хитрість життя!

Ми не можемо знати напевне, що ми любимо насправді, доки не побачимо САМЕ ЦЕ. В нас живе цілий світ закодованих речей, які можуть виявитись найнеобхіднішими тільки тоді, коли ми побачимо їх хоч краєчком ока, хоч здалеку, хоч на старовинних гравюрах давно забутих і запилених книжок. Або дізнаємось про них, підслуховуючи тихий шепіт подорожніх, що пройшли вночі повз твій будинок.

І тоді вже не зможемо спокійно спати.

Певно, в Мінні якимось дивом жила музика. Треба було лише дати їй знати про це. А цього, виявляється, їй не міг дати ніхто, крім мене...

...Спека тоді стояла неймовірна. Узбережжя щільно було всіяне людьми. Пан Кароль Варга, маючи якісь неформальні стосунки з представниками влади, зупиняв наш «обоз» у маленьких містечках (у великі ми навіть не потикались!). Усього по тижню ми стояли в Ахелої, Поморії, на околицях Созополя і Балчика. Все хазяйство вміщувалося в одну велику фуру разом із акваріумом для Мінні і кубельцем для чотирьох підстаркуватих пуделів. У розпорядженні пана Вар-

ги був пошарпаний «бусик» на дванадцять місць, де вміщувалась вся трупа разом із «оркестром» у моїй єдиній особі.

У трупі був силовий жонглер Микита, котрий ловив свої гирі «через одну», велоеквілібрист Стасик, що так-сяк вібрував на патичку з одним колесом через свою пристрасть до око-витої, юна дресирувальниця собачок Віка — недавня випускниця циркового училища, яку доводилося вдень зі свічкою шукати по пляжах та прибережних барах, парочка клоунів Бім і Бом, а в побуті — Петро та Михайло Терещенки, що починали свою «килимну кар'єру» ще за часів князя Ярослава.

Сам Кароль Варга виконував роль шпрыхшталмейстера, завгоспа та «хрещеного батька» нашої маленької бродячої мафії, котру якимось дивом пропускали через кордони. Моїм обов'язком несподівано став догляд за Мінні і, звісно, гра на саксофоні під час виконання номерів.

Ми їхали в шаленій задусі. Більшу частину фури займало головне багатство — холодильна камера зі шматками льоду, який час від часу підкидали в акваріум з Мінні або я кидав його просто на велику білу церату, якою був встелений пластиковий піддон, і вона борсалась на цьому імпровізованому арктичному березі. Потерпаючи від спеки і запаху бензину, Мінні підгрібала під себе шматки льоду, мов курка курчат, не залишаючи жодного.

Часом, вдивляючись в її бездонні чорні очі, я шкодував, що не є членом товариства захисників тварин. Мінні потерпала від спеки не менше, ніж ми. Але виглядала щасливішою, ніж ми, адже ніколи не бачила океану, не знала, що таке лежати на справжній кризі і через це не відчувала всю глибину своїх страждань.

Кароль Варга сказав, що тюлениха народилася в міському цирку напівмертвою і він викупив її у директора за пляшку

коньяку. Викупив і виходив. Тепер саме вона приносить шапіто хоч якийсь зиск, адже має розум і, як з'ясувалося завдяки мені, музичний слух.

До нашої з нею співпраці Мінні приваблювала глядачів одним своїм виглядом та ще тим, що відбивала кинуті дітлахами м'ячі і їла з рук рибу чи навіть поп-корн. Більшого від неї не вимагалось.

Але саксофон робив дива. Під нього Мінні почала танцювати.

Спочатку я просто грав, стоячи на подіумі навпроти неї, а вона виробляла неймовірно викрутаси. Часом мені здавалося, що вона приймає форму звуків, які чує.

Згодом номер ускладнився і — готовий побожитись! — міг би конкурувати з номерами пристойних цирків!

Я виходив до Мінні на білу церату в лискучому чорному костюмі і, імпровізуючи на саксі, повторював її рухи. Одна пані під час нашого номера просто знепритомніла, заморожена цим видовищем. Потім таке траплялося досить часто.

Пан Варга навіть почав мріяти про великий надувний басейн і розширення номера до цілого відділення. Але щотижня ми кочували з місця на місце і думати про таке було зарано, адже всі ми перебували в постійній метушні.

Кожен, крім того, що мав свій такий-сякий номер, ще й виконував купу інших обов'язків.

Найтяжчим було, коли ми ставили намет-шапіто. Якщо пан Варга скупився найняти місцевих алкоголіків, на це витрачався цілий день і купа сил. Перший тиждень такої праці у мене ніла кожна клітинка на чорному від засмаги тілі.

Поставивши намет, пан Кароль сідав за кермо свого зеленого авто, відчиняв верхній отвір, встановлював туди «живу статую» — Віку, одягнуту в блискучий купальник для прива-

блення публіки. У руках Віка тримала прапор з чудернацьким саморобним зображенням Мінні і мегафон, у який вона час від часу оголошувала початок вистави.

Можливо, такі хитрощі і додавали до числа глядачів ще пару-трійку стомлених сонцем родин, але перші три дні доводилось витрачати сили перед десятима-п'ятнадцятьма глядачами, аж доки через них не розповсюджувалися чутки про нашу найголовнішу танцівницю. І під кінець вистав зал вже був забитий під саму зав'язку у прямому сенсі — під зав'язку нашого круглого брезентового даху!

Увечері пан Кароль Варга рахував прибуток і навіть видавав нам «преміальні». Свої я витрачав на свіжу рибу для Мінні.

А потім у нас з'явилися неабиякі конкуренти у вигляді професійного пересувного цирку — втричі більшого за наш жалюгідний вицвілий намет. Спочатку все було нічого. «Балканський кульбіт» — так називалося те пристойне шапіто — розташувався на іншому кінці Помор'я і так само, курсуючи на розмальованому фургоні вулицями міста, взявся активно агітувати публіку йти саме до них. Але публіка вже добряче «підсіла» на Мінні.

Тоді до нас завітав сам директор «Балканського кульбіту», такий собі пан Калін Кіркоров — довготелесий чорнявий болгарин з тонкими чорними вусиками, закрученими в кількка кілець. Його супроводжував чоловік-горила з таким накачаним торсом, що здавалося, він от-от лусне від натиску своїх же м'язів. Наш Микита у порівнянні з ним був просто немовлям!

Пан Калін чемно попросив пана Кароля якнайшвидше зібрати манатки.

На що пан Кароль зухвало відповів, що за кілька днів збирати манатки доведеться самому пану Кіркорову, незважаючи

на його популярне серед любителів російської попси прізвище. Пан Калін посміхнувся в свої напوماджені вуса, купив квиток, не взявши здачу з двадцяти левів (що було жестом неймовірної щедрості) і лишився подивитися нашу виставу.

Усе перше відділення він відверто і голосно реготав разом зі своєю «горилою», крутив головою, не розуміючи, чому до задушливої зали набилося стільки нерозумного люду.

У другій частині вистави він це зрозумів настільки чітко, що його широко відкритий рот більше не видав жодного непристойного звуку.

Ніби відчувши важливість моменту, Мінні танцювала, як ніколи. Клянуся всім, що маю нині в кишені, я обожнював її в той вечір так, як можна обожнювати батьківщину, віру чи мову — все те, без чого ти не існуєш. І грав, підлаштовуючись під її рухи з такою пристрастю, що в якусь мить мені здалося, що ми разом утворили єдине ціле.

Навіть пошкодував, що ніде в світі не можна зареєструвати шлюб з істотою не людського походження. Адже кращої подруги в мене ще не було.

Після вистави пан Калін знову завітав до пана Кароля. Цього разу — сам.

І попросив продати йому Мінні. За будь-яку ціну. Разом із саксофоністом.

Пан Кароль викликав мене.

Розмова тривала до ранку під сливову ракію, за якою пан Кіркорів з приємною періодичністю посилав свого горилоохоронця, що дрімав на тирсі нашої арени, зайнявши її чи не всю своїм роздутим дурною силою тілом.

Ракія рікою лилася в наші надерті сперечаннями горлянки і не призвела до жодного результату.

Над ранок з віконця кибитки, зтягнутого мутною слюдою, ми з паном Варгою тупо споглядали, як роздвоєні у наших хмільних очах силуети цієї парочки з «Балканського кульбіту» віддаляються від нашого шапіто, і вважали себе переможцями у складній боротьбі з покладеними на обидві лопатки конкурентами.

Ми тріумфували два дні.

А на ранок третього, прийшовши погодувати Мінні свіжою «попчетою», тобто бичками, я побачив, що вона лежить на дні акваріума, перевернута догори дригом. Череву її було майстерно розпороте досить красномовно: навхрест...

На цьому моя циркова кар'єра закінчилась.

Пан Кароль Варга умовляв мене залишитись і акомпанувати вічно п'яному Микиті, Віка відверто пропонувала себе як втіху, клоуни Терещенки ридали кольоровими сльозами.

Потьмяняле тіло Мінні лежало в збитому мною ящику, готове для поховання. І я зробив це негайно — прямо посеред майданчика, адже серед горе-колег вже лунали хмільні пропозиції щодо куштування тюленьчого м'яса та продажу місцевим кушнірам цінної шкіри...

Не пам'ятаю, як (здається, автостопом) я дістався Бургаса, де мій колега-залізничник взяв мене на потяг, що прямував до батьківщини.

Там, завдяки клопотанню вірного Барса, мене прийняли на тимчасовий контракт до оркестру. Але я ще довго приходив до тями. І з того часу ніколи не грав ті мелодії Ніно Рота, під які танцювала Мінні.

Ніколи...

Я весь час думав про те, що, якби не мій саксофон, тюлениха б і досі брала з рук дітей поп-корн та відбивала носом м'ячі.

І ні з ким би не конкурувала.

І досі була б щаслива.

Розділ п'ятий
Пат (не-щоденник)

Дорогий щоденнику, як мені шкода, що тебе немає і вже не буде зі мною!

Я так звикла говорити до тебе, що тепер мені здається, що ти був моїм єдиним справжнім другом, а я так підступно зрадила тебе. Певно, тобі було боляче горіти.

Шкода, що я не розуміла цього раніше.

І що тепер? Тепер моя голова розпухла і все в ній скрутилося в чорні рурочки — майже так само, як і твоє паперове тіло, що корчилося у вогнищі.

Тепер я мушу все тримати в голові. А формулювати думки в ній набагато складніше, ніж писати рівні рядки на папері. У думках нічого не виправиш! Думки неможливо припинити, уврати чи відкласти на потім, як запис.

У них, у думок, ніколи не «закінчується чорнило».

Вони можуть бути небезпечними, як нагострені ножі, і м'якими, мов перина.

Їх не можна знищити, як тебе, дорогий щоденнику — це вони можуть знищувати, з'їдати, затоплювати і випалювати.

Тепер я розумію, наскільки має рацію пані Директорка, коли змушує нас писати щоденники! Напишеш, домалюєш в кінці сторінки квіточку чи голуба, що несе пальмову гілку, закриєш сторінку — і чекай нового дня. Спи, гуляй, збирай гербарій тощо.

Коли ж такого упорядкування на папері немає, в голові настає повна плутанина. Не встигаєш додумати одну думку, як

на півшляху до її завершення влізає інша, а потім — ще одна. А в середину десяткох недодуманих вклинюється ще десяткох...

І немає часу на те, щоб просто посидіти біля вікна і помилуватися садом.

Ну що, що я написала б в тобі зараз?!

Навіть не уявляю, з чого б почала, щоб це міг прочитати хто-небудь сторонній. А тим більше — пані Директорка!

...З учорашньої ночі щось небезпечно оселилося в мені, мов черв'як у яблуку.

Щось точило мене зсередини і не давало спокою. Але я не могла збагнути, що то є. Може, я сама від початку свого існування була зіпсованим яблуком? З тих, які пускають на варення, розрізаючи на шматки?..

Удень зі мною в лазареті сиділа мовчунка Ліл.

Відверто кажучи, вона не була мені потрібна. Після того випадку зі щоденником Тур, а тим більше після нічної пригоди, мені не було про що говорити з жодною зі своїх колежанок.

Тепер я не могла знати напевно, чи не донесуть вони на мене пані Директорці, коли та повернеться з відпустки. А якщо донесуть, що зі мною буде? Куди я піду? І взагалі, чи є в світі місце, куди я могла б піти, якщо у всіх нас один шлях — до осель своїх чоловіків?

А якщо мене виставлять просто за браму, куди подамся?

Я лежала в ліжку тихо, мов миша, вдавала, що сплю, тримаючи руки на «хворому» шлунку, і час від часу вдавано стогнала.

Годині о десятій пані Вихователька принесла мені чай із сухарями.

Ліл напоїла мене і знову втупилась в книгу «Домоводство». Але я помічала, що вона кидає на мене цікаві погля-

ди в той час, коли їй здається, що я дрімаю. Нарешті вона не витримала. Відклала книгу і низько-низько схилилася наді мною, її ніздрі роздувалися, мов у собаки.

Крізь нещільно затулені повіки я бачила її очі зовсім близько і, не витримавши, розплющила очі. Ліл відсахнулася.

Я запитально поглянула на неї.

— Від тебе чимось пахне... — сказала Ліл.

— Чим? — злякалась я, чудово розуміючи, що це, без сумніву, запах диявольської сірки.

— Як від автомобіля... — пояснила Ліл. — Щось схоже на запах того, чим заправляють мотори. Забула, як називається...

Я промовчала, злякавшись, що не досить добре вимила голову. До того ж міг смердіти і мій халат, котрий я заховала під подушку. А можливо, це вже давалося взнаки дихання пекла, в яке я поринула.

— Слухай, Ліл, — наважилась попросити я. — Чи не можеш ти принести мені щось з гардеробної? Якусь сукню чи штани.

— Навіщо? — запитала Ліл. — Коли видужаєш — тоді й принесу. Зараз пані Вихователька не дозволить.

— А ти запитай у неї. Просто мій халат зовсім мокрий — я вчора сильно спітніла від болю... — збрехала я.

— Так, це недобре, — погодилась Ліл і відклала книгу. — Зараз спробую.

Я згадала, що й мої капці були мокрі від роси, і додала:

— І... засандаль мене...

— Що? — не зрозуміла Ліл.

Я злякалась. Адже «засандалити» було одне з тих нових слів, яке почула вночі у вбиральні.

— Ну... — зніяковіла я. — Може, ти принесеш мені ще й якісь взуття? Мої капці геть розлізлися.

Ліл знизала плечима і тихо вийшла з палати, не забувши при цьому замкнути її на ключ.

Я була рада лишитися сама.

Поглянула на вікно. Воно здавалося щільно зачиненим, але я знала, що це не так. Може, попросити пані Виховательку, доки не пізно, забити його найміцнішими довгими цвяхами?

З двору доносились веселі голоси курсанток, котрі збирали в лікарняному саду райські яблучка на варення.

Я нарешті лишилась наодинці, відкрила книжку «Катрусина любов», втупилась в неї. Слова так і стрибали перед моїми очима.

Серед них не було жодного з тих, що я почула сьогодні вночі.

Отже, стріти розмовляють зовсім не так, як ми.

Я напружила пам'ять, згадуючи нові слова і поняття. І подумки складала такий собі словничок з почутих слів.

«Засандалити». Тут все зрозуміло — «одягнути сандалії», тобто взутися.

«Тоналка»? Та дівчина сказала щось на зразок «у тебе є тоналка?» — може, вона мала на увазі камертон, за яким можна перевірити тональність голосу? Тобто стріти так само піклуються про інтонацію в розмові, аби голос лунав мелодійно? Нас цього вчили на уроках «спілкування».

Далі йшли «хаєр» і «прикид». Що таке «хаєр», я зрозуміла — йшлося про зачіску. Отже, стріти так само вивчають англійську, як і ми.

А от щодо «прикиду»... Пані Вчителька іноді говорила нам «зробимо прикидку», коли йшлося про чернеткове написання якогось твору, щоб ми не наробили помилок. Тобто стріти теж користуються «прикидом», щоб не наробити

помилку. Тільки-от в чому? «КапЕць» — це точно «кАпець», але з неправильно поставленим наголосом.

А от словам «цирли», «фуфлю», «кумарить», «херня», «мусора» я не могла знайти аналогів. Може, я просто неправильно їх почула?

Я подумала про те, що якщо рано чи пізно нам усім доведеться вийти за межі нашого закладу, то чому ми не вивчаємо мову стрітів? Адже спілкуватися з ними все одно доведеться — з прислугою, водіями, перукарками, продавчинями, лікарями, — тобто з усією *обслугою*, з якою так чи інакше доведеться зустрічатись у самотійному житті.

Певно, мені треба внести таку пропозицію на розгляд, коли почнеться новий навчальний рік. Але як пояснити, де я почула ці слова? Ох...

У думках я знову і знову поверталася до нічної події, і вона здавалася мені жахливим, але й цікавим сном. Мені часом снилися такі сни — в них було багато забороненого, чужого, того, про що не можна розповідати вголос.

А «розповідання снів» теж входило до програми навчання, тільки така практика називалася інакше — «година відвертості». Пані Директорка збирала нас біля каміна, і ми по черзі розповідали, що кому наснилося. Вона вважала, що сни — то є втілення всіх наших потаємних прагнень і бажань.

Здебільшого наші сни були казковими, в них фігурували білі коні, карети, принци, ельфи, перемога добра над злом, весілля. Всі розповідали майже одне й те саме, і ми були щасливі від такої однотайності.

Але тепер і це непокоїло мене, адже я точно знала: більшість зі своїх розповідей про сни, котрі я могла озвучити біля каміна, були вигадкою. Адже досить часто мені снилося зовсім інше — не білі коні, не ельфи і не весілля, а якісь

уривки з того часу, який я погано пам'ятаю наяву: обличчя незнайомих людей, лабіринти вулиць, якими я лечу і не можу зупинитися, мерехтливі вогні, зачинені двері.

Спочатку я думала, що я одна така, а потім, коли чула, як стогнуть уві сні мої колежанки, зрозуміла, що і їхні сні часом далекі від тих райдужно-рожевих казок, які вони розповідають біля вогнища.

А після того балу, після пригоди в нічному садку, в мої сні дедалі частіше приходив той Саксофон. І те, що наяву здавалося мені жакливим і моторошним, те, через що я так страждала, уві сні поставало переді мною таким привабливим, що вранці я по півгодини стояла під прохолодним душем.

Але що було правдивішим — мої сні чи реальність, я поки що не могла визначити. Не могла визначитись і зараз.

Я втупилась у книжку і змусила себе прочитати кілька рядків.

«...Він взяв її за руку. Вона затремтіла, опустивши очі долу. Він став перед нею на одне коліно.

— Я тебе кохаю, — урочисто промовив він. — А ти? Ти кохаєш мене?

— Так, я тебе кохаю, — сказала вона.

— Скоро ми одружимося. І будемо щасливі, — сказав він. — Ти моє сонце, ти моє небо...

— Так, ми одружимося і будемо щасливі, — повторила вона.

Він підвівся з колін. Вони взяли за руки і пішли краєм моря. У щасливу далечинь, де на них чекало світле майбутнє...»

Ну ось як все мусить відбуватися!

Я ткнулася мокрим обличчям в подушку. Ось як! Ніхто не лазить вночі через паркан, не дихає димом, не жує чипсів, не бруднить одяг мокрою росою, не порушує правил етикету.

Як я могла піти на все це?

Коли повернеться Ліл, я попрошу її викликати пані Виховательку і зізнаюся їй у всьому. Я хочу бути чистою. Знову бути чистою, як у той щасливий день, коли пані Директорка повела мене до дортуару...

Повернулася Ліл. У руках вона тримала сукню і капці. Я подякувала і знову втупилася у книгу, щоб вона не помітила, що моє обличчя мокре, а очі — червоні.

— Після третьої мене змінить Рів, — сказала Ліл.

— Співчуваю, що ви витрачаєте на мене час, — сказала я.

— Такий порядок, — зітхнула Ліл і взяла з ліжка своє «Домоводство».

Розмову було закінчено.

Певно, Ліл все ще сердилася за те, що ми вважали її брехухою.

Я чомусь згадала, як теревенили ті стрітівські дівчата у вбиральні — хоч і незрозуміло, але весело і швидко, розуміючи одна одну з півслова. Гомоніли, не замислюючись, що можна казати, а що ні.

От якби я могла так само вільно і невимушено побалакати хоч з кимось, порадитись, розповісти про свої сумніви!

— Про що ти читаєш? — запитала я Ліл.

Вона відірвала очі від сторінки.

— Готуюсь на завтра, — сказала вона.

— А що буде завтра?

— Консервування. Цього року багато яблук і вишень...

— А-а-а... — сказала я.

Ліл знову встромила ніс у книгу.

— Ліл... — знову покликала я, і вона незадоволено поглянула на мене. — Ти коли-небудь хотіла вийти за паркан?

— На все свій час, — повторила вона слова пані Директорки, котрі ми не раз чули на загальних зборах.

Я кивнула. Але не заспокоїлась.

— Ліл, — знову покликала її, — а ти не боїшся?

— Чого? — не зрозуміла вона.

— Ну... що там, — я кивнула за вікно, — все буде не так, як ми те уявляємо.

— Послухай, Пат, з мене досить! — розсердилась Ліл. — Ні про що таке я більше думати не хочу. І не буду. І тобі не раджу.

Так, точно, вона ще злилась на нас.

Ліл сиділа переді мною, мов стіна, битися в яку не було жодного сенсу.

— Ліл, — знову покликала я. — Що таке колібрі?

— Це така маленька пташка, — не відриваючи погляд від книги, сказала Ліл, — вона живе на квітах і харчується нектаром.

Я це знала і сама, але мені дуже захотілося вимовити це слово...

— Ліл!

Вона знервовано відкинула книгу:

— Ну що? Що? Що ти від мене хочеш?!

Ого! Добре, що цей прояв емоції ніхто не бачив, крім мене.

— Ліл, — сказала я, — ти ж також думаєш про це...

— Про що? — буркнула вона.

— Про те, що буде з нами ЗА парканом. Про це думають всі. Але мовчать... Хіба це не брехня?

— Ти дійсно хвора, Пат, — сказала Ліл і поклала мені руку на чоло. — У тебе температура.

Я скинула її руку.

— Ліл, а те, що ми дивилися на бали і нікому про це не розповідали, хіба це не злочин? А сни, Ліл? Хіба тобі завжди сняться ті карети?

Вона дивилась на мене з острахом.

— Ти мариш, Пат? Я покличу Виховательку.

— Поклич, — сказала я, — і я розповім їй про щоденник Тур... Про те, що підглядали за балами.

— Ти... Ти... — Вона аж задихнулась від гніву і не могла вимовити ані слова.

— Ми очистимось, Ліл. Ми всі очистимось. Ми мусимо це зробити.

Ліл насупилась.

— Можливо, вам нічого й не буде через це, — нарешті тихо сказала вона. — Тобі, Рів, Озу і, звісно ж, Іті та Мії. А от я не хочу повертатися, звідки прийшла.

Я була здивована.

— А хіба ти знаєш, звідки прийшла?!

Я побачила, як вона знітилася, а потім опанувавши себе, промовила:

— Напевне — ні. Але знаю, що не жила так, як ви.

Вона насупилась.

Певно, я зачепила її за щось живе.

А вона тихо додала:

— Я мало що пам'ятаю, але що таке бути голодною — знаю. Тут мене годують, взувають і одягають. Ти ж знаєш — я «пільговичка», мене сюди взяли з ласки начальства. Я хочу вийти заміж. І бути щасливою. Так, як інші.

— Як Тур? — запитала я.

— Навіть як Тур... — тихо промовила Ліл і додала: — Не будемо більше про це, Пат. Добре?

Ми знову занурились в своє читання. Я — про Катрусину любов, вона — про консервування. І більше не розмовляли.

Але я зрозуміла, що не сама в своїх небезпечних роздумах. Проте поділитися ще небезпечнішими не могла. Боялась підвести Ліл!

Заплющила очі і вдала, ніби сплю. Але крізь прикриті повіки я знову відчувала на собі її погляд.

Почула, як вона підняла з підлоги мої старі капці, покрутила їх в руках, сколупнула з підошви кавалок вологої землі, розтерла його в пальцях, навіть понюхала і поставила капці на місце...

Удень до мене прийшли відвідувачі — дівчатка молодших класів.

Слухати їхні веселі голоси, якими вони заспівали кілька пісень, було нестерпно. Пані Вихователька диригувала цим самодіяльним хором, дівчатка витягували шії, старанно відкривали роти, намагаючись співати в унісон.

Співаючи, вони з цікавістю розглядали мене.

Ми так само ходили відвідувати своїх старших колежанок, коли ті хворіли, взимку приносили мед, влітку — квіти. Це називалось «офіра благочинності».

Цікаво, подумалось мені, чи хтось з них протопче стежку на дах бальної зали, як це зробила я...

До дев'ятої години вечора зі мною залишалась Рів. На відміну від Ліл, вона жваво переповідала події, що відбувалися поза межами лазарету — хто що сказав, хто скільки ягід назбирав, хто в чому був одягнутий і таке інше. Я робила вигляд, що слухаю. Кивала. Розтягувала уста у посмішку. Чомусь її мова і побудова речень видалися мені штучними.

Дивно, що я раніше цього не помічала.

У цій же другій половині дня, починаючи години з шостої, на мене напав такий трем, що я змушена була накритися

товстою ковдрою, адже з кожною годиною лікарняне ліжко перетворювалося на дедалі гарячішу пательню, на якій мене підсмажували живцем.

Зранку я точно знала, що нізащо більше не переступлю поріг, а точніше, підвіконня лазарету. Вдень почала вагатися, а увечері вагання переросло в тремтіння, сенсу якого я не могла збагнути.

Останньою до мене зайшла пані Вихователька. Ще раз принесла чай і сухарі, від яких мене вже нудило, поміряла температуру, помацала чоло. Сказала, що я маю жахливий вигляд і завтра вона мусить викликати лікаря з міста.

Потім вона побажала мені доброї ночі і пішла, зачинивши двері на ключ...

Розділ шостий

Лани

Часом, щоб продовжувати жити, треба знайти точку відліку.

Ту нову і несподівану емоцію, від якої в тобі знову народиться щось важливе і величне — те, через що ти черговий раз здригнешся і захочеш іти далі.

Ця точка може бути незначною, не революційною для всього людства — вона лише твоя. А весь твій егоїзм щодо неї полягає в тому, що, збадьорившись, ти потім не можеш пригадати, з чого все почалося.

Адже ця точка відліку може бути ледь чутною з сусіднього вікна мелодією, запахом чи звичайною репродукцією в книзі. Ти торкаєшся її поглядом чи слухом, і вона пробуджує гребінець хвилі, яка застоялась в тобі, мов у каламутному озері. Хвиля здіймається і виносить тебе на новий берег.

Після того, як побачив спороте навхрест черево Мінні, я довго не міг знайти ніякої точки. Просто не знав, на що дивитися, що слухати. Яка музика, яке полотно чи випадкове обличчя в натовпі поверне мені життєві орієнтири, виштовхне на новий виток дороги. І чи станеться це взагалі?

Не можу сказати, що я не шукав ту точку відліку.

Відкривав навмання сторінки улюблених книжок, вмикав диски з музикою чи фільмами, нюхав свіжозмелену каву, торкався клапанів саксофона. Одне слово, робив усе, що раніше збурювало мою уяву і відкидало думки про марність життя далеко назад. Але точка знайшлася у несподіваному місці — простіше кажучи, на моєму ж тілі, трохи вище шлунка...

...Уранці, сидючи на балконі, я намагався впорядкувати свої думки за допомогою «Внутрішньої сторони вітру» Милорада Павича. Я блукав поглядом по тому, що знав майже напам'ять: *«Він був половиною чогось. Сильною, красивою і обдарованою половиною чогось, що, певно, було сильнішим, більшим і красивішим за нього. Отже, він був зачарованою половиною чогось величного і незбагненого...»*

Образливо бути половиною чогось, подумав я. Подумав так, ніби прочитане стосувалося саме мене, а не героя книги. Але якщо я подумав саме так, то, певно, так воно і було! Я здригнувся. Дійсно, я здригнувся, ясно відчувши себе уламком.

Але уламком від чого або чого? Ох! Постріл Павича влучив у саме серце.

Щасливі ті, хто ніколи нічого не дізнається про себе — через отруйні тексти, фарби і мелодії, подумав я.

Уламком чого я міг би бути?

А уламками чого був, скажімо, Барс? Або Фелікс чи Петрович?

Про Фелікса я одразу вирішив, що він був уламком унітаза. Це дуже йому личило — білий і блискучий на всі тридцять два зуби — він і гадки не мав, що був лише уламком унітаза. Можливо, імпортного, але ж все одно унітаза! Я вголос розсміявся. Чого, до речі, давно не робив на самоті.

Барс... Тут все просто: він був ідеальним уламком. Просто уламком — і все. Він шукав те, до чого міг би приліпитись, не опікуючись естетичністю зовнішньої форми того предмета, до якого приліпиться. Але якщо приліпиться — вже будьте певні! — буде вважати себе кращою половиною.

Петрович. Він був уламком музики — видертою сторінкою з партитури якого-небудь великого композитора. Не всією партитурою, звісно, а тим аркушем, де розписана партія литавр і зовсім трохи, наприкінці — вступ віолончелі...

Я по черзі почав згадувати своїх знайомих і друзів, дивуючись з того, як чітко розставляю їх по місцях, від яких вони відламалися. Я реготав із дотепності своїх спостережень.

Серед них були загублені частини побутової техніки — від авто до прасок, відірвані шматки від полотен художника Васі Пупкіна, фрагменти рук Венери Мілоської і навіть мізерні закарлючки від золотих перснів! Деякі з моїх знайомих були уламками бігудів, мобільних телефонів, низки намиста чи цеглинками Нью-Йоркських хмарочосів...

Я перебирав у пам'яті все і всіх, подумки прилаштовуючи потрібне до потрібного. І світ в моїй уяві ставав гармонійним.

Одне я не міг вирішити: чиїм уламком був я сам? Мінні? Але вона була уламком мого саксофона, найважливішим його клапаном — це точно.

Я уявляв затонулий галеон, що лежить на дні моря, уявляв заповнені водою каюти, зітлілі дошки дверей і палуб, ам-

фори із золотом, скульптури богів, що мали охороняти судно від катаклізмів, кістки матросів, відполіровані водою та вустами мільйонів морських мешканців. Можливо, саме там лежить це «щось», з чим би я міг скласти єдине ціле. Це здалося мені спокусливим.

Я зітхнув і опустив очі долу, продовжуючи читати той абзац. *«...а вона була досконалим цілим. Невеликим, невизначеним, не надто сильним чи гармонійним цілим, але — цілим...»*

І я знову задихнувся, подумки закреслюючи попередні фантазії. Звісно, так мало бути: не все в світі є уламком чогось!

Здебільшого це так. Але є виняток!

Ці «винятки» досконалі у всьому, що вони роблять. Їм не потрібно приклеюватись до чогось більшого, навіть якщо їхній розмір — мізерний, а сили — мінімальні.

Чи стане шукати перлина, викохана в природному середовищі — в морі, низку штучних перлів? Чи потребує удосконалення сіль?

І взагалі, як визначити, хто ти є? Цілісне не шукає собі місця — воно існує в будь-яких умовах, навіть у в'язниці чи на дні ями. Воно регенерується тим, що має всередині себе.

Якщо це так, то я — типовий уламок. Адже мені потрібно знайти точку відліку — тобто той зовнішній вплив, який стане важелем для мого спустошеного єства.

Це печально. Але не смертельно.

Нова — з учорашньої ночі! — мешканка моєї оселі на ім'я Кицька скочила мені на коліна, шалено замуракотіла, підштовхнула мою руку так, щоб вона лягла їй на голову, і запитально зазирнула в очі.

Я знав, про що вона питає.

Я б запитав її про те саме.

— Не знаю... — сказав я.

І кішка Кицька зіскочила на підлогу. Я став їй нецікавий.

Вона, як маленька цілісна істота нелюдського походження, цікавилася лише такими, як вона сама.

Раптом мене в голову вдарила думка, що Пат — ця колібрі, ця прибулиця з іншого світу, це створіння зі стертими поняттями про життя — і є тим «недосконалим цілим», яке існує саме в собі, мов перлина на дні моря.

Вона (чи вони?) запрограмована на щастя і в будь-якому випадку буде щаслива. Мов дорогоцінне каміння, не розчиниться в жодному хімічному розчині! Буде існувати на рівні своїх уявлень про життєві цінності. І цей камінець можна розтрити хіба що молотом...

Але тоді чому вона була тут? Програма дала збій? І невже вона дійсно була тут? Чи я просто марю?

Я вийшов на кухню. На столі лежали речові докази: розсипана сіль, шматки чорного хліба, надкушена редиска, кавові зерна, мисочка з імбиром, що подавався до м'яса, і... розкрита книга з репродукціями Мікеланджело, по якій блукали її пальчики.

* * *

...Коли я дочекався її біля паркану, ніч перевалила за першу годину.

Вона випірнула із заростів винограду біла, мов примара, і така ж бліда в місячному світлі, як і минулої ночі.

Цього разу ніяковість між нами збільшилася.

Одна справа — романтично викрасти панянку з її монастиря, інша — налагоджувати хоч якісь стосунки, хоча б на рівні розмов «ні про що». Тим паче, коли ти маєш підступну мету розібрати механізм і подивитися, що в нього всере-

дині, як це робив у дитинстві з усіма своїми іграшковими автомобільчиками.

Була ще й інша мета: розслідування смерті онуки пані Тамири. Притримуватимуся її, вирішив я. Адже колібрі — єдина, хто міг пролити бодай краплину світла на цю справу.

Тому я вирішив бути серйозним, стриманим і ні в якому разі більше не піджартовувати з неї.

Вона так само, як і вчора, тремтіла і блимала очима, мов механічна лялька. Але покірно осідлала мотоцикл, обхопивши мене обома руками.

І — стоп!

Саме в цю мить я відчув щось на зразок *господнього одкровення* (як би знущально і дико це не лунало!). Це була мить, в яку мені захотілося жити, дихати, рухатись і говорити, сміятися, пити вино, бігти краєм моря, злетіти на дельтаплані, стрибати по гілках, мов Мауглі, проповідувати на вулиці, пливти небом, мов хмара, пролитись дощем на кожний кущ. І все це — водночас, просто зараз, коли її рученята, мов якісь електричні дротики, з'єдналися на моєму торсі й дали потужніший електричний розряд.

Потім це минулося.

Я уважно стежив за дорогою і ні про що таке не думав.

На в'їзді до міста я зупинився.

Вона розчепила і опустила руки.

За спиною я чув її уривчасте дихання.

— Чого б ти хотіла? — запитав, не обертаючись, щоб не злякати її ані рухом, ані поглядом.

— Я... хочу... їсти... — почувся у відповідь.

Це просте і цілком природне для будь-якої нормальної людини бажання охопило мою голову вогнем: **ВОНА ХОЧЕ ЇСТИ.**

Цей напис засвітився перед моїми очима на чорному тлі неба, мов заповідь Бога — на весь світ, на всі часи, що проминули і що прийдуть після.

Я кивнув, завів мотор і рвонув у цілодобовий супермаркет.

На стоянці наказав їй нікуди не відходити від «харлея» і, біжучи до скляних дверей магазину, сто разів обернувся на ходу, засвідчуючись, що вона сидить верхи на моїй залізничці, мов статуя.

Усередині магазину я розгубився: що вона їсть?

Пригадалося дурне: «Їж ананаси, рябчиків жуй...», а ще «Ананаси в шампанському, ананаси в шампанському!»

Тут було все. І ананаси, і шампанське. Але що їдять колібрі? Фрукти? Тістечка? Йогурти? Ключуть насіння? І щоб усе було «без ГМО»!

Гарно я міг готувати лише м'ясо. Взяв два здоровенних біфштекси, купу приправ і зелені. Вона хотіла їсти — і це був не жарт.

Вийшов з супермаркету і очманів: її на мотоциклі не було.

На мить у мене зник зір, а потім увімкнувся з такою чіткістю, що я побачив цифри на панелі управління авто, що стояло на самому краю майданчика. Я відсканував всю землю в радіусі п'ятдесяти метрів від «харлея», аж доки здогадався подивитися вниз.

Вона сиділа біля самого колеса з кицькою на руках.

Кицька несамовито втискала в неї, а вона розглядала її з таким ніжним виразом обличчя, що мадонна Літта зі своїм немовлям роботи Леонардо здалася мені наглядачкою в притулку для малолітніх злочинців.

Вона нарешті підвела очі:

— Візьмемо її з собою?

— Не вмію готувати кішок, — спробував пожартувати я.

Але вона мене не зрозуміла. Взяла кицьку на руки і знову покірно всілася на мотоцикл.

Не питала, куди ми поїдемо, не кокетувала, не поставила жодного запитання.

Я попрямував до свого помешкання на околиці міста, намагаючись об'їжджати гучні місця, і тому ми їхали глухими провулками, де ще збереглися зарості бузкових кущів і райських яблук.

Біля під'їзду вона так само не запитала те, про що зазвичай питають панянки, котрих запрошуєш до себе «на чарку кави». Вона мовчки йшла за мною, тримаючи кицьку на руках, і я почувався Мойсеєм, котрий нарешті довів бодай одну вцілілу вівцю до наміченої мети. Лишалось тільки нагодувати її.

У хаті вона (так само міцно притискаючи до себе кицьку) пройшла за мною до кухні, слід у слід. І це теж було дивним, адже інші панянки завжди цікавились вмістом мого помешкання, чіпали книжки, музичні інструменти, що висіли на стіні, заглядали до ванної, виходили на балкон чи починали підправляти макіяж перед люстерком у передпокої.

Вона ж сіла на кухні за стіл і дивилась, як я витягаю з пакета їжу.

Побачивши запаковані в пластик біфштекси, вона сказала:

— Це що?

— Телятина, — сказав я.

Її здивуванню не було меж.

— Така маленька?

— Ну, розумієш, це не вся телятина, це — її найсмачніша частина, — пояснив я.

— Ви хочете сказати, що це — частина маленької корови? А де ж вся корова?

Я ледь не розреготався, але стримався.

— Вся корова розібрана ось на такі маленькі частини, — серйозно пояснив я, викладаючи біфштекси на дошку.

Вона дивилась на них, навіть пальчиком торкнулась.

— А що ж залишилось їй самій?! — вбила вона мене наступним запитанням.

Я постав перед глухим кутом.

Певно, вона думає, що тварини, мов фруктові дерева, віддають з себе їстівну частину і продовжують жити далі. Але як пояснити, що це не так. Мабуть, це відіб'є у неї апетит.

І я запитав:

— А вам що ніколи не давали м'яса?

— Дають котлети, — сказала вона. — У нас є ферма. Там з корів, певно, беруть і молоко, і м'ясо. Як видобувають, молоко я знаю. Але як беруть м'ясо, не бачила.

Я гмикнув і вирішив не пояснювати, як саме відбувається цей процес. Думаю, їй би це не сподобалось.

— Як назвеш кішку? — запитав я, аби перевести розмову на щось інше.

— Кішка, — сказала вона.

— Це неправильно, — сказав я. — Кожна тварина, яку береш собі, повинна мати своє ім'я.

— А як звати твою телятину? — запитала вона.

Я закашлявся і почав щосили гамселити по м'ясу молотком.

Вона замислилася, дивлячись на кішку.

— А можна назвати її кішка Кицька? — запитала вона.

— Ну якщо ти не знаєш інших котячих імен, можна і так, — згодився я і запропонував: — Давай нагодуємо її.

— А що вони їдять?

— Зараз побачиш.

Я дістав з холодильника шматок старої ковбаси і налив у блюдечко молока.

Вона з острахом опустила кішку Кицьку на підлогу. Та, озирючись і обнюхуючи кожен наступний крок, пішла до їжі.

Пат із зацікавленістю дивилась на неї.

— У вас там і кішок немає? — осяяло мене нове відкриття.

— На фермі є, — сказала вона. — Але нам забороняють наближатися до них через мікроби...

Підрум'янені шматки м'яса виглядали спокусливо.

Я розіклав їх по тарілках разом із зеленню, на кожний вичавив змійку аджики у формі «смайлика», навіть очка намалював.

Розіклав виделку і ніж, пам'ятаючи, як її обурила відсутність таких приладів у пабі, поставив перед нею склянку з серветками.

— Ми завжди переодягаємося до вечері... — зітхнула вона.

— Але ти і так чудово виглядаєш, — заспокоїв я її.

І вона взялася за ніж із виделкою. Відрізала тоненький шматок і обережно поклала його до рота. Жуючи, примружила очі. Я сидів, мов кам'яний, спостерігаючи за виразом її натхненного обличчя. Нарешті вона сказала:

— Смачно...

І я із полегшенням шалено запрацював ножем і виделкою, ніби звалився на власну кухню з голодних країв. Було таке відчуття, ніби мене помилували після наказу про страту через повішення! Якби вона сказала щось протилежне, не впевнений, що я б не вистрибнув з вікна.

Потім я мріяв, аби поглинання біфштексів тривало якомога довше. Адже просто не знав, що робити далі. Звісно, від неї не можна було чекати жодної ініціативи.

Вона поїла, відсунула тарілку, акуратно витерла руки і вуста серветкою і склала руки на колінцях, як першокласниці в школі.

Гм...

Ну, в принципі, у нас є купа справ, подумав я і запитав руба, щоб показати, що ми тут зібралися не задля розваги:

— Ти сказала, що не знаєш, хто така Таміла. Між тим, Таміла — це повне ім'я однієї вашої учениці.

— Але у нас немає таких імен... — розгублено, мов на допиті, сказала вона.

— Знаю. Для вас вона була Тур.

Її рученята впали з колін, а очі ледь не вдвічі збільшив страх. Вона мовчала. Тільки блимала на мене своїми очиськами, ніби побачила в моїй руці сокиру.

Я поспішив заспокоїти її:

— Не бійся. Справа проста: її бабуся попросила мене дізнатися, від чого вона померла. От я і подумав, може, ти щось знаєш.

Але мої слова не заспокоїли її. Вона вся стислась, мов молюск, і пропищала — так само, як пищать молюски, коли їх кропиш лимонним соком:

— Я нічого не знаю...

Але було в її голосі і словах щось таке, що дало зрозуміти: знає. І я перетворився на справжнього слідчого.

— Неправда, — досить суворо сказав я. І, щоб додушити в ній сумління, додав: — Якщо ваш заклад такий ідеальний, то мушу сказати, що вас вчать ідеально брехати!

Вона закрила обличчя руками і так гірко розридалася, що Кицька стрибнула їй на коліна, намагаючись підсунути свою голову під її долоні.

Я теж, сказати чесно, злякався. Хіба я мав на меті образити колібрі? Я присів перед нею навпочіпки і, так само, як Кицька, спробував відірвати її долоні від обличчя.

— Ну, ну... — ніяково бурмотів я. — Заспокойся, колібрі! Не треба плакати, маленька. Ну-ну-ну...

Усе це лунало по-ідіотськи і не дало жодних результатів.

Я зітхнув, піднявся, пройшовся з кінця в кінець кухні, міркуючи, що робити. Якби вона була немовлям, я б проторохкотів перед її носом брязкальцем!

І в цю ж мить я збагнув, що можу зробити.

Витяг з футляра саксофон...

Я зовсім не думав, що заграю. Але щось таки заграв.

Пальці самі показували шлях мелодії — і я нічого не міг з тим вдіяти. Я грав те, на чому ми зупинилися з Мінні. Ту саму мелодію, під яку вона танцювала, ту, яку більше не грав нікому і ніколи.

Власне, я й не грав, а лише дослухався до слів, котрі давно чув, але не міг дотепер вилучити з музики.

«Відтепер і назажди ти ніколи не відчуватимеш холоду, голоду, зневіри і насмішок.

Ти знайдеш свою амфору, свій срібний щит і їхнє місце в звивинах простору. Корона знайде свою голову, посох — свою руку, очі — свою ціль, ягня — свої ясла, фарби — своє полотно, ступні — свою дорогу, рани — свій бинт... У небесному човні по місячному озеру у спалахах заграв попливеш вічною осінню... У південному містечку серед розпеченої черепиці чекатиме на тебе віслючок, навантажений прянощами, і ти знайдеш свій притулок серед барвистих рушників, глиняних свищиків, на сторінках книг, у полумиску з трояндовою водою, під полотняною сферою прибережних кав'ярень, на дні порцелянної філіжанки... У небі, в морі і на суші... У камені, де у відбиток

археоптерикса можна залити віск, а можна — свинець... У череві золотої риби засвітишся тисячною ікринкою... Тонким смичком перепливеш водяні кола самотності...»

Остання нота вдарила об край склянки, розколовши її навпіл...

Я довго не міг обернутися. Потім почув її тихий голос:
— Вона була кращою з усіх нас...

Певно, йшлося про ту дівчину, Тур, Тамілу.

Я відклав саксофон і підсів ближче.

— Вона у всьому була першою, — продовжувала говорити вона. — Краще за всіх танцювала, малювала, писала вірші, грала на фортепіано... І взагалі — просто була кращою. Її обрали на першому ж балу. Я... Ми це бачили крізь стелю... І наречений у неї був найкращий з усіх. Алекс. Алекс Струтівський. Вона їхала від нас така щаслива...

А потім Ліл випадково почула, як пані Директорка сказала, що вона, Тур, нібито закохалась в... — вона зам'ялась і додала: — в стріта...

Я не втримався від кривої посмішки, і вона зовсім зніжковіла:

— Ну... в людину не нашого кола...

— А той Алекс був з вашого кола? — з тією ж кривою посмішкою запитав я.

— Усі, хто приїздить на бали, з нашого кола! — впевнено сказала вона.

— А як це перевірити? — не вгавав я. — У них що — блакитна кров?

Вона розгубилась:

— Це не обговорюється...

— А якби обговорювалось?

Вона надовго замовкла, а потім, напружено і зосереджено вимовляючи кожне слово, вимовила пошепки:

— Вони... платять... за наше навчання... І... за... решту всього... Ми мусимо бути вдячними...

О! Щось подібне я нещодавно вже чув! Але я не сказав цього вголос, бачив, що її очі ось-ось знову готові пустити фонтанчик. Треба бути обережним.

— Отже, ваш заклад не такий вже безкорисливий, якщо за вас платять і, зрештою, купують, мов товар на ринку.

— Це не так! — вигукнула вона і знову закрила обличчя руками. Але цього разу — не заплакала, просто закрила, і я помітив, як її щоки почервоніли.

Я вирішив дотиснути і безжально вимовив:

— А як? У нас кажуть: той, хто платить, той і замовляє музику. При чому тут Вдячність?

Вона відсторонила руки від обличчя, її очі горіли праведним гнівом:

— Так кажуть у вас! Адже ви... ви... ви — стріти! А в нас... У нас все відбувається гарно! — Вона знову обхопила руками за скроні, терла їх несамовито і понесла якусь повну маячню: — Він взяв її за руку — вона затремтіла, опустивши очі долу — він став перед нею на одне коліно — я тебе кохаю — ми будемо щасливі — ти моє сонце, ти моє небо — вони взялися за руки і пішли краєм моря в щасливу далечінь, де на них чекало світле майбутнє...

Я не знав, як на це реагувати.

Може, вони там дійсно всі хворі на голову. Ех, шкода...

Я підвівся і відійшов до вікна, в подвійному склі якого відбивався другий місяць уповні.

За спиною я чув, як вона намагається опанувати себе — її дихання поволі ставало рівним. Нарешті я знову почув її голос:

— Так пишуть в книжках. Так має бути. Так було у Тур і Алекса. Я сама це бачила... Крізь стелю...

Я знову повернувся до неї:

— Що?

Слово за слово — і я дізнався багато чого цікавого: про ті бали, про те, як вона з подругами вилазили на дах, про записи Таміли, які вони поцупили в кабінеті тієї мадам, як пересварилися через них і як потім бачили відео з живою-здоровою Тамілою-Тур, які дивилися буквально наступного ж дня після страшної звістки, і як звинуватили Ліл у брехні.

Єдине, в чому вона не могла визначитись, у тому, чи дійсно Тур була хворою, чи здійснила якийсь гріх, після якого вчинила самоліквідацію. Вона так і сказала — «самоліквідацію», і я згадав розмову про те саме із бабусею Таміли-Тур.

Все це вона розповіла зі страхом, пошепки. Але картина трохи почала вимальовуватись. Про дивовижі цього закладу я вже чув від пані Тамари і тому намагався зберігати спокій.

Принаймні канва історії є.

Я замислився.

Алекс Струтівський. Щось знайоме.

Звідкись я знаю це ім'я, ніби воно спалахнуло в мені неоновими літерами. Я записав це ім'я на папірці — подумаю про це пізніше.

— І часто у вас були випадки так званої самоліквідації? — запитав я.

— У нашому музеї є кімната ганьби, — сказала вона. — Там багато матеріалів про тих, хто не дотримався Статуту. Але їх все одно значно менше, ніж щасливих прикладів...

Я знову присів біля неї і знизу вгору подивився в її очі:

— Послухай, Пат, — палко мовив я. — Такого просто не може бути! Якби ти ні в чому не мала сумніву, ти б не приїхала сюди зі мною! Хіба це не доказ? Є щось вище за цю кляту Вдячність, до якої вас навчають, мов собачок Павлова! Мені було б принизливо думати, що ти мені вдячна за цей нещасний шматок м'яса чи за щось подібне! Навіть Кицька не мусить тертися за шматок їжі об моє коліно!

Для кращого прикладу я відштовхнув Кицьку ногою — вона якраз робила те, що я сказав.

— А якщо ваша... Тур, тобто Таміла, дійсно покохала іншого, хіба це гріх? Її купили без жодного права на її душу!

— Вибачте, я вас не розумію... — холодно, тихо і чемно промовила вона.

Я трохи послабив свій натиск. Звісно, не розуміє...

— Вибач і ти, — сказав я, помовчавши. — Я надто багато від тебе хочу. А насправді — лише одного.

— Чого? — перелякано скрикнула вона.

— Щоб ти припинила називати мене на «ви»! — посміхнувся я.

...А далі мене понесло.

З мене, мов з рогу достатку, посипались всі знання, які я здобув за все свідоме життя! Соромно згадувати, але я відчув себе принцом, котрий намагається врятувати сплячу красуню шляхом прямого переливання всього вмісту душі в її охололі від вічного сну судини.

Не знаю, що на мене найшло, не пам'ятаю, з чого почав.

Покидав їй на коліна всі свої художні альбоми з репродукціями великих живописців, судомно гортав сторінки з улюбленими віршами і читав їх вголос, рився в касетах

з кінофільмами, похапцем переповідаючи сюжет тієї чи іншої стрічки, сипав іменами, а то впадав до лекцій з політінформації і знову повертався до кращих зразків мистецтва. Вмикав диски Піаф, Мелоді Гардо, Бйорк, бітлів, вимикав — ставив Бетховена і Альбіноні, потім, шкодуючи час, що спливав і застигав у сірому небі, мов сталь, знову говорив, говорив і говорив.

Вона сиділа мовчки, то блукаючи пальцями в пухнастому хутрі Кицьки, то пристрасно гортала альбоми, водячи долонею, мов сліпа, по обличчя святих і грішних, то притискала до щоки музичний диск, ніби нею могла почути його вміст. Вона була, мов... мов Мінні — якби та несподівано набула людської подоби.

Точно!

Якоїсь миті я ледь не підскаочив, ошпарений цією трохи дивною аналогією, але вона здалася мені такою влучною. Дійсно: я б ніколи, і нізащо, і ні перед ким не розсипався всім цим найдорожчим.

Ні перед ким.

Крім Мінні.

Виявляється, в світі була ще одна істота, що не викликала у мене сорому так багато і відверто говорити. Про те, що я...

...дедалі частіше звертаю зір не на те, що буде попереду, і не на те, що відбулося, а дивлюсь вгору — туди, де хмари ведуть своє тисячолітнє життя. Там є все, ніби це — відбиток життя земного. Є перестороги і попередження, пророцтва і відповіді на запитання. Якщо захочеш, можна побачити все, що чекає на тебе, і все, що вже відбулося.

Є самотні вершники в степу і дівчина з піднятими руками, є кити і леви, є каравани верблюдів і срібна форель, є небесні міста. Химерна географічна карта світу. Можливо, по н не-

видимих меридіанах блукають душі наших близьких і назавжди втрачених людей, можливо, там колись блукатимемо і ми, зблизька спостерігаючи за літаками.

Мені давно не вистачало того, що я назвав розмовою про високе.

Про високе без лапок чи пафосу. Про високе і просте, як ці хмари. Тихо читати вголос улюблені рядки з поезії і прози та міркувати про метафори великих творців. Часом мені здавалося, що лише такі розмови мають право на життя, а все інше — маячня.

...Коли зірки за вікном закрижаніли і почали осипатися, я нарешті замовк. І відчув шалене виснаження — ніби з мене було викачано всю кров. А чи була з того користь моїй Сплячій Красуні?

Вона сиділа, низько схиливши голову, я не міг бачити виразу її обличчя. Я ніяково кашлянув і сказав, киваючи за вікно:

— Скоро ранок. Тобі треба відпочити. Залишишся?

Вона категорично захитала головою і промовила трохи захриплим голосом:

— Ти нічого не розповів про себе — тільки про інших...

Отже, вона мене слухала і навіть помітила цей «прокольчик».

— Говорячи про інших, ми завжди говоримо про себе! — відповів я, роблячи акцент на «завжди». — Особливість у тім, що в одних ці «інші» — сусіди по сходовому майданчику, політики чи герої серіалів, а в других — Гайдн, Моцарт чи Ісус Христос.

Вона підвела на мене здивований погляд і покірно, мов учениця, сказала:

— Я над цим подумаю.

Отже, у колібрі теж бувають мізки, внутрішньо посміхнувся я і тут же засоромився своєї звички все переводити на тупі жарти.

Потім вона зазбиралась назад.

І цей момент знову напустив на нас туман ніяковості. Я давно помітив: можна бути неабияким розкутим і говорити-робити все, що завгодно, але коли вже стоїш на порозі і пора прощатися, не знаєш, що сказати. Можливо, це тому, що слова під час розставання — формальність і деякий ритуал, вони не мають ніякого сенсу.

Я забігав по квартирі, одягаючи куртку, шукаючи шолом і ключі від «харлея». Запитав — цього разу з якоюсь дурнуватою інтонацією в голосі, чи зможемо ми побачитись завтра.

— Ні, — твердо і коротко відповіла вона.

А я більше не міг просити, навіть жартома. От у чому хиба такого переливання себе в іншу посудину — тоді ця посудина здається кращою подобою себе самого.

— Ні, — повторила вона, помітивши мій розпач, і додала: — Пізніше.

Що означало це «пізніше»?

Я знайшов свій новий мобільний телефон, котрий придбав після отримання гонорару, і дав їй. Сказав, що вона зможе зателефонувати мені в будь-яку хвилину.

Вона злякалась:

— У нас не повинно бути таких речей без санкції керівництва!

— А ти сховай його. Я не буду тобі телефонувати — обіцяю. Я лише чекатиму на твій дзвінок.

Вона нерішуче взяла слухавку.

— Як нею користуватися?

Я присів поруч із нею і кілька приємних хвилин провів у докладній лекції про призначення кнопок та зарядного пристрою.

— Ти збережеш мою Кицьку? — запитала вона наостанок.

І я, зрозумівши, який вагомий аргумент залишаю собі, хитро посміхнувся:

— Май на увазі, вона чекатиме на тебе. Тварин не можна обманювати...

Ми вийшли на подвір'я.

У сірому мерехтінні туману «харлей» виблискував, мов велика комаха. Я надів на неї шолом.

Ніч скінчилась...

Повернувшись додому, я навіщось, мов слідчий, зібрав у пластиковий пакетик шматок надкушеного нею хліба і редиску, поклав до морозилки. Кішка Кицька спала, скрутившись калачиком на стільці, де Пат сиділа кілька годин тому.

І на мене зійшов спокій.

Знав: Кицьку вона не покине.

* * *

«Алекс Струтівський», — прочитав я на зібганому папірці.

Отже, подумаємо про це, як я і запланував. Я сів за комп'ютер, набрав прізвище.

На мене вискочила купа посилань.

Всі вони стосувалися депутата Костянтина Струтівського — біографія, діяльність, численні інтерв'ю і світлини. Лише в останній десятці посилань під номерами, що перевалювали за сотню, говорилося про особисте. І я знайшов те, про що смутно здогадався, почувши прізвище чоловіка вбитої дівчини. Олексій Костянтинович Струтівський, генеральний

директор однієї з провідних фірм, що займається нерухомістю. «Купуй сьогодні — завтра буде пізно!», «Будуй і заселяйся під ключ!», «Нове житло — новому поколінню!» — і таке інше.

Крім того: «Алекс Струтівський — бізнесмен нової форми», «Алекс Струтівський подарував людям похилого віку по коробці цукерок «Привіт, ведмежата!» і по упаковці томатного соку “Бадьорить!”».

Ще заголовки: «Костянтин Струтівський: “Я не втручаюся у справи свого сина. Він живе на свою зарплату”», «Син депутата Струтівського одружився з простою випускницею ліцею!», «Тато подарував молодим триповерховий котедж на Лівобережжі!»...

В останніх посиланнях були вже інші заголовки — «Щастя тривало недовго...», «Самогубство дружини Алекса Струтівського», «Алекс Струтівський: “Разом із своєю молодого дружиною я втратив і свою душу...”», «Алекс Струтівський долає горе в Монако» і т. ін.

Перше, що я зробив удень, узяв на прокат човен і проплив повз гряди «хатинок», що розташувалися на лівому березі і «в народі» називалися «Тепле кубельце». Підступитись інакше до цього поселення було неможливо, з боку дороги воно було щільно закрите високим парканом.

Кожен із котеджів мав свій окремий вихід на приватний пляж. Проте з боку річки всі будинки проглядалися досить добре. Я швидко знайшов будинок Алекса Струтівського, адже його знімок побачив у газеті.

Це був правдивий замок з колонадами, еркерами, мов мухами, обліплений якимись скульптурами. Вхід на пляж охороняли два кам'яних сфінкси.

Отже, все зрозуміло! Треба шукати інші підходи.

Увечері я зателефонував тому бізнесмену, якому повернув честь, відшукавши кінокамеру. І через день мав офіційні папери від німецького посольства, в яких значилося, що я — відомий німецький тележурналіст, котрий хоче зняти фільм про «нове покоління української еліти».

Маючи таку поважну «ксиву», я зателефонував до офісу пана Струтівського-молодшого і ламаною мовою попросив аудієнції для попередньої розмови у її генерального директора, на що майже одразу отримав позитивну відповідь.

Більше того, пан Струтівський призначив зустріч у своєму помешканні вранці наступного дня, зауваживши, що потім його день забитий щохвилино. Це мене цілком влаштувало.

Наступного ранку «німецький кінодокументаліст», одягнений з недбалим шармом у фірмову ніжно-блакитну футболку і білі капрі (все довелося купити в фірмовій крамниці) стояв перед телеоком камери зовнішнього спостереження в очікуванні, коли брама автоматично розсунеться.

Вона розсунулась, і перед моїм зором постав кремезний охоронець у чорних окулярах. Я привітався з ним німецькою, чим викликав неабияку пошану.

Охоронець провів мене до дверей білого будинку, де передав у руки покоївки — жінки похилого віку з гарною зачіскою і печальним стомленим обличчям.

— Прошу! — сказала вона. — Хазяїн щойно почав снідати.

Я з широкою посмішкою сказав: «О! Гут! Гут!» — і, роздивляючись по сторонах, пішов слідом за нею.

Вміст будинку здивував мене і налаштував на гумористичний лад, адже все в ньому було зроблене в стилі англійської бутафорії.

Я навіть не сумнівався, що всі ці меблі, канделябри, дзеркала, шпалери, килимові доріжки і різні дрібнички було

куплено саме в Англії, однак усе виглядало бутафорським, мов декорації в театрі. Неприродного і нежилого враження цим палатам додавали і камери відеоспостереження, щедро напхані чи не в кожному кутку коридорів і кімнат.

Ідучи, я подумав, що більшість таких «хатинок» виглядає саме так — ненатурально і помпезно. Немов колишні жебраки, що несподівано розбагатіли, виконали свою найбільшу мрію: щоб було, як у Майкла Джексона! І зробили собі те саме, тільки — «з перламутровими гудзиками» за принципом «знай наших!».

Покоївка, шанобливо пропускаючи мене вперед, прочинила двері вітальні.

О! Добре, що розкута «німецька» посмішка не сходила з мого обличчя. В інакшому випадку мені б довелося досить невчасно розреготатися, а це не входило в мої серйозні наміри.

По один бік довгої зали висіли портрети представників нинішньої влади на чолі з президентом, на іншому — зі здивуванням упізнав кольорові «принти» діячів минулих часів, серед яких упізнав Ворошилова, Будьонного, Дзержинського і ще пару-трійку «членів Політбюро» сімдесятих років.

За склом кількох шафок стояли набори старовинного порцелянового посуду з вензелями — я так собі здогадуюсь, що то був посуд, як казав Остап Бендер, «із дворца».

На мармуровому каміні стояло кілька скульптурок, серед яких був Наполеон, Черчилль і... морда велетенської риби на тонких гнутих ніжках — один з тих витворів, які полюбляють купувати люди з грошима і без особливих претензій, крім однієї: бути на піку моди. Над каміном висіла величезна яскрава репродукція Божої Матері з немовлям Ісусом на руках, що, як мені здалося, з острахом і таким самим здивуванням, як і я, здіймав свої персти над всією цією еkleктикою.

Перед каміном стояв довгий стіл, вкритий білою скатертиною, із золотими канделябрами по кутах. З лівого боку цього довжелезного столу часів Карла Великого сидів зі срібною ложкою в руці Алекс Струтівський.

Побачивши мене, він чемно встав, зробив кілька кроків і простягнув руку:

— Олексій. Можна — Алекс. Прошу сідати.

— Вільгельм. Можна — Віллі. Дякую. — Сказав я і сів туди, куди мені вказали — навпроти.

Алекс поклав на коліна велику білу серветку ручної вишивки і взявся за ложку.

— Поснідаєте зі мною? — запитав він і звернувся до покоївки: — Віро Іванівно, подайте ще один прибор.

Я заперечливо замахав руками:

— Найн, найн... Велике данке, я так рано не снідаю...

— Ну, як знаєте, — знизав плечима Алекс, — а я от снідаю. Адже потім — цілий день на ногах. Часом буває, не побідаю.

Він кивнув Вірі Іванівні, і та, відкривши велику порцелянову супницю, почала накладати в тарілку... манну кашу.

Алекс перехопив мій погляд і посміхнувся.

— Це звичка дитинства, — сказав він, — люблю маночку... А ще, знаєте, коли вона трохи охолоне і вкриється скоринкою. А ще, якщо зробити в ній ось таку дірочку, — він розгріб в манці отвір, — та налити туди варення... Ох і смакота...

Він закотив очі, демонструючи насолоду, і я зрозумів, що він вже починає грати «на камеру», якої у мене з собою не було.

Він почав обережно їсти, виписуючи ложкою охайні і рівні кола по всьому радіусі тарілки. В дитинстві я колись робив так само, подумав я, і моє роздратування почало

стишуватись. Алекс справляв досить приємне враження. А те, що трохи «перегравав», так це ж зрозуміло: не щодня до тебе приходить іноземний режисер з метою уславити на весь світ.

Віра Іванівна чемно стояла за його спиною, час від часу кидаючи на мене чемний і байдужий погляд.

— Так про що ви хочете знімати ваше кіно? — запитав Алекс німецькою.

— Про вас. Про те, як проходить ваш робочий день. Знаєте, це має бути такий непафосний фільм про вас як про просту людину, яка крім заслуг перед батьківщиною має ще й своє життя, свої інтереси... — спокійно відповів я німецькою, радіючи, що він не зміг мене підловити, але на всяк випадок додав, ламаючи язик: — Вибачте, Алексе, якщо ви не проти, давайте спілкуватися вашою мовою, адже я давно мрію мати добру практику.

— Звісно! — посміхнувся той. — Тим більше, що мої знання німецької далекі від досконалості. Не хотів її вчити — у мене прадід, вибачайте вже за відвертість, загинув від німецько-фашистських загарбників, тому довго не міг змусити себе вчити вашу мову. Мені буде приємно догодити вам.

— Вундербар! Чудово! Дякую, — сказав я і додав цілком правдиве: — Мій прадід також загинув на війні.

— Іронія долі... — зітхнув він. — А тепер ми разом сидимо за цим столом...

Якраз це і здавалося мені найбільш дивним: наші предки були рівні і, можливо, йшли в строю пліч-о-пліч, а ми, навіть сидючи за одним столом, були різні, безкінечно різні.

Адже я ніколи не мріяв про порцеляну часів Карла Великого, килимки зі шкіри зебри чи мармурових левів на сходах будинку.

Подібні речі викликали у мене лише сміх.

Він доїв кашу, витер рот серветкою, кинув її на стіл і швидко відсунув стілець:

— З чого почнемо?

— Для початку я б хотів просто поспостерігати за вами пару днів, поспілкуватися і, якщо була б ваша ласка, хоч трохи потоваришувати, аби ви не відчували ніякого дискомфорту перед камерою.

— Ок, — сказав він. — Тоді я швиденько проведу вас будинком, а потім поїдемо зі мною у справах. Тільки зауваження: коли я працюватиму — а у мене сьогодні купа зустрічей! — не заважайте. Всі коментарі — пізніше, коли я зможу розслабитись. Домовились?

Я кивнув.

Алекс одягнув піджак, що висів на спинці крісла, підтягнув вузол краватки, перевірів, чи є в кишені ключі від авто, і кивнув мені, мовляв, рушаймо!

Ідучи коридорами помешкання, він коментував, що ми проминаємо:

— Кінозал... Спальні для гостей... Ванна з басейном... Тренажерна... Музична...

— А це? — запитав я, показуючи на білі двері з чорним бантом посередині.

Він призупинився.

— Це? Це кімната моєї дружини... На жаль, вона нещодавно померла...

— Ох. Вибачте. — Я зробив вигляд, що чую про це вперше. — Яке горе. Співчуваю. Вона хворіла?

Маска іноземця давала мені можливість бути безпосереднім і ставити будь-які запитання.

— Так, вона хворіла, Віллі. — Сумно відповів він.

— Сподіваюсь, Алексє, ви зможете розповісти і про це? Це додасть до вашого портрета особливі штрихи.

— Звісно, спробую. Вона була неймовірна...

Ми вийшли на двір і попрямували до велетенського джипа.

— Авто я веду сам! — гордо посміхнувся Алекс.

— О! Вундербар! — вигукнув я. — Чудова деталь!

— Авжеж!

І він відчинив переді мною дверцята. Не встиг я вмитися, як джип добряче газонув з місця.

— Це моя п'ята машина, — почав розповідати Алекс без всякого мого запрошення до слова. — Є ще три гоночні й один лімузин — для гостей. Є ще справжнісіньке ландо. Ви знаєте, що таке «ландо»?

— О! Це, здається, таке стилізоване авто з відкидним верхом! — якомога емоційніше вишкірився я, вдаючи захват.

— Помиляєтесь! — радісно сказав він. — Я ж сказав: у мене справжнє ландо, тобто така легка карета! Я придбав її спеціально для весілля. При нагоді покажу.

Він майже не дивився на дорогу, було помітно, що в авто він почуввається, мов у колиці.

— Певно, у вас і коні є? — посміхнувся я.

— Так. Це одне з моїх захоплень.

Тепер він відповідав досить коротко: ми в'їхали в місто, і він дивився лише на дорогу. Це мене цілком влаштовувало: я ставив короткі й чіткі запитання, мов на допиті. І це виглядало цілком природно.

— А ваша дружина поділяла ваші захоплення?

— Так, звісно.

— А ким вона була за фахом?

— Вона? Вона просто була чудовою дружиною... — сумно промовив він і додав: — Вибачте, зараз я вже починаю працювати...

Авто зупинилося біля якогось будинку.

Ми вийшли. Алекс вийняв з багажника пластиковий пакет. Я помітив, що біля під'їзду товчеться якийсь люд з мікрофонами і камерами. Щойно ми наблизились, натовп зарухався, повмикав камери, націлив на Алекса фото- і телеоб'єктиви. Ніби не помічаючи такого ажіотажу, Струтівський попрямував крізь юрму.

Я покірно йшов за ним, боячись одного — зустріти тут знайомих, котрі могли б поплескати мене по плечі зі словами: «А ти що тут робиш, старий?»

Дякувати Богу, такого не сталося, і ми увійшли до брудного під'їзду, піднялись на третій поверх і зупинилися перед доволі пошарпаними дверима. Алекс вийняв з пакета букет квітів. І, позуючи, простягнув руку до дзвінка. Заклацали фотокамери.

Двері відчинилися.

На нас дмухнув густий аромат застарілого повітря. З дверей визирнув сивий дідуган в картатій сорочці і спортивних штанах.

— Дозвольте? — чемно запитав Алекс і, кивнувши всій команді, увійшов до помешкання.

Вузьким темним коридором ми великим натовпом просунулись до кімнати. Там стояв круглий стіл, сервірований для скромного чаювання: дві чашки з написом «Общепіт» і тарілка з сушеними яблуками.

Алекс зупинився так, щоб бути в колі світла, простягнув старому букет і почав викладати на стіл речі з пакета.

Зі здивуванням я помітив кілька пачок якоїсь крупи, дві пляшки олії, шоколадку і сік «Бадьорить!».

— Дорогий Станіславе Михайловичу! — урочисто вимовив Алекс і кинув швидкий погляд на мене, мовляв, чи уважно я фіксую цю визначну подію. — Дозвольте мені привітати вас з днем народження і вручити цей невеличкий подарунок. Хочу, щоб ви знали: ми, молоді, не забуваємо ваш подвиг, вашу святу працю на благо нашої рідної вітчизни! Ми вчимося у вас і будемо нести вашу трудову звитягу до кінця, до остаточної перемоги ваших ідей, мрій і сподівань!

Старому було років дев'яносто, він розгублено і вдячно кліпав очима і погладжував розкладені на столі подарунки. Мені здалося, що він не дуже розумів сенс того, що відбувається. Чесно кажучи, я також.

— Отже, тримайте поки що цей невеличкий знак пошани від нашого вдячного покоління, — продовжував Алекс. — Але знайте, що через десять років, як і заплановано програмою партії, яку очолює мій батько, ви матимете своє власне помешкання в кращому районі нашої славної столиці!

Усі присутні шалено заплодували.

— Мо... чаю? — нарешті вимовив старий і тремтячими руками підняв зі столу череватий старий чайник.

— Дякую, дорогий Станіславе Михайловичу! — поплескав Алекс старого по худенькому плечі. — Пити чай з вами, уславленим ветераном праці, для мене було б великою честю. Поговорити з вами, долучитися до великої і непереможної історії... Але, — і він поблажливо посміхнувся до фотооб'єктивів і додав те, що, певно, мусило стати дотепним жартом: — Але хто ж тоді будуватиме для вас житло?! Справи кличуть!

Шанобливо схилившись, він потис руку старому і стрімко повернувся, аби йти. Всі присутні, мов зграя, стрепенулись і полетіли слідом за ним.

Я лишився останнім і кинув погляд на плоди нашого візиту: старий тримався обома руками за стіл і відчищав нігтем якусь пляму з клейончастої китайської скатертини. Я приязно кивнув йому, мовляв, потерпите ще десять років і побачите небо в алмазах — і вийшов.

Ми знову сіли в авто. Задоволений моєю реакцією, Алекс коротко пояснив:

— Сьогодні я вітаю ветеранів. Ще десять адрес — особисто, а далі — справа моїх помічників.

— Яка благородна місія! — похвалив я. — А до чого ж тут партія?

— Яка партія?

— Ви щось сказали про програму партії вашого тата...

— Ну, не без цього, — посміхнувся він. — Мушу допомагати і батькові. Можливо, наступного року я теж балотуватимусь. Тато — в президенти, я — очолю партію.

Ми знову петляли містом, і це знову дало мені переваги у постановці коротких і «тупих» запитань захопленого іноземця.

— Але, наскільки я знаю, тоді ви не зможете мати власний бізнес!

Він подивився на мене крижаним поглядом і відповів, мов комсомолец на допиті в гестапо:

— Інтереси країни вищі за власні інтереси!

Я заткнувся і урочисто кивнув.

Таким чином ми об'їхали ще десять вбогих хрущовок, ошчаслививши стареньких скромним продуктовим набором і нескромною обіцянкою обдарувати їх квартирами

у най-найближчі десять років. Клацали фотокамери, писали диктофони...

Зазвичай я виходив з кімнати останнім, фіксуючи поглядом вбогість обстановки і схожі сервіровки столів, приготовлених для так і не здійсненого чаювання. Один раз почув, як, ідучи за делегацією, аби зачинити двері, старенька бабця пробурмотіла: «Хай тобі грець, як натоптали, прости Господи...» І посміхнувся їй на порозі.

— Фух... — сказав Алекс, падаючи на сидіння свого джипа. — Це була остання адреса. Втомився, не уявляєте як...

Я співчутливо кивнув.

— Розумієте, — гарячково заговорив Алекс, — ми мусимо підтримувати свій електорат! Так, зараз нам важко — скрізь вороги! Так, країна та й, власне, увесь світ, переживає не кращі часи. Вороги знівельювали всі ідеї добра, рівності, щастя, демократії! Але ми мусимо зміцнювати свої ряди! Вселяти віру, надію, зрештою — любов, про яку говорив Ісус Христос. Мусимо поважати старість. Без минулого — немає майбутнього! Мусимо стерти межу між багатством і бідністю — на користь багатства! Але багатства не тільки матеріального, але й духовного — в першу чергу!

Я чемно кивав, уявляючи, як Алекс роздає на вулиці свої численні порцелянові сервізи. А його промова ставала все більш енергійною, запальною, здається, він зовсім забув про мою присутність і звертався до великих мас, що вщерть незримо заповнили салон його джипа.

— Ми все розподілимо наново! Нам не потрібні прозахідні запроданці і всі ці псевдодемократи, що ведуть країну до прірви! Ми наведемо лад у всьому: в політиці, в міжнародних стосунках, в мовному питанні, в спорті, в мистецтві, в освіті! Скрізь! Якщо ворог не здасться — ми знищимо за-

разу фізично! Повірте, у нас на все вистачить снаги, рішучості, сил, вірних друзів і... і фінансів! Лише уявіть, — він з гордістю поглянув на мене, — для цієї акції ми закупили в Китаї сто тонн рису! Знаєте, в що це обійшлося?!!

Я, імітуючи захват і розуміння, зацокав язиком.

— Так отож! — задоволено підбив риску він і втомлено зітхнув: — Ось так доводиться працювати... Але якщо не ми, то хто ж...

Якщо б я дійсно був іноземцем, то, певно, цей захват і ця промова викликала б у мене неабияку повагу.

— Зараз — до офісу! — повідомив він. — І, знову ж таки, прохання: всі питання — потім. Купа справ.

Офіс розташовувався в мальовничому куточку міста на самому схилі ріки і являв собою скляну споруду, на даху якої примостився невеличкий злітний майданчик.

— О! О? — вигукнув я, втративши мову. — А хіба...

Алекс не дав закінчити фразу, опустив очі долу і з гідністю вимовив:

— Це так... На майбутнє...

І стрімко пішов коридором, більше не зважаючи на мене.

Ми зайшли в приймальню, і секретарка хутко підвелася зі свого місця:

— Доброго дня, Олексію Костянтиновичу!

Він кивнув, розчахнув двері з написом «Генеральний директор», жестом запросив мене увійти і, зачиняючи за нами двері, кинув секретарці:

— У мене весь день буде ось цей режисер з Німеччини, принесіть йому кави, чаю, печива — всього, що він захоче. А до мене запустите відвідувача. Я буду готовий за п'ять хвилин.

Я роздивився кабінет.

Він був схожий на вітальню в його будинку. На стінах висіли ті ж портрети, на столі — ті ж скульптурки. Я всім тілом поринув у глибокий шкіряний диван і загубився в його складках, мов тарган.

Алекс сів за стіл, погортав теки з паперами і втупив погляд у якусь товстелезну книгу, сторінки якої було скріплено залізними кільцями. Він гортав її швидко, але з неабиякою зосередженістю. Хитав головою, підносив ближче до очей, знову гортав. Нарешті він натис на кнопку виклику і промовив:

— Якщо Агата прийшла, я готовий.

За мить двері відчинилися і в них увійшла панянка в джинсах і кульчиком в носі.

Сіла навпроти.

Я нашорошив вуха, намагаючись заглянути їй через спину.

— Ну, це все мені не дуже подобається... — сказав Алекс, підсуваючи свою книгу до тієї Агати.

— Ну, босе, погляньте ще це! — І вона витягла зі свого полотняного наплічника такий самий фоліант.

І Алекс хвилини на десять занурився в гортання сторінок.

Дівчина з трепетом чекала на вирок. Алекс незадоволено сопів і крадькома кидав на мене погляд: чи спостерігаю я за важливим процесом праці.

Я спостерігав, виявляючи неабияку зацікавленість.

— Ну тут... ось це... можливо... — нарешті промимрив «бос».

— Чудовий вибір! У вас дивовижний смак! Це — Візантія! Геніально, геніально! Браво! — затуркотіла дівчина. — Погляньте, який візерунок!

— Візерунок непоганий, — згодився Алекс. — Але, коли я був в Дубаї в готелі «Бурд жаль-Араб», я навмисно трохи відідрав шматочок шпалери від стіни, і знаєте, що помітив?

— Що?? — із захватом запитала дівчина.

— Що зі споду його посаджено на тканину! А ці зразки... Ну що з ними буде за рік чи два?

— Якщо ваша ласка, я можу замовити такі ж з Еміратів, — улесливо промовила дівчина.

— Про це треба було думати одразу, а не підсовувати мені підробку! — суворо сказав Алекс.

— Ок, босе, виправлюсь! — спохмурніла дівчина.

Алекс зиркнув на мене і, певно, вирішив продемонструвати інший бік своєї багатогранної натури.

— Чай будеш? — поблажливо запитав він підлеглу.

— Та ні... Дуже дякую... — зніяковіла та.

— Ну, можеш іти, — дозволив Алекс. — Завтра давай на цей же час... І щоб без фокусів!

Дівчина кивнула, підвелася, згребла в наплічник фоліанти і вийшла з кабінету.

— Ось з ким доводиться працювати... — тяжко зітхнув Алекс.

— А в чому проблема? — вирішив з'ясувати я.

— Це — дизайнерка. Підбираємо шпалери для мого нового помешкання.

— О! А хіба вас не влаштовує ваш чудовий будинок?

— Влаштовує. Але я буду новий. Поруч із батьком та нашими друзями — за містом. Там ліс. Гарне полювання... Ну і менше сумних спогадів...

Увійшла секретарка.

Мені вона принесла тацю з печивом і чаєм, Алексу — папери.

— Ну що там ще? — запитав він. — Тільки коротко — своїми словами. У мене обмаль часу.

Секретарка метушливо зашурхотіла паперами.

— Листи від громадськості, Олексію Костянтиновичу! У принципі — дуже однотипні. От, скажімо... — вона дістала один лист, втупилась в нього і почала переповідати. — Звернення мешканців будинку номер дев'ять... Це там, де ми будуємо паркінг. Вони пишуть... м-м-м... що підземні роботи призведуть до руйнування їхнього помешкання, докладають висновки геодезистів. А це, — вона знову погортала папірці, — вимога припинити будівництво на об'єкті «шість-сімнадцять», мовляв, це історична пам'ятка — тут теж із висновком експертів... І... О! Навіть погроза... А це, — в хід пішов новий папірець, — лист від клубу ветеранів з проханням залишити їм шаховий і дитячий майданчики... Ось ще: молодіжна організація вимагає припинити забудову історичного центру міста...

— Досить... — втомленим голосом сказав Алекс і кивнув мені: — Люди зовсім подуріли. Така вже натура. Ми щосили намагаємося влаштувати їм нормальне життя, а у відповідь... — він гірко посміхнувся. — Самі бачите... Суцільна невдячність.

Я співчутливо кивнув. Хоча знав: під одним з подібних листів стоїть і мій підпис...

— Так. На кожен лист прошу скласти відповідь! — сказав Алекс і замислився.

Секретарка розкрила нотатник і завмерла в очікуванні.

— Дорогі громадяни, співвітчизники, брати і сестри... — почав диктувати Струтівський. — Ні. «Брати і сестри» закресліть. Отже: дорогі громадяни, співвітчизники... Ваш лист... Або напишіть «звернення»... мало відповідну реакцію. Ми вдячні за вашу громадянську позицію і пильність. Записали? Далі... Всі ваші вимоги ми уважно розглянули і цілком задовольнили. Дякуємо за вчасне реагування. Але

помилки... Напишіть — «хиби»! Отже, хиби наших попередників часом не дозволяють нам щось змінити у вже затверджених проектах. Але обіцяємо, що разом, об'єднавши зусилля, ми дійдемо до... до... — він замислився, — до консенсусу... Ні. Ветерани цього не зрозуміють. Пишіть: до спільного рішення, яке влаштує всіх свідомих громадян нашої батьківщини.

Диктуючи це, він поглядав у мій бік, мовляв, чи добре іноземець розуміє суть сказаного. Я непорушно зберігав на обличчі приязну посмішку.

— Записали? Добре. Додайте пару фраз особисто від мене. Ну з тих, що ви пишете зазвичай...

— «Разом переможемо», Олексію Костянтиновичу?

— Ну до чого тут це? Це ми писали три роки тому! Зараз актуальне номер п'ять...

Секретарка напружилась, згадуючи «номер п'ять», і невпевнено процитувала:

— Здолаємо країну... ой, тобто руїну... разом?

— Ну так... Можете ще додати: «Тепло наших сердець — у кожному оселю!» Вони таке полюбляють. — І він, поглянувши на мене, пояснив: — Ми сентиментальна нація...

Секретарка вийшла виконувати завдання.

Алекс поглянув на годинник:

— Вибачте, тепер у мене особисті справи. Власне, головне ви бачили.

Його айфон видав кілька знайомих музичних пасажів.

— Вибачте, мене вже викликають, — сказав Алекс і додав, ще не натискаючи на клавішу відповіді: — Люблю Баха...

Як я зрозумів з розмови, його терміново викликали на партію в гольф.

Давши відбій, Алекс звернувся до мене:

— Вибачте, Віллі, ще раз, але туди, куди я зараз поїду, вас не впускають. Навіть зі мною. Це приватна зустріч, — він підвів очі до стелі, — ...у верхах.

Я з розумінням кивнув:

— О, не переймайтесь, Алекс! В принципі, я обміркував концепцію. Варто було б ще зустрітися в неформальній обстановці, щоб поговорити про ваш вільний час, хобі і таке інше.

— Так, так, добре. Це ми можемо зробити увечері. Зазвичай вечір я проводжу в «007» — це ресторанчик за містом. Якщо зможете, під'їжджайте туди годину на дев'яту. У мене там завжди замовлений столик. Побалакаємо про вічне...

Ми потисли один одному руки і разом вийшли з офісу.

Алекс сів до свого джипа, помахав рукою і відчалив.

Я пішов містом, міркуючи про побачене і почуте. Була лише третя година дня.

Не дуже пильна робітка у мого «клієнта», подумав я, принаймні сьогодні він обрав шпалери для свого нового помешкання.

Цікаво, чим його не влаштує той палац...

* * *

Коли я нарешті потрапив додому, до вечірньої зустрічі залишалось чотири години. Тобто була вже п'ята вечора. Кішка Кицька кинулась до мене, мов скажена. Я ж зовсім забув, що тепер я не сам! Довелось збігати до магазину і накупити різного котячого корму, молока та свіжої риби. Як я і передбачав, Кицька надала перевагу «здоровому натуральному харчуванню» і одразу вмолютила цілого ляща, роздулася, мов єгипетська риба-валіза і знову зайняла своє коронне спальне місце на її стільці.

На відміну від Кицьки, у мене не було навіть натяків на апетит. Попри всі турботи цього дня, який ще тривав і мав тривати ще довго, я весь час дослухався до свого мобільного, тримав його в нагрудній кишені чи просто в руці.

Але жодного повідомлення від Пат на нього не надійшло. Забувши про свою обіцянку не телефонувати, я все ж таки склав кілька СМСок, але всі знищив.

Та й що писати?.. Вона ж чітко сказала, що зателефонує сама. От і не треба здійсмати хвили!

Проте, коли мобільний розродився гучними трелями з «Хрещеного батька», серце моє кілька разів проробило сальто-мортале. Але це телефонував мій друг-бізнесмен, котрий зробив мені папір з німецького посольства.

— Ну як, — запитав він, — бамага проканала?

— Атож, — сказав я, — дякую!

— Фірма віників не плете! — задоволено прокумкала слухавка. — Слухай, Ланце, мені давно потрібен такий радник, як ти. Навіть вигадав для тебе круту посаду — будеш начальником моєї інформаційної служби. Офіс, авто і добру копійчину — гарантовано!

Я відкрив було рота, але слухавка мене не слухала:

— Знаю, знаю... Але все ж таки подумай! Доки бути тобі лабухом, пропаща сило?!

— Добре, подумаю, — спроквола відповів я і, якщо вже зав'язалася розмова, вирішив спитати: — Старий, ти знаєш такого собі Алекса Струтівського?

— Звісно. А навіщо воно тобі? Татусів ставленик. Ширма. Таких зараз — греблю гати. Принаймні, він не торгував бананами у дев'яностих, не знав тих злиднів — все отримав одразу. Тепер рветься в політику. Далеко піде...

І додав після значущої паузи:

— Але — ненадовго... А що? У тебе з ним якісь справи?

— Трохи є... — сказав я.

— Потрібна допомога?

— Впораюсь...

— Ну-ну. Сподіваюсь, ти будеш адекватним. А щодо пропозиції — подумай.

Залунав відбій.

Я дістав з пакета те, що довелося придбати в черговому бутику. Цього разу це був костюм для вечірньої зустрічі в тому клубі.

Я ненавиджу костюми і краватки!

Вони мені здаються якоюсь фабричною упаковкою, в яку загортають всякий непотріб, щоб він виглядав привабливіше. Уявив себе на мотоциклі в цьому офіціозі й розреготався. Доведеться мій «харлей» сховати в якихось куцах. Сподіваюсь, вони там будуть...

Якщо прийняти пропозицію, яку щойно мені зробили, їздитиму на авто, посміхнувся я. Стану повноцінною частиною того світу, який вирує довкола.

Перестану бути «пропащою силою»...

Але, але...

Кожне «але» було для мене вагомим за всі аргументи здорового глузду.

Я ж бачив, як спалахували очі моїх поміркованих друзів, коли я розповідав про свої мандрівки автостопом, про бродячий цирк, про те, що в будь-який момент готовий зірватися і йти «світ за очі» — пропащий і незалежний. Втрачений для свідомого громадянського суспільства...

Я взагалі вважаю, що в кожному часі існує своє «втрачене покоління».

Цей романтичний термін, здається, запровадила Гертруда Стайн. І відтоді, як я це усвідомив, він став для мене важливим і визначним, ознакою (хоч як це дивно!) обраності, особливості, окремості і цінності кожного представника такого покоління, що відрізняє його від інших — тих, хто існує поруч у паралельному світі.

Це не означало, що я зневажаю інших, це означало лише те, що мої життєві цінності, погляди і досвід не співпадають з їхніми. Можливо, кращими, перспективнішими.

Досить добре пам'ятаю той час, коли і мені страшенно кортіло *співати*, втрапити «в ногу», злитися в єдиному ритмі. Але якимось дивом життя завжди проривало для мене крихітну «бічну колію» і я завертав саме у неї, як то кажуть, «не довго думаючи». Одне слово, завжди щось завважало мені одягти дорогий костюм з краваткою.

Зрештою, це «втрачене покоління», якщо поміркувати і розібратися, і визначає життєздатність суспільства, деякий, вибачайте за пафос, моральний орієнтир.

А його «втраченість» — то лише маска, під якою до певного часу, підпільно визрівають паростки того, що я називаю незалежністю або свободою.

І от зараз я мусив бути в костюмі...

Кицька підвела голову і прискіпливо оглянула мене.

— Ш-ш-ш-шик... — прошипіла вона.

З люстерка на мене дійсно дивився досить респектабельний тип, я аж зніяковів.

— Ти вважаєш? — запитав я її.

Кицька витягнула ший і тривожно подивилася мені в очі.

— Я скоро повернуся! — пообіцяв я і раптом зрозумів, чого мені тут не вистачало: розмовляти з кимось вголос.

Говорячи з Кицькою, я ніби повертався до подій минулої ночі, коли на місці кішки Кицьки сиділа Пат.

Чому, чому вона не дала нам хоча б коротеньке повідомлення: «У мене все гаразд...» або «Як почувається Кицька?»

* * *

Я трохи запізнився, адже мав кудись прилаштувати свого «харлея» — так, щоб його було непомітно серед дорогих іномарок.

Зробити це було нескладно, адже ресторан, крім головного приміщення, мав купу різних окремих будівель. За одною з таких «хатинок» я і прилаштував свій мотоцикл. Привів одяг і зачіску до ладу і зайшов до зали з виглядом, що приїхав на одному з тих авто, що стояли на галявині.

Цього разу Алекса супроводжували двоє кремезних чоловіків, що сиділи позаду нашого столика.

Ресторан всередині, як і будинок Алекса, здався мені театральною декорацією — штучна позолота, кришталеві люстри, ліпнина у вигляді товстих немовлят з крилами і дорослими виразами облич, репродукції відомих картин у товстелезних різьблених рамах, музики в середньовічному вбранні, пофарбовані під мрамур колони, дзеркала у вензелях, меню в шкіряній обкладинці з золотим тисненням і стилізованим під старовину шрифтом...

Коли я вперше побачив щось подібне — вже не пам'ятаю, в кого і де саме, адже потім вся ця штучна розкіш поперла звідусіль — я називав такі антуражі «стомлені бідністю». Адже напозір оточувати себе «золотом-діамантами» — ознака простолюдинів, котрі несподівано і, скажімо відверто, не дуже чесно розбагатіли.

Алекс чекав на мене.

Прискіпливо оглянув і лишився задоволений.

Ми потисли один одному руки.

— Як гольф? — запитав я, сідаючи і розгортаючи меню.

— Це втомлює, — зі значущим виглядом сказав Апекс. —

У нас це не той спорт, якому можна віддатися, забувши про справи. — Все, що він говорив, лунало, як інтерв'ю, щоб кожне слово і кожна сентенція були зрозумілі нетямущому іноземцю. — Ми скрізь мусимо працювати: в саунах, на спортивних майданчиках, на полюванні. Країна знаходиться у фазі становлення, тому жодне задоволення не для нас.

Я співчутливо похитав головою.

— Але зараз я цілком у вашому розпорядженні, — посміхнувся Апекс. — Хоча... це теж свого роду робота...

— Спробуємо зробити її приємною, — сказав я. — Зйомки почнуться лише завтра.

Офіціант почав заставляти стіл напоями.

— Не знав, що ви вживаєте, замовив різне, — сказав Апекс. — А я надаю перевагу вітчизняній горілочці. Я взагалі люблю все по-простому. Горілка з томатним соком.

Я згадав його сентимент щодо манної каші і схвально кивнув:

— Спогади юності?..

— Точно! — засміявся він.

І, відпустивши офіціанта, сам налив нам по чарці. Я помітив, що це він зробив похапцем, із виглядом людини, яка любить випити.

Я мусив пригубити, пояснивши, що «за кермом».

— Шкода, — сказав Апекс. — А от я зараз із водієм.

І не тільки, подумав я, зиркнувши на двох амбалів, що спостерігали за нами.

— Так, — підтвердив я. — Шкода... Але мушу зробити гарний матеріал...

— Так, так, розумію. Я до ваших послуг.

— Тоді почнемо з особистого, — вирішив я одразу взяти бика за роги. — Нещодавно ви пережили велику втрату. Я переглянув пресу — ваша дружина була така гарна і молода...

Він знову налив і випив.

— А... Так, велику втрату... — сказав він, наколюючи на виделку канапку з червоною ікрою.

— Історія кохання — то чудове тло для вашого портрета. У нас таке люблять... — сказав я, підштовхуючи його до розмови. — Це була жінка вашого кола?

— Жінки мого кола роблять свій бізнес, — криво посміхнувся він. — Вони заклопотані і мало підходять на роль дружин. Це — світова тенденція, до речі. Ні! Для мене завжди було головним, щоб людина, як кажуть у нас, була хороша. А зараз знайти нормальну дружину таким людям, як я... як ми, — він обвів рукою приміщення, маючи на увазі присутніх тут чоловіків, — то величезна проблема. Але ми її теж вирішуємо! На державному рівні.

Він розсміявся і знову випив. Я теж засміявся в унісон з ним:

— Дивна у вас країна, якщо навіть питання одруження вирішується на державному рівні!

Він став серйозним:

— Не бачу нічого дивного! Хороша дружина для державного діяча — це як... як... шабля, тютюн та люлька!

— Що? — я театралью округлив очі.

— Ну, вам цього не зрозуміти. Є у нас така народна пісня... Менше з тим, ми, люди нової формації, підходимо до цієї проблеми раціонально і серйозно. Інститут родини треба укріплювати і розвивати. До шлюбу треба підходити серйозно, а не спонтанно.

Він знову говорив як по писаному, але очі його вже неприродно блищали.

— Поясніть цю слушну думку, — попросив я.

— Ми, люди нової формації, надаємо перевагу чистому шлюбу — без усіляких домішок. А такий можна утворити тільки з жінкою, котра від народження буде добре вихована і не матиме ніяких вад — від фізичних до психологічних. Без жодних залежностей від усього зовнішнього. Чиста любов. Підтримка. Служіння. Всі чесноти, які втратив світ.

— Але як таку знайти? — гмикнув я, згадавши слова, вишиті на рушнику пані Тамари.

— Її треба виростити!!! — з переможним виглядом вигукнув Алекс.

— О! О! — так само вигукнув я, вдаючи крайній ступінь захвату. — Невже? Яким чином?

— Елементарно. — Посміхнувся він, випив і продовжував говорити, радіючи моїй непідробній увазі: — У нас існує спеціальний закритий заклад, де виховуються такі майбутні дружини.

— Я щось чув про це, — підтримав розмову я.

— Певно, що чули — це старовинний заклад. Такі існують по всьому світі. Але наші — ефективніші, тому іноземці надають перевагу нашим жінкам. Хоча не кожен може дозволити собі таку розкіш. Добра дружина коштує недешево.

— Що ви маєте на увазі? — цілком серйозно запитав я.

— Ну, система така: дівчата покидають свої родини у дошкільній віці і навчаються в цьому закладі до самого заміжжя. Вони виховуються у кращих традиціях, навчаються всього, що варто знати справжній жінці. Потім звідти ми обираємо собі ту, яка нам подобається.

— Ми?

— Так, ми — люди нової формації: заможні, здатні запропонувати жінці гідне життя.

— Цікавий спосіб одруження... — пробурмотів я. — А чи немає в тому ризику?

— Який ризик? — здивувався він, знову хильнув з чарки і заговорив гаряче. — Ризик, коли несвідомі члени суспільства обирають собі всякий непотріб! А потім, в разі розлучення, до скону утримують хитрих баб чи купують їм бутинки або салони краси, щоб ті їх остаточно розорили. Або фінансують їхні примхи, скажімо, в шоу-бізнесі. І немає на те ради. Ніде не знайти нормальну жінку! Крім... крім як ось в такому закладі, де дівчина змалечку навчена бути дружиною. Це користь навзаєм. Це прогрес!

Я пригадав Барса і свою обіцянку дізнатися, як йому потрапити в те коло «обраних».

— Цікаво. Дуже цікаво, — сказав я. — А чи кожен з чоловіків може стати таким щасливим нареченим?

Він засміявся. Випив. Знову розсміявся.

— Тільки той, хто спроможний платити!

— Платити? За що саме?

— За все! Абсолютно за все! Я ж кажу: це недешеве задоволення. Утримання, харчування, одяг, лікарняне обслуговування, тисячі дрібничок... О! Мільйон! Сто мільйонів дівчачих дрібничок! Вже не кажучи про різні непередбачувані витрати, що йдуть у кишеню керівництва. Але результат вартий того, Вілле! Якщо хочеш — знайдемо там дружину і тобі, я посприяю. Наші дівчата — кращі в світі!

Я зробив вигляд, що страшенно зацікавився пропозицією.

— А скільки ж коштує таке одруження?

— Увесь рахунок ти побачиш тільки тоді, коли обереш свій варіант. А до того просто сплачуєш десять чи більше

(залежно від часу реєстрації в ліцеї як потенційного клієнта) відсотків від своїх прибутків. Я в цьому товаристві був зареєстрований ще своїм батьком з шістнадцяти років. Але все одно, коли одружувався, довелося викласти чи не сімсот тисяч зелених! А хтось викладає і більше мільйона. Якщо іноземець — то і всі три!

Я подумав, що Барс у своїй любовній гарячці пролітає, мов фанера над Парижем...

— Послухай, Алекс, — продовжував допитувати я. — А чи не простіше одружитися просто так, як це робилося раніше?

— Тобто? — не зрозумів він.

— Ну, познайомитись десь на вулиці, в інституті, на дискотеці, в метро, на відпочинку... Та будь-де! І дешевше вийде...

— Та ти що, не слухав мене?! — ледь не підскочив він. — Я ж казав, що це — ризик. Гаплик! Це ніби купувати kota в мішку! Ні, ні! Ти просто не уявляєш про що кажеш, бо — іноземець... Як би тобі пояснити...

Він замислився, а потім стукнув кулаком по столі, аж тарілка злетіла на підлогу:

— Ех, була б жива ця... ця моя дружина... Я б тобі показав на живому прикладі, як ти помиляєшся!

Присутні в залі озирнулися на нас, офіціанти кинулися підбирати скалки, охоронці за столиком напружились.

Алекс зробив широкий заспокійливий жест до зали, потім підніс палець до вуст.

Він був вже добряче накачаний тією «кривавою Мері».

Потягнувся до мене через стіл, взяв за краватку і трохи притягнув до себе.

Я не пручався.

— Старий... Вибач, що я так тебе називаю... — Він гикнув і довірливо зашепотів мені прямо в обличчя, обдаючи горілчаними парами та задушливим криветочним запахом: — Вони ж — дурні! Ти не уявляєш, які вони дурні... Вони, як... як... ну, як планктон... інфузорії... Одноклітинні! Але одна звивина у них працює добре: вони покірні і вдячні. Інші у них вилучають! Там таке виховання... О! Я перевіряв! Все хотів на чомусь підловити, але — не вийшло. Можна ноги витирати — і не отримаєш жодного докору! Перекліпає очиськами — і знову посміхається, як нічого й не було! Це так цікаво! Шкода, що я не довів свої досліди до кінця. Але наступного разу — обов'язково!

— Ти знову збираєшся одружитись?

— Атож! — гордо сказав він. — Це затягує, не уявляєш як! Ми часом збираємося з хлоп'ятами і обговорюємо, хто що новенького для своєї вигадав, ділимося досвідом. Ржемо, аж кишки вилазять. Щоправда, вони часом дуже слабнуть, мруть, мов мухи... — Він вилаявся і знову налив собі чарку. — Тоді доводиться починати все спочатку. Але вже тоді, для постійних клієнтів, робиться знижка.

— А твоя дружина теж заслабла? — тихо запитав я.

Він спохмурнів і вмить ніби протверезів, сказав сухим спокійним голосом:

— У неї був спадковий психічний розлад. Вона вкоротила собі віку.

Він знову налив собі чарку, перехилив її і скомандував:

— Все. Набридло. Алес!

— Алес! — згодився я.

Я зрозумів, що продовжувати говорити про одне й те саме більше неможливо.

А про щось інше — не цікаво.

Він взагалі був мені нецікавий.

З його бутафорським будинком, портретами, посудом, сентиментом до манної кашки і «кривавої Мері», шпалерами, кіньми і нерухомістю. Якби він дізнався, що я не успішний іноземний документаліст і що не збираюся розповідати світові про його унікальну особистість, я б теж став йому байдужий. Хотілося встати і піти звідси, пославшись на якінебудь невідкладні справи. Але одна думка, крім розслідування, за яке я взявся, свердлила мій мозок: якщо він збирається поновлювати своє членство в цьому клубі заможних наречених, чи не опиниться колібри Пат в його руках найближчим же часом!

Через цю думку я вирішив не спускати з нього очей. Навіть якщо на це доведеться витратити все своє подальше життя.

Я оглянув зал.

Помітив, що за столиком у кутку сиділи дві дівчини. На відміну від інших відвідувачів, столи яких вгиналися від наїдків, перед ними стояли дві філіжанки кави і по високому тістечку з кремом. Вони дуже повільно, боячись прискорити вживання цих надто дорогих страв, відсьорбували каву мікроскопічними ковтками.

Я посміхнувся, адже зрозумів: вони тут заради таких, як мій візаві — шукачки заможних чоловіків.

Не там шукаєте, подумав я у світлі всього почутого від Струтівського, вам, милі мої, прямий шлях до ліцею, де з вас зроблять такий собі «планктон» для «щасливого і заможного життя». Та чи захотіли б ви його, якщо б зараз чули нашу розмову?

Алекс простежив за моїм поглядом.

— Подобаються тільки? От якраз про таких полювальниць на гаманці я і говорив. Гадають, що ми їх не розкусимо. Ги-ги.

Промовляючи це, він обернувся до дівчат, лагідно посміхнувся їм, здійняв чарку, приязно кивнувши їм головою. У відповідь вони гордо знизали оголеними плечиками, перезирнулися, намагаючись зберегти незалежний вигляд.

— Бач, зраділи, хоч і придурюються! Ці теж дурні, — кризь зуби, продовжував говорити Алекс, не відводячи привітний погляд від подружок. — Але — по-своєму. Не розуміють, що кожному овочу — свій фрукт. Посудомийки стають дружинами олігархів лише в мильних операх і казках Шарля Перро! З ними можна лише розважатися. І, до речі, непогано — за дешево. Ресторан, каблучка, парочка компліментів... А вони губу розкатали... Умреш! Якість п'ять хвилин — і вони наші! Ще тепленькі. Тобі яка більше подобається?

— Обидві нічого... — аби не мовчати, промовив я.

— Атож. Пішли до них!

Він підвівся.

Мені не лишалося нічого, як вирушити за ним.

Він підійшов до столика й одразу набув свого звичайного респектабельного вигляду, трохи уклонившись, запитав:

— Дозволите? — вказуючи очима на вільні місця навпроти.

Дівчата перезирнулись.

— Взагалі-то ми чекаємо на друзів, — невпевнено сказала білява.

— Ну так вважайте, що ви їх вже дочекалися! — засміявся Алекс, падаючи на крісло поруч із нею.

— Ми дійсно чекаємо на друзів, — впевненіше додала чорнява дівчина.

— Не зрозумів... — вередливим голосом промовив Апекс. — Ми вам що, не подобаємося? Ось він, — Алекс

кивнув на мене, — іноземний журналіст, приїхав знімати про мене кіно. А я...

Він витяг з кишені по візитівці і підсунув їх під філіжанки з кавою. Дівчата скосили погляди на візитку. Чорнява підчепивши її нігтиком, відсунула до попільниці.

— Картина Репіна «Не ждали»... — безбарвним тоном промовив Струтівський, байдуже підвівши очі до стелі.

Зітхнув...

А потім все сталося миттєво. Настільки миттєво, що я можу змалювати це трьома реченнями. А саме.

Раз — швидким і точним рухом Алекс взяв зі столу кремове тістечко і щосили вліпив його прямо в обличчя чорнявій дівчині.

Два... Тут я мало що пам'ятаю крім гарячого свинцевого струменю, що вдарив мені в голову і на рефлекторному рівні перемістився в кулак, котрий сам по собі полетів в пилку Алекса Струтівського.

Три — натовп, гвалт і — постріл охоронця навздогін «харлею», що мчав мене крізь ніч.

Було ще й «чотири» — відчуття глибокого задоволення. Алес!

* * *

...Кішка Кицька скочила мені на коліна, щойно я примостився на дивані, щоб перевести подих. Підсмикнула мою руку своєю великою пухнастою головою, змусивши гладити, поткнулась до обличчя, обнюхуючи губи.

— Ага, — кивнув я, — довелося їсти салат з креветками...

Я потер руку — ту саму, з якої нещодавно лише зняв пов'язку після бійки з Феліксом. Доведеться знову трохи по-

бинтувати, адже я ніколи не можу правильно розрахувати силу удару.

Цікаво, чи вийде завтра Алекс Струтівський роздавати гречку татусевим підопічним.

Я засміявся, здер із себе костюм, засунув його в пакет, пакет — на антресолі. Звісно, якщо мене вирахують і буде обшук, знайти його буде просто.

Незважаючи на пізню годину, я набрав номер свого приятеля-бізнесмена і хлюпнув собі в келих цілком заслуженого коньяку.

— У мене ще одне прохання, — сказав я. — Іноземний режисер Вільгельм Штилер мусить зникнути!

Слухавка розсміялась довгим басовитим сміхом:

— З тобою не засумуєш! Вляпався?

— Еге ж! — сказав я.

— У що?

Я теж розсміявся у відповідь:

— Довго розповідати. Сподіваюсь, завтра про це напише весь Інтернет!

— Зрозуміло. Почитаємо. А про Вільгельма Штилера не турбуйся — зараз він вже летить в літаку в напрямку рідного фатерлянду!

— Чудово! Дякую. Відслужу, як зможу.

— Так отож! — відгукнулась слухавка. — Це все?

— Так.

— Тоді — доброї ночі!

— Доброї, — сказав я, думаючи про те, що не всі «боси» в цьому світі заслуговують на удар в пику.

— Можна питання? — почув наостанок.

— Хоч сотню! — посміхнувся я, відсьорбуючи з келиха і радіючи своєму відкриттю.

— Чому ти обрав це прізвище — Штилер? Може, краще було б — Штирліц?

Я відчував, як теплота розливається по всьому тілі і з нього випаровуються залишки люті.

— Люблю Макса Фріша, — пояснив я. — У нього є роман з такою назвою — «Штилер».

— А-а-а... — глибокодумно проспівала слухавка. — Даси почитати?

— Звісно. У мене теж питання — навзаєм, — сказав я.

— Валяй!

— Скажи, твоя дружина, пані Марія... Вона — звідки?

— Тобто?

— Ну... як і де ви познайомились?

Слухавка розреготалась:

— На картопляному полі ще на першому курсі. Тридцять років тому. А що?

— Нічого. Дякую. Добраніч, — сказав я.

У душ я пішов із мобільним телефоном. І заснув, тримаючи його біля щоки.

Але він не дзеленькнув жодного разу, повідомляючи, що прийшло СМС від абонента під кодовою назвою «Колібрі»...

...Ранком я в першу чергу поліз на сайт новин.

Звісно, вони вже були. І не лише в розділі світських хронік. Екран майорів заголовками, від яких у мене аж коліки пішли по всьому тілі — такий сміх розібрав.

«Замовлення чи дебош? Замах на сина депутата Костянтина Струтівського!», «Олексій Струтівський в реанімації!», «Іноземний журналіст захистив дівчину від брутального поводження сина депутата Струтівського», «Дарина Мелешко

(певно, подумав я, це була та сама дівчина): я не давала жодної підстави так поводитись зі мною!».

Було навіть фото і відео, зроблені мобільними телефонами! Алекс недаремно старався — таки потрапив у кіно!

Я уважно, через стоп-кадр, роздивився відзняте і зітхнув з полегшенням: упізнати мене на вулиці чи, скажімо, моїм сусідам майже неможливо. Волосся прилизане гелем, костюм, краватка — те, в чому мене ніколи ніхто не бачив, ракурс — зі спини, адже цікаві спостерігачі знімали головним чином Алекса — те, як він сахнувся і відлетів в інший кінець зали від мого удару, те, як один охоронець кинувся йому на допомогу, а інший — за мною. До того ж скрізь про мене писали — зі слів потерпілого — як про німецького режисера-кінодокументаліста, котрий, втершись у довіру, намагався вбити відомого підприємця.

Упізнати мене могли б хіба що секретарка Алекса, дівчина-дизайнерка Агата і покоївка, Віра Іванівна. Та й те, якби я прилизав волосся і одягнувся в той скафандр! Але якщо перші дві мене не цікавили, то з останньою я хотів зустрітись. Та чи захоче вона говорити зі мною після того, що я накоїв з її хазяїном?

І взагалі, як мені її дістати? Можливо, вона ніколи не виходить з того будинку — живе там постійно?

Але тепер, коли Алекс, судячи з усього, перебуває в лікарні, симулюючи «страшні тілесні пошкодження», вона, що цілком імовірно, може дозволити собі вилазку в місто.

З міського апарата я зателефонував до Алексового офісу, назвався секретарці кур'єром, сказав, що маю завдання негайно доправити до помешкання її боса зразки шпалер прямо з Еміратів (вона, на моє щастя, була в курсі цих будівничих справ!), і з легкістю отримав потрібні цифри.

Я не міг гаяти часу і тому одразу ж набрав цей номер.

І уявив, як по всіх трьох поверхах лунають трелі старовинних, а точніше, зроблених під старовину, телефонних апаратів, слухавки яких лежать на золотих ріжках. Ніхто довго не підходив.

Нарешті в слухавці пролунав жіночий голос:

— Ви зателефонували до помешкання пана Алекса Струтівського.

— Віра Іванівна? — якомога приязніше запитав я.

— Вибачте, я не маю права вести приватні розмови по телефону хазяїна! — залізним голосом вимовила Віра Іванівна і, певно, вже збиралася покласти слухавку на золоті важілі.

«Що дали? Що далі?» — заклацало в моїй голові.

Що зробив би який-небудь більш досвідчений нишпорка?

Взяв би «на арапа»!

І я беззаперечно вимовив:

— Хвилиночку. Це — у ваших інтересах!

На тому кінці дроту явно зацікавились таким поворотом. І я поквапився продовжити, вирішивши говорити напівправду:

— Я — приватний детектив і веду розслідування по факту смерті дружини вашого господаря. Мені необхідно поговорити з вами.

— Я не можу зустрічатися з людьми з вулиці без дозволу пана Струтівського, — сказала Віра Іванівна. — А він зараз... — вона трохи зам'ялась. — Він зараз у відрядженні...

— Неправда! — вигукнув я. — Він у лікарні. І мені доведеться з'ясувати, навіщо ви брешете.

— Не треба нічого з'ясувати! — злякалася покоївка. — Я зустрінусь з вами. Але навряд чи стану в пригоді.

— Дякую, — сказав я і призначив зустріч.

— Це була ідеальна пара! — чув я вже вп'яте за десять хвилин, котрі відраховував великий електронний годинник на стіні невеличкої кав'ярні, куди я запросив Віру Іванівну.

Вона увесь час підтискала уста і трішки пожовувала ними повітря перед тим, як вимовити чергову сентенцію.

Справляла враження освіченої людини — бездоганні манери, ввічливість у кожній інтонації, охайна зачіска, доглянуті руки. На колінах вона тримала маленьку сумочку-клакер кремового кольору і час від часу клацала її замочком. Це було єдине, що видавало її хвилювання.

Я вирішив зайти з іншого боку і сказав якомога приязніше:

— Чи давно ви служите в пана Алекса?

— Давно. І дуже цим задоволена.

— А де працювали раніше?

Вона помовчала, а потім вимовила з викликом:

— Я викладач фізики. Працювала завучем в школі-коледжі при політехнічному інституті. Але, самі розумієте, потім, у період кризи, вибирати не довелося...

Я кивнув, думаючи про ключик до цієї чемної пані: де він знаходиться і як відімкнути її уста хоча б на один зайвий міліметр.

— Пані Віро, — сказав я. — Ваш господар — людина чудова, але і в нього є свої вороги. Моя мета — зняти з нього усі підозри. Якщо ви в цьому мені допоможете, буду дуже вдячним. Я вас не затримаю надовго, але розкажіть хоча б те, що знаєте. Ваше визначення «ідеальна пара», як ви самі розумієте, не може влаштувати мене до кінця.

Вона зітхнула.

— Ну що ж я тут можу сказати? Не в моїх правилах обговорювати господарів. Але це дійсно була ідеальна пара. Любили одне одного. Ніколи не чула від них розмов на підвищених тонах. Пан Алекс дуже її любив. Квіти, подарунки щовечора... Пані Таміла сама готувала, займалася хазяйством і ніколи мене не сварила. Гарна була дівчина. Шкода, що потім так швидко проявилася хвороба...

— Коли і як проявилася хвороба, ви помітили?

— Напевне сказати не можу. Через пару місяців після весілля хазяйка стала трохи нервовою. Але загалом лишалася спокійною і чемною. Це все, що я помітила. Усе, що можу сказати.

— Ви були присутні в будинку, коли вона заподіяла собі шкоду?

— Моя кімната знаходиться в іншому кінці помешкання! Про трагедію я дізналася лише вранці, коли приїхала «швидка» і міліція. Ми дуже плакали тоді. Я ледь угамувала Аліка... Він завжди був дуже вразливим.

«Аліка» — це було щось нове у її звертанні, коли йшлося про господаря.

Це я відзначив і відклав у свою скарбничку, але зараз вирішив на цьому не акцентувати.

— Ви знали, що пані Таміла — випускниця елітарного жіночого ліцею?

— Авжеж! Пан Алекс ніколи з іншою не одружився б!

Вона тяжко зітхнула (це не пройшло повз мою увагу!) і повила далі:

— Там навчаються дівчата з бездоганим вихованням і репутацією. Усі його друзі, колеги і знайомі беруть собі дружин саме з цього ліцею!

Ну і що мені робити далі, подумав я, вислуховуючи те саме, що вже знав і сам. Вирішив зачепитися за одне слово і запитав, дивлячись їй прямо в очі:

— А чи багато було інших?

— Що?

— Ви сказали — «з іншою». От я і питаю: чи багато було інших претенденток на серце пана Струтівського?

— Та ви, певно, молодий чоловіче, несповна розуму?! — втратила терпець Віра Іванівна. — Про такі речі питаєте в... в базарних бабок! Я ціную своє місце. До побачення.

Вона різко підвелася. Я навіть не встиг провести її до дверей, як вона вже була на вулиці. Махнула рукою, зупиняючи таксі, і від'їхала, гордо дивлячись поперед себе.

* * *

...Я повернувся додому, нагодував Кицьку, забувши, чи го-дував я її раніше.

З таким господарем вона мала стати колобком вже за пару наступних днів. А також забув, що зовсім не спав і взагалі не роздягався протягом останньої доби.

Але мене охопила жага діяльності й відчуття — досить дивне — натрапляння на слід.

Це було непевне, валке відчуття, ледь помітне, як... як запах з під гарячої праски, що стоїть на білосніжній сорочці й ось-ось має пропалити її. І доки триває ця мить, у тебе є можливість випередити спалення і врятувати сорочку.

Майже навмання, користуючись раптовим нападом шаленої інтуїції, я знайшов контактні телефони фізико-математичного коледжу при Політеху. До інтуїції додався ще й напад зухвалості, котра притаманна авантюристам і, мабуть, аферистам. Адже привітним голосом, почувши напів-

сонне «Алло...» і назву закладу в телефонній слухавці, я бадьорим і дурнуватим голосом випалив таке:

— Вірочко Іванівно? Дорога «вчителько перша моя», завуч мій милий! А я щойно з-за кордону — мрію подякувати вас особисто за науку!!! Пам'ятаєте, як ви...

І тут, за всією логікою подій, мене увірвав вже не сонний, а досить енергійний голос:

— Стривайте, стривайте! Вам хто потрібен? Якщо Віра Іванівна Слонко — вона в нас вже років п'ять як не працює.

— Невже? — вдав я крайню ступінь розгубленості, радіючи, що у мене з'явилася можливість дізнатися про цю Віру Іванівну більше, ніж вона б того хотіла. — Шкода. А де ж вона зараз, як її знайти? Чи жива-здорова?

У слухавці вагалися.

І я вирішив вплинути прийомом особистої чарівливості і вивудив у співрозмовниці її ім'я та по-батькові, а також те, що вона досить непогано знала вище згадувану Віру Іванівну Слонко. Я давно помітив, коли в людини питаєш, як її звати, спілкуватися стає набагато простіше.

Людмила Степанівна, так звали колишню колегу нинішньої покоївки, вочевидь, нудьгувала в приймальні і тому охоче повідомила, що... (А тепер — стоп! Я ледь не вкусив себе за долоню!) ...що нині завуч уславленого коледжу працює у свого колишнього учня, а тепер відомого бізнесмена та громадського діяча, сина «депутата і кандидата», Олексія Костянтинівича Струтівського.

Я таки вкусив себе за долоню: так ось звідки взялося те лагідне «Алік». Добре, що я не помилився, зауваживши на цьому.

— В Альошки? Невже?! — непідробно зрадів я. — О! Як же я відстав від життя своїх однокашників! Так він тепер

велика людина... Але ж, вибачте, що набридаю, як же вона відважилась на цей крок...

— Ну так ви знаєте, яка в нас тут зарплата? — зітхнула Людмила Степанівна. — А в Олексія вона живе, як у Бога за пазухою. Щоправда... — у слухавці зловтішно гмикнули. — Вона, певно, хотіла більшого...

Тут вже гмикнути довелося мені: невже ця підстаркувата пані сподівалась на прихильність свого юного учня?

У більш тактовній формі я висловив цю думку вголос. І подумки прославив жіночу балакучість, адже за мить дізнався, що...

— Вони ж дуже дружили з першого класу — Алік і Оленка, донька Віри Іванівни, що вчилася в цьому ж класі. Ну, ви ж, певно, це знаєте, якщо вчилися разом! Потім Олексій віддалився, став великим цобе. От, вона, певно, і вирішила підсунути йому свою доньку — «з доставкою на дім»! Пішла до нього в найми, щоб звести їх. Тепер, бач, няньчить байструка! І гадає, що про це ніхто не знає...

Отакої!

Якби я знав, як легко працювати слідчим, пішов би одразу в юридичний! За якихось п'ять хвилин переді мною змалювалася повна картина життя Віри Іванівни, а її нервові пальці, що увесь час клямкали застібкою клакера, лише додали до портрета певні штрихи.

Я подякував Людмилі Степанівні за щирі розмову, побажав щастя-здоров'я в її нелегкій педагогічній праці і поклав слухавку, цілковито задоволений своїми несподіваними здібностями.

Гадаю, наступна зустріч з вчителькою-покоївкою буде набагато цікавішою! І навряд чи варто відкладати її. Адже все, що нині робив в якійсь гарячці, хоч як це дивно, було зара-

ди Пат. Навіть завдання пані Тамари відійшло на другий план. Я розумів: щойно зберу всі відомості про смерть її онуки, як це дасть мені козири у боротьбі за ту, яка...

Яка поки що не дала мені жодної есемески.

Вирішив ще раз поговорити з покоївкою, а вночі виїхати до тієї благодатної дірки в живоплоті! Зателефоную і скажу, що Кицька вмирає без неї — не їсть і не п'є!

Хоча Кицька досить гарно робила і те, й інше.

З нас двох не їв лише я...

Але не думаю, що це мало б для колібрі хоч якесь значення...

Я знову набрав номер Алексового помешкання.

— Це знову ви? — зачувши мій голос, суворо вигукнула Віра Іванівна. — Чи не забагато дзвінків за один день? Ви хочете, щоб я поскаржилась господарю? Начувайтесь: у вас будуть величезні — я не жартую! — неприємності! Це я вам обіцяю.

Але я й не думав здаватися і одразу пішов у наступ, ретельно підготовлений отриманою від шановної Людмили Степанівни інформацією:

— Боюся, що неприємності будуть у вас!

— Це чому ж? — у її голосі почувся виклик.

І я промовив металевим голосом:

— Віра Іванівна Слонко, ви є підозрюваною у причетності до смерті дружини вашого господаря з метою заволодіти його спадком на користь вашого незаконно народженого від нього онука!

Не знаю, чи правильно я сформулював своє звинувачення, але на тому кінці слухавки зачулося легке квоктання і белькотіння. Я витримав величезну паузу, доки воно припинилося, і почув здушений, зовсім інший, голос, котрий, здається, йшов з підземелля:

— Це не так... Благаю... Я готова ще раз зустрітись з вами...
Я не був милосердним.

Призначив їй зустріч за двадцять хвилин на тому ж самому місці.

Якщо вона візьме реактивний літак, то може встигнути, зловтішно подумав я і кинув слухавку...

* * *

Її зачіска була розкуйовджена, з-під домашньої спідниці вибивалася сорочка без одного гудзика.

Було видно, що вона збиралася, одягаючись в перше-ліпше, що потрапило до рук.

— Я вас упізнала... — тихо сказала вона. — Це ви приходили до нас... Говорили з акцентом. Тільки одяг і зачіска були іншими...

— Тепер це не має жодного значення, — сказав я. — Все це було в інтересах розслідування.

Вона покірно кивнула.

І заговорила, ніби продовжуючи вголос довгу-довгу розмову, котру подумки давно вела сама з собою.

А почала її так само, як і при нашій першій зустрічі пару годин тому:

— Це була ідеальна пара. Це було видно неозброєним оком ще з першого класу, коли вони — Алік і Оленочка — опинилися в одній парі. Бачили б ви їх тоді — обоє біленькі, мов янголята. З того часу не розлучалися. Батьки забороняли Аліку гуляти вулицями чи їздити до нас в гості, то він забирав Оленку до себе, а потім його тато привозив її додому на авто. Завжди дарували їй щось дуже дороге. В сьомому класі на день народження Алік приніс їй каблучку зі справжнім діамантом. Спочатку я дуже хвилювалась — як ми можемо від-

повідати їмньому становищу в суспільстві? І хвилювання виявилися не марними: ближче до закінчення школи Алік віддалився. Батьки весь час вивозили його за кордон. У нього з'явилися інші. І мої сподівання, що донька буде щасливішою за мене, розсипалися, мов картковий будиночок. Зрештою, настали більш складні часи і їхні шляхи остаточно розійшлися. А потім я випадково зустріла Аліка на вулиці. Точніше, він зустрів мене. Тоді був дощ, а я йшла без парасольки... Він завжди був дуже чемним, зупинив машину і довіз мене додому. Тоді він вже був дуже заможною людиною, мав свою фірму. А ми ледь зводили кінці з кінцями. Я поскаржилася на життя, і він запропонував мені цю роботу. Спочатку це досить сильно обурило мене. Але потім... Потім я подумала, що тепер, коли він став самостійною і незалежною від батьків людиною, може, знову повернеться до моєї Оленки. Я згодилась працювати, маючи цю мету. І одного разу, ніби випадково, завела доньку в його помешкання. Як я і думала, почуття спалахнули з новою силою. Принаймні з боку Оленки — точно! А потім сталося так, як це, на жаль, стається з людьми різних кіл. П'ять років вони були коханцями. П'ять років я служила йому вірою і правдою в очікуванні на весільну пропозицію. Навіть гроші збирала, аби подарувати молодим гідний подарунок. Але сталося те, що сталося... Тобто не сталося нічого навіть тоді, коли донька завагітніла. Був великий скандал. Він дав гроші на аборт і попросив ніколи не з'являтися йому на очі. Сказав, що він не може одружитися з донькою покоївки, забувши, що був час, коли я викликала його до дошки...

Вона гірко посміхнулася і повела далі:

— Мене він не звільнив, адже я натякнула, що історія може отримати розголос. Аборт ми не зробили: у мене ще були

сподівання взяти реванш, коли народиться дитина. Дитина народилася. Хлопчик. Хворий на ДЦП. Тепер донька сидить з ним без всякої надії. За наше мовчання він платить непогані гроші, і я продовжую служити йому. Така історія...

Вона зітхнула і промокнула очі хустинкою.

Я не став тиснути на неї. Вона заспокоїлась і продовжувала говорити:

— А Тамілочка... Так, звісно, з її появою ми остаточно втратили надію, що наше життя зміниться на краще. Але тоді я вже не була впевнена в тому, що на краще.

— Чому? — запитав я.

Вона знітилася.

— Ну... Алік, тобто Алекс — людина складна, специфічна... Йому дійсно потрібна зовсім інша жінка. З іншого виміру. З того закладу. З тим вихованням... Тамілочка була саме такою. Мов пташка. Повірте, я піклувалася про неї, як могла... Бувало, обійму... А вона вся тріпоче, мов звірятко...

— Від чого вона померла? — запитав я.

Віра Іванівна нерішуче завмерла, затискаючи в руках пластиковий пакет, з яким приїхала замість того елегантного клакера.

Я чекав.

Відчув, що вона має дозріти до якогось рішення.

Її «дозрівання» тривало не менш ніж двадцять хвилин.

Я встиг випалити три цигарки і вислухати пісню якогось попсо-шнурка, що лилася з великого екрана над шинквасом кав'ярні.

Нарешті Віра Іванівна нерішуче дістала з пакета згорток і простягнула його мені.

— Це диски з архіву.

— Які диски? — не зрозумів я.

— Диски з архіву записів камер відеоспостереження — у нас тих камер напхано по всьому будинку на випадок пограбування! Він любить знімати і зніматись! Я взяла за останні півроку. Якщо ви зможете швидко скопіювати — я покладу їх на місце, поки він не вийшов з лікарні. Здається, він збирався їх знищити.

— А ви бачили, що на них?

— Та хто ж це може переглянути — тут їх безліч! Пан Алекс і сам того ніколи не переглядає! Можливо, тут є щось цінне для... для вашого розслідування. Адже Тамілочка якось сказала, що пан Алекс весь час «робить з неї кіно». Але благаю зберегти все в таємниці.

Я пообіцяв.

Лишив її в кав'ярні, а сам збігав додому і за годину (записів було чимало) скопіював на диски все, що вона принесла.

Потім вона сіла в таксі. Цього разу вона благальним поглядом довго дивилася на мене, аж доки таксі щезло за рогом.

Я послав їй навздогін заспокійливий жест.

Розділ сьомий *Я, Леонора*

Десять років — це три тисячі шістсот п'ятдесят ночей. Ні! Три тисячі шістсот п'ятдесят дві чи три, якщо враховувати один день високосного року.

І кожної ночі з цих трьох тисяч з хвостиком, засинаючи, я кажу собі: «Я, Леонора...»

Я кажу це без жодної інтонації і без жодного продовження. Просто кажу: «Я, Леонора!», маючи на увазі — Леонора Іванівна Лайош. І засинаю. А прокидаючись, повторюю те

саме, щоби потім знову забути про це на цілий день — до наступної ночі.

Так наказала мені Ліза-Марія! Лізу-Марію я теж ніколи не забуваю.

Вона ставила мене посеред кімнати перед усіма іншими — Петром, Сергієм і маленькою Анастасією і казала: «Погляньте, діти, яка вона гарна, наша Леонора! Вона витягне всіх нас!»

Але тоді я ще не знала, що вона має на увазі.

Мені було холодно і ніяково стояти посеред кімнати на холодних облуплених кахлях під поглядами братів-близнюків і вічно голодними очима сестрички. Як казала Ліза-Марія, їм поталанило менше, ніж мені. І мій обов'язок — компенсувати їм втрачене. Те, що мала (хоча й недовго) сама.

Їхній батько, мій вітчим, загинув, коли вони були зовсім малі, а Анастасія взагалі ще не народилася.

На відміну від них, я знала, що таке власний автомобіль зі смішною назвою «копійка» і виїзд на ньому до театру, цирку чи зоопарку раз або два на місяць, подорожі до моря і святкування днів народження у колі подружок. Близнюки цього не пам'ятають, Анастасія — просто не знає.

А Ліза-Марія...

Я все ще пам'ятаю її молоде обличчя. Я мушу його пам'ятати, адже на мені — велика місія, яку я виконаю будь-що!

Лізу-Марію я ніколи не називала мамою, адже вона була як дівчинка. Звісно, до того часу, доки нею і нами опікувався батько близнюків та Анастасії. Звісно, до цього ж трагічного часу вона ніколи не працювала.

Після школи закінчила технікум зв'язку, пішовши туди слідом за якоюсь подругою, а потім одразу вийшла заміж за мого батька — викладача того ж технікуму. А вже потім, років через шість, познайомилась з одним із засновників нової

мережі мобільного зв'язку і ми пересіли з «копійки» на те авто, назви якого не знаю, але воно здалося мені цілим пароплавом на колесах.

Проминуло ще три роки, і все пішло шкереберть.

Вітчима, за словами Лізи-Марії, вбили конкуренти. Квартира і той «пароплав» пішли на сплачування боргів. А може, просто Ліза-Марія не зуміла впоратись з усім спадком і, як казали сусіди, «все пустила на пси».

І ми всім великим і досить галасливим сімейством опинилися на першому поверсі крихітної двірницької квартири і почали проїдати останні заощадження.

Ось тоді Ліза-Марія і почала виставляти мене на загальний огляд посеред холодної кухні і прискіпливо дивилася на мене, як художник на недомальоване полотно. Це тривало довго. Так довго, що одного разу я подумала — вона збожеволіла.

Але тепер я знаю: якщо довго про щось думати — те «щось» саме вистрибує на тебе.

Отже, це був якийсь глянцевий журнал, який Ліза-Марія підбрала на вулиці. Він був брудний і вологий. Ліза-Марія читала його весь день, незважаючи на дикий гвалт, що здіймали голодні близнюки, а потім посадила мене перед собою і докладно пояснила, яка доля очікує на нас найближчими роками.

Розповіла, що в нашому місті, а точніше, за містом, знаходиться особливий елітарний ліцей, в якому виховуються майбутні дружини для мільйонерів.

— Ми запхаємо тебе туди, доню! — сказала вона з рішучістю, якої я ніколи в ній не бачила. — Це дуже складно, але можливо. Ви ще не знаєте свою матусю! Звідти, з того закладу, веде лише один певний шлях — до щасливого і заможного шлюбу. Іншого шляху просто немає! Звісно, з вулиці туди

не потрапляють. Але щороку є одне пільгове місце і я зроблю все, щоби воно було твоїм!

— Що таке мільйонери? — запитала я, адже була ще зовсім мала.

— Це люди, які завжди добре їдять, — пояснила Ліза-Марія.

Це стало для мене найважливішим аргументом.

Важливішим за все, що я дізналася пізніше.

З того часу, протягом цілого року, все, що ми мали на господарстві, йшло лише на мене і для мене. Найбільша порція макаронів, найкраща сукня, перша пара взуття, навіть фрукти. Навіть шампунь.

Настав час, коли Ліза-Марія показала мені купу паперів, які зібрала за рік — різних «хадатайств», довідок і характеристик, з котрими ми мусили їхати до того навчального закладу, де мене обстежать і приймуть до навчання.

А через десять років я зможу стати дружиною одного з тих, «хто завжди добре їсть». Але це було ще не все! Зачинивши двері від невгамовних близнюків і запхавши Анастасії соску, Ліза-Марія пояснила мені головне.

— Там, в цьому закладі, існують свої правила, порушуючи які ти можеш бути відрахованою. Одне з них: ніколи не підтримувати родинних зв'язків.

— І я не бачитиму тебе і близнюків? — запитала я.

— Ніколи! — сказала вона.

Я зітхнула з полегшенням і одразу ж отримала міцного стусана.

— Ти помиляєшся, — мовила Ліза-Марія, — я віддаю тебе туди не заради тебе самої! Так, ти забудеш нас і, якщо буде треба, саму себе, виконуватимеш все, щоби стати справжньою дамою. Можеш навіть привселюдно проклясти всіх нас. Але!

Вона підняла палець догори, і я глянула на нього, як на знак долі:

— Але потім ти витягнеш всіх нас звідси. Ми потерпимо. Ми дочекаємось. Ми щось вигадасмо, щоб не померти.

Очі її блищали. І я нарешті збагнула, що на мене покладається велика місія.

І я присяглася, що виконаю її.

А тепер знаю, ЯК саме!

Адже тоді, коли мене, що ледь трималася на тремтячих ногах, відвели в моє перше самостійне помешкання — до великої кімнати з десятьма бездоганно застеленими ліжками й ароматом квітів, я майже одразу забулася у щасливому рожевому сні.

Перший рік пам'ятати своїх було легше, я все ж таки скучала за братами і сестрою, а постійне відчуття голоду, яке досить скоро зникло зі шлунка, ніколи не зникало з пам'яті.

Усі ВОНИ, ті, з ким я ділила роки навчань, не знали різницю між голодом і ситістю, не могли знати, і тому серед НИХ я була іншою. Не мусила забувати, що я — Леонора. І що десь там, під нашаруванням наших навичок, у мені, мов чотири голки, сидять Петро, Сергій, Анастасія і Ліза-Марія.

У НИХ такого багажу і бути не могло. Всі вони були безрідними!

А я не повинна забувати, що Петро і Сергій, яких мушу не впізнати при майбутній зустрічі (та й навряд чи дійсно впізнаю!), мусять стати водієм і садівником у моїх угіддях, Анастасія — покоївкою в замку, а Лізі-Марії дістанеться якась роль з мінімальним навантаженням. Яка — я ще не знала. Але якщо моїм чоловіком стане шейх, я візьму її на роль доглядальниці за акваріумними рибками...

— Якщо цього не станеться, — попереджала мене наостанок Ліза-Марія, — якщо всі мої сподівання і клопоти зйдуть нанівець через твою гординю, ми всі проклянемо тебе! І ти ніколи не зможеш спати спокійно. Ми встанемо до тебе з могил!

Я б цього не хотіла...

Але чи зможу я виконати це завдання? Чи достатньо в мені краси і розуму? Чи зверне на мене увагу найбагатший з перших гостей нашого першого балу? І що буде далі? Що буде далі, коли я поїду звідси в білій кареті?

Чи вистачить мені знань, які я набула тут?

Мені треба було знати про це більше, ніж іншим.

Мені треба було бути бездоганнішою, ніж інші.

І не привертати до себе надто багато уваги.

Уже рік, як мене трусить від однієї думки, що скоро, зовсім скоро ми опинимось в бальній залі! І якщо інші говорять про це з величезною часткою романтики і приємних очікувань, то мене все більше охоплює страх. Мені потрібен найбагатший, найкращий. Той, хто за моїм проханням візьме на службу водія і садівника, покоївку і доглядальницю за рибками...

Але я боюся.

Боюся, що він підійде не до мене.

Озу, Рів, Іга та Мія мене не хвилюють. Я знаю, що краща за них, незважаючи на те, що вони гарні з гарніших. Тут всі гарні. Інших просто НЕ БЕРУТЬ! Але ці дівчата, на яких я завжди дивилась як на конкуренток, мене не обходять — вони надто *запрограмовані*. Вони можуть належати будь-кому, адже ці «будь-хто» все одно люди не прості. А от щодо «шейха» — тобто найзаможнішого і найкращого, ось тут мене за просто може обійти лише одна — Пат.

Пат, як на мене, не просто гарна.

Вона навіть і не гарна за тими параметрами, котрі ми вимірювали лінійкою на своїх обличчях: стільки-то сантиметрів відстані між очима, стільки-то — від чола до підборіддя за шкалою італійських художників часів Ренесансу чи пропорціями грецьких богинь.

У неї жодні параметри не збігаються з еталонами! Тому вона весь час намагається ходити зі схиленим обличчям, соромлячись своєї недосконалості. Але лише я бачу, що ця недосконалість — її головний козир. Вона, ця Пат, уся *вміє світитись*! І, ніби соромлячись цього, завжди зіщулюється, вдає з себе найгіршу!

Але це мені на руку. Адже якщо з таким схиленим обличчям вона стоятиме на балу, то я буду спокійна. А якщо ні?

Адже останнім часом вона поводить дивно. І очі в неї через якусь невідому хворобу весь час сяють, аж боляче дивитися.

Хоча про це і мова: Пат, зі своїми неправильними параметрами, завжди чимось відрізнялась від інших. Полізити на дах бальної зали — її ініціатива. Ніхто б до цього не додумався!

Я спостерігаю за нею давно. І знаю, що вона також спостерігає за мною. Знаю, що нас об'єднувало і те, що ми обидві спостерігали за Тур, коли та ще вчилася разом із нами.

А можливо, все інакше: спостерігаючи за Тур, коли наші погляди — захоплені, сповнені любові і захвату — схрещувались на її обличчі, ми і почали спостерігати одна за одною, об'єднані загальним захватом. Тоді я зрозуміла: Пат теж приховує заборонені емоції.

Мої спостереження мали трохи інакшу природу, ніж у Пат: я вчилася бути кращою за Тур, кращою за Пат, кращою

за всіх інших. Дякувати Богу, що Тур була старша, а це означало, що ми з нею не конкуренти.

Тепер, коли Тур немає і що з нею — достеменно не відомо, я всім єством відчуваю, що Пат — єдина, хто може зі мною позмагатися у «бальних перегонах». Хоча вона цього не розуміє.

Вона ж вважає себе негарною!

Вона сама якось сказала, дивлячись в люстерко, що у неї надто довгий ніс, надто великі уста, надто високі вилиці, надто випуклі очі, надто високе чоло і... смішні вуха.

Я не стала сперечатися.

Співчутливо кивнула у відповідь.

І подумала, що вона має рацію: все в ній «надто». Але, дурна, дурна, нехай вона цього ніколи не зрозуміє!

...Пані Вихователька каже, що я мушу першою відвідати її в лазареті — такий порядок: доглядати за хворими колежанками, щоб вони ніколи не залишалися самі. Я якраз приймала сонячні ванни.

Природна засмага мені до лиця, хоча тут вважають, що ми мусимо бути блідими. Але я з цим не згодна! Я хочу бути яскравою, відрізнитися від інших на Літньому балу, який має відбутися зовсім скоро.

Але нічого не вдієш, доводиться одягнутися і йти до лазарету, йти до Пат.

Я тихо заходжу в палату і бачу, що вона лежить, мов мертва: навіть руки схрещені на грудях. Волосся збите і скуйовджене, розкидане на подушці. Простирадло натягнуте аж до підборіддя. Бліда, під очима — синці. Ані руху.

Мені навіть здається, що вона померла. Але я не кваплюся побігти з цим повідомленням до пані Виховательки.

Я обережно сідаю на край стільця, ніби нічого не сталося, відкриваю книжку і поверх сторінок час від часу поглядаю на бездиханне тіло.

Скільки це триває, не знаю.

Страх минає.

В палаті тиша.

Страх переходить у цікавість.

Я низько схиляюсь над її обличчям, намагаюсь вловити дихання, а вловлюю лише дивний запах, якого ніколи не чула: щось схоже на запах від нашого шкільного автомобіля.

Я роздуваю ніздрі, щоби краще збагнути — чи той це запах. А може, так пахнуть небіжчики? Я дивлюсь на неї — обличчя в обличчя, і раптом вона розплющує очі.

Ох!

Мені ніяково.

Я сахаюся.

Вона прискіпливо оглядає мене.

Моя присутність у палаті обтяжує її так само, як і мене.

Вона просить принести їй одяг. Дивне прохання.

— Мій халат зовсім мокрий — я дуже спітніла, — пояснює вона.

Я бачу, що краєчок халата виглядає з-під її подушки, а під ліжком стоять досить брудні капці. Чому вони такі брудні?

Знаючи Пат, я можу передбачити, що її хвороба — ще одна з вигадок, щоб побути на самоті чи ще задля чогось, що мені невідомо. Я мала б розповісти про свої спостереження Виховательці, але не зроблю цього.

Я йду до загального гардеробу і відшукую для неї найгіршу сукню, яку тільки бачу — старомодну, білу, з рукавами-ліхтариками й огидною шляркою на подолі. Беру і туфлі — з тієї ж ретро-серії, з перетинкою і тупими носачами.

Повертаюсь і бачу, що у неї червоні очі і розпухлий ніс. Плакала? Через що?

Питати про таке не варто. Краще — поспостерігати.

Але вона сама починає говорити зі мною і я нашорошую вуха.

Вона питає, чи хотіла б я потрапити «за паркан», чи не боюся я цього, чи буде там так само гарно, як тут?

Ці запитання дратують мене. Здіймають ту хвилю, яку я намагаюся стишити в собі — до пори до часу — хвилю такого ж самого неспокою, який зараз випромінює Пат.

Вона каже, що варто у всьому зізнатися — і про підглядання за балами, і про щоденник Тур.

Мені стає страшно.

Це вони, безтямні, безрідні й благополучні, можуть дозволити собі так розслабитись.

А я мушу дожити до мети.

Вона питає, чи хочу я вийти за паркан. Так, я хочу і вийду. У мене буде все, якщо я правильно побудую свою поведінку — так, як нас вчать. Вона заплющує очі і ніби крізь сон говорить, що єдина, з ким би вона хотіла зустрітись після виходу з ліцею, це я. Їй здається, що лише я зможу зрозуміти її тривоги. Адже давно спостерігає за мною (що я казала!).

— Як, як, як ми будемо жити? — весь час повторює вона, не розплющуючи очей. — Ми знаємо лише, як одягатися, готувати, співати, вишивати, щоб подобатися іншим. А де ми самі? Де, де, де ми самі!!!!

Вона мотає головою, і мені доводиться присісти ближче і тримати її за плечі, щоб вона не звалилася з ліжка. Певно, це якийсь шок.

Я мушу покликати пані Виховательку, але боюся: а раптом Пат бовкне щось зайве, через що всі ми опинимось не

у Флігелі Наречених, а в карцері чи взагалі за межами ліцею. І тому я просто дослухаюсь до її гарячкового шепоту і дедалі дужче чую дивний запах від її вологого волосся — щось з дитинства, коли підгорить молоко на плиті...

Нарешті вона затихає.

Більше не рухається і знову лежить, ніби мертва. За три хвилини мене тут змінить Рів.

Я підводжусь.

Я піднімаю з підлоги її капці.

На подошвах шар засохлої землі з вкарбованими травинками.

Я тягну за травинку, вона відклеюється разом із кавалком засохлої землі, на споді якого приліпився... шматок від сигарети.

Такі шматки, здається, називають недопалками. О! О!

Я кидаю капці на підлогу і швидко виходжу з палати.

Мені треба дочекатися ночі. І тоді я знову прийду до лазарету.

Тільки вже з іншою метою...

Я йду темними коридорами навшпиньках. Мені не вперше бути такою обережною і нечутною, мов тінь. Через сад доходжу до лазарету.

Вікна зяють порожнечею. Я б побоялася перебувати в такому порожньому будинку. Нічний сад — страшний і чорний.

Я сідаю під деревом. Я хочу, щоб нічого не відбулося.

Але — відбувається!

Скрипнула хвіртка, дзеленькнула шибка. Пат у білій сукні вистрибує з вікна і йде до паркану, вкритого живоплотом, і пірнає в зарості. Зникає.

Це так огидно, що мене нудить.

Іти до паркану в мене немає ані сил, ані мужності. Досить того, що я побачила: Пат втікає з ліцею!

Пат зрадила все, на що пішли роки навчання.

Пат — небезпека для всіх нас. Через неї ми всі можемо не потрапити у Флігель Наречених!

Ніхто не стане розбиратися!

...я вже колись проходила цей шлях: перший поверх — наліво, потім — направо, еркер зі втопленими дверима, на яких написано «Дирекція». Ніч. Тиша. Треба добре дослухатись. Але я знаю, що Вихователі ночують на поверх вище, а тут — немає нікого.

Лише скульптури богинь науки і мистецтва стоять обабіч червоної килимової доріжки. Мене все ще нудить.

Я виймаю з волосся шпильку, встромляю її в шпарину, обережно повертаю. Замок не складний, адже нікому не спаде на думку лізти до директорського кабінету. Він прокручується досить легко. Двері відчиняються. Звідти на мене пашить ще більша темнота і задуха непровітреного кабінету.

Тут я брала «Справу Тур», щоб знати, що чекає на мене, якщо схиблю.

Шкодную лише, що не могла приховати свій вчинок від інших. Але де б я читала ту величезну теку? До того ж тепер ми всі пов'язані цією таємницею — і це я добре придумала.

У кабінеті зовсім темно, важкі оксамитові штори щільно припасовані одна до одної. Очі не можуть звикнути до темноти, як і вуха — до нереальної зловісної тиші. Але я все ж таки бачу на чорному квадраті столу телефонні апарати. Я знаю, що один з них — середній — беззворотний, налаштований на один прямий зв'язок.

Варто лише підняти слухавку.

Перед тим, як підняти її, я замислююсь — куди підуть гудки, до якого помешкання, в які краї, в яку кімнату? Чи висить у ній вишивка зі словами нашого Статуту, чи горить свічка перед іконою Божої Матері, а може, на стінах — портрети керівників нашої країни і патріотичний прапор з гербом? Чи купа світлин щасливих сімейних пар?

Гудки линуць кудись у невідомість.

— Я чекала на твою відвертість, Ліл, — каже сонний голос. — Я тобі вдячна, хоча ти порушила правило не заходити до мого кабінету. Але я вибачаю тобі. Ти вчинила добре. Лягай спати і більше ні про що не думай.

...Я лягаю спати.

Поруч зі мною — порожнє ліжко Пат, трохи далі рівно дихають Рів, Озу, Іта і Мія.

Скоро наш перший літній бал, на якому в мене не буде конкуренток.

Розділ восьмий

F 63.9

Цієї ночі я все одно поїхав туди!

Хоча спочатку вирішив, що подивлюсь диски, які переписав у Віри Іванівни, але інстинкт, котрий виробився за дві ночі, покликав мене в дорогу.

Навіть не думав, що за такий короткий період може виникнути бодай щось схоже на звичку. Але чому тут дивуватися, якщо, скажімо, кішка Кицька вже точно і безпомилково кожні три години прямувала до миски, котру я поставив у кухні, а потім стрибала на той стілець, де її гладили і тримали на колінах!

Я вирішив, що прогуляюсь туди в будь-якому випадку і не зроблю жодного дзвінка. Просто посиджу на траві, подихаю повітрям, помилуюсь зірками без жодної думки.

Так воно і сталося — посидів, подихав, подивився, як тануть у небі зірки.

В якусь хвилину прийшла божевільна ідея — прокрастися на територію і спробувати розшукати її. Але я відкинув цю хибну думку, адже боявся зашкодити.

На ранок очі у мене були червоні і сльозилися. Мені навіть здалося, що кривавими сльозами.

Приїхавши додому, одразу звалився і заснув серед розкиданих на підлозі дисків.

Якби не втома від напруги останніх двох днів і ночей, я б нізащо не заснув. Адже навіть уві сні я кудись біг, їхав, з кимось бився, а головне — весь час ніби чув дзеленчання мобільного, по якому отримував СМС, хапав його і бачив чорний екран, пірнав у нього і знову — біг, їхав, бився. І так до безкінечності, аж доки почув, як на мене стрибнула Кицька, сповіщаючи, що настав ранок.

Я заварив собі міцної кави, пив на балконі і ніяк не міг зосередитись, що робити в першу чергу. Можливо, варто подивитися ті диски з камери відеоспостереження.

Але я не уявляв, як зараз засісти за телевізор, якщо в мені дедалі більше наростала тривога і жага діяльності — бігти, їхати, битись з невидимим чи видимим ворогом.

Я більше не міг терпіти, тривога зашкалювала, і я взявся за мобільний. Нехай земля перевернеться, але я набрав номер Пат. Мені б лише почути її голос, і до дідька СМС!

Поки лунали гудки, я намагався скласти першу фразу, з якою звернуся до неї спокійним голосом.

Наприклад, запитаю, чи не хоче вона побачити Кицьку або які у неї плани «на завтра»...

— Слухаю! — пролунав у мобільному чужий дорослий голос.

Ніби хтось вдарив мене прямо в чоло.

— Мені потрібно поговорити з Пат, — тупо сказав я.

— Хто ви і куди телефонуєте? — запитав голос.

— До ЛСД, — ще тупіше промимрив я, упізнавши голос Мадам. — Мені потрібно поговорити з Пат!

— У нас такої немає і ніколи не було, — сухо повідомила слухавка. — Ніколи сюди не телефонуйте!

Слухавка вимкнулась.

І я разом із нею — на кілька довгих хвилин, аж доки Кицька, за своєю звичкою, почала настирливо підіймати своєю пухнастою головою мою обвислу руку, вимагаючи пестоців.

Далі я вже знову діяв, як у своєму безкінечному сні.

Набрав номер Віри Іванівни:

— Мені потрібно знати координати директорки ліцею, де вчилася ваша колишня хазяйка. Можете дізнатися?

Вона замислилась. Я знав, що тепер вона ні в чому не мусть мені відмовити — на надто серйозний гачок я її посадив.

— Я спробую, — нарешті вимовила вона. — Здається, у хазяїна лишилися якісь угоди з адресами. Я пошукаю.

— Пошукайте, — сказав я. — І не кладіть слухавку. Я чекаю.

Почув, як десь там, у котеджі, вона застукала каблуками по мармурових плитах.

Чекав хвилин п'ять чи десять. Нарешті слухавка знову ожила:

— Так, я знайшла угоду з підписами. Директорку звать Ганна Анатоліївна Вадченко.

— Адреса?

— Тут лише адреса ЛСД, — розгублено промовила Віра Іванівна.

Було чутно, як вона шарудить паперами.

— Ага, ось є розписка... — вона знову зашаруділа аркушами. — Особиста розписка на отримання... певної суми. Тут і адреса.

Вона продиктувала вулицю і номер будинку. Я подякував і попрощався. Але вона зупинила мене:

— Хвилиночку! Я благаю вас більше не телефонувати! — пошепки вигукнула вона. — Пан Алекс скоро повертається додому і розмова з вами коштуватиме мені досить дорого...

Я пообіцяв більше не турбувати її і поклав слухавку.

Потім, похапцем збираючись, набрав номер Барса.

— Привіт, старий! В тебе ще є той револьвер-електрошокер? Можеш мені його позичити на пару днів?

— Потрібна допомога? — весело запитав Барс.

— Потрібен револьвер.

— Ну, заходь! — без жодного запитання сказав він.

Дорогою я вивчав адресу і з чималим здивуванням з'ясував, що це — котедж на протилежному боці від тих, де мешкав Алекс і йому подібні. Теж незле!

За годину я вже стояв перед охайним і досить високим білим парканом, за яким виднівся дах двоповерхового будинку в оточенні високих сосен.

За парканом стояла приємна заспокійлива тиша. Співали пташки. Я навіть помітив, як у гілках промайнула руда білка. Ось вам і «чернеча келія», подумав я, побачимо, як живе Мадам — поборниця жіночого щастя.

Я кілька разів обійшов територію по всьому периметру паркану, відшукуючи зручне місце, щоб проникнути досередини. Відшукавши таке, згадав юнацькі заняття паркуром і зрадів, що не всі навички лазіння і стрибання вивітрились з моєї голови, а головне — з пам'яті м'язів.

За мить я вже стояв у цій сосновій тиші, дослухаючись, чи не біжать до мене якісь охоронці з собаками. Але цього не сталося. І я обережно пішов у глиб охайного дворика з газонами і білими доріжками, викладеними шліфованим камінням. У якусь мить подумав, що тут нікого немає. Або що за мною ведеться тихе спостереження. Але ці перестороги виявились марними. Котедж потопав у тиші, спокої і ароматах квітів.

Ховаючись у запахних кущах бузку, я вийшов на подвір'я перед великими скляними дверима і причаївся, роздивляючись довкола.

Прямо перед дверима — викладений мармуром майданчик, посеред нього — басейн.

Бірюзового кольору вода була сповнена золотавих відблисків, що різали очі.

На краю басейну лежав білий пухнастий халат, валялась пачка цигарок, стояв бокал і відкоркована пляшка шампанського.

Почувся міцний сплеск, і на поверхню води випірнула голова в гумовому капелюшку. Голосно видихнувши і вдихнувши, голова знову занурилась під воду. Я витягнув шию і побачив, як велика чорна тінь плавно рухається в бірюзовій глибині. Під водою тінь нагадала мені Мінні...

Я терпляче дочекався, поки Мадам добре напірнається. Але випити шампанське їй сьогодні не судилося!

Коли черговий раз її задоволена пика з'явилась на поверхні, ми опинилися віч-на-віч. Я навмисно низько присів над

парапетом так, щоб вона могла добре побачити наставлений на неї револьвер.

Мадам захапала повітря червоним ротом (дивно, які ніні помади, подумки посміхнувся я, не змиваються навіть у воді!) і завмерла, дивлячись у чорний отвір дула.

— Чудовий ранок, — сказав я. — Пора снідати. Круасани з джемом. Чи ви теж надаєте перевагу манній кашці?

Вона трималася за край басейну, її руки і все тіло дрібно тремтіли.

— Не вбивайте, — нарешті змогла вимовити вона. — Я віддам вам гроші...

— Я не грабіжник, — сказав я і жестом показав, що вона може вилізти.

Мадам недбало підтягнулася на руках, перевалилася через край басейну і лишилася лежати на животі, наче справді була тюленихою.

— Що ви хочете? — хрипко запитала вона.

Я вирішив не розтягувати задоволення.

— Я хочу знати все, що відбувається за стінами закладу, яким ви керуєте.

— У нас чудовий заклад, — сказала вона, — найкращий у світі. Ми маємо дипломи, ліцензію, подяки від високопосадових осіб...

Вона сіла і заморгала на мене своїми маленькими, потопяючими в складках обвислої шкіри, очима.

— Якщо ви — незадоволений чоловік, то я залюбки допоможу вам. Ми поміняємо вашу дружину на іншу!

— Ви помиляєтесь, я не ваш клієнт, — сказав я.

— Тоді хто? Що вам потрібно?

— По-перше, я хочу знати, що відбувається з вашими вихованками. Що ви робите, аби вони перетворювались на... —

я замислився, шукаючи влучного порівняння і додав: —
...на м'ясо для олігархів?

— Це неправда! — пискнула Мадам. — Ви нічого не знаєте! Ми робимо велику справу.

Я посміхнувся і красномовно змахнув револьвером.

— Я не потребую лекцій на гендерні теми. Вам повторити запитання чи варто закінчити розмову?

Вона зіщулилась, підібгавши під себе трикутні опасисті ніжки, затрусила головою.

— Отже, як повернути вашим випускницям те, що ви у них віднімаєте? Розум. Честь. Гідність.

— Що ви таке кажете?! — тремтячими вустами вимовила Мадам, не відводячи погляд від револьвера. — Все це ми лише примножуємо! І це... Це незворотні процеси... Хімія...

— А з цього місця попрошу повільніше! — суворо наказав я.

— Дозвольте мені запалити? — жалібним голосом промовила вона, показуючи очима на пачку сигарет, що лежали на бортику басейну.

Я криво посміхнувся і підштовхнув до неї пачку ногою.

Вона вийняла з неї запальничку, дістала сигарету, запалила.

— Бачили б вас зараз ваші учениці... — хрипло промовив я. — Шкодую, що не взяв камеру. Хіба що варто зняти вас на мобільний телефон...

Вона перелякано зиркнула на мене:

— Благаю, не треба. Я розповім все. Не псуйте мою репутацію, юначе...

— Не думаю, що вона у вас збережеться надалі, — похитав головою я. — Зараз ваше головне завдання — зберегти собі життя, а не репутацію. Отже, про які процеси ви говорите?

Вона зробила кілька конвульсивних затяжок.

— Це досить довго розповідати...

— А я нікуди не поспішаю, — запевнив я її. — Отже...

— Отже... З давніх-давен наш заклад був чимось на кшталт монастиря чи навіть інституту благородних панянок. У радянські часи дівчат виховували методами напрацьованими за тисячоліття з поправкою на нові вимоги...

— Ага, ставили на коліна на гречку і морили голодом! Проїхали! — увірвав я. — Що відбувається тепер?

— Тепер виховний процес ускладнився. Ми відмовились від механічних засобів впливу на психіку учениць і перейшли до наукових, що базуються на останніх досягненнях генетики та хімії.

Мене пройняло електричним струмом: невже колібрі, тобто Пат, — усього лише генетично змодельована істота без жодної звивини в мозку?

— Якщо ви зараз же все не поясните, присягаюсь — вистрілю! — втрачаючи терпіння, вигукнув я.

Мадам здригнулася всім своїм великим і вологим тілом і продовжувала говорити:

— Дівчатка потрапляють до нашого закладу добровільно. Це честь для них і їхніх батьків. Але ми негласно ведемо досить сувору селекцію: всі вихованки мусять бути гарними, розумово розвиненими і мати творчі здібності. Ми перевіряємо їх на IQ, просимо поспівати, потанцювати, скласти віршика, намалювати картинку, розв'язати задачку, проводимо ще купу складних тестів. А також складаємо на комп'ютері їх майбутній портрет у дорослому віці.

Розповідаючи, вона трохи заспокоїлась і поглянула на мене майже з гордістю:

— До нас потрапляє найдобріший людський матеріал! Якщо коротко: серед наших курсанток є потенційні лауре-

атки будь-яких світових премій у будь-яких галузях науки чи мистецтва!

— І ви робите з них тупе м'ясо, ретриверів... — від люті я ледь зубами не скреготів.

— Що? Кого? — не зрозуміла вона.

— Проїхали! Далі! — скомандував я.

Мадам ображено повела плечем і продовжувала говорити:

— Але все це їм не потрібно, тому що всі здібності сконцентровані лише на одному: бути гарною дружиною для свого майбутнього чоловіка. Тим вони щасливі. І не потребують нічого іншого. Хіба це не чудова доля для жінки?

— Демагогія! Чому вони покійно виходять заміж за першого-ліпшого? Одне слово, брехні — і я стріляю без попередження.

— Ми... Ми... Ми почали використовувати вірус, котрий вселяє в них вічну любов!

— Брешете! Хіба такий вірус існує?! — я зробив загрозливий рух пальцем на курку.

Вона це помітила і заговорила скоромовкою:

— Існує! Це вірус F 63.9! Він ще називається вірусом ревнощів або неподільної любові. Використовувати його в таких закладах, як наш, — мій винахід! Я захистила на цьому дисертацію. Маю науковий ступінь... Не стріляйте!!!

Я розгублено опустив револьвер, знаючи, що тікати їй немає куди.

— В чому суть вашого винаходу?.. — запитав я.

Вона обережно потягла зі стільця білий пухнастий халат, накинула його на плечі і, бачачи, що я реаую на її рухи досить спокійно, навкарачки перемістилася з підлоги на стілець.

— Вірус F 63.9 — мікроскопічна частка, що складається з білків і нуклеїнових кислот і здатна інфікувати клітини будь-якого живого організму, — продовжила Мадам. — Його вдалось відшукати за допомогою піддослідних мишей. Оскільки у них майже таке ж ДНК, як і у людей, дію цього вірусу було вивчено саме на них.

— Яким чином?

— До самиці підсаджували самця, відокремлюючи парочку від іншої зграї. Через деякий час самця забирали і передавали іншій партнерці. Потім зграю з'єднували і той sameць залишався зі своєю останньою парою або шукав нову. У результаті перша миша вмирала, страждаючи від ревнощів і неподільної любові. Перед смертю у неї виявляли всі хворобливі симптоми — перепади тиску, втрату апетиту, підвищення чи зниження температури тіла, депресію, слабкість.

Від цієї лекція я відчув легку нудоту в шлунку.

— Який стосунок має цей вірус до ваших ліцеїсток? — запитав я, відчуючи, як гірка слина заливає мій рот.

— Найбезпосередніший! Кожна випускниця напередодні свого першого балу отримує цей вірус через їжу, напій чи укол. Разом з ним в неї назавжди вселяється страх, що базується на ревнощах та жахливій можливості втратити свого партнера. Таким чином, кожна з наречених, окрім доброго виховання і навичок бути вірною і відданою подругою, ще й підкріплює свою відданість на біологічному рівні.

— Чи не краще було б в такому випадку використовувати «формулу любові», — посміхнувся я. — Всякі там... ендорфіни...

— Формула любові, юначе, то романтичні вигадки, її ще ніхто не вивів! А вірус дійсно існує, ми розмножуємо його

в лабораторії, в мишатнику. Любов — не панацея для утримання одного об'єкта біля іншого!

— Ось як? А що ж тоді панацея?

Вона зловісно розсміялася:

— Страх! Страх — ось що тримає людину в шлюбі. Страх бути покинутою, зрадженою, самотньою, непотрібною, зрештою — голодною, змушує наших випускниць повністю віддаватися служінню чоловікові. Страх підкріплюється Вдячністю і всіма чеснотами, які вкладені в постулати нашого Статуту. Виконуючи велику жіночу місію, наші випускниці завжди почуваються щасливими. У будь-яких умовах...

Після паузи, яку я не уривав, вона додала:

— Ми робили багато експериментів і довели, що це дійсно так. Вони щасливі і вдячні навіть тоді, коли опиняються в африканських племенах чи супроводжують чоловіків на війні. І — жодного нарікання чи розлучення. Показова статистика! Суцільне щастя. Родини майбутнього...

Я подивився на її котедж і ділянку довкола нього, зроблену в кращих традиціях ландшафтного дизайну, басейн із фонтаном посередині, високий білий паркан...

Вона впіймала мій погляд, зрозуміла його і виклично махнувши рукою в бік котеджу і саду, сказала:

— Все це я заробила власною працею!

Я не відповів. Згадав лише, що Пат говорила, що їхня «пані Директорка» мешкає в гуртожитку для вихователів...

— Друга частина нашої розмови, — немов у театрі оголосив я і знову звів на неї дуло револьвера. — Від чого померла Таміла Рожко?

— Вона покінчила життя самогубством! — вигукнула Мадам.

— Є ще версії? — сухо запитав я.

— Вона зрадила чоловіка, збожеволіла і вкоротила собі віку за власним бажанням! — повторила вона.

— І Алекс Струтівський знову став вашим «почесним клієнтом»... — додав я.

— Це вас не обходить... — буркнула вона.

— Побачимо, — сказав я і перейшов до головнішого, про що говорити було найважче: — Що ви зробили з Пат? І, до речі, як її справжнє ім'я?

Її погляд став гострим, очі свердлили мене майже так само, як тоді, коли я стояв перед столом у її кабінеті. Зізнаюсь, це була неприємна хвилина, уникнути якої я міг лише пострілом. Але я цього не зробив.

— Здається, я вас упізнала, — нарешті промовила вона. — Ви з оркестру?

— Це вас не обходить, — повторив я її слова. — Продовжуємо бесіду.

Я сів в крісло навпроти, не зводячи з неї револьвера.

— Нагадайте, як вас звати? — після паузи запитала вона.

Я назвався повним іменем, і вона криво посміхнулась:

— Ваші батьки — романтики?

— Мої батьки померли, — сказав я і додав: — Так, вони були романтиками.

— Звісно... Стріти здебільшого — романтики... — задумливо промимрила вона. — Це їхня найбільша біда. Я вивчаю ці процеси...

— Мені це не цікаво. Отже?..

— Її звуть Поліною.

— Що ви з нею зробили?

— Пат була одним з найкращих екземплярів.

— Була??

— Звісно — «була», адже зараз для неї все змінилося. Вона перебуває на виховному режимі.

Я згадав про «виховні режими», про які розповідала бабуся Таміли...

Дуже закортіло заїхати їй в пику. Але я ніколи не піднімаю руки на жінок, навіть на таких огидних, як ця Мадам. Я заскреготів зубами.

— І що з нею буде? — запитав якомога стриманіше.

— Далі ми діятимемо за законами нашого закладу! Пат отримає подвійний вірус F 63.9 раніше за інших і, швидше за все, покине наш заклад. Адже вона, не без вашої, юначе, допомоги, створила прецедент, який у нас суворо карається. Вона буде занесена до ганебної книги. Ми показово засудимо її на загальних зборах. Занесемо її дані в комп'ютер на майбутнє, аби, не дай Боже, не взяти колись до нашого закладу її дитину. Приблизно так. Нічого страшного. Нічого з того, щоби ви зараз ось так катували мене.

Вона схлипнула.

Але очі її залишалися сухими, а погляд — гострим.

— Це все, — додала вона. — Ми ж не в середньовіччі живемо...

— Стривайте... Отже, ви введете їй подвійний вірус і виставите за поріг... А це означає... — Я міркував уголос і боявся почути підтвердження своїм міркуванням. — Це означає, що вона піде за першим-ліпшим, кого зустрине на дорозі.

— То вже нас не стосується, — знизала плечима Мадам. — Вона вийде і робитиме, що хоче. Такі приклади за час існування ліцею, на жаль, бували. Але то не наші проблеми.

У мене пересохло в горлі від думки, яку мені ще належало добре обміркувати, а поки я запитав захриплим від хвилювання голосом:

— А чи багато таких вигнанок, інфікованих вірусом, вештається світом?

Вона помітила моє хвилювання і розсміялася переможним сміхом:

— Браво. Нарешті слухне запитання.

Порухом револьвера я дав їй зрозуміти, що зовсім не налаштований веселитись, і вона посерйознішала:

— Хіба ви самі не здогадуєтесь, скільки їх? Тоді — роздивіться краще довкола, юначе... — її голос став жорстким, знущальним. — Їх багато. Більше того, вони, ці нещасні, розповсюджують вірус на інших, як миші в мишатнику! Добровільно інфікуються методом ланцюгової реакції. Докази? Погляньте хоча б на ті мильні серіали, що показують по телебаченню, на шоу і розважальні заходи, на журнальчики з порадами, на все, що відбувається довкола! На дівчат у клубах, на жінок у фітнес-центрах, на всю цю публіку, що ходить на розважальні «камеді-клаби» і шоу. Всі їхні проблеми — нижче пупа! Кохання-зітхання, любов-морков! Попит диктує пропозицію! Уважно придивіться до родин, розгляньте своїх сусідів, послухайте розмови в транспорті чи сварки, що линуть з балконів, почитайте листи, що пишуть до редакцій дівчата і жіночки! Їхні мрії — багатий чоловік, їхня турбота — як знайти і завоювати такого, їхня мета — достаток: гарно їсти, модно і дорого одягатися, їздити по закордонах. Біда лише в тому, що рівень їхньої культури і освіти не відповідає цим високим запитам! Казка про Попелюшку, що вийшла заміж за принца, — маячня. В житті все інакше. Ніколи багатій не обере провінціалку з брудом під нігтями! Кожному овочу — свій фрукт. І цей фрукт має бути якісним.

Вона перевела подих.

Я мовчав.

Вона продовжувала:

— До речі, це ми, наш ліцей, постачає дівчат для усіляких реаліті-шоу на зразок «Я буду дружиною мільйонера!». А всі думають, що це — медсестри з периферій, бухгалтерки чи студентки юридичних факультетів. Ха! Лише наші курсантки — з прекрасним вихованням, красою, навичками — мають зиск за свої вміння у вигляді матеріального забезпечення! Це вони будують собі мармурові колони в вітальнях, виписують з Австралії килими зі шкіри зебри чи поні.

— Але ж вони відверто дурні... — промимрив я, згадуючи, як одного разу, клацаючи пультом, натрапив на подібну передачу.

— Для таких, як ви! — парирувала Мадам. — А для наших клієнтів — саме те! І вони зовсім не дурні, юначе! Просто вони вміють все, що потрібно для того, аби бути дружиною мільйонерів. А тим багато не треба, у них немає часу думати про вибір. Про них дбаємо ми, наш ліцей. А відступниці, як ваша Пат, все життя борсаються в дискомфорті і не можуть нічого змінити. Ганчірки. Людський непотріб, змарнована краса. І ви, ви, чоловіки, саме так і ставитесь до них. Як споживачі. Але зі свого боку — нічого не можете їм запропонувати. Нічого гідного їхньої краси і виховання. Замокнене коло...

— Неправда... — тихо вимовив я.

— Правда.

Пауза...

Вона навіть відважилась налити собі шампанське і можливо випила його до денця.

Я думав про сказане, згадуючи прохання свого товариша Барса, котрий мріяв мати «ретривера», що служитиме йому такому, яким він є. Невже в цьому є сенс?

— Ви вважаєте мене чи не ворогом, — вже набагато спокійніше продовжувала Мадам, — ви помиляєтесь. Дуже помиляєтесь. Колись і я вважала, що у стосунках все має бути інакше: вибір за бажанням, робота — за покликанням, діти — від кохання, шлях — разом. Аж доки... Зрештою, це вас не обходить! — увірвала свою тираду вона і додала, наливаючи собі другий келих: — Ми даруємо їм можливість абсолютного щастя. А відбракований матеріал — не наша турбота.

Я опустив револьвер.

Сум і розпач душили мене.

— Чи можна якось отримати той, як ви кажете, «відбракований матеріал»? — запитав її.

— Пат? Навіщо?

— Це вас не стосується, — відказав я.

— Звісно, юначе, мені байдуже, що відбувається з відщепенками, — кивнула вона, звівши свої червоні губи в презирливу рурочку. — Але зрозумійте, ви зробите і собі, і дівчині ведмежу послугу. Адже через кілька років ви самі виженете її, змучившись питанням, чи реальне її ставлення до вас, чи це лише навички ЛСД. Такими запитаннями не мучаться тільки наші клієнти — свідомі люди нової формації...

— ...один з яких поправляє нині свою вивихнуту щелепу в лікарні, — пробурмотів я, зачувши про людей «нової формації».

— Перепрошую? — не зрозуміла вона.

— Нічого, це я так, — заспокоїв я. — Отже, коли я зможу забрати Поліну?

— Тільки після карантину і загальних зборів, — відказала вона, відчуваючи, що виграла. — Коли це все відбудеться, напевне не можу сказати. І дуже вас прошу: не наполя-

гайте і не думайте незаконно порушувати кордони нашого закладу! Інакше нам доведеться викликати правоохоронців, вас заарештують і ваша Пат дістанеться іншому. Коли вона пройде всі процедури, я вам зателефоную! Заберете її — і розійдемося з миром. Власне, що я пропоную зробити і зараз. Я нікому не скажу про ваш візит. І ви зі свого боку постарайтесь, щоб він залишився нашою таємницею.

Вона чудово вміла уловлювати настрої інших. Мій войовничий дух зник. Я сидів перед нею, мов учень, думаючи про долю Пат.

— Ще одне запитання, — попросив я.

Вона розкутим жестом людини, що нарешті стала господарем свого положення, запалила чергову сигарету і нетерпляче кивнула.

— Як знешкодити цей вірус?

Вона зареготала, показуючи мені не тільки вміст всього свого широкого рота з бездоганними порцеляновими зубами, але й гортанний язичок в глибині горла.

— Для цього треба знешкодити півсвіту!

Я підвівся.

Рушив стежкою з білого гравію до виходу. Гравій скреготів під моїми підошвами, ніби я йшов по кістках.

А можливо, я дійсно трощив ніжні кістяки своїх сподівань...

Здається, Мадам ще кілька секунд сміялася мені вслід. Дзеленькнуло скло, зашипіла рідина. Я обернувся. Мадам налила собі ще один келишок брюту.

Мені закортіло сказати щось важливе. Але жодне слово, навіть брутальне, не могло висловити всієї глибини мого розпачу. Побачивши, що я обернувся, Мадам підвела вгору руку з келихом шампанського і кивнула мені.

Я якомога лагідніше посміхнувся їй у відповідь, подумки промовляючи слово, яке полюбляють вживати будівельники, коли на їхню ногу падає цеглина.

* * *

Я їздив до Мадам своїм ходом, щоб не схарапудити мешканців елітного селища ревом свого «харлея». І тому повертався через все місто громадським транспортом.

Мої вуха перетворилися на локатори, і в них, хоч як це прикро, лилися потоки монологів чи діалогів тих, кого Мадам назвала «інфікованими методом ланцюгової реакції». Раніше я б ніколи про таке не думав і не помічав, а тепер увесь людський театр розгорнув переді мною свої обтріпані шатра. В кожному розгорталася своя драма чи комедія. І, дослухаючись до імпровізованих інтермедій, я зіщулювався від простоти і глупства цього народного театру, згоряв від сорому за це глупство і простоту, намагався відшукати аргументи на захист цих жалюгідних вистав. І взагалі на захист — і не менше! — існування людства в тому вигляді, який воно мало ось тут, в окремо взятому транспортному засобі марки «Богдан».

— Друзі називають мене персиком, — доволі голосно муркотів у вухо дівчини здоровенний пупс у бейсболці.

— Як романтично, — сказала вона.

— Чи були у тебе стосунки? — руба запитав він.

— Були. Три роки. Але тепер я вільна.

— Ти готова взяти гармонію на себе?

Я відвернувся і відключив слух. Мені стало нудно і сумно від всього, що бачив і чув. Все було тупим, простецьким, житейським, позбавленим подиву, свіжості, запрограмованим на безпросвітну буденність і, зрештою, логічний кінець.

А чи не є такої самої логіки в усьому нашому нинішньому існуванні? Чи не заслуговуємо всі ми на те, що маємо?

На цих людей «нової формації» з двома звивинами в мозку, але «при грошах». На таких дівчат і жінок, тіла і розум яких просякнуті жагою багатства. На правителів із викривленими обличчями, немов вони щойно вийшли з дзеркал кімнати сміху. Так, на жаль, *більшість* заслуговує на це. І нікуди від цього не подітися. Погано і прикро лише те, що вона, ця невибаглива *більшість*, тягне за собою — в прірву невігластва і побутовщини інших. Адже це вона, ця *більшість*, диктує попит і отримує на нього спокусливі пропозиції. І ніяк не нажереться тупим маскультом, від якого в мозку випрямляється єдина більш-менш закручена звивина.

В одному Мадам мала рацію: жебрацький світ такої більшості не створений для її підопічних. У ньому вони гинуть, як екзотичні метелики-одноденки. Але від чого ж у такому разі загинула Таміла-Тур?!

Я повернувся додому розбитим і знесиленим. Відштовхнув ногою кішку Кицьку, її радість і пестоці здалися мені неприродними і штучними. Потім одразу засоромився свого вчинку, ніби за мною спостерігали очі Пат. Власне, у мене не було жодних зобов'язань перед цими двома дуже схожими істотами. Я нагодував Кицьку і довго дивився, як вона п'є з блюдечка молоко. «Через кілька років ви самі виженете її, втомившись запитувати себе, чи це її реальне ставлення до вас, а чи лише навички...» — пролунав у мені голос Мадам.

Я струсонув головою так, щоб ці думки злетіли з мене, як листя з осіннього дерева.

Не хотів думати. Не міг. Адже багато зі сказаного нею було схоже на правду.

Треба переключитись на інші справи.

Я позбирав розкидані на підлозі диски і вставив перший у плеєр телевізора.

* * *

...Шумить дощ. Передпокій. Довгий коридор з червоним килимом веде кудись вглиб — до тьмяного квадратика світла. У м'якій напівтемряві зблискують золотом кінчики штучних свічок у позолочених канделябрах. Порожнеча і тиша великого будинку.

Здалеку чутно, як дрібно дзеленчить ложка в скляниці. Звук наближається. Схоже на «прибуття потяга» — звук посилюється і з квадратика світла рушає тінь.

Нічого не розібрати. Світло падає на чашку з ложкою в чийсь руці. Ложка вицокує свій танець. Майнула чорнокоса голова в ракурсі «зверху-донизу». Цокіт стишується за дверима однієї з кімнат...

...Але тривожним тремоло відгукується на моїх багатострунних нервах...

Виявляється, це не дощ. Це в глибині кімнат шумить ввімкнутий телевізор. Коридор так само поглинутий темрявою.

Нічого цікавого.

Картини на стінах. Знову майнула жіноча тінь і зникла в квадратіку світла на протилежному боці коридору. Друга жіноча тінь (здається, Віри Іванівни) пройшла тим же маршрутом. У руках — сервірована таця.

Дві години нічого цікавого...

Нехай собі крутиться. Я тупо клацаю пультом — перемикаю на телевізійний канал.

Там виникає пика якогось доповідача. Йдеться про економіку. Він з огидою, мов черв'яків, виштовхує з рота слова — ламана мова, неправильні наголоси й артикуляція, ніби виступає прибулець з країни Мумба-Юмба: «Ми досягли неабіяких успіхів... Негаразді подолані... Сісьматиські ми робімо свою справу краще за наших попередників...»

Кицька нервово муркоче. Я знову клацаю пультом, перемикаючись на новий диск.

...Кухня. Бачу (хоч і знову у викривленому варіанті «згори — вниз») свого недавнього знайомого Алекса. Він кладе на стіл великого живого товстолобика. Риба б'є хвостом. Нарешті бачу жінку, точніше Тамілу. І неприємне відчуття обдає мене жаром, адже я знаю, що нині вона — мертва.

— Хочу рибки, — лагідно каже Алекс.

Жінка (навіть в такому ракурсі вона здається мені порцеляною статуеткою) нерішуче тисне пальцем в рибу (майже так само, як і Пат торкалася шматка біфштекса), риба б'ється об стіл. Жінка скрикує. Алекс сміється:

— Давай, давай чисть її!

— Але ж вона жива... — каже жінка.

— Ну то вбий її, — каже Алекс, подаючи ніж. — Відріж її голову і чисть! Хіба вас цього не вчили?

Жінка крутить головою, закриває обличчя руками, задкує в куток.

— Давай, давай, вбий! — сміється Алекс...

Жінка тихо сповзає на підлогу по стіні.

Алекс кидає ніж на стіл, гукає:

— Віро Іванівно!!! — і нервово вибігає з кухні.

Шипіння. Кухня. Віра Іванівна ріже голову товстолобику. Її руки вкриваються риб'ячою кров'ю. Скрик із кутка.

Віра Іванівна:

— О, Тамілочко, я вас не помітила... Вам погано? Це лише риба...

Коридор. Дві тіні в коридорі. Алекс, Віра Іванівна.

— Вона непритомна, пане Алексє. Перенесіть її до спальні. Я викличу «швидку»?

Алекс:

— Нехай лежить. Отямиться — буде смажити рибу... Більше вона ні на що не годна.

— Як скажете...

Ну таке собі... Трохи противно. Але іншого я і не очікував...

Поміняв диск. Налив пива. Собі і Кицьці.

...Кімната. Ракурс — зверху.

Алекс простягає Тамілі коробку, перев'язану пурпуровою стрічкою. Жінка дістає звідти щось схоже на пеньюар.

Таміла:

— Дякую. Дуже гарно.

Алекс:

— Не подобається?

— Дуже подобається.

— Я ж бачу: не подобається.

— Ну що ви — подобається...

— Я ж бачу — ні.

— Подобається...

— Я все бачу!

— Дуже...

Алекс забирає з її рук річ, рве на шматки...

І — ось тут (я відставив склянку з пивом!) — з усього розмаху б'є її ногою в стегно.

Таміла летить в інший куток спальні. Важко підводиться. На її обличчі — посмішка Джоконди...

Починає розстеляти постіль...

Система вирубається...

Я риюсь в дисках, забувши, який з них був останнім. Вставляю будь-який. Клацаю пультом. Беру Кицьку на руки — вона зараз потрібна мені, як ніколи. Ми разом дивимось на екран.

Знову темрява коридору.

Я сахаюсь: прямо на мене впливає бліде обличчя Таміли, вона дивиться прямо в камеру, на мене. Точніше — аж всередину мене, такі у неї очі!

Таміла шепоче прямо у вічко камери: «Забери мене звідси... Забери мене...»

Ніби звертається до мене. Я перекидаю пиво на Кицьку.

Зала. Та сама, де мені пропонували манну кашку. За столом — Алекс. Навпроти — вона, Таміла. Згадую слова Пат: «Вона була найкращою з нас...» Вона дійсно неймовірно гарна, але страшенно худа, вії затіняють ледь не півщоки.

— Вісім чорних карток, — каже Алекс.

— Вчора ви казали — шість... — шепоче Таміла.

— Хіба? — посміхається Алекс. — А чи можу я помилятися?

— Не можете...

— Так отож.

Він набирає кашу в ложку і, мов школяр на уроці, відтягнувши її, мов з рогатки вціляє кашею в чоло дівчині.

Вона витирає кашу з обличчя і волосся.

І... посміхається.

Посмішка драгує його, він — через стіл — б'є її в обличчя...

Я риюсь, риюсь в дисках, розкидаю їх, відшукую останній...

Я вже здогадуюсь, що перед тим, як переглянути його, вижену Кицьку до ванної — видовище буде не для кошенят...

* * *

...«Босу» я дзвоню пізно увечері, коли ми з Кицькою вже добряче накачалися пивом.

— Що у тебе з голосом? — одразу питає він. — Морозивом об'ївся?

— Так, — кажу я. — Дуже об'ївся. По самі вуха...

— Що сталося? — тривожно питає він.

— Хочеш скинути Струтівських? — кажу я.

— Факти?

О, як я люблю людей діла — «бос» все відчуває з напівінтонації.

— Факти у мене на диску.

— Ти геній. Що там?

— Вбивство... — втомлено кажу я.

— Жартуєш?

Я мовчу.

— Це дійсно подарунок... — каже він.

— Чорт забирай! — кричу я в слухавку. — Якщо вбивство може бути подарунком, тоді я валю звідси! Ви що, всі там подуріли?!!

Слухавка мовчить. Кашляє.

— Вибач... — каже він. — Вибач, ми дійсно всі подуріли. Хто кого вбив?

— Алекс Струтівський вбив свою дружину.

Я знаю, що він знову хоче порадіти за таку «чудову звістку» напередодні виборів, але він стримується, лише просить зустрічі. Але я не хочу його бачити. Кажу, що завтра вранці залишу «докази» в його офісі на прохідній.

Я знаю, що далі справа рушиться швидко і без мого втручання.

Мавр зробив свою справу. З мавра досить.

Досить.

Досить...

Розділ дев'ятий *Не-щоденник. Поліна*

...Ця маленька і приємна на дотик машинка лежить у мене під щокою.

Нас обіцяли навчити користуватися мобільними телефонами перед першим балом. Але я вже навчилась!

Я знаю, що, коли мені буде погано, наберу чотирнадцять літер алфавіту, що складається в речення: «Як-там-мо-я-Киць-ка?»

Таким чином я навчуся піклуватись про когось іншого.
Когось іншого, крім себе.

Уже зовсім скоро настане ранок, і мені треба поспати.
Машинка тепла від мого тепла. Або просто — тепла.

Я думаю і дивлюсь, як сходять з неба зірки за вікном.

Ніхто ніколи не розмовляв зі мною...

Ніхто ніколи не торкався мене...

Ніхто ніколи не питав у мене ні про що...

Ніхто ніколи не розповідав мені казки,

не тримав на колінах,

не витирав з обличчя сліз,

не годував з ложечки...

ЧОМУ?

Адже який гріх в тому, що Форнарїна так ніжно тримає
на руках своє немовля?

А Мікеланджело так ніжно малює їх — на віки вічні?

Який гріх у тому, що я прихистила Кицьку?

Хіба комусь від того стало гірше?

Я так хочу поділитися з кимось своїми новими відчуттями.
Щоб їх могли пізнати інші — Рів, Озу, Ліл, Іта, Мія.
Пані Директорка. Пані Вчительки.

Сказати, що любити — не так страшно і не так... грішно.
А чому б і ні?

Адже в будь-якій науці існують свої помилки, свої неточності.
Певно, пані Директорці це теж було б цікаво послухати!

Про доньку пекаря Форнарїну, з якої писав Матір Божу Мікеланджело. Про Венеру — богиню кохання, яка — о, це така новина для мене! — оголена перед усім тисячолітнім світом і не соромиться того! А у нас в коридорі вона стоїть точнісінько така, як в тому альбомі з репродукціями, тільки в сукні.

Я б сказала всім (як казав ВІН), що в красі немає сорому. Я б перерила всі книжки в нашій бібліотеці і вклеїла б туди всі видерті сторінки, щоб точно знати, що сталося з Анною Кареніною чи мадам Боварі.

Я б сказала на «літсуді», що книжки мсьє Флобера і містера Голсуорсі мають не по двадцять, а по сто двадцять, а може, й набагато більше сторінок.

Хіба це так погано — знати більше?

Розуміти, що світ великий і по ньому можна їхати довше, ніж півгодини?!

Але найбільше, про що я хочу сказати, так це про музику. Добре, що нам не забороняють слухати її, адже в ній немає бентежних слів. А я б сказала, що вони там — є!

Більше того, в ній є все: слова, картини, запахи. У ній є цілий шлях.

У ній є історія того, хто грає...

Ох, якби я могла розповісти зараз про себе — без слів, одним лише подихом!

Дивно лише те, що вона, та музика, криється всередині металу чи дерева і потребує стільки душі і зусиль, щоб виїняти її звідти!

Якщо ВІН думає, що нічого не розповів мені про себе — ВІН помиляється, адже це зробив його саксофон.

Я майже впевнена, що чула його розповідь і можу повторити слово до слова!

«Відтепер і назавжди ти ніколи не відчуватимеш холоду, голоду, зневіри і насмішок.

Ти знайдеш свою амфору, свій срібний щит і їхнє місце в звивинах простору. Корона знайде свою голову, посох — свою руку, очі — свою ціль, ягня — свої ясла, фарби — своє полотно, ступні — свою дорогу, рани — свій бинт... У небесному човні

по місячному озеру у спалахах заграв попливеш вічною осінню... У південному містечку серед розпеченої черепиці чекатиме на тебе віслючок, навантажений прянощами, і ти знайдеш свій притулок серед барвистих рушників, глиняних свищиків, на сторінках книг, в полумиску з трояндовою водою, під полотняною сферою прибережних кав'ярень, на дні порцелянної філіжанки... У небі, в морі і на суші... У камені, де у відбиток археоптерикса можна залити віск, а можна — свинець... У череві золотої риби засвітишся тисячною ікринкою... Тонким смичком переплинеш водяні кола самотності...»

Ось як би я переклала ту мелодію!

Ось яким я б побачила цей шлях, по якому хотіла піти далі...

Можливо, після мого першого балу він і буде саме таким. Але тепер мене гриз сумнів: чи зможе той, хто оберє мене, піти зі мною? Чи ВІН дійсно має рацію і я не мушу йти з «першим-ліпшим»?

А як же наші правила?

Наш Статут?

Я не помітила, як палату лазарету залило гостре світло і врізалось в мої розпухлі від недосипання очі.

Скоро сюди хтось прийде. Хтось із відвідувачів, аби прояснити милосердя. Господи, нехай це буде Ліл!

Нехай це буде Ліл!

Тепер, після свого другого нічного візиту до «забороненої зони», я не боялася прояву емоцій. Я завжди любила мовчунку Ліл за її особливість і чому мушу приховувати це?

Несподівано я подумала, що любила й інших. Тільки не знала про це до сьогоднішнього дня.

Вогняну зеленооку Рів, зерняток Іту та Мію, зворушливих у своєму бажанні приховати дружбу, хворобливу квіточку

Озу. Протягом цих років, коли ми росли і дорослішали, вони, саме вони були моєю єдиною родиною. Невже скоро ми розлучимось і ніколи, ніколи не запитаємо одна в одної: «Ну, як тобі? Що болить? Про що ти думаєш і... чим я можу тобі допомогти?»

Нас ніколи не вчили вимовляти ці слова. І всі ми думали, що це — беззаперечно. Але це не так. І скоро я доведу це всім. Першій — Ліл!

Коли двері палати прочинилися, я вже всією шкірою відчувала: так, це вона! Ніби вона, Ліл, так само відчувала мої заклики.

Я зіскочила з ліжка, навіть не подумавши, що не встигла скинути сукню, змінивши її на нічну сорочку, кинулася до неї і міцно обняла.

Це були мої перші «людські» обійми після того, як я обнімала Кицьку. Це було так приємно, ніби в мене одразу ж потужним потоком перелилося тепло і світло.

Пальці мої ожили і спалахнули, я погладила її по обличчі і здушеним голосом вимовила: «Ліл...»

Вона сахнулась.

Аж до стіни відлетіла.

Втислася в неї і дивилась на мене широко розкритими очима, мов бачила перед собою тигра.

— Що з тобою, Пат? — нарешті вимовила вона. — Що з тобою? Ти збожеволіла?

Я засміялась. Певно, я дійсно виглядала несповна розуму.

Я взяла її за руку так міцно, що вона не могла пручатися і всадовила поруч із собою на ліжку.

Шкода, що я так і не поспала хоч трохи, адже думки мої плутались, а уста були такі сухі, що ледь ворушилились. Але я, не випускаючи її рук зі своїх, говорила і говорила. Про те,

що давно-давно хочу дружити з нею, що ми не мусимо загубитися, що світ — прекрасний і великий, що Венера — оголена, а мадам де Реналь не винна, що... що *звукоутворюючим елементом у саксофоні є тростина, котру ще називають «язичок» і що його діапазон складається з трьох регістрів і покриває дві з половиною октави...*

Що у мене є секрет — і цей секрет називається кішка Кицька. І — це: я показую Ліл маленький телефончик.

Я ледь воруху губами. Відчуваю, що Ліл турботливо і обережно вкладає мене назад, у ліжко, накриває ковдрою, шепоче: «Тобі треба поспати, Пат...»

Як мені приємно відчувати, що нарешті хтось піклується про мене. Обличчя Ліл розпливається перед моїми очима.

Я більше не можу і не хочу боротися зі сном. Я надто втопилась.

Як приємно засинати. І відчувати, що засинаєш.

Глибоким, спокійним, медовим сном...

* * *

Скільки я спала? День? Два? Тиждень?

За вікном — дощ. І не зрозуміло, який час доби — вечір чи ранок?

Така тиша довкола. Лише чутно, як барабанить по підвіконню дощ. Я так люблю цей звук. Люблю засинати під нього.

Але знову поринути в сон не вдається. До палати входить пані Вчителька. У неї суворе обличчя, і мій намір сказати їй пару добрих слів випаровується, як і бажання поспати.

— Пат, — каже пані Вчителька. — Йди-но за мною. Тебе кличе пані Директорка.

— А хіба вона вже вийшла з відпустки? — питаю я.

— Вийшла заради тебе. Ти ж у нас хвора. От вона і вийшла. Зможеш іти?

Мене огортає хвиля справжньої вдячності: це ж треба — пані Директорка приїхала сюди заради мене.

Мені трохи ніяково вилізати з-під ковдри, адже на мені та ж сама сукня, досить зім'ята і шарпетки — досить брудні. Але пані Вчителька ніби не помічає цього, не промовляє жодного слова докору за таке неподобство, і мене знову огортає хвиля вдячності.

Пані Вчителька веде мене з лазарету крізь сад, до головної будівлі.

І я дивуюсь тому, що все бачу якось по-новому, ніби зблизька розглядаю картину — одну з тих, котрі бачила в тих ЙОГО альбомах з репродукціями: кожна травинка вимальована окремо, сливи вкриті сріблястим пилком, яблука світяться зсередини, а з бічних алей і від галявини з басейном чуються дитячі голоси і тріпотіння їхніх крил.

— Як гарно... — кажу я, глибоко вдихаючи аромат саду.

Пані Вчителька не відповідає, веде мене вперед.

Крізь загальну залу, по сходах, по килимах, повз одягнуті скульптури різних грецьких богів, до дверей кабінету.

Вона прочиняє двері і питає:

— Дозволите?

Потім пропускає мене вперед і одразу зачиняє за мною двері.

Кабінет просторий і затемнений оксамитовими шторами. Кроків за двадцять від мене — не менше! — стоїть довгий стіл. За ним сидить пані Директорка.

Я роблю кніксен. Говорити першою належить їй.

— Доброго дня, Пат, — каже пані Директорка. — Кажуть, ти дуже захворіла...

Я опускаю очі долу.

— Що у тебе болить? — турботливо питає пані Директорка. — Де саме?

Я притискаю руку до грудей з правого боку.

— Серце зліва, Пат, — каже пані Директорка.

Я перекладаю руку на лівий бік і червонію.

— Що з твоїм волоссям, Пат? — питає вона.

— Хіба можна ходити в такій зім'ятій сукні, Пат? — питає вона.

— Чим від тебе пахне? — питає вона.

І супить брови. Тепер її погляд не здається мені лагідним, він поволі крижаніє. І від того миттю всередині мене все холодне і застигає, мов віск у холодній воді.

— Кажі мені правду, Пат! — наказує вона і... і кладе на стіл мій — точніше ЙОГО — мобільний телефон. — Це ми знайшли у тебе, Пат, поки ти спала! Кажі мені правду.

Я мовчу.

Я не можу брехати, але й сказати правду теж не можу.

Пані Директорка стукає пальцями по столу, вибиває барабанний дріб, мов той дощ по підвіконню. Нарешті вона каже найстрашніше:

— Я все знаю, Пат. Ти порушила наші закони, Пат. І ти чудово знаєш, що має бути далі.

Вона натискає кнопку на столі, і до кабінету входять пані Вчительки. Їх двоє.

— Зараз тебе поведуть в очищувальний карцер, — каже пані Директорка. — Там ти подумаєш про свої вчинки і підготуєш промову для загальних зборів. Потім, на жаль, ми розпрощаємось з тобою, Пат.

Мої ноги підкошуються, і пані Вчительки міцно підхоплюють мене під руки.

І я чую, як на столі дзеленчить мій телефончик! Він виграє чудову сонячну мелодію.

Вчительки міцно стискають, крутять мої руки.

— Виведіть її, — говорить їм пані Директорка, натискаючи на кнопку відповіді, і каже в неї: — Ви помилилися. У нас ніколи такої дівчини не було! — і відвертається до вікна.

* * *

Це кімната в глибокому підвалі, без вікон.

Тут є залізне ліжко з тонкою вовняною ковдрою, унітаз і один стілець. Над головою ледь жевріє кругленька лампочка, вбудована в стелю, вона нестерпно блимає кожні дві-три секунди. І від цього починають боліти очі, прямо на чоло вилізають.

За мурованими стінами чується якесь шурхотіння. На стільці стоїть трилітровий слоїк з солоними огірками. Нам нечасто давали солоні огірки — лише свіжі, з грядок чи теплиць.

І тому я одразу схрумала аж п'ять штук! Якщо мені доведеться тут померти, то перед тим я встигну з'їсти їх усі.

Раніше я думала, що «очищувальний карцер» (нас не раз лякали можливістю опинитися в ньому!) — це щось на зразок лікарні: там чисто і світло, і весь час в душі є тепла вода, щоб помитися і тим очиститись. Думала, що туди приходить священик і веде задушевні бесіди, лунає музика. Думала, що там є вікна...

Тут немає годинника, і тому я не знаю, скільки минуло часу. Взагалі-то я не люблю дивитись на годинник, мені зда-

ється, що він з'їдає години, хвилини і миті, що належать моєму життю.

Але нині мені стає страшно від того, що я не знаю, скільки я тут і скільки ще мушу тут пробути. За якийсь період часу, що проминув, я спала тричі. Але сон — це теж з царини моїх жахів: він теж краде в людей добру частку життя.

До того ж я могла спати і годину, і вісім чи просто забуватися на якихось п'ятнадцять хвилин. Можна рахувати по огірках: скажімо, нас годували тричі на день. Якщо я одразу з'їла огірки, а потім почуття голоду виникло не так скоро — минуло півдня. Якщо настане ніч, то я взагалі не відчуватиму голоду довгий час. А може, хтось зайде сюди, занесе воду і їжу. І тоді я розпитаю, котра година і що буде далі.

...Але ніхто не заходить.

Очі болять від блимання зіпсованої лампочки.

І дуже холодно.

Ковдра не рятує — вона волога і коротка. Огірки теж не рятують від голоду. Навпаки — тепер мене мучить спрага. Я п'ю розсіл, але від того спрага лише посилюється. Язик розпухає в роті.

Думки плутаються. По периметру кімнати бігає щось сіре. Я так думаю, що це миші. Або у мене мерехтить в очах. Або мерехтить всередині заплющених очей, адже я весь час намагаюсь опустити повіки, щоб захиститись від блимання.

Пані Директорка сказала, що тут я мушу очиститись і підготуватися до загальних осудних зборів. Але я не знаю, що маю робити, щоб очиститись і щоб підготуватись.

Пити хочеться все нестерпніше.

І я не можу думати ні про що, крім склянки води.

Цікаво, скільки часу людина може прожити без води?

День чи два?

І чи одразу помирає чи спочатку божеволіє? Ловить мишей і п'є їхню кров? Облизує холодні мури і вологу підлогу? Роздирає свої судини?

...Що це — марення чи правда?

Бачу перед собою красиву чорнокосу дівчину в німбі світла, вона тримає в руках невелику срібну тацю. На таці стоїть склянка з водою.

Я тягну руку, але не можу дотягнутися. Чарівна дівчина дивиться на мене з жахом і не робить ані кроку вперед. І я знову заплющую очі: це мара.

Але бажання знову побачити склянку з водою змушує мене підвести товстелезні важкі повіки. І знову переді мною вимальовується прекрасна дівчина з тацею в руках. За її спиною сяє світло. Таке, що мені знову хочеться заплющити очі.

Але я борюся, борюся з усіх сил. Сідаю на ліжку, тру очі, змушую їх дивитися.

Дівчина не зникає.

Більше того, я поволі починаю впізнавати її.

Ліл!

Це вона стоїть переді мною зі склянкою води.

— Попий, Пат, — тихо каже Ліл. — Пані Директорка сказала, що тобі треба випити це до денця.

Вона простягає до мене руки з тацею.

І я бачу її очі...

Вони блимають, мов та лампочка, в них світиться нетерпіння. Бачу, що їй конче необхідно, щоб я випила. Погляд у неї гострий, вії чорні-чорні і пухнасті, очі — мов павучки в оточенні цих пухнастих і довгих вій. Ловлять мене, приманюють срібною тацею.

— Ліл... — кажу я, ледь ворущаючи губами. — Ліл, це ти забрала мій телефон...

Чорні очі округлюються, наливаються жахом.

Ліл трясє головою і підступає до мене.

— Випий, — каже вона. — Пий негайно!

За її спиною крізь прочинені двері ллється і сяє світло. Можливо, воно й не сяє, адже там лише довгий коридор, але це світло вказує мені шлях. І перша сходинка на цьому шляху — нічого не брати з рук того, в кому сумніваєшся! Це не записано в нашому Статуті, ніхто не вчив нас такого, але якась свіжа і несподівана сила здійсмається в мені, мов хвиля.

Нічого не бери з рук того, в кому сумніваєшся!

Ліл дивиться на мене своїми очима-павучками і, певно, бачить щось таке, від чого її рот відкривається у німому здивуванні. Я посміхаюсь, і мої спрагли пересушені вуста пирскають кров'ю. Я знаю, що зроблю наступної миті!

Світло за спиною Ліл вабить мене.

Я щосили підбиваю тацю зі склянкою. Вона летить в обличчя Ліл, вода заливає її розкритий рот, сліпить очі. Я вискакую в коридор і міцно зачиняю за собою важкі двері, накидаю на них залізний гачок і біжу, біжу коридором. Тільки б швидше дістатися до шпарини в живоплоті.

З мене досить. Досить.

Досить...

Епілоги
Алекс Струтівський

На галявині, в густому нестриженому газоні, вовтузяться діти.

Жінка похилого віку, сидючи в шезлонзі біля висохлого чи просто порожнього басейну, намагається перелічити їх, ворущачи губами: «Один... два... А де Даня? Ага, ось він... Три... Настя? Куди вона поділась...»

Вона квокче вже хвилин десять. Перерахувавши дітей, вона занурюється у своє плетиво. І знову підводить очі до малечі: виконує доручення батьків. Вона давно знає кожен куток цієї галявини, цього саду і цього великого будинку на березі ріки.

Дітлахи стрибають перед її очима і в очах, мов м'ячі.

І лише один не завдає їй клопоту.

Це хлопчик, що сидить у візку з великими колесами по обох боках. Він жадібним поглядом спостерігає за забавками розбишак. Все його тіло — рухоме, але некоординоване, тягнеться туди. Рухи, не керовані мозком, здаються безладними і безпомічними.

Цей хлопчик хворий. І жінка з тривогою спостерігає за ним. У її погляді — така сама погано прихована заздрість до його здорових ровесників.

Перед галявиною — стежка, що веде до пляжу, за нею — великий дім. З кожного боку якого — по двоє дверей. Це окремі входи до помешкання. Очевидно, будинок було перестроєвано з метою зробити кілька окремих помешкань.

Двері різні — металеві, дубові, із вставками матового скла. Біля кожного входу лежить щось «своє», що теж свідчить про різномастість мешканців — іграшки, відра, колеса від авто, знаряддя праці.

Половина двору завішана мотузками, на яких сушиться білизна — теж різнобарвна, мов на ярмарку.

З дверей, єдині з яких не виглядають «припасованими», а швидше за все, є «центрального входу», виходить жінка, кидає погляд на галявину.

— Мамо, — каже вона. — Ну, чого ти так хвилюєшся, у них є батьки!

Молода жінка підходить до візка. Хлопчик радісно повертає голову, а разом із нею вивертається все його тіло, злітають догори тоненькі руки і ноги. Жінка заспокоює малого, підправляє кінцівки, мене в руці його покручені пальчики. Вона нахиляється і подає старій жінці клубок, що скотився з її колін.

— Щось сталося? — прискіпливо заглядає їй в очі стара.

— Так, — каже молодша і витягає з кишені зібганий лист, схожий на довідку. — Ось надіслали з колонії...

Старша жінка дістає окуляри, довго заправляє дужки за вуха, читає довідку, ворушачи губами.

— Ну ось, — каже вона, знімаючи окуляри. — Тепер нема чого хвилюватися, що пустили сюди квартирантів. Тепер ніхто у вас не відніме вашу власність.

— Нашу. Нашу власність, — поправляє її жінка.

— Тут написано, що за фактом смерті... буде проведено розслідування.

— Не сміши.

— А що смішного я сказала? Певно, його вбили якісь злодії. Він же знаєш який... гоноровий... Був.

— Які злодії, мамо? У нього була окрема камера з телевізором. Свої все й підлаштували. Свої чи чужі. Але не злодії. І — не випадково. Забагато знав. Я впевнена.

— Ну, царство небесне... — зітхає стара і обводить поглядом дім, галявину, сад. — Без нього не бачити нам всього цього. Добре, що все так владналося.

Вони мовчки дивляться на хлопчика.

У них попереду купа часу, щоб поставити його на ноги. Вони вірять, що це можливо, були б гроші. А гроші у них тепер є...

Відсотки з бізнесу, квартирна платня, нерухомість, цінні папери.

— Добре, що ви встигли одружитися, — зітхає Віра Іванівна. — Добре, що він визнав спадкоємця. Якби не сів — нічого б цього не сталося.

— Так, — підтверджує Олена і додає уїдливо: — Мрії збуваються.

Вона бере візок за рійки і котить до будинку: прийшов масажист.

Віра Іванівна дивиться їм услід. Мрії збуваються, подумки повторює вона останні слова доньки.

Мрії збуваються...

Леонора

Він називався Валерій Геннадійович. Тепер він для неї просто Валера, або Валера-холера. Або «чума», як каже її матуся.

Через цю чуму вона вже втретє вагітна! А куди народжувати ще одного нахлібника у двокімнатну клітку? Хіба що собі на голову, каже мати! Певно, так і буде.

Вона не виправдала її сподівань і тепер мусить терпіти.

Часом вона думає, як це сталося, чому? І не може знайти відповіді. Відповідь у неї одна — її звать «Валера-холера», її перше кохання і її неймовірний подив, через який очі у неї

завжди трішки вирячені, мов у гумової ляльки. Так само, як і тоді, коли вона вперше побачила його в лицейській стайні.

З одного боку, вона, Леонора, не любить згадувати той день. З другого — це був єдиний день, в який вона водночас почувалася нещасно-щасливою. Більше таких яскравих днів вона не мала. І навряд чи матиме.

Спочатку вона була нещасна. Кілька годин просиділа в напівтемній кімнаті карцеру, розмазуючи по обличчі сльози і ковтаючи воду із напіврозбитої склянки, яку принесла тій навіженій Пат.

Поки її визволили пані Директорка та три пані Вчительки, проминуло багато-багато часу. Здається, ціла вічність...

Вони увійшли, мружачи очі і не одразу упізнали її.

— Ліл? Це ти, Ліл?! — вигукнула пані Директорка, хапаючись за серце. — А де Пат?

Пані Вчительки заквоктали, як збентежені посеред ночі курки.

Її витягли, ретельно допитали і махнули рукою, зайняті пошуками підступної втіачки.

А вона пішла блукати алеями і садом, рюмсаючи і не розбираючи шляху.

У голові спочатку трохи паморочилось.

А потім, мов крізь туман, вона побачила пістряву зелену саду, а за ним — стайні і стайні, де відбувалися уроки зоології й природознавства.

Від них пахло чимось дуже непристойним для її тонкого нюху.

Ох, повернутися б назад...

Але вона увійшла у відчинені двері стайні і побачила лискучі крупі шести коней, на яких їх вчили верхової їзди. І подумала, що зовсім скоро у неї буде їх набагато більше, всі —

білі або сірі, «в яблуко». І всі належатимуть тільки їй. Їй одній.

А ще у неї буде цілий окремий гардероб з різним одягом для їзди верхи — червоного, білого з чорним, синього і пурпурового кольору. З оксамиту і шовку. Штани — оксамитові, сорочки — шовкові, з широкими рукавами та вузькими довгими манжетами. І високі чоботи з лайкової шкіри.

Вона страшенно злякалася, коли з однієї загорожі вийшла велика тінь. Тінь тримала в руці граблі з насадженим на зубці гноєм упереміж із вологим сіном. Це від неї і цих граблів ішов той запах, на який вона пішла, мов заворожена.

Тінь залякла перед нею, так само, як і вона залякла перед тінню.

— Ти що тут робиш, мухо? — промовила тінь чоловічим голосом.

Вона мусила тікати, бігти, мчати, наживати п'ятами наввипередки із власними ногами!

Але вона цього не зробила!

Смужка світла впала на обличчя тині — і вона перестала бути тінню.

Це і був Валерій Геннадійович, конюх, що працював тут з шостої до восьмої, прибираючи сміття і гній. О, яка блискавка пронизала її мозок!

...Потім вона почала ходити сюди часто. Щодня.

Спочатку він проганяв її, мов нав'язливу муху. І так і називав «мухою» через її смоляне волосся і великі очі, котрі одразу ж вилізли на лоба і стали трішки виряченими від подиву. Потім — звик. І вона могла сидіти в стайнях ціле літо, спостерігаючи, як він чистить гній, навалюючи його у візок красивими, сильними рухами довгих рук із великими, мов сковорідки, долонями.

Потім цими ж долонями він обмацував її всю — з ніг до голови і крутив у руках, мов ляльку, підсміюючись з її мереживної білизни, запаху шкіри, що, за його словами, «відгонила тістечком», з густого волосся, що здавалося йому «зовсім кінським».

— У тебе є маєток? — питала вона.

І він кивав:

— Є, є! Великий маєток!

— І авто?

— Авжеж! Багато-багато авто! — казав він.

— А яхта? Скільки яхт?

— Тисячі, мільйони білих яхт! — регочучи, казав він.

Отже, все було так, як вона хотіла...

— Ти принц?

— Звісно, принціше не бува...

— Ти навмисно працюєш тут, аби бути ближче до мене?

— Еге ж...

— Як романтично! Коли ми поїдемо до нашого маєтку?

— Коли рак свисне...

— Так кажуть у твоїй країні?

— Еге ж...

І вона вже не чекала Першого балу.

Власне, його й не відбулося. Адже наприкінці літа до ліцею вламався загін людей у камуфляжі, купа журналістів із камерами. І пронеслися жахливі звістки, що Тур таки дійсно загинула від рук свого чоловіка — красеня Алекса. А згодом чутки поширилися і перетворилися на факти: п'ятдесят випускниць зі ста п'ятдесяти щорічно гинуть від рук своїх власників. І щорічно ці власники поновлюють своє членство у клубі ЛСД, обираючи собі нову жертву. ЛСД терміново закрили «на карантин», почалися перевірки, статті в газетах,

розслідування на телебаченні і просто розслідування, в результаті яких увесь педагогічний склад ліцею було розпущено, а майно конфісковано. Навіть ящики з парфумами, взуттям та новою, ще з ярличками, білизною.

Леонора добре пам'ятала, як на ранок після закриття ЛСД шляхом, що вів «невідомо куди», йшли її колежанки, що лишилися напризволяще.

Вони йшли великою сірою юрмою, хто в чому був, не відриваючи очей від бруківки.

І ніхто не зустрічав їх, не розбирав по домівках. Навіть молодших.

І Леонора розуміла, що їй поталанило більше, ніж іншим. Так, як вона мріяла.

Вона стояла біля стайні, де Валера-холера збирав візок у дорогу до їхнього маєтку, і дивилася услід своїм однокашникам, відшуковуючи в юрмі Іту, Рів, Мію та Озу.

Але вони вже повністю злилися з печальною сірою масою, що сунула з брами замку, мов тісто з діжки.

А Леонора почувалася щасливою. Дуже щасливою. Сьогодні увечері вона переступить поріг свого маєтку і замовить на ніч філіжанку гарячого шоколаду!

Мрії збуваються...

Пані директорка

— Помилка в тому, що наші заклади — закриті. Це неправильно. Адже ми живемо в демократичних суспільствах, а все те, що стосується розвитку суспільства має бути відкритим, прозорим і зрозумілим. Тоді не виникне сумних непорозумінь і драгливих суперечностей. Нині немає жодної потреби в секретності таких закладів, адже суспільство дозріло до розуміння необхідності таких установ. Більше того,

ми мусимо зробити все, аби наші ідеї та ідеї наших попередників вийшли з-за стін закритих закладів і активно просувалися в життя методами активної пропаганди.

Вона зробила значущу паузу, перевела подих і поглянула на останні два абзаци промови, написаної англійською. До закінчення доповіді у неї лишалось три хвилини. Але вона чудово вкладеться і в дві! Вона кинула погляд за скляну стіну зали засідань і знову пораділа тому краєвиду, який ось вже кілька місяців милував її очі: широкі хвилі океану, пальми, білий пісок і охайні вілли в запашних тропічних джунглях.

Конференція на Ланкгаві тривала три дні, але вона вже добре освоїлась на цьому острові і, здається, прийняла остаточне рішення: вона лишається тут надовго. Трохи непокоїть клімат — завжди рівний, з температурою тридцять градусів, яка тут підтримується якимись вищими силами, мов у тераріумі. Але до цього можна звикнути. Це краще, ніж Лондон, куди вона емігрувала, навіть не дуже й обираючи нове місце проживання. Тоді, після скандалу, котрий здійнявся у пресі, їй треба було просто втекти.

— Отже, — продовжила говорити вона, майже не заглядаючи в папірець. — Досвід показує: прозорість і зрозумілість цілей дасть більший результат, ніж середньовічна утаємниченість, цей атавізм минулого. Проект виходу на широку арену нашої діяльності, аби не затримувати вашу увагу, шановні пані та панове, я з повагою передаю до центрального керівництва. Сподіваюсь, що після розгляду моїх пропозицій і внесення необхідних коректив, вони будуть оприлюднені та піддані широкому обговоренню для подальшого застосування в наших організаціях по всьому світу.

Вона закрила стулки теки, обтягнутої червоною шкірою, і з шанобливим уклоном простягнула голову. Зійшла зі сцени під тривалі оплески, якими тут зазвичай зустрічали і проводжали представників країн третього світу: у них завжди були цікаві, сміливі й несподівані пропозиції.

Її доповідь була останньою.

Президент і всі члени президії зарухалися на своїх місцях, голова оголосив невеличку перерву перед початком бенкету.

Зал одностайно підвівся і барвистою вервечкою потягнувся до чотирьох виходів.

Хтось ніжно вхопив її за лікоть якраз у ту мить, коли вона вже стояла в дверях.

— Енн, ви так швидко втікаєте, що в мене почалася задишка, — почувла вона голос Президента.

Його очі приязно посміхалися до неї.

— Семе, дорогий, хіба від вас втечеш? — посміхнулася вона у відповідь. — Я просто страшенно хочу пити!

— Чудово. Я теж, — сказав він. — Але запрошую вас випити не в холі. Там не дадуть поспілкуватися...

Вона кивнула, поправляючи на стегнах складки білої спідниці — чи не занадто вона пом'ялась? Чи має вона привабливий і солідний вигляд для приватного аперитиву з самим Президентом асоціації ЛСД?

Все ще тримаючи її під лікоть, він пішов крізь юрбу, що оточила фуршетні столи з напоями і, попутно киваючи всім, завів у бічні дверцята маленької вітальні.

Тут стояв сервірований напоями і фруктами скляний столик, котрий тримали на своїх спинах три кованих з металу (швидше за все, олова, символу цієї країни) слони і два глибокі крісла у формі цунамі.

Він налив дві склянки шампанського.

— Ви чудово виглядаєте, Енн, — сказав він з посмішкою, простягаючи їй келих. — Майже як двадцять років тому. Хіба що соком налилися...

— О, хіба ви пам'ятаєте, як я виглядала двадцять років тому? — зраділа вона.

— Звісно, я пам'ятаю всіх своїх найкращих працівників. Особливо з таких екзотичних і складних країн, як ваша. І ви, наскільки пам'ятаю, завжди подавали цікаві пропозиції.

— Дякую. Дякую... — зашарілася вона і підвела келих. Дзеленькнув кришталь. Вони випили і сіли.

— Я уважно розгляну ваші пропозиції, — сказав він. — Але цікавість ятрить мене вже зараз. Адже, наскільки мені відомо, вашу філію ЛСД ліквідовано. Інший на вашому місці склав би руки...

Вона сумно опустила очі долу, збираючись з думками.

— Це правда, — вимовила вона. — І я доповідала, через що це сталося...

— Так, так, — підхопив він. — Я пам'ятаю: передвиборний скандал з убивством однієї з вихованок...

Вона кивнула і її пересмикнуло, ніби вона знову брала участь у спостереженні, як люди в камуфляжі троцять лабораторію і викидають на вулицю клітки з мишами під нестерпний лемент її переляканих підопічних.

— А що новенького ви придумали цього разу? — посміхнувся він, наблизившись до неї так, що вона почула легкий запах жасмину від його охайної білої борідки.

— Все просто, — сказала вона, — ми дозріли до повної відкритості нашої програми.

— Можете пояснити до початку бенкету? — Він глянув на годинник і посміхнувся. — Переварюватиму інформацію разом із гусячою печінкою!

— Питання досить делікатне, і боюся, воно здасться вам дещо... грубим. На перший погляд.

— Годі почніть з другого погляду! — засміявся він.

Вона розсміялась у відповідь.

— Замість того, аби фінансувати наші навчальні заклади і витратитися на багаторічне утримання учениць та вчительського складу, — почала говорити вона, — ми і наші потенційні клієнти можуть вкладати гроші в... світові телепроекти, які виконуватимуть ту саму функцію що й ми, тільки набагато ефективніше.

Він зі здивуванням підняв брови:

— Тобто?

Вона зітхнула:

— Певно, коротко не зможу...

— Зможете, — сказав він. — Отже?

— Розумієте, Семе, ми всі стоїмо на вістрі бритви, і вона ріже нам ступні. «Нам» — це в глобальному розумінні: нам всім — людству. Це непевне і неприємне становище. Але воно вигідне тим, кому потрібно, аби суспільство зробило правильний крок — у потрібний бік. І для цього, як ніколи, склався гарний час: на лезі довго не встоїш! Варто лише трішки, буквально кінчиком пальця чи навіть подихом, підштовхнути до потрібного кроку. І вибір буде зроблено мимоволі, але з повним відчуттям, що ти зробив його цілком самостійно! Адже подих у спину — не постріл!

Він зареготав так, що пролив шампанське на свої білі штани, закашлявся, витираючи очі хусткою, замахав на неї руками, зробив ще купу кумедних і приязних рухів.

— Розумниця! Націлилися на моє місце, Енні?!

— Боже збав! — розсміялася у відповідь вона. — Я не вирішую світових проблем.

— Продовжуйте! — відкашлявшись та відсміявшись, попросив він. — Яким чином це стосується нашої організації?

— Ми, залучаючи кращих спеціалістів світової теле- і кіноіндустрії, вигадуємо і знімаємо телепрограми, які виконуватимуть ту ж місію, що й ЛСД! До речі, вони вже існують — як розвага, як видовище, як суспільні подразники. Але мета їхня — мізерна: заробити на рекламі і глупстві людському. Ми ж поставимо це на ідеологічні рейки. Ненав'язливо, як... як подих. І щороку випускниць буде не сто п'ятдесят, а мільйони, тисячі мільйонів, яких, вже готовенькими, ми селекціонуємо, класифікуємо і розподілимо між нашими клієнтами. Конфіденційно. Без всіх тих балів, знайомств і складання угод з подальшою відповідальністю. Це минулий день! Нашою справою буде лише тестування і розподіл вже готового біоматеріалу! А всю виховну частину справи виконають за нас телебачення, соціальні мережі та інші засоби масових комунікацій. Відпаде необхідність такої кількості людей.

Вона махнула рукою на двері, за якими нечутно гув вулик учасників конференції.

— Всі міркування і детальні розробки викладено в тій червоній теці, — втомлено додала вона.

— Я подивлюся її першою, — сказав він і посміхнувся: — Я й сам давно думаю про те, що світ більше не потребує штучного насадження глупства, він і сам почав досить активно виробляти і розповсюджувати його! А нам варто розвиватися в інших напрямках, охоплюючи більше царин: політику, мистецтво, літературу.

Він помітив, як вона здригнулась, а щоки вкрилися нервовими червоними плямами.

— Не шарійтесь, Ганно, — посміхнувся він, називаючи її тим іменем, з яким вона приїхала сюди, — я давно вже на-

зиваю речі своїми іменами. Світ тримається на більшості. За великим рахунком, ця більшість, м'яко кажучи... не здатна мислити самостійно. І саме вона допомагає сильним світу цього заробляти гроші на своєму ж невігластві, глупстві, темноті. Я далекий від ідей про рівність. Я вважаю, що на глі темряви сонце світить яскравіше. І це сонце має світити людям освіченим і заможним.

— Ви не жартуєте, Семе? — з надією запитала вона. — Ви від початку знали, чим все закінчиться, влаштуовуючи мережу ЛСД?

Він засміявся і пролив шампанське на білу краватку.

— Це відпрацьований проект. Навіть ви в своїй країні дійшли цієї думки.

— Ну... — знизала плечима вона. — Якби не обставини, то...

— До речі, а що з вами сталося? Ваш заклад був одним з найуспішніших.

Вона покашляла, даючи собі можливість трохи подумати над відповіддю.

— Ми не встежили за однією відступницею. Через те пережили зовнішнє втручання якраз напередодні зміни влади. Випускниці вдалося втекти, а наступного дня нас атакували загони народних дружин та журналістів. І — понеслося. Я нічого не могла вдіяти, адже... Адже під дулом револьвера сама розкрила таємницю вірусу одному пройдисвіту.

— Певно, не обійшлося без кохання? — посміхнувся він.

— Не знаю. Не впевнена. Думаю, не обійшлося без політики.

— О, моя дорога, все в світі пов'язане із великими почуттями або з їх відсутністю. І те, й інше — небезпечно. Але і те, й інше грає нам на руку. Ваша відступниця була інфікована?

— На жаль, ні, — похитала головою вона. — То був гарний екземпляр, і якби вона інфікувалась, ми б, незважаючи на наше розформування, нині побачили б її в перших лавах феміністичних рухів. Вона б добре сублімувала свою енергію! Вже тоді б, повірте, їхні заходи були б набагато цікавішими, ніж роздягання на публіці. То була досить пристрасна дівчинка. За відсутністю чоловіка, якого ми не встигли підсунути, вона б пішла далі, ніж служіння комусь одному.

Вона замислилась і на кілька секунд поринула в ту неприємну мить, коли люди в уніформах трошили її лабораторію. Він вловив її настрій, поклав свою долоню на її і заспокоїливо поплескав по ній.

— Нічого, люба, не засмучуйтеся тимчасовою поразкою. Ви на правильному шляху. Люди давно відвикли думати. Маю на увазі: відвикли думати довго й об'ємно. Відвикли аналізувати. Вони, мов примати, здатні сприймати картинку, рух, запах, звук, але не довго, не більш ніж п'ятнадцять хвилин, до того ж в одній безвимірній площині.

— Тобто? — Вона скинула брови і розширеними очима дивилася на свого колишнього наставника, відчуваючи, що і зараз їхні думки збігаються. Тільки він, як і завжди, робить це струнко, чітко і навіть — поетично.

— Ну це як слухати рингтон на мобільці, в котрому лунає музика Моцарта! — пояснив він. — От більшість і слухає Моцарта у кількахвилинному рінгтоні — і лишається цілком задоволеною. Адже не потребує більшого. Вся симфонія — то вже занадто. Над нею ж треба думати! А що менше загальна маса буде думати, що більше втрачатиме навички аналізу, то легше надаватиметься керуванню! І краще обслуговуватиме потреби еліти.

— Але це... Це не зовсім...

— ...коректно? — посміхнувся він й іронічно додав: — Це ви хотіли сказати?

— Так, — кивнула вона. — Не зовсім чесно.

— Це — чесно! — посерйознішав він. — Чесно, тому що нині немає подвійної моралі, як це було раніше, і всі набутки людства стали більш-менш доступними. Чесно, тому що нині кожен робить свій вибір: загнати в мобілку шмат музики великих композиторів чи піти і послухати її у виконанні симфонічного оркестру! Ніхто не заборонить тобі зробити те й інше! Ось у чому секрет. Прочитати Біблію в коміксах чи в оригіналі. Чи зовсім не читати її. Побачити Клімта в галереї — чи на кавовій філіжанці. Кожному своє. І наше завдання полегшити цей вибір для тих, кому важко визначитись. І ми це робитимемо чесно: через різного роду телешоу! Будемо одружувати і розлучати, виховувати, народжувати, революціонувати, смішити, шокувати, роздавати мільйони — і все це привселюдно! Щоби ніхто не міг запідозрити нас у всесвітній змові проти цих простих смертних! Це буде їхній вибір. А ми... — Він примружився, згадуючи її слова. — А ми лише легенько дмухнемо їм у потилицю.

— Щоб ошукати остаточно і безповоротно! — розсміялася вона, жартома погрожуючи йому пальчиком. — Геніально, Семе!

— Фі, люба... Слово «ошукати» — не з мого лексикону.

— І не з мого також. Пробачте! — скромно опустила вона очі.

Якусь мить вони сиділи, як двоє школяриків, чемно склавши руки на колінах, аж доки вона помітила в його очах зблиск сміху.

І вона зареготали — весело, щиро, поплескуючи одне одного по коліні та плечі.

— Що ж, ходімо вечеряти, Енн, — сказав він, подаючи їй руку. — Я радий був погостити з вами.

Вони вийшли до зали, де біля столиків купчилися колеги.

Вона влилася в знайоме середовище і відчула себе спокійною.

За широким склом океан котив хвилі і був безмежним. І вона остаточно вирішила залишитись тут. Світ малий, подумала вона, ним можна керувати з будь-якої точки, головне — мати ідею. І тоді...

...мрії збуваються.

ЧАСТИНА ДРУГА

Розділ перший

Ланцелот

— Чорт! — вилаявся Барс, вкотре встромляючи картку в отвір дверей готельного номера.

— Переверни!

— Вже сто разів перевертав, — огризнувся він. — Ось тобі і п'ять зірок, блін! Доведеться спускатися на реєпшн, міняти карту. Ти почекаєш?

— Ні, — сказав я. — Піду спати.

— А по чарці?

— Та дідько з чаркою! Я втомився.

Знав, що те «по чарці» може затягнутися до ранку. А на ранок я маю бути свіжим, мов травнева троянда.

— Ну як знаєш, — ображено засопів Барс. — На добраніч, малята!

Він пішов довгим коридором до ліфта.

Я ступив ще з десяток кроків до свого номера. Моя картка спрацювала бездоганно.

Я вставив її в термінал, і номер засвітився по всіх кутках приємним тьмяним світлом.

Одразу ж з-під широченного ліжка до мене випірнула Кицька.

Вона давно звикла мандрувати, але завжди — ось вже скільки років! — зберігала незалежний і ображений вигляд, коли я повертався до неї після виступів.

Важкими кроками поважної людини, котра знає собі ціну, вона наблизилась до мене і підвела голову — мовляв, «ну, як все пройшло?».

— Все ок, — сказав я, — завтра вранці піду укладати контракт.

«Куди ще нас занесе?» — незадоволено нявкнула вона.

— Кілька виступів з Бреговичем. Спочатку Португалія, потім — Париж... Як складеться.

«А коли — додому?» — дряпнула вона мене за штанину.

— Скоро, стара, скоро. Обіцяю, — винувато пробурмотів я, скидаючи піджак, — але сама розумієш — з Бреговичем граєш не щодня. Доведеться тобі потерпіти.

Я погладив її, і на руці залишилась шерсть. Завтра куплю їй вітаміни і проколю з тиждень, вирішив я.

— А тепер — спати.

Кицька слухняно залізла до свого плетеного кошика, який я завжди возив із собою.

Я погасив усі лампочки, крім бра у формі мушлі, що висіла над ліжком — і в широкому, майже на всю стіну, вікні засвітилося інше кіно: підсвічені неонам обриси храмів, кольорові ліхтарики кав'ярень, намисто алей, обплетених гірляндами — синіми, зеленими, червоними.

Я вимкнув бра, і скляний екран наблизився, а я розчинився в кам'яній плоті міста, мов сніг, що почав осипатися з темного нічного неба. Готель, в якому ми оселились, був височенним — зі свого поверху я міг бачити велику частину Градчан, окреслених золотим паском Влтави.

Сьогодні ми відбули другу частину фестивалю виступів. Тричі я грав один, «на біс».

І тепер, незважаючи на втому і стоячи над нічною Прагою на висоті пташиного лету, відчував себе справжнім господарем міста.

Це були рідкісні і швидкоплинні хвилини, в які мене водночас охоплювали два полярно різних почуття: щастя і... марності життя.

Вони, мов голки, пронизували серце, легені, нирки. І, мов дві ріки, що зустрічаються в одному руслі, здіймали коловорот, в якому я жив і вмирав одночасно. Не знаю, але, швидше за все, це можна було б назвати піком пізнання того короткого відрізка, котрий ми проводимо на землі.

У такі хвилини переді мною завжди поставала картина нашого погрому ЛСД — той же захват і той же відчай. Захват, коли я в складі Народної Опозиції трошив лабораторію, відчай — коли не знайшов там те, що шукав...

Згодом я змирився.

Але слід від тої давньої події лишився в мені досить дивною пересторогою: я досі був самотнім. Кожне моє намагання зв'язати себе з кимось закінчувалося провалом. Ловив себе на думці, що жінка, яка подобається мені на даний момент, заражена тим клятим вірусом, знання про існування якого отруїло моє життя. І, якщо бути відвертим, зупинило пошуки моєї давньої знайомої.

Я навіть був радий, що не знайшов її.

Але й інші не викликали у мене довіри.

Попри це, ми чудово вживалися з Кицькою! Та й в оркестрі справи йшли якнайкраще.

Ми багато гастролювали. А часом я їздив сам, збираючи аншлаги.

Точно кажуть: якщо десь віднімається, то десь і додається.

Якщо не таланить в коханні — чекай на світове визнання.

Перший камінчик до цього «п'єдесталу» несподівано заклала Сезарія Евора, котра звалилася на мене, мов велична чорна хмара. Вона ще не була настільки популярна в країнах

«третього світу», і мій приятель, що організовував її виступ, запропонував мені розіграти публіку двома-трьома композиціями.

Тоді мій саксофон, незважаючи на всі мої умовляння бути поміркованим, майже сказився і заговорив про Острови Зеленого Мису на кабовердійському діалекті. Він сам, як колись давно з тою дівчиною, котра подарувала мені Кицьку, або з тюленихою Мінні, повів мене на батьківщину цієї чорної королеви і розбалакався настільки щиро, що їй довелося взятися за сигарету прямо за кулісами. Одне слово, «розігрів» вийшов таким, що після концерту босонога богиня, котра не вирізнялася красномовством, міцно стисла мою руку в своїй — жорсткій, мов наждак, і, незважаючи на поганий переклад, дала мені знати, що...

Власне, якби це була проста сільська бабця, я б переклав цю промову приблизно так: «Не сиди в сраці, синку! В тебе є що сказати світові!» Здається, вона додала ще пару міцних кабовердійських висловів, які перекладач не зрозумів. Проте, після такої «путівки в життя» я дійсно покотився світами, мов перекотиполе. І потягнув за собою Барса, Петровича і ще кількох лабухів, котрі складали мені добру компанію.

З того часу я зрозумів, що весь світ, ця маленька кулька, облуптана мережею кровоносних судин, як живіт вагітної жінки. Ці судини, на відміну від людських, існують як окрема замкнена система, але в ній ти можеш дихати і жити як цілком рівноцінна частка.

Я міг існувати лише в «системі», яка стосувалась мистецтва — в ній обмінювались кров'ю всі, хто мав причетність до творчості.

Дивовижні потоки цієї крові поєднували тебе з тим, про що ти мріяв у дитинстві або — перебуваючи в повній ж...

в якомусь найглухішому куті світу. Важливо було лише під'єднатися до цієї системи, влити в неї свою кров з усією пристрасстю і бажанням бути саме в ній.

Я існував у музиці, як моя загибла Мінні — у воді. Я знав усіх музикантів світу, слухав їх на дисках і знав на ім'я з давніх-давен. Вони існували для мене, як друзі і співрозмовники. І тому, з роками, не було нічого дивного в тому, що я входив до них, як давній приятель, починаючи розмову з напівслова.

Так само, в своїй мережі судин, що обплутували світ, жили і політики, і чиновники, і... алкоголіки, що купчаться зранку під пивними ятками. У кожного свої координати і таємні знаки, зрозумілі тільки їм.

Я лише досі не знав, в якій системі знаходиться та дівчина, яку я намагався вселити в свій світ. Але здогадувався, що вона давно живе в системі жіночих турбот про родинне вогнище, в системі моди, виховання дітей, кулінарії, шиття і серіалів.

Босонога чорна королева, огрядна і дивовижно природна в своїй некрасивості, дала мені зрозуміти, що все можливо.

І тому з хлопцями з *Wedding and Funeral Orchestra* — Весільно-похоронного оркестру Горана Бреговича, котрі якось давали жару на Софійському майдані, ми знайшли спільну мову, щойно я «на спір» зіграв пару фраз «Місячної сонати» Бетховена, поєднуючи ті стилі, в яких вони працювали: хард-рок, класику, симфо-рок та, на відміну від їхніх національних мотивів, котрі додавали того особливого колориту, яким вони й вирізнялися з-поміж інших, втулив туди кілька імпровізованих українського фолку. Вони реготали, мов навіжені. А моє плече розболілось від їхніх поплескувань.

Чесно кажучи, я й сам не чекав такого ефекту від «Місячної сонати».

Але моя теорія про кровоносні судини світу діяла і навіть сягала таких класичних глибин, як Бетховен.

До речі, ця теорія стосувалася і більш дієвих справ! Горан писав для Сезарії, Сезарія (Царство їй Небесне!), як людина діла, певно, закинула парочку слів про мене. Крім того, один із менеджерів оркестру був болгариним, який бачив наші виступи з Мінні в Балканському шапіто. Тобто це була ціла низка випадковостей, котрі підтверджували, що я влив кров туди, куди треба!

І ось тепер, перебуваючи у Празі, я мав зустрітися з менеджером і домовитись про виступи в складі оркестру Бреговича. Оскільки ми ще мали концертувати кілька тижнів, він приїхав сюди, до Чехії.

Я ще нічого не говорив про це ані Барсу, ані Петровичу, але передчуття скорої розлуки і деякого зрадництва навіювали на мене безсоння вже з тиждень. Мій стан могла зрозуміти лише Кицька. Але її я не збирався покидати. І це було моїм єдиним виправданням перед собою і своїм страхом перед оманюю в стосунках. Вже хто-хто, а Кицька точно не була заражена підступним вірусом.

Вона любила мене «за просто так», за ніщо.

Стоячи над містом, мов примара, я взяв саксофон. Коли ми залишалися наодинці, він завжди казав мені правду. Часом ця правда не була приємною.

«Ти погубив Мінні. Вона могла б до старості плюскатись у воді і ловити рибу з рук відвідувачів зоопарку. І була б щасливою, якби не твоя музика. І дівчина, яку ти не шукав або шукав з таємною надією не знайти, адже ти — боягуз, могла би бути щасливою, якби не твоє самовпевнене втручання...»

Його голос був хрипким.

Зрештою, вимовивши ще кілька відморожених нот, він закашлявся, як старий курець, і чортihnувся: *«Дідько! Хіба ти не чуєш, бовдуре, у мене стерлась тростина?!»*

Так, я чув, що звук став гіршим.

Звісно, тростина, або як її ще називають «язичок» — те, що утворює звук всередині інструмента, давно зносилася, як кросівки у футболіста. Я це помітив ще позавчора. Але міняти його тут видавалося неможливим. Я прискіпливо ставився до такої важливої частини, тому тростина мого саксофона була виготовлена на замовлення у майстра, котрий мешкав за тисячі кілометрів від цього місця.

Це був єдиний майстер у світі, котрому я міг довірити виготовлення нового «язичка». Справа в тім, що він робив його не з синтетичних матеріалів і не фабричним способом. Робив з очерету, котрий, за якимось дивними забобонами, збирав і висушував у певні дні і певний час доби. Так робили його батько і дід, так навчили робити і його.

Тростини були «фірмові», адже на кожній мікроспокійними літерами були викарбувані його ініціали — Т. (що означало Теодор) П. (що означало Павлишин). До того ж мене приваблювало і те, що він дивовижно виготовляв «джазові» лігатури¹ не з металу, а зі шкіри. І цю шкіру він обробляв за власною технологією.

Колись я їздив до нього, а останні кілька років за браком часу отримував потрібні деталі лише поштою.

І ось тепер, як на гріх і зовсім невчасно, настав час замінити тростину!

---

¹ Хомутик з двома гвинтами, за допомогою якого тростина прикріплюється до мундштука саксофона.

Я розгубився. Сто разів прокляв себе за легковажність. Якщо тут я ще відіграю свої концерти, то навряд чи зможу гідно представити себе в турі з Бреговичем. А шукати іншу тростину деінде не було сенсу, адже я давно перевіряв: мій сакс міг говорити лише з фірмовим язичком марки «ТП».

Хоча, здається, три-чотири дні у мене буде і я встигну змотатися в Очеретянськ (так називалося містечко, де мешкав пан Теодор) на авто туди-назад.

Вранці я вирушив на зустріч з Атанасом Тодоровим — тим самим менеджером, що привіз мій контракт.

Ми домовились зустрітися о дев'ятій у кав'ярні «Синій кінь».

Прекрасна Прага потопала в золоті і пурпурі чудової сонячної осені. На ще зеленому листі кущів вигрівалися на сонечку величезні юрмища червоно-чорних жучків, яких ми в дитинстві називали «хрестоносцями». Своїми червоними панцирами вони нагадували такі ж щільні юрмища дахів старої Праги, котрі добре проглядалися з пагорба, на якому стояв наш готель.

Я сто разів фотографував цей пейзаж — і вдень, і вночі. Але щоразу робив новий знімок і щоразу знаходив нові нюанси, як на картинах імпресіоністів.

Сьогодні теракотова черепиця дахів була вкрита сивиною першої паморозі. Але легенький, ледь помітний холодок поволі танув у золоті сонячних променів, мов крижаний кубик у бокалі з шампанським.

Я спустився до Карлового Мосту в піднесеному настрої, подумки кивнув лицарю з обличчям Марини Цвєтаєвої, котрий, за іронією долі, стояв навпроти вікна її колишнього празького помешкання.

Кинув кілька монет у капелюх довгокосою хіпі з білим пацюком на плечі, котрий завжди лежав в арці горілиць і часом досить кумедно (для туристів) зображав напади тропічної лихоманки. Хіпі звали Карлом, його пацюка — Гамлетом. Загалом обидва були неабиякими пройдисвітами і знавцями найглухіших кнайп єврейської частини міста, де ми неодноразово пересиджували, споюючи Гамлета чеським пивом і марнуючи час в душевних сварках про Лестера Янга та Коулмена Хукінса, оригінальні записи яких я вициганював у Карла за порцію баранячого стегна зі спаржею.

Я завжди вважав, що Карловий Міст, це диявольське творіння Петера Парлера, замішане на яйцях, сирі та молоці шість сторіч тому, — найкраще, наймагічніше місце в світі. Принаймні там, проходячи повз галерею скульптур — мовчазну і досить красномовну, я не відчував марнославства навіть тоді, коли запросто вітався з усіма святими, включно з групою святого Луїтгарді.

Єдине, що ніколи не спадало мені на думку, так це прикласитися долонею до мідного хреста, яким на парапеті помічено місце страти Яна Непомуцького. Не те щоби я не поважав святого мученика, навпаки, його цілком зрозуміла чоловіча мужність під час тортур викликали у мене неабияку повагу: богослова стратили за те, що він не видав таємниці сповіді королеви Софії. Просто я бачив у цьому ритуалі цілком «туристичну фішку», котра давно вже стала розмінною. Гіди, шикуючи групи у величезні черги до цього хреста, завжди попереджали, що він здійснює всі бажання, але натомість відбирає в людини рік життя. А потім, перекурюючи, з посмішкою спостерігали, як з черги поволі випадає найбільш поміркований люд.

Йдучи повз це святе місце, я подумав, що саме зараз залюбки б пожертвував роком життя за нову тростину.

Міст ще не був переповнений туристами, над ним ще висів легкий флер вранішнього туману, і я вирішив, що пару хвилин сорому варті однієї важливої деталі для мого вірного супутника життя.

Озираючись, чи не спостерігає за мною Карл, я підійшов до парасету і, роблячи вигляд, що це випадковий жест, поклав долоню на мідний хрест...

На диво, він вже встиг прогрітися. Що тепер? Треба просити. Але якими словами говорять до святих?

Я сказав так: «Слухай, старий, мені конче потрібна тростина! Дай мені можливість і час знайти її!» Потім я сказав «амінь» і поглянув на Непомуцького, що стояв на протилежному боці парасету в вінку, складеному з п'яти гострих зірок, і підморгнув йому: «Ок?»

Але той у своєму екстатичному пориві не звернув на мене жодної уваги.

Проте за контрактом, котрий привіз Атанас Тодоров, у мене, на щастя, виявився цілий тиждень вільного часу.

Тобто я міг спокійно відіграти два останніх концерти з Петровичем і Барсом, ще й влаштувати їм гідну «відхідну», а потім змотатися на рідну землю і спокійнісінько дістати там очеретяного язика, без якого мій металевий товариш був лише купкою заліззяччя.

Розділ другий

Тростина

1

«...Він був чи не єдиним білим тенор-саксофоністом, котрий грав на рівні з чорними. А переграти чорних — то треба бути в джазі напівбогом!

Його називали «містер Звук» — Стен Гетц.

Стенлі Гаєцький, український єврей... А знаєш, все, що пов'язане з цим національним коктейлем, навіть якщо він замішаний батьками, а ти ніколи не бачив батьківщини — отруєно такими мелодіями, що... мама-дорога! Немає нічого щемливішого за народні мелодії. Почуєш — і сам виймеш з себе душу! І вже вона — не твоя, а відлітає за кожною ногою, а тіло — то таке, тлін, тлін...

...У кінці п'ятдесятих я мав одну, так би мовити, платівку — тоді їх робили на рентгенівських знімках, тобто — на чийхось легенях! — Бена Уебстера з оркестром Еллінгтона. Дід тоді вже помер, а батько, за словами матусі, був геть божевільним, адже лагодив духові інструменти — справа неприбуткова. Та ще мене вчив грати спочатку на сопілці, потім продали корову — купив мені саксофон.

Уявити лише: якщо у нас комусь музичний інструмент купували, то лише акордеон, щоб можна було на вечірках грати. А про сакс навіть і не чули. Сурма — вона і в Африці сурма...

Все те від діда пішло. Те божевілля. Він моряком, ще до Жовтневого перевороту, ходив з Одеси аж до самої Америки. Лишитися там хотів, але ностальгія замучила, та й бабцю тут мусив ще від першого чоловіка відбити, тому повернувся. Та не сам, а з таким дивним футляром, а в ньому — така собі зігнута сурма на червоному оксамиті.

Тоді ще творіння Адольфа Сакса у нас не знали.

Грав він таємно. Оскільки не було партитур — говорив сам, як Бог на душу клав. Забирався в клуню і з пацюками музикою розмовляв. Грав доти, доки в табори не заграв. А той сакс йому теж до діла пришили як буржуазний пережиток.

Але я не про це...

Я той сакс як вперше побачив — він вже, як консервна бляшанка, виглядав, адже дід його якимось дивом зберіг до кінця життя, — затрусився увесь. Перевернулося щось в мені, та так, що досі на ноги не встало. Добре, що й тато таким самим був. Зрозумів...

Отже, ми з ним тоді слухали платівку на чиїхось ребрах разом. І ось там — де зараз літня кухня — я тоді й відрубав собі фалангу на пальці! Якесь запаморочення найшло! Може, дійсно, були в нашому роду за чоловічою лінією якісь божевільні гени. Слухаю — і розумію, що мені так ніколи не зіграти! І така туга найшла, хоч вішайся чи — до очерету головою. Дихати не можна! Такий біль ось тут, посередині грудей, що негайно треба було його чимось перебити. Ось я, дурень малий, за сокиру — і хрясь!

Але, знаєш — не шкодую! От хрест, не шкодую! Не віриш? Віриш. А знаєш, чому так вчинив? Це я в собі назажди задрість відрубав! Якби не відрубав — на стіни зараз би ліз, пхався в музиканти. А оскільки мені малого нічого не треба, а до великого було, як до Києва рачки — загинув би, в чарці б втопився. Знаєш, це треба одразу зрозуміти — в чому твій шлях. Певно, та фаланга була, як... жертвоприношення. Адже дав мені Господь просвітлення і путь вказав. Тепер чи не півсвіту найвідоміших музикантів говорять моїми язиками! Хіба це не варте якогось там пальця?!

Сидимо тут, мов звірі, пучки у мене, бач, які — чорні. А там, за океаном чи ще далі — говорять твої діти твоєю мовою.

Хоч неабияка то справа — тростину виточити. Кожен може. Нібито. А от їдуть по неї сюди, до мене. Бо знаю секрет ручної обробки. Тобі передам. Бо відходжу. Чуєш, відходити буду скоро...»

«...Кажуть звідусіль, що зараз світ духовно збіднів, от, мовляв, сімдесят відсотків у нашій країні книжок взагалі не читають. Сам чув з телевізора. Бідкаються, що є ті сімдесят відсотків невігласів, немов на них увесь світ тримається. Судять-рядять, як привчити людей до прекрасного, до розуму, до мистецтва. А я так думаю. От розлилася по землі велика темна калюжа і її темнота — стовідсоткова. Але в ночі відбивається в ній місяць. І це золоте світло займає тридцять відсотків від обсягу тієї калюжі. І, отже, виявляється, що не вся вона темна! Так із тою людською темнотою: була вона і завжди буде. Тільки ті люди самі зробили свій вибір. Не варто на них орієнтуватись. Вони й не читають. Але не тільки це. Вони і музики не розуміють, і живопису, і гарного кіно. І важливі для митця не вони, а ті світлі, для кого працюємо, душу рвемо. Знай це...»

Сім років проминуло з того часу, як помер пан Теодор. Але щоразу, як беруся до його альтового саксофона (у нього був альтовий!) — це як розмова. Така, як зараз. І не тільки з паном Теодором!

Сігурд Рашер... Койлмен Хоукінс... Лестер Янг... Бен Уебстер...

Як вони, вар'яти, звучать!

Щоправда, пан Теодор використовував слово «транспонують», адже ноти, котрі віртуози витискають з саксофона, — не відповідають за висотою написаним на папері. Тому — геть ноти, казав пан Теодор, краще цитувати своїми легеннями драми Шекспіра чи вірші Данте, а ноти і партитури нехай залишаться учням. Книжок у хаті він мав багато, ніколи на них грошей не шкодував. А коли час був, грав на своєму альтовому, як міг, адже через ту втрачену фалангу щось у його музиці залишалося недоказаним, щось завжди

випадало. Тепер, коли альтовий моїми вустами заговорив більш-менш зрозуміло, треба було дізнатися те, що пан Теодор залишив на здогадку.

Мабуть, навмисне залишив.

Адже лак у мене виходить непоганий, але — рідкіший, ніж майстер робив. Але то навіть на краще. А от кілька років не відомо було, як і чим він шліфував тростину. Був у нього певний секрет, а який саме — так і не встиг сказати. Лиш потер у повітрі чорними пучками пальців, ніби розтирав у них щось — та на цьому жесті й відійшов.

А чую, чую його досі...

«...Якщо хтось скаже тобі, що «виконує музику такого-то і такого-то», як це оголошують конферансьє на концертах, — не вір. Не можна музику виконати, мов роботу!

Вона, як душа, або є в тобі, або немає. Якщо немає, то ти не живеш, а лише *перебуваєш* свій час на землі. Тут або-або: або згинь у темряві, або відгукнися на світло всім серцем. Ніколи не пошкодуєш. Без того ти не людина. Людина лише та, хто бодай одну струну в собі має. А інші — донизує до самої старості, до смерті. В когось дві залишається, в когось — сто дві. То вже — як життєва карта ляже. Але бодай одну в собі виростити треба...

...Нині скрізь можна тростину купити — з синтетичного матеріалу. Але то — мертва річ. Говорить лише те, що з землі енергію увібрало, з душ людських, що до тебе жили — очерет, бамбук. Все те, що дихає, росте і помирає, як людина. Пальцями то все обробляти треба, живою рукою. І тростину, і мундштук, і лігатуру. І в покритті секрет, в лаку, і в шліфовці.

...Тростина і саксофон — це як... жінка і чоловік. Без тростини сакс — німий, тростина без сакса — звичайна тріс-

ка. А якщо і те, і те у фабричному інструменті на місці — виникає інша проблема: розмір. Все має співпасти, до міліметра. Для кожного сакса має бути своя тростина. І якщо не вистачає того півміліметра, говорить сакс таке, що, як казали моя бабуся — «на голову не надінеш». Какофонія виходить. У світі її багато...

Я експериментував з тростинами — не сприймай за алегорію! — аж доки не зрозумів, що не можуть вони однаковими бути. На мільйон саксів — мільйон тростин! Для деяких треба важчі, інші навпаки — варто полегшувати. У кожного інструмента має бути свій характер, як в людини».

...Помер пан Теодор уві сні.

Щодня — от уже сім років — ходжу на могилу.

Потім купую пиво і чипси. І розмовляю з ним альтовим.

А пиво і чипси — то з іншої опери. Але так само — гірчить...

2

Містечко наше маленьке, але воно саме містечко, а не селище чи село.

У ньому все як годиться — ринкова площа, автостанція, руїни фортеці, костели, православні церкви і навіть одна синагога, сквер з Луна-парком і та частина, яка називається Старе Місто. Воно вимощене бруківкою. У ньому вузькі вулиці і старі облуплені будинки, кілька пивних яток під червоними парасольками і де-не-де — скульптури, які давно потребують реставрування.

Там же, в колишньому маєтку, розташована музична школа, за нею — цвинтар і далі — урвище, поле і ліс.

Усе місто дихає провінційністю і... старовиною. Провінційністю — в кращому розумінні, коли йдеться про неквап-

ливість, неметушливу увагу до кожної дрібниці, дитяче захоплення усім, що потрапляє в поле зору, і жагу всотувати в себе все нове, все, чим об'їдаються великі і галасливі міста, втрачаючи смак до всього істинного. А старовиною наше місто — видихає. В прямому сенсі: робить ковток повітря, котре часом просякнуте випарами бензину чи димом шашликів, а видихає зі своїх тисячолітніх легенів особливий музейний дух, що йде від бруківки і стін старої фортеці, від урвищ і обважнілого прадавнього лісу.

Будинок пана Теодора розташований на околиці, над самим урвищем, котре за півсторіччя підступило так близько, що вночі, коли фортеця і центр старої частини міста підсвічується різнобарвними ліхтарями, здається, що він висить в небі, мов повітряна куля.

Заняття в музичній школі відбуваються тричі на тиждень. Звісно, ті, кому батьки купили фортепіано або баян чи скрипку, ходять щодня. Але, дякувати Богу, я маю купу часу завдяки трьом учням, котрі чомусь обрали сакс — забаву досить дорогу. За останні п'ять років це найбільша кількість учнів. Тому ані взимку, коли місто замітає двометровим шаром снігу, ані влітку, коли бруківка плавиться під ногами, мені не важко перетнути майдан і сквер, щоб зустрітися з ними.

Цей сквер тут чомусь називається Пташкою.

Якщо хтось говорить «зустрінемося на Пташці», всім зрозуміло, про що йдеться.

Сьогодні двоє робітників встановлюють там велетенський щит з героями якогось нового американського мульт-блокбастера, попереду яких зображена ще й вся компанія зі «Шрека».

Персонажі, намальовані ядучо-яскравими фарбами, виглядають безглуздо на тлі беззубих лав та облупленої скульптурної групи фізкультурників з оббитими кінцівками.

Всі пробігають повз щит, не дивлячись.

Заклякає перед ним лише одна бабця. Її обличчя розпливається в зворушливій дитячій посмішці, вона озиряється на перехожих, хитає головою, запрошуючи їх приєднатися до своєї радості — мовляв, це ж треба таке вигадати, погляньте, які кумедні. Або так: «Ти диви, що ті гамериканці знову утнули!»

Але всі давно вже набавились виглядом зеленого Шрека в телевізорі чи кінотеатрі — і радості бабці не поділяли. Але цей погляд тепер залишиться в мені надовго — живий, дитячий. Я давно живу такими миттєвими спостереженнями, щоб потім перевести їх у звуки.

Я розпочинаю урок, все ще згадуючи той погляд і дивуючись тому, які вони однакові — старі і діти. Адже учні дивляться на мене так само — зі здивуванням і захопленням, часом штовхаючи одне одного ліктем — це ж треба таке вигадати! — і тримають на колінах свої досить дивні для цих країв інструменти.

— У 1840-му році бельгійський музичний майстер Альфред Сакс винайшов новий музичний інструмент, котрий назвав «мундштучним офіклеїдом». Він був виготовлений з металу, мав змієподібну форму і досить дивний звук, котрий відрізнявся від звучання інших духових інструментів...

Не шкодуючи їхніх юних голів, я розповідаю їм все від самого початку. Про томпак, пакфонг і латунь, зі сплавів яких він виготовлений, про розтруб, корпус і «еску», мундштуки з ебоніту, пластику чи металу, про «пащеки» і довжину виїмки, про «язичок»-тростину, про саксофони-піколо, субконтрабасові, сопранові, альтові, тенорові і баритонові, про регістри і тональні отвори...

Щоб дістатися душі — треба знати анатомію, вчив пан Теодор.

Віднині це і моє правило. Я від нього не відступаюся. Всі знання мають бути досконалими, від початку.

А кому нудно, той завтра не прийде. І, можливо, правильно зробить. Адже свій шлях треба знати від початку, щоби потім ні про що не шкодувати.

Дорогою додому я йду повз цвинтар. Стою там, і голову свердлить одна думка: в чому секрет ручної шліфовки тростини?

Якщо довго посилати в небо одне й те саме запитання, відповідь неодмінно з'явиться сама по собі...

І вона з'явилася приблизно рік тому!

Прийшла зненацька — так, як і мало бути.

Треба було в майстерні трохи прибрати, адже після смерті пана Теодора там нічого не мінялося, все було на тих же місцях. Навіть попіл, що часом легкою курявою здіймався з підлоги. До попелу в пана Теодора було особливе ставлення.

Думаю про це і раптом — мабуть, час надійшов! — згадую, які чорні були у нього кінчики пальців.

Далі — більше!

А скільки разів ходили ми лісом — цілими днями? Шукав він «гровицю» — дерево, що загинуло від удару блискавки. Збирали його в мішки, до майстерні несли — і не дай Боже, хоч тріску загубити! А потім з димаря дим валив — допалював він деревину, перетирив на порошок, складав його в спеціальну скриньку.

А пальці у нього чорні були тому, що тим попелом він і шліфував тростину!

Думаю так і раптом ніби голос його чую: «Що характерно!!!»

Він, пан Теодор, завжди, коли чийсь правоту бачив чи щось підтверджував, завжди так казав — «що характерно».

Тепер все на своїх місцях. Не знаю, чи додає попелова шліфовка гармонії звуку, але роблю так само. І пучки мої завжди чорні...

Але тепер не соромно на тростину ставити мікроскопічний автограф.

Автограф майстра.

3

...У майстерні сьогодні хазяйнує тігонька Осінь — вихлюпнула на дерев'яну підлогу повне відро золотого моря, в кожному кутку засвітила плетиво павутиння, мов мереживні фіранки випрала.

На столі — три речі: альтовий, пляшка пива, пачка чипсів, всередині — сум і радість, такі, які бувають лише восени.

Мені так багато хочеться сказати і так багато почути! І це все можливо робити одночасно, якщо маєш такий альтовий! З ним мені ніколи не буває самотньо.

Його мундштук гіркуватий на смак, затискаю його губами. Тихо-тихо починає він говорити.

Сьогодні на нього сходять давні спогади...

«...Вона бігла так довго, що, здається, двічі оббігла всю землю. Ще ніколи вона не бігала так швидко!

Потім, коли вже не було сил, на горизонті з'явилися перші будинки міста — ціла низка однакових, мов гриби, будівель, сірих і трохи підпечених вечірнім світлом. І вона злякалась — куди далі?

Жоден з будинків не здався їй тим притулком, де вона могла б зупинитись. В цьому місті був лише один такий. Але... Але вона й гадки не мала, де його шукати. Адже місто було

таким великим. А вона — такою маленькою, мов... Мов колібрі в джунглях.

І вона побрела по ньому, відчуваючи стертими до крові ступнями кожен камінець. І скільки б не йшла — довкола були лише ці сірі низькорослі будинки. Вона намагалася уникати людей. Це було не складно, адже на вулиці різко впали сутінки, а потім — темрява, в якій де-не-де блимали підсліпуваті ліхтарі.

Вона не знала, що робити.

Не знала, що взагалі роблять люди, котрі хочуть їсти, лишившись самі серед незнайомих вулиць.

Знала лише, що треба рухатись.

І рухалась, ледь переставляючи втомлені ноги. Коли ти рухаєшся, то складається враження, що в тебе є якісь справи. І це безпечніше, ніж коли ти просто сидиш всю ніч на гойдалці в незнайомому дворі.

Несподівано, як це буває з людьми у такому непевному загубленому стані, їй примарилося, що саме зараз до неї виїде ціла делегація рятувальників. І ця делегація буде найріднішою, від неї війне радістю, прихистком, тим дитячим спокоєм, коли тебе хтось веде за руку, хтось старший і мудріший, хтось, хто знає, куди і навіщо ви йдете. Тебе знайдуть, зігріють, відмийуть брудні рученята, насварять і обцілюють водночас, вкриють теплою ковдрою і прочитають на ніч «Вінні-Пуха».

Як, як могли вони покинути її саму-саменьку, всунувши в вуха аквамаринів кульчики?!

Вони бажали їй щастя, яке ввижалося їм у вигляді заможного життя.

Ні, вона не шукатиме їх! Адже вони не шукали її всі ці роки. І, можливо, саме зараз хтось з них пройшов чи проїхав

повз неї на авто, байдуже кинувши погляд на незнайому «стрітку» в брудній сукні. І подумали, що, дякувати Богу, у нас немає ніяких проблем...

А ще вона очікувала і на інше, те, що здавалося їй більш імовірним: ось вона сяде у дворі на гойдалці, а з під'їзду вийде ВІН — той, кому вона залишила кішку. Він запитає, чи не змерзла вона, і поведе на теплу кухню, де вона слухала його саксофонову сповідь.

Вона думала так кілька годин, доки не плюнула собі під ноги. І цей рух несподівано вивітрив з неї залишки книжкової романтики. І вона подумала: жила ж її кішка прямо на вулиці, просто неба, під ящиками і днищами автівок!

А чим вона краща чи гірша за неї?

Чому має жити в палаці, якщо навіть не знає, якого вона роду-племени? Хто вона така, щоб розраховувати, що до неї вийдуть із розпростертими обіймами і поведуть «у світлу далечінь»? Що вона має в собі і... на собі?

На собі — брудну сукню і стоптані лікарняні капці.

У собі — повний хаос думок. Цей хаос схожий на торт із тарганями. Багато крему і багато тарганів.

У неї з собою немає ані гребінця, ані зубної щітки, ані носової хусточки. Лише у вухах висять маленькі кульчики з аквамарином — знак колишньої приналежності до якоїсь родини. Знак, швидше за все, сумний і безнадійний: таких кульчиків у світі — безліч. Вони не приведуть додому...

Проте, на них можна... поїсти.

Але було вже так пізно, що всі продовольчі магазини в цьому районі зачинилися. На перехресті, мов акваріум, світилася одна ятка. Вона підійшла і сунула носа у маленьке віконце. Почула:

— Чого тобі?

Це була перша фраза, почута нею на «великій землі». Як відповісти на неї?

Вона вийняла з вух одну сережку і посунула всередину крихітного прилавка — навіть не знаючи, кому саме. Адже все віконце ятки було заставлене різнобарвним товаром.

— Що хочеш за неї? — долинула до неї друга фраза, і вона зраділа, що її так швидко зрозуміли.

Вона закрутила головою, вишукуючи на вітрині щось знайоме. Потім, радіючи, тицьнула пальцем у великий пакет із золотавими круглячками.

На прилавок полетів пакет із чипсами — і вікно різко зачинилося, за склом погасло світло.

...Всю ніч вона просиділа в під'їзді з шаленим болем у шлунку.

А вранці знову пішла вулицею, маючи надію, що все «якось буде».

Але ще години зо три, до того часу, як починають працювати магазини і транспорт, нічого не відбувалося. І вона вже подумала, що життя, певно, не має ніякого сенсу, якщо в ньому нічого не відбувається.

Але вона помилялась.

Коли час перевалив за п'ятнадцять хвилин на четверту годину її вранішньої ходи вранішнім містом, вона вийшла до вітрини музичного магазину. Над нею висіли великі літери «С-О-Н-А-Т-А», а всередині скла було таке: на вішалці висів піджак.

Досить кумедний піджак із пришпиленими до синього оксамиту рукавами, ніби його безтілесний хазяїн звів руки догори. І в цих «руках» піджак тримав по кілька музичних інструментів.

Але вона помітила лише золоту вигнуту трубу. Саксофон!

Вона зраділа так, ніби побачила давнього знайомого. Ніби цей заплужений інструмент у вітрині міг допомогти їй влаштувати нове життя.

Вона зайшла досередини магазину з радісною посмішкою на вустах.

І втрапила в сварку.

— Та зрозумійте, дурна ви макітра, ми вже рік не приймаємо саморобні мундштуки!!! У нас поставки з фабрики! І — годі! Товар — не ходовий. Хто зараз може дозволити собі таку покупку?

Це кричав чоловік у чорній полотняній куртці, що стояв за прилавком.

— Але ж ви їх брали! Брали, що характерно! — гудів, мов сурма, дядько в зеленому капелюсі. — І замовляли ще і ще!

— Це було сто років тому! Тепер — зась! Скільки разів повторювати? — не здавався чоловік в чорному.

— Та ви, холера ясна, хоч розумієте, про що йдеться? Це ж не фабрична штамповка! Це ж — душа, справжня душа, що характерно! Та у вас відбою від покупців не буде! Та ще й яких! З усього світу!

— Та мил-чоловіче, — заблагав продавець, стішивши голос і поглядаючи в її бік, — я вже втомився пояснювати: не можу я взяти лівий товар! Без накладних. Без ліцензій. Не маю права. Ви мене під монастир підведете...

Чоловік в зеленому капелюсі заперхав ніздрями, мов розлючений кінь, кинув на неї погляд і вхопивши за руку, потягнув до прилавку:

— От запитайте її, запитайте — якщо вже вона увійшла сюди, то, певно, знається на музиці — на якому інструменті їй було б краще грати — на фабричній штамповці чи на витворі ручної роботи?

А вона в цей час погладжувала рукою кілька лискучих наконечників, котрі валялися на прилавку. І мовчала. Помітивши її жест, чоловік в капелюсі переможно сказав:

— Ось вам і відповідь, пане невігласе! Ручна робота пальці гріє, що характерно.

І він почав збирати свій товар в дерев'яну скриньку, обмотуючи кожен мундштук крихітним замшевим віхтиком.

Коли все було зібране, сунув скриньку під пахву і, голосно сопучи, побрів до виходу.

Вона пішла слідом.

Вона отримала *знак*. І попрямувала за ним, як нитка за голкою.

Чоловік в зеленому капелюсі йшов, не обертаючись, до самого рогу, де була припаркована стара «Таврія-нова» такого ж кольору, як і його капелюх. Він відчинив дверцята і сів за кермо.

Вона зрозуміла, що нитка обірветься, щойно він заведе мотор. Але не рухалась з місця, адже не знала, що робити далі. Кішка знала б це напевне — просто заскочила б до салону у влучну мить і забилася під сидіння.

Авто чхнуло, заворкотіло і... заглухло.

Чоловік в зеленому капелюсі вистрибнув з нього, розгублено оглядаючись.

Помітив її.

Стишив незадоволене сопіння і звернувся до неї:

— Чи не буде пані такою люб'язною, аби трохи підштовхнути це ландо?

О, як затріпотіла вона кожною клітинкою свого затерплого після нічних ходінь, тіла.

Як кинулася до капоту і вперлася в нього руками.

Зрушила, мов Землю.

Чоловік спробував завести мотор.

Він завівся.

Чоловік на мить визирнув з віконечка:

— Дякую, чарівна!

І вона зрозуміла, що більше не можна мовчати.

Перша фраза, яку вона вимовила на «великій землі», була такою:

— Візьміть мене з собою.

Він не дуже здивувався, тільки запитав, куди вона зібралася мандрувати автостопом, адже його шлях — далекий.

Вона не знала, що таке «автостопом», але чемно пояснила, що має один золотий кульчик, щоб заплатити за дорогу.

Він запитав, де її дім. І чи не будуть її шукати.

Вона пояснила, що у неї немає дому. І нема кому шукати її.

Він запитав, чи то є правдою.

І вона відповіла так, що він одразу повірив їй.

І взяв з собою...

Що-ха-рак-тер-но!»

Кода!¹

...Поліна відсторонила від вуст мундштук.

Мерехтливі яскраві тіні осені дотлівали по кутках майстерні.

Вечір за вузьким віконцем набував інших кольорів — пурпурових, коричневих, теракотових. Сонце ще чіплялося за краї урвища, і його рвані клапті залишалися в червоних кронах дерев.

Так само було і в день смерті пана Теодора — рівно сім років тому.

---

¹ Музичний термін, що означає завершення гри.

Але за ті три роки він багато чого встиг — навчив її всього, що знав сам, а головне — навчив грати на своєму старенькому альтовому. Тепер вона не уявляла, як би склалося її життя, якби не та зустріч.

Тепер вона знала, що так мало бути.

Мало бути ще з того моменту, коли крізь запилене скло на даху вона вперше побачила і почула саме ту музику, котра до пори до часу дрімала всередині неї скрученою золоту змійкою.

Спочатку пан Теодор пручався, говорив, що ані гра на саксі, ані майстрування для нього приладдя не є жіночою справою. Але вона була наполегливою.

Навіть одного разу схопилася за сокиру, загрожуючи завдати шкоду своїм тонким перстам, як колись це зробив він.

І майстер зголосився, назвавши її навіженою.

Розібрав перед нею альт, мов автомат Калашникова, і почав пояснювати всі тонкощі його влаштування. І всі мудрагелії вироблення тростин, лігатур та мундштуків.

Вже за рік з гордістю задоволено поплескував її по худенькому плечі, називаючи її своєю найкращою знахідкою. А згодом дозволив залишати на виробих свої ініціали — «П. Т.», які, власне, відрізнялися від його автографа лише нікому не помітною перестановкою літер. І в цьому вона теж вбачала знак долі.

Тепер вона просто продовжувала його справу, час від часу виконуючи замовлення музикантів, що розносили чутки про досконалість тростин майстра «П. Т.» і... старанно приховуючи таємницю його відходу в небуття.

Іноді, замовивши набір тростин та мундштуків на кілька років наперед — телефоном чи поштою, як це було і при житті пана Теодора, музики приїздили, аби отримати замов-

лення. І бачили перед собою «доньку» майстра, котра досить вправно вела перемовини, оберігаючи свого відлюдкуватого «тата» від комерційних справ.

Часом хтось із них наїжджав до хати майстра по кілька разів. І метою таких «наїздів» вже були не приладдя для музичного інструменту, а дівчина, котра і сама нагадувала очеретинку, яку варто загорнути в замшевий клаптик і покласти до кишені.

Але щоразу всі вони наштовхувалися на такий металевий стрижень всередині цієї «очеретинки», що йшли світ за очі, дивуючись тому, з якою легкістю вона пропускає повз вуха найспокусивіші пропозиції. Адже серед замовників були люди небідні, відомі, заможні, часом — іноземці...

Тому все частіше вона надавала перевагу віртуальному спілкуванню, але завжди виконувала справу бездоганно і — вчасно.

У містечку її почали називати «залізною леді», перешіптувалися про її багатство, утворене на такому дивному бізнесі. Дивувались тому, що вона, маючи такий статок, працює в музичній школі з цілком безнадійними в цій глушині прихильниками джазової музики. Подейкували, що пан Теодор переписав на неї все своє майно — і це неспроста, певно, вона надавала стариганю «особливі послуги». А те, що вона досі не вийшла заміж, було свідченням тих самих послуг і зобов'язань.

Але якби хтось запитав у неї про це прямо, вона прямо і відповіла б, що має великий страх втратити себе — ту свою маленьку, але міцну цілісність, котру знайшла в собі колись давно — на кухні у свого випадкового рятівника.

Боялася, що хтось, хто обіцяє їй великі золоті гори, не дасть робити те, що хоче душа її. Адже отримала величезний

досвід покори, котрий, як вона гадала, не вивітрився з неї досі...

Поліна знову приклала мундштук до вуст.

Вона рідко грала цю мелодію, адже то була не її мелодія. Але вона запам'ятала її з давніх-давен і тепер додавала до неї чимраз більшого колориту, більшої яскравості, змінюючи тональність і акценти.

Але сутність залишалась тою самою: він говорив до неї всі ці десять років, і щоразу вона знаходила в цій розмові нові й нові нюанси. Тепер вона знала, що його справжнє ім'я, якого він соромився, — Ланцелот. Знала, адже писала це ім'я на посылках з приладдям до інструмента, які регулярно надсила-ла йому, успадкувавши справу пана Теодора Павлишина.

Вона ніколи не забувала його. Але й ніколи не намагала-ся знайти. Адже після того, що дізналася з преси про заклад, в якому виховувалась, раз і назавжди вважала себе ущерб-ною, зараженою тим дивним вірусом, котрий, як вона гадала, міг зробити її *залежною*.

А цього вона хотіла менше за все — штучності, неприрод-ності, зовнішнього втручання в свої думки, в те, що було в ній цілісного і справжнього.

Іноді, коли вона слухала його по радіо чи вишукувала ви-ступи в «ютубі», їй страшенно кортіло написати йому листа.

Звичайного листа, який пишуть вдячні учні своїм колиш-нім вчителям...

Дорогий пане Ланцелоте! Ви, певно, не пам'ятаєте мене, але я хочу, аби Ви знали — я стала іншою завдяки Вам. Я пер-речитала купу книжок, переглянула всі стрічки і побачила всі картини, про які Ви розповідали. Тепер я знаю, що світ неймо-вірний великий. І, що дивно, він увесь пройшов крізь мене — і теж завдяки Вам, Вашій музиці.

Закінчила б так...

Не подумайте, що мені щось від Вас потрібно! У мене є все, що треба щасливій людині. А я дійсно щаслива. Без усіляких зовнішніх втручань!

А ще, може, наважилась і додала, що...

...Ваша музика останнім часом непокоїть мене своїм внутрішнім станом: вона, як і завжди, виймає душу, пускає її мандрувати світами, очищує і звеличує — все, як має бути, але... Але (не ображайтеся — можливо, мені лише так здається) не повертає її на місце! Коли Ви виходите на коду, здається, що і самі не знаєте, чи хочеться вам повертатись...

Поліна відвернулася до вікна, де у вечірньому світлі зблискувало вогниками урвище, вдихнула повітря і видихнула його в золоте черево свого альтового.

«...Відтепер і назавжди

ти ніколи не відчуватимеш холоду, голоду, зневіри і насмішок.

Ти знайдеш свою амфору, свій срібний щит і їхнє місце в звинах простору.

Корона знайде свою голову,

посох — свою руку, очі — свою ціль, ягня — свої ясла,

фарби — своє полотно, ступні — свою дорогу,

рани — свій бинт...

У небесному човні по місячному озеру у спалахах заграє попливеш вічною осінню...

У південному містечку серед розпеченої черепиці чекатиме на тебе віслючок, навантажений прянощами,

і ти знайдеш свій притулок серед барвистих рушників,

глиняних свищиків,

на сторінках книг,

у полумиску з трояндовою водою,

*під полотняною сферою прибережних кав'ярень,
на дні порцелянної філіжанки...*

В небі, в морі і на суші...

*В камені, де у відбиток археоптерикса можна залити віск,
а можна — свинець...»*

Розділ третій

Кицька

Чорт забирай!

Я заляк і, відчуваючи, як ослабли ноги після далекої дороги за кермом, опустився на колоду, випиляну в формі лави під стіною майстерні.

Чорт забирай!

Мене не дивувало, що моя мелодія пішла у світ — зрештою, до таких колізій я вже звик. Дивно було інше: як цей старий чорт, що більше має справу з ножівкою, спробається так грати, не маючи фаланги на пальці!

Адже я точно пам'ятаю, що в нашу останню давню зустріч він потис мені руку своєю чотирипалою долонею. Невже він звернувся до майстрів пластичної хірургії чи до самого диявола, котрий наростив йому втрачене?

Що за диво?

Звісно, я пам'ятав, що пан Теодор часом виконував переді мною якісь імпровізації на своєму альтовому саксі. Вони лунали досить пристойно, я кивав головою, уникаючи поглянути йому в очі. Відсутність середньої фаланги робили мелодію кульгавою і неколоритною. Але я цінував його чарівну, майже містичну майстерність надавати німій деревині того повнозвуччя, яке було відсутнє у його музичних вправах.

Але що я чув тепер?!

Що це було? З якою істотою уклав угоду цей мольфар?
Яка чортова тростина допомагає йому бути таким розку-
тим і відвертим?

Я вперся головою в дерев'яну стіну майстерні, і деревина посилила сприйняття кожної ноти.

Звісно, альтовий лунав інакше, ніж мій теноровий.

Але це ніяк не зменшувало значущості його музичної про-
мови. Навпаки, додавало нереального, пекучого щему, тако-
го, що я мимоволі помацав під очима і дійсно витер з ниж-
ньої повіки холодну сльозу. І знову не міг подумки вимовити
нічого кращого, ніж це «чорт забирай».

Альтовий слово до слова, як найпідступніший інквізитор,
переказував мої слова, промовлені сто років тому до тієї єди-
ної дівчини, дворазова присутність якої в моєму житті вцент
розбила мої уявлення про людські стосунки.

Я затис вуха руками і поглянув на небо. Воно було вже
нічним.

У маленьких містах, не загазованих випарами бензину, зір-
ки завжди дивляться на тебе впритул, викликаючи неспокій
і якусь генетично закладену тривогу — майже звірячу, не-
поясниму і від того ще більш тужну.

Я уявив, як ось вже десяток років виходжу на сцену сам
на сам з публікою і... роздягаюсь, роздягаюсь до нитки, не
залишаючи на собі навіть жалюгідних шкарпеток. А потім
шалено шкодую про це, соромлячись своєї відвертості і, йду-
чи на коду, не хочу повертатись в реальність.

Хоча музичні критики називали цю оголену відвертість
і деяку «підвішеність» останніх акордів манерою, притаман-
ною лише мені.

Але саме зараз, під цими зірками, ця «манера» здалася мені
деструктивною. Слухаючи альтовий пана Теодора, я подумав,

що його віртуозна, трішки рвана, емоційна і в той же час цілісна, як один порив вітру, імпровізація могла б гармонійно і природно доповнити звучання мого тенорового. І... урізати мій гонор, прорвати коло моєї самотності, огорнути мої оголені нерви полотном спокою і радості — тими фарбами, яких я давно не мав у своєму вжитку.

Ця думка блискавкою вдарила в мою голову.

Її треба було негайно озвучити: ми вийдемо на сцену вдвох! Я і старий безпалий майстер, це чоловіче втілення Сезарії Евори — майстер-самородок з чорними від роботи перстами.

Ледь дихаючи і тримаючи цю божевільну ідею за кінчик її яскравого хвоста, я тихо увійшов до майстерні...

...Темна постать — тендітна і невагома у світлі місяця, що відбивалося в вигині саксофона, пускаючи бісики по кутках, — повільно обернулася до мене.

Останній видих в його золоте черево пролунав так:

— Ти зберіг мою Кицьку?

— Вона потовстіла і знахабніла. Чекає на тебе в авто! — сказав я.

Зміст

Передмова	5
Частина перша.....	7
Частина друга	283

Літературно-художнє видання

РОЗДОБУДЬКО Ірен
ЛСД. Ліцей слухняних дружин
(Роман)

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *К. В. Шаповалова*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Редактор *Г. В. Пагутяк*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Н. Я. Радченко*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля»»

61140, г. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Одеський підрозділ

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

ЗАПОРІЖЖЯ

ФОП Савчук Ю. Д.
69057, м. Запоріжжя, вул. Новобудов, 3
Тел.: +38 (050) 347-05-68
e-mail: vega_center@i.ua

ДОНЕЦЬК

ТОВ «ВКО «Універсальний бізнес»»

83096, м. Донецьк, вул. Куйбишева, 131-Г
Тел.: +38 (062) 345-63-08
+38 (062) 348-37-92
+38 (062) 348-37-86
e-mail: ksd@kreda.net.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Роздобудько І.

Р64 ЛСД. Ліцей слухняних дружин : роман / Ірен Роздобудько ; передм. Т. Вергелес. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. — 320 с. : іл.

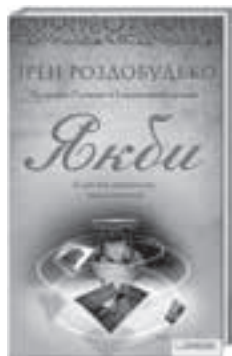
ISBN 978-966-14-6074-3 (PDF)

Ідеальні дівчата з ідеальним вихованням... Невже вони жертви таємної змови проти людства, яка існує ще з непам'ятних часів? Мета її — виховати слухняних і безпорадних жінок, покірних рабниць для майбутніх чоловіків. Коли гине вихованка одного з елітних навчальних закладів, приховати інформацію не вдається, бо є ті, кому не байдужа доля дівчат...

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

ВІД
ЗОЛОТОГО ПИСЬМЕННИКА УКРАЇНИ
ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

Якби можна було повернутися в минуле і щось змінити — хто про таке не мріяв? Навіть успішній журналістці й начебто щасливій дружині Ніці є що виправити. Є дівчинка — та це ж сама Ніка, тільки на 30 років молодша. І є хлопчик — її найкращий друг, життя якого скінчиться зарано. Завтра він загине в автокатастрофі, а Ніка помре для телебачення — після страшного потрясіння почне затинатися. Щоб завадити цьому, треба вирушити в минуле. І не обов'язково вигадувати машину часу — досить просто увійти до свого старого під'їзду... Ні, вона не з'їхала з глузду, то лікар порадив: вона ж хоче нарешті припинити затинатися та почути свій голос у прямому ефірі! Чи чого вона насправді хоче? Урятувати товариша своїх дитячих ігор? Або у 80-х, у добу дефіциту, стати в чергу за справжнім коханням?

Мирослава дізналася, що їй лишилося жити лічені дні. Ця звістка перевернула її світ, і несподівано до неї прийшло прозріння: «вдалий» шлюб насправді — суцільний фарс, а «зразковий» чоловік планомірно вбиває в ній особистість. Унормоване, «розкладене по полицках» життя летить шкереберть, і тепер Мирослава готова на будь-які авантюри. Та чи зможе вона в цей один-єдиний день стати такою людиною, якою навіть не мріяла бути: зважитися на справжні вчинки, сміливо подивитися в майбутнє й нарешті відчутти щастя?